

ความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษ



นางสาวชฎารัตน์ ทองรอด

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2556

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

JUSTIFICATION OF PARDONING POWER



Miss Chadarat Tongroot

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws Program in Laws

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 2013

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษ
โดย	นางสาวชฎารัตน์ ทองรอด
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	อาจารย์ ดร.ชัชพล ไชยพร

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์

.....คณบดีคณะนิติศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.นันทวัฒน์ บรมานันท์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์พิเศษธงทอง จันทรางศุ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(อาจารย์ ดร.ชัชพล ไชยพร)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.เอื้ออารีย์ อึ้งจะนิล)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์กาญจนารัตน์ ลีวีโรจน์)

ชฎารัตน์ ทองรุต : ความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษ. (JUSTIFICATION OF PARDONING POWER) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: อ. ดร.ชัชพล ไชยพร, 191 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษ โดยศึกษาถึงความชอบธรรมบนพื้นฐานของทฤษฎี หลักการ และแนวความคิดทางกฎหมายมหาชน และอาญาวิทยา และหลักธรรมต่างๆที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งความชอบธรรมในทางปฏิบัติทั้งในไทยและต่างประเทศ

การใช้อำนาจในการอภัยโทษเดิมมาจากแนวคิดการให้ความกรุณาของรัฐชาติสมัยใหม่ ซึ่งถือว่าเป็นคุณธรรมหนึ่งของผู้ปกครอง และยังเป็นหลักธรรมที่ทุกศาสนายอมรับ อย่างไรก็ตามในทางพระพุทธศาสนาถือว่า การลบล้างโทษเป็นสิ่งจำเป็นเพราะเป็นผลของกรรมที่ได้ทำไว้ แต่เป็นที่สังเกตว่าทุกศาสนาฝ่ายเทวนิยมต่างมีพิธีกรรมในการขอขมาโทษเพื่อล้างบาปต่อพระเจ้า โดยพระเจ้าจะให้ภัยได้ต่อเมื่อมีเงื่อนไขสำคัญว่าผู้กระทำผิดต้องสำนึกผิดกับความผิดที่ได้ทำมาแล้ว นอกจากนี้หลักธรรมของพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะทศพิธราชธรรมก็ส่งเสริมให้พระมหากษัตริย์ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องพระราชอาญา ทั้งนี้จึงต้องทำโดยถูกต้องเหมาะสมและเป็นธรรม พระราชทานอภัยโทษแก่ผู้สมควรได้รับตามทฤษฎีการลบล้างโทษแบบแก้แค้นทดแทน และต้องคำนึงถึงทฤษฎีอรรถประโยชน์ที่จะต้องนำความสุขให้แก่สังคมโดยรวม สิ่งเหล่านี้จะเป็นเครื่องเฉลิมพระบารมีของพระมหากษัตริย์ให้เปี่ยมไปด้วยพระเดชและพระคุณอย่างได้คุณภาพ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยยอมรับอำนาจในการอภัยโทษของพระมหากษัตริย์เป็นอำนาจเด็ดขาดดั้งเดิม ซึ่งดูเหมือนจะแตกต่างจากประเทศอื่นๆ เช่น ประเทศอังกฤษแม้อำนาจอภัยโทษจะเป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์อังกฤษแต่ก็มีลักษณะที่เป็นแบบพิธี โดยทรงพระราชวินิจฉัยตามความเห็นของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย สำหรับประเทศญี่ปุ่น เดิมทีที่พระเจ้าจักรพรรดิมีพระราชอำนาจในการอภัยโทษอย่างเด็ดขาด ต่อมาได้จำกัดพระราชอำนาจในการอภัยโทษให้เป็นไปตามคำยินยอมของคณะรัฐมนตรี ซึ่งถือว่าเป็นการใช้อำนาจในนามประชาชน ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกา ประธานาธิบดีมีอำนาจในการอภัยโทษในความคิดต่อรัฐบาลกลาง ซึ่งเป็นที่น่าสนใจว่าอำนาจในการอภัยโทษในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นไปอย่างจำกัด การอภัยโทษแต่ละปีมีไม่มาก เนื่องจากการอภัยโทษถูกใช้ในฐานะที่เป็นทางออกฉุกเฉินเมื่อกฎหมายถึงทางตัน จึงถือได้ว่าการอภัยโทษเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดความยุติธรรม เช่นนี้ การอภัยโทษจึงเป็นมาตรการที่ถูกต้องชอบธรรม

ประเด็นสำคัญ อำนาจในการอภัยโทษ ถือเป็น การตรวจสอบและรักษาตุลาการใช้อำนาจตุลาการให้เกิดความยุติธรรมอย่างแท้จริงอันถือเป็นการช่วยให้บรรลุดุติธรรมของอำนาจตุลาการ เพราะอำนาจตุลาการโดยศาลนั้นทำได้เพียงวินิจฉัยอรรถคดีตามข้อกฎหมาย แต่อำนาจในการอภัยโทษโดยประมุขแห่งรัฐนั้นสามารถพิจารณาถึงความยุติธรรมทางสังคมที่กฎหมายเข้าไปไม่ถึงได้ อันนำมาซึ่งความยุติธรรมที่แท้จริงในทั้งทางกฎหมายและทางสังคม ทำให้ความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษดำรงอยู่ในสังคมโลกมาจนถึงปัจจุบัน

สาขาวิชา นิติศาสตร์

ปีการศึกษา 2556

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

5485964834 : MAJOR LAWS

KEYWORDS: JUSTIFICATION / PARDON / POWER

CHADARAT TONGROOT: JUSTIFICATION OF PARDONING POWER. ADVISOR: LECT. DR.CHACHAPON JAYAPHORN, 191 pp.

This paper aims to study justification of pardoning power based on theories, principles, the concepts of public laws and criminology and other ethical issues involved. Also the justification practice in both Thailand and foreign countries is studied.

Formerly, the authority to reinforce the pardon originated from the mercy of sovereignty which the pardon at that time was considered a ruler's ethics while being the morality which every religion must accept. However, in Buddhism, punishment is considered essential because it becomes the result of the action or 'Karma'. However, people who commit crimes must receive the karma. Obviously, every religion on the field of theism has pardon rituals to expiate people's sin from the God. The god will be able to give out pardons only in case that the people must regret with their mistakes and crimes. Beside, a king's ethics especially in the virtues of the king will promote him to give out pardons to criminals. However, he must proceed it in the appropriate and moral way by giving out pardons based on the retributive theory and the consideration of the utilitarian theory which must bring happiness to a society as a whole. This action will help promote the king's ethical power and authority with balance.

The constitution of Thailand accepts that the king's pardon authority is absolute. The Thai constitution is different from other countries. In England, the pardon authority of the English queen is in the type of rituals. She considers giving out pardon based on the opinion of the minister of interior of England. In Japan, the absolute power of its kings to the pardon authority of the Japanese team of ministers. The change of that turns to use Japanese citizens' power. In the United States of America, the U.S. presidents have pardon authority for crimes against federal government. Interestingly, the pardon authority in America is limited. Each year there are not many cases gaining pardons because pardoning is used only as emergencies or when there is no way out of laws. Therefore, in America, a pardon giving is considered as an ultimate reason to make justice occur. As a result, pardoning can be the measurement of justice and morality.

Most importantly, pardoning is to check and to balance the judicial power in gaining real justice in order to respond to the principle of judicial power. The court power is to consider cases based on laws but the pardon power by the head of a state can help consider social justice which laws cannot cover. It has been the justification in pardoning to remain in this world until now.

Field of Study: Laws

Student's Signature

Academic Year: 2013

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างสูงของอาจารย์ ดร.ชัชพล ไชยพร ที่กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา อีกทั้งที่ให้โอกาสเริ่มต้นชีวิตในทางวิชาการ แก่ผู้เขียนโดยให้ผู้เขียนได้เป็นผู้ช่วยวิจัย อันเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ตลอดระยะเวลาที่จัดทำ ท่านได้ให้แนะนำในด้านต่าง ๆ แก่ผู้เขียน ทั้งแนวความคิด หลักการ ประเด็น และแง่มุมต่างๆ พร้อมทั้งช่วยแนะนำหนังสือและเอกสารที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ผู้เขียน ทำให้ผู้เขียนมีแนวทางในการศึกษา เข้าใจ และมองปัญหาที่จะค้นคว้าวิจัยได้ครบถ้วน ในพร้อมกันนั้นท่านยังเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิต ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงสุด

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์พิเศษธงทอง จันทรางศุ ที่ได้ให้ความกรุณาสละเวลาอันมีค่ารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์กาญจนรัตน์ ลีวีโรจน์ และอาจารย์ ดร.เอื้ออารีย์ อึ้งจะนิล ที่ให้ความกรุณารับเป็นอาจารย์สอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอันทรงคุณค่าทางวิชาการ ยังผลให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณพระคุณพระมหाराชครูพิศิษฐ์วิสุทธิคุณ ประธานพระครูพราหมณ์ พระมหาไมตรี ปุณฺณามรินฺโท วัดราชบพิตรสถิตมหาสีมาราม บาทหลวงมหาโชโน โปรโย อธิการทบ บ้านเซเวียร์ ฮัจยีวีระ หัตหมัด กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ที่กรุณาให้ความรู้ การอภัยโทษในเชิงศาสนา และท่านเสนาะ หาวีตร ผู้อำนวยการกองอภัยโทษ กรมราชทัณฑ์ ที่ได้กรุณาให้ความรู้เกี่ยวกับการอภัยโทษในทางปฏิบัติ ที่เป็นประโยชน์ยิ่งต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้เขียนขอขอบคุณเพื่อน ๆ ร่วมหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิตทุกคน ที่คอยให้คำปรึกษา และการช่วยเหลือมาโดยตลอด รวมถึงญาติ ๆ และกัลยาณมิตรอีกมากมายที่ผู้เขียนมิได้กล่าวถึง ณ ที่นี้ แต่ผู้เขียนระลึกถึงอยู่เสมอในความช่วยเหลือที่มีทั้งทางตรงและทางอ้อมในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ที่สำคัญที่สุด ผู้เขียนขอกราบพระคุณ บิดา มารดา ของผู้เขียนเป็นอย่างสูงสุด ผู้ส่งเสริมลูกในเรื่องการเรียนเสมอมาและคอยให้กำลังใจอันยิ่งใหญ่ ผู้เขียนมีความสำเร็จในวันนี้เพราะท่านทั้งสองเป็นสำคัญ หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีประโยชน์ในทางวิชาการอยู่บ้าง ผู้เขียนขออุทิศเป็นเครื่องบูชาแต่บิดามารดาของผู้เขียน และอุทิศให้แก่น้องสาวผู้เป็นที่รักยิ่งของผู้เขียนที่ได้ล่วงลับไปแล้ว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.4 สมมติฐานของการวิจัย.....	3
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	4
บทที่ 2 ทฤษฎี หลักการ และแนวความคิดในการอภัยโทษ.....	5
2.1 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการอภัยโทษ.....	5
2.1.1 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการให้ความกรุณาแก่ผู้กระทำความผิด.....	5
2.1.2 ปรัชญาการอภัยโทษ.....	8
2.1.2.1 ทฤษฎีของคานท์ (Kantian Theory).....	8
2.1.2.2 ข้อวิจารณ์ของ Kant ในการอภัยโทษ.....	10
2.1.2.3 การอภัยโทษของ Kant.....	11
2.1.2.4 เหตุผลในการให้อภัยโทษของ Kant.....	12
2.2 ทฤษฎีและหลักการทางกฎหมายมหาชน.....	14
2.2.1 ทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจ.....	14
2.2.1.1 สาระสำคัญของทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจ.....	14
2.2.1.2 อำนาจอธิปไตย.....	18

2.2.1.3 ความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษกับทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจ	20
2.2.2 หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ.....	20
2.2.2.1 สาระสำคัญของหลักคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน.....	20
2.2.2.2 ความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษภายใต้หลักคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ.....	22
2.3 ทฤษฎีทางอาชญาวิทยา.....	23
2.3.1 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retributive Theory).....	23
2.3.1.1 วัตถุประสงค์ของทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน.....	23
2.3.1.2 การอภัยโทษกับการให้เหตุผลภายใต้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน .	24
2.3.1.3 ความชอบธรรมบนพื้นฐานของทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนสำหรับการอภัยโทษ	27
(1) ความโหดร้ายของการกระทำความผิด.....	28
(2) เงื่อนไขอื่น ๆ.....	28
2.3.1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างการลงโทษกับการอภัยโทษในทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน.....	29
(1) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนทางกฎหมาย.....	29
(2) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนทางศีลธรรม.....	30
2.3.1.5 การสมควรได้รับการอภัยโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน	30
(1) การสมควรได้รับรางวัล	30
(2) การสมควรได้รับการลงโทษ	32
(3) การสมควรได้รับการอภัยโทษ.....	34
2.3.2 ทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarian Theory).....	36
2.3.2.1 วัตถุประสงค์ของทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม	36
2.3.2.2 เหตุผลของในการอภัยโทษตามทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม	37
2.3.2.3 ข้อจำกัดของเหตุผลตามทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม	38

2.3.2.4 การอภัยโทษและความปรานีตามมุมมองของทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม	39
2.4 หลักธรรมที่มีอิทธิพลต่อการอภัยโทษ	40
2.4.1 หลักธรรมของพระมหากษัตริย์	40
2.4.1.1 หลักทศพิธราชธรรม	40
2.4.1.2 หลักจักรวรรดิวัตร	43
2.4.1.3 หลักราชสังคหวัตถุ	44
2.4.2 หลักธรรมทางศาสนา	46
2.4.2.1 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	46
2.4.2.2 หลักธรรมทางคริสต์ศาสนา	49
2.4.2.3 หลักธรรมทางศาสนาอิสลาม	51
2.4.2.4 หลักธรรมทางศาสนาพราหมณ์ ฮินดู	55
2.5 แนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติที่ต่อต้านการให้อภัยโทษ	58
2.5.1 ความเป็นปฏิกิริยาการให้อภัยโทษตามแนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติ	58
2.5.1.1 ปรัชญาเมธีที่ต่อต้านการให้อภัยโทษตามแนวคิดของสำนักกฎหมาย	59
ธรรมชาติ	59
2.5.1.2 บทสรุปแนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติ	62
2.5.2 ข้อโต้แย้งความเป็นปฏิกิริยาการให้อภัยโทษตามแนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติ	62
บทที่ 3 วิวัฒนาการและการอภัยโทษในต่างประเทศ	64
3.1 การอภัยโทษในกฎหมายยุคโบราณ ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 18	64
3.1.1 ประมวลกฎหมายฮัมมูราบี	64
3.1.2 พระคัมภีร์เก่า	66
3.1.3 กรีกยุคโบราณ	66
3.1.4 จักรวรรดิโรมัน	66
3.2. การอภัยโทษในต่างประเทศยุคปัจจุบัน	67

3.2.1 การอภัยโทษในประเทศอังกฤษ	68
3.2.1.1 วิวัฒนาการของอำนาจในการอภัยโทษในประเทศอังกฤษ	68
(1) คริสต์ศตวรรษที่ 17-18	69
(2) คริสต์ศตวรรษที่ 19	71
3.2.1.2 การอภัยโทษของประเทศอังกฤษในปัจจุบัน	73
3.2.1.2.1 บทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับการอภัยโทษ	74
3.2.1.2.2 ประเภทของการอภัยโทษ	75
3.2.1.2.3 สถิติการพระราชทานอภัยโทษ	77
3.2.1.2.4 ผลทางกฎหมายของการอภัยโทษ	77
3.2.2 การอภัยโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา	78
3.2.2.1 วิวัฒนาการของอำนาจในการอภัยโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา	78
(1) ในช่วงที่เป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ	79
(2) หลังประกาศอิสรภาพ	79
3.2.2.2 การอภัยโทษในประเทศสหรัฐอเมริกาในปัจจุบัน	83
3.2.2.2.1 บทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับการอภัยโทษ	84
3.2.2.2.2 ประเภทของการอภัยโทษ	91
3.2.2.2.3 สถิติของการอภัยโทษ	94
3.2.2.2.4 ผลทางกฎหมายของการอภัยโทษ	95
3.2.3 การอภัยโทษในประเทศญี่ปุ่น	99
3.2.3.1 วิวัฒนาการของอำนาจในการอภัยโทษในประเทศญี่ปุ่น	100
(1) ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2	100
(2) หลังสงครามโลกครั้งที่ 2	101
3.2.3.2 การอภัยโทษของประเทศญี่ปุ่นในปัจจุบัน	102
3.2.3.2.1 บทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับการอภัยโทษ	102

3.2.3.2.2	ประเภทของการอภัยโทษ.....	106
3.2.3.2.3	สถิติการพระราชทานอภัยโทษ	112
3.2.3.2.4	ผลทางกฎหมายของการอภัยโทษ.....	113
บทที่ 4	วิวัฒนาการและการอภัยโทษในประเทศไทย.....	116
4.1	วิวัฒนาการของอำนาจในการอภัยโทษ	116
4.1.1	สมัยกรุงสุโขทัย.....	116
4.1.2	สมัยกรุงศรีอยุธยา.....	118
4.1.3	สมัยกรุงธนบุรี.....	123
4.1.4	สมัยกรุงรัตนโกสินทร์.....	123
4.1.4.1	ยุคก่อนปฏิรูปกฎหมายและราชการยุคใหม่.....	124
4.1.4.2	ยุคหลังปฏิรูปกฎหมายและราชการยุคใหม่	126
4.1.4.3	ยุคประชาธิปไตย	129
4.2	การอภัยโทษในประเทศไทยยุคปัจจุบัน.....	135
4.2.1	วัตถุประสงค์ของการอภัยโทษ	135
4.2.2	บทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับการพระราชทานอภัยโทษ.....	137
4.2.3	ประเภทของการอภัยโทษ	139
4.2.3.1	การพระราชทานอภัยโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ...	139
4.2.3.1.1	การพระราชทานอภัยโทษแบบเฉพาะราย	139
4.2.3.1.2	การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป	140
4.2.3.2	การพระราชทานอภัยโทษตามจารีตประเพณี	141
4.2.4	โครงสร้างของการอภัยโทษในประเทศไทยปัจจุบัน	141
4.2.4.1	การพระราชทานอภัยโทษแบบเฉพาะราย	141
4.2.4.1.1	หลักเกณฑ์และขั้นตอนการพระราชทานอภัยโทษแบบเฉพาะราย	142

4.2.4.1.2 สถิติการพระราชทานอภัยโทษแบบเฉพาะราย	144
4.2.4.1.3 บทวิเคราะห์เหตุผลในการมีพระบรมราชวินิจฉัยพระราชทานอภัยโทษแบบเฉพาะราย	145
4.2.4.2 การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป	153
4.2.4.2.1 หลักเกณฑ์และขั้นตอนการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป	153
4.2.4.2.2 สถิติการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป	154
4.2.4.2.3 บทวิเคราะห์เหตุผลการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป....	157
4.2.4.3 การพระราชทานอภัยโทษตามจารีตประเพณี	158
4.2.4.3.1 ที่มาของการพระราชทานอภัยโทษตามจารีตประเพณี	159
4.2.4.3.2 กรณีที่สามารถขอการพระราชทานอภัยโทษตามจารีตประเพณี	159
4.2.4.3.3 หลักเกณฑ์การพระราชทานอภัยโทษตามจารีตประเพณี	167
4.2.5 ข้อพึงสังเกตการอภัยโทษในประเทศไทยปัจจุบัน	169
4.2.5.1 ข้อจำกัดในสิทธิของการได้รับพระราชทานอภัยโทษ	169
4.2.5.2 ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ	170
บทที่ 5 บทสรุป และข้อเสนอแนะ	171
5.1 บทสรุป	171
5.1.1 วิวัฒนาการและการอภัยโทษในประเทศไทย	172
5.1.2 วิวัฒนาการและการอภัยโทษในต่างประเทศ	175
5.1.3 ความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษในทางทฤษฎี	177
5.1.3.1 ความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษในทางทฤษฎีและหลักการทางกฎหมายมหาชน	177
5.1.3.2 ความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษในทางทฤษฎีอาชญาวิทยา	178
5.1.3.3 ความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษในทางหลักธรรมต่าง ๆ	180

5.1.4 ความชอบธรรมในการใช้อำนาจในการอภิโทษของพระมหากษัตริย์ไทย	180
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	181
รายการอ้างอิง	185
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	191



จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อำนาจในการอภัยโทษเป็นอำนาจดั้งเดิมของพระมหากษัตริย์ในการที่จะให้ความกรุณาแก่ผู้กระทำความผิด เนื่องจากในสมัยนั้นถือว่ารัฐเป็นสมบัติของพระมหากษัตริย์ โดยมีข้าราชการทำหน้าที่ให้กับพระมหากษัตริย์ และพลเมืองมีฐานะเป็นข้าของพระมหากษัตริย์ ทำให้พระมหากษัตริย์มีสิทธิขาดในชีวิตและทรัพย์สินสมบัติของพลเมือง¹ ความคิดดังกล่าวนี้ปรากฏชัดเจนจากคำกล่าวของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งฝรั่งเศสที่ว่า “รัฐคือข้าพเจ้าเอง”(L'état, C'est moi) ดังนั้นอำนาจในการอภัยโทษจึงเป็นเรื่องส่วนพระองค์ ขึ้นอยู่กับพระราชหฤทัยว่าจะอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดหรือไม่

ในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน การให้ความกรุณาแก่ผู้กระทำความผิดเป็นพระราชอำนาจเด็ดขาดของพระมหากษัตริย์ ดังปรากฏตัวอย่างในกรณีมีผู้ก่อกำเริบ เมื่อ ร.ศ. 130 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชวินิจฉัยตอนหนึ่งว่า “...แต่ความผิดของพวกเหล่านี้มีข้อสำคัญที่จะทำร้ายต่อตัวเรา เราไม่ได้มีจิตพยาบาทคาดร้ายต่อพวกนี้ เห็นควรที่จะลดหย่อนผ่อนโทษโดยฐานกรุณา ซึ่งเป็นอำนาจของพระเจ้าแผ่นดินจะยกให้ได้”²

ต่อมาเมื่อรัฐสมัยใหม่ถือกำเนิด อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ประชาชนแต่ละคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน รัฐมีหน้าที่รับรองและให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน กิจกรรมทั้งปวงของชาติดำเนินไปภายใต้หลักการปกครองโดยกฎหมาย (The Rule of Law)³ การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ใช้ความรุนแรงเด็ดขาดและอำเภोजใจของพระมหากษัตริย์ในการกำหนดเรื่องต่าง ๆ จึงไม่เป็นที่ยอมรับ การไม่บังคับให้เป็นไปตามกฎหมายแก่ผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ต้องโทษตามคำพิพากษาถือเป็นข้อยกเว้น ซึ่งการอภัยโทษถือว่าเป็นการทำให้ไม่เกิดการบังคับโทษให้เป็นไปตามที่ฝ่ายตุลาการได้พิพากษาถึงที่สุดตามกฎหมาย จึงถือว่าเป็นข้อยกเว้นประการหนึ่งจากหลักทั่วไป ดังนั้นในยุคสมัยที่มีการปกครองโดยกฎหมาย ความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษมีอยู่ตรงไหนเพียงใด และเป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ระบอบการปกครองที่เปลี่ยนแปลงจากรบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

¹ สายหยุด แสงอุทัย, วิชาการเมือง (พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2482). หน้า 186-187.

² ทวี มุขรระโกษา, พระมหากษัตริย์ราชเจ้า (พระนคร: แพร่พิทยา, 2506). หน้า 331.

³ ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, “เอกสารประกอบการบรรยายวิชามหาชนเบื้องต้น คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,” (2550).

ส่งผลให้อำนาจต่าง ๆ ถูกโอนไปยังผู้ใช้อำนาจตามหลักการแบ่งแยกอำนาจของระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม อำนาจในการอภัยโทษก็หาได้จางหายไปจากประเทศไม่ อำนาจในการอภัยโทษยังคงเป็นอำนาจของประมุขแห่งรัฐเช่นเดิม เพียงแต่ระบบการปกครองของประเทศและสถานะของประมุขแห่งรัฐผู้ทรงอำนาจในการอภัยโทษเปลี่ยนแปลงไปเท่านั้น เฉกเช่นเดียวกับไทยประเทศไทยแม้ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย พระราชอำนาจดั้งเดิมที่เบ็ดเสร็จเด็ดขาดก็ได้โอนให้แก่ผู้ใช้อำนาจอธิปไตยทั้งสาม ได้แก่ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ พระราชอำนาจที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมใน ส่วนของการพิพากษาความผิดได้โอนให้กับฝ่ายตุลาการโดยศาล ในส่วนของการลงโทษก็เป็นหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์อันเป็นหน่วยงานหนึ่งของฝ่ายบริหาร ปัจจุบันคงเหลือแต่เพียงพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ ซึ่งยังคงเป็นอำนาจของประมุขแห่งรัฐเช่นเดิม มิได้เปลี่ยนแปลงไปโดยถ่ายโอนอำนาจนี้ให้กับผู้ใช้อำนาจอธิปไตยอื่นใด

วิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงที่มุ่งศึกษาความชอบธรรมเบื้องหลังอำนาจในการอภัยโทษในทางทฤษฎี โดยมีความมุ่งหมายที่จะค้นหาเหตุที่ทำให้อำนาจในการอภัยโทษยังคงเป็นอำนาจเด็ดขาดของประมุขแห่งรัฐ ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของรัฐส่วนใหญ่ในโลก และสาเหตุของการดำรงอยู่ของอำนาจในการอภัยโทษที่ได้ดำรงสืบมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้ง ๆ ที่ขัดกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ยึดหลักคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน กิจการทั้งปวงของชาติดำเนินไปภายใต้หลักกฎหมายเป็นใหญ่ (The Rule of Law) รวมไปถึงหลักนิติรัฐ (Legal State) อีกทั้งยังปรากฏว่าการอภัยโทษยังขัดกับแนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติที่ได้ต่อต้านการอภัยโทษในช่วงหนึ่ง ทั้งนี้ จุดมุ่งหมายสูงสุดของการค้นหาความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษ ก็เป็นไปเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องของอำนาจในการอภัยโทษ อันเป็นองค์ความรู้ใหม่ โดยในส่วนของประเทศไทยนั้น อำนาจนี้เป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์ ก็จะทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพระราชอำนาจในการอภัยโทษตามทฤษฎีหลักการทางกฎหมายมหาชนและอาญาวิทยาสสมัยใหม่ โดยไม่ละทิ้งหลักธรรมต่าง ๆ ทางด้านจิตใจอันเกี่ยวข้องกันโดยตรง ความเข้าใจในความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษที่ถูกต้องเหล่านี้จะช่วยธำรงไว้ซึ่งความมั่นคงแห่งสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษตามทฤษฎีกฎหมายมหาชนและทฤษฎีอาญาวิทยา รวมทั้งหลักธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอภัยโทษ
2. เพื่อศึกษาถึงแนวความคิดของอำนาจในการอภัยโทษ ทั้งในส่วนพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ไทยและอำนาจในการอภัยโทษของประมุขแห่งรัฐอื่น ๆ

3. เพื่อแสดงให้เห็นถึงความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษตามแนวความคิดใหม่
4. เพื่อศึกษาถึงความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษ ซึ่งเป็นอำนาจของประมุขแห่งรัฐที่ได้ดำรงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีได้เปลี่ยนแปลงหรือถ่ายโอนอำนาจนี้ไปตามรูปแบบการปกครองที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย
5. เพื่อศึกษาถึงการดำรงอยู่ของอำนาจในการอภัยโทษ ซึ่งเป็นอำนาจที่ขัดแย้งกับระบอบประชาธิปไตยที่ยึดถือหลักกฎหมายเป็นใหญ่ อีกทั้งยังขัดแย้งกับแนวความคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติ

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ โดยในทางทฤษฎีนั้นประกอบไปด้วย ทฤษฎีและหลักการทางกฎหมายมหาชน อันได้แก่ ทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจ หลักคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทฤษฎีทางอาชญาวิทยา อันได้แก่ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม หลักธรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมอำนาจในการอภัยโทษ อันได้แก่ หลักธรรมของพระมหากษัตริย์ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คริสต์ศาสนา ศาสนาอิสลาม และศาสนาพราหมณ์-ฮินดู รวมถึงศึกษาแนวคิดทางนิติปรัชญาเบื้องหลังอำนาจในการอภัยโทษ ประกอบกับการศึกษากฎหมายหลังทางประวัติศาสตร์ วิวัฒนาการการอภัยโทษในประเทศไทยและต่างประเทศ การอภัยโทษในทางปฏิบัติในปัจจุบัน โดยศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศกับประเทศอารยะอื่น ๆ อันได้แก่ ประเทศอังกฤษซึ่งมีรูปแบบประมุขเป็นพระมหากษัตริย์ที่เหมือนไทย ประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งมีรูปแบบประมุขเป็นประธาธิบดีที่ต่างกับไทย แต่มีความโดดเด่นที่มีหลักการแนวความคิดเกี่ยวกับการอภัยโทษอย่างมีเหตุผลชอบธรรม และประเทศญี่ปุ่นที่เป็นประเทศทางซีกโลกตะวันออกเช่นเดียวกับไทย อีกทั้งมีประมุขเป็นพระมหากษัตริย์และมีระบบกฎหมายแบบ Civil law เช่นเดียวกับไทย ทั้งนี้เพื่อชี้ให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่าง และค้นหาความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษเบื้องหลังสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้

1.4 สมมติฐานของการวิจัย

อำนาจในการอภัยโทษ เป็นอำนาจเด็ดขาดของประมุขแห่งรัฐมาตั้งแต่อดีตที่สังคมรัฐทุกรัฐปกครองโดยระบอบราชาธิปไตย มีประมุขแห่งรัฐเป็นผู้ทรงอำนาจเด็ดขาด แม้ในยุคสมัยต่อมาที่รัฐที่เคยปกครองด้วยระบอบราชาธิปไตยส่วนใหญ่ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบอื่น ๆ แล้ว แต่อำนาจในการอภัยโทษก็ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน และยังคงเป็นอำนาจเด็ดขาดของประมุขแห่งรัฐเช่นเดิม เช่นนี้แล้ว การอภัยโทษคงมิได้เกิดจากความเมตตากรุณาของประมุขแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่การอภัยโทษต้องได้กระทำลงบนพื้นฐานของความชอบธรรม (Justification) ในทางทฤษฎีและหลักการทางกฎหมายมหาชน อาชญาวิทยา และหลักธรรมต่าง ๆ เพื่อสนองบทบาทและหน้าที่

ของประมุขแห่งรัฐ อันทำให้การอภัยโทษสามารถดำรงอยู่กระทั่งปัจจุบัน และยังคงเป็นของอำนาจเด็ดขาดประมุขแห่งรัฐเช่นเดิม

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้วิธีศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ทั้งหมด จากการรวบรวมข้อมูลทางเอกสารจากกฎหมาย กฎ บทความ หนังสือ วิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีและหลักการของการอภัยโทษทางกฎหมายมหาชน รัฐศาสตร์ อาชญาวิทยา นิติปรัชญา และภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ ซึ่งจะต้องนำมาประมวลเพื่อวิเคราะห์หาความชอบธรรมที่รองรับอำนาจในการอภัยโทษของประมุขแห่งรัฐ ตลอดไปถึงการอภัยโทษในทางปฏิบัติของประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ที่มีรูปแบบการปกครองที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งจะได้ทำการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Study) ความคล้ายคลึงและความแตกต่างของแนวคิดเบื้องหลังการอภัยโทษของประเทศไทยและต่างประเทศ ซึ่งมีความหลากหลายในระบบกฎหมายและระบบการปกครอง ทำให้เห็นถึงมุมมองที่แตกต่างกันออกไปโดยจะทำการวิเคราะห์ทั้งแง่ทฤษฎีและแง่ปฏิบัติมาดำเนินการหาบทสรุปของความชอบธรรมในการอภัยโทษ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงความชอบธรรมของการอภัยโทษ ตามทฤษฎีและหลักการทางกฎหมายมหาชน และทฤษฎีอาชญาวิทยา รวมทั้งหลักธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกาอภัยโทษ
2. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในแนวความคิดของอำนาจในการอภัยโทษ ทั้งในส่วนพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ไทย และอำนาจในการอภัยโทษของประมุขแห่งรัฐในระบบการปกครองแบบอื่น ๆ
3. ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในเรื่องความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษตามแนวความคิดใหม่ที่มีมากกว่าความเมตตากรุณาของประมุขแห่งรัฐตามแนวความคิดเดิม
4. ทำให้ทราบถึงความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษ ซึ่งเป็นอำนาจของประมุขแห่งรัฐ ที่ได้ดำรงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีได้เปลี่ยนแปลงหรือถ่ายโอนอำนาจนี้ไปตามรูปแบบการปกครองที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย
5. ทำให้ทราบถึงการดำรงอยู่ของอำนาจในการอภัยโทษ ซึ่งเป็นอำนาจที่ขัดแย้งกับระบอบประชาธิปไตย ที่ยึดถือหลักกฎหมายเป็นใหญ่ อีกทั้งยังขัดแย้งกับแนวความคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติ

บทที่ 2

ทฤษฎี หลักการ และแนวความคิดในการอภัยโทษ

การให้อภัยโทษตามแนวความคิดดั้งเดิม นั้นถือเป็นความกรุณาของกษัตริย์ หรือผู้ปกครองรัฐ แนวความคิดนี้ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอังกฤษ ต่อมาโลกยุคใหม่ที่รับอิทธิพลของการปกครองระบอบประชาธิปไตยเข้ามามีบทบาทในทุกแง่มุมของสังคม เรียกร้องให้รัฐต้องปกครองด้วยกฎหมาย ให้ความสำคัญครองสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชน การกระทำใดของผู้มีอำนาจรัฐจะต้องชอบด้วยกฎหมาย หรือมีความชอบธรรมนั่นเอง เช่นนี้แล้วอำนาจในการอภัยโทษของประมุขแห่งรัฐในโลกยุคใหม่จึงจำเป็นต้องมีความชอบธรรมตามทฤษฎีทางกฎหมายมหาชนมารับการใช้อำนาจดังกล่าว ต้องกระทำภายใต้กฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการในระบอบประชาธิปไตย

2.1 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการอภัยโทษ

2.1.1 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการให้ความกรุณาแก่ผู้กระทำความผิด

การให้ความกรุณา (Mercy) แก่ผู้กระทำความผิดนั้นเป็นแนวความคิดที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ และปรากฏอยู่ในระบบกฎหมายของประเทศต่าง ๆ การให้ความกรุณาแก่ผู้กระทำความผิดในที่นี้มีความหมายกว้าง หมายรวมไปถึงทั้งการอภัยโทษ (pardon) และการนิรโทษกรรม

ในส่วนของ การอภัยโทษ (pardon) โดยทั่วไปแล้วเป็นเรื่องที่ประมุขของรัฐแสดงความกรุณา (act of grace) แก่ผู้กระทำความผิดเฉพาะรายโดยยกโทษหรือลดโทษให้ ซึ่งมีผลให้ผู้กระทำความผิดไม่ต้องรับผลตามกฎหมายสำหรับความผิดนั้น ส่วนการนิรโทษกรรมเป็นมาตรการทั่วไปที่มุ่งให้ประชาชนลืมการกระทำความผิดที่ผ่านมาแล้ว

การอภัยโทษมีใช้ตั้งแต่โบราณกาล ปรากฏหลักฐานว่า Samsu-iluna โอรสของพระเจ้าฮัมมูราบีได้อภัยโทษให้แก่ทาสผู้หนึ่ง หรือกษัตริย์เดวิด (King David) ก็เคยใช้อำนาจในการอภัยโทษเช่นกัน ในสมัยกรีก ที่ประชุมประชาชนชาวเอเธนส์มีสิทธิที่จะลดโทษ หรือกฎหมายของชาวโรมัน (Civil law of Rome) ยอมรับสิทธิของจักรพรรดิในฐานะองค์อธิปัตย์ที่จะให้ความกรุณาได้ นอกจากนี้การให้ความกรุณายังมีการปฏิบัติกันในชนเผ่าเยอรมันสมัยเก่า ส่วนประเทศอังกฤษมีการยอมรับการอภัยโทษโดยกฎหมายที่เรียกว่า The Law of Aethelberht of kent, Alfred and Edward the Confessor

ในสมัยโบราณน่าจะถือว่าเป็นการให้ความกรุณาแก่ผู้กระทำความผิดโดยผู้มีอำนาจในรัฐทั้งสิ้น ซึ่งในสมัยกลางอำนาจดังกล่าวเป็นของศาสนจักรและผู้ปกครองท้องถิ่น ต่อมาเมื่อสถาบันกษัตริย์สามารถรวบรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางได้แล้ว อำนาจดังกล่าวจึงเป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์

ในประเทศอังกฤษ พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจพิเศษที่เรียกว่า Prerogative พระราชอำนาจดังกล่าวมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยฟีวตัล ซึ่งพระมหากษัตริย์มีเอกสิทธิ์ที่จะไม่ถูกดำเนินคดี (Procedural Privilege) และต่อมาภายหลังพระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจดังกล่าวโดยเด็ดขาด ในสมัยพระเจ้าเจมส์ที่ 1 ได้ทรงแยกพระราชอำนาจพิเศษดังกล่าว เป็นพระราชอำนาจส่วนพระองค์ที่อยู่ภายใต้กฎหมาย และพระราชอำนาจโดยเด็ดขาด ซึ่งอยู่นอกเหนือจากกฎหมาย ซึ่งต่อมาแนวความคิดเรื่องนี้เปลี่ยนแปลงไปโดยเห็นว่าพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์นั้นจะมีได้ต่อเมื่อกฎหมายยินยอมและจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย

พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์อังกฤษเกิดขึ้นและถูกจำกัดโดยกฎหมายคอมมอนลอว์ พระมหากษัตริย์ไม่สามารถใช้พระราชอำนาจได้ เว้นแต่กฎหมายจะได้ให้อำนาจไว้ หรือต้องไม่เป็นการขัดต่อ Magna Carta หรือกฎหมายลายลักษณ์อักษรอื่น หรือเสรีภาพของประชาชน ซึ่งกฎหมายที่จำกัดขอบเขตพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์อังกฤษ ได้แก่

- Magna Carta ของพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 1 (ค.ศ. 1297)
- The Petition of Right (ค.ศ. 1627)
- The Bill of Rights (ค.ศ. 1688)
- The Act of settlement (ค.ศ. 1700)

กฎหมายเหล่านี้ถือเป็นกฎหมายพื้นฐานที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและป้องกันมิให้เกิดการกระทำแบบทรราชโดยพระมหากษัตริย์⁴ ในกรณี Act of Settlement นั้น รัฐสภาอังกฤษได้ตราขึ้นเพื่อห้ามมิให้พระมหากษัตริย์อังกฤษยกโทษให้แก่รัฐมนตรีผู้ต้องโทษ impeachment ซึ่งสภาสამัญได้ฟ้องร้องรัฐมนตรีต่อสภาขุนนาง⁵

พระราชอำนาจประการหนึ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับ ได้แก่ พระราชอำนาจในพระราชทานความกรุณาแก่ผู้กระทำความผิด (The Royal Prerogative of Mercy) ทั้งนี้เนื่องจากพระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจในการวินิจฉัยอรรถคดีต่าง ๆ หรือในการลงโทษผู้กระทำความผิดจึงทรงมีการพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้กระทำความผิดด้วย

⁴ Lord Hailsham, *Halsbury's Law of England*, ed. 4, vol. 8 (London: Butterworth, 1974). p.583-598.

⁵ ไพโรจน์ ชัยนาม, *คำอธิบายกฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ เล่มที่ 2* (พระนคร: โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2495). หน้า 214-215.

พระราชอำนาจในการพระราชทานความกษัตริย์นี้มีใช้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในความมุ่งหมายหลัก 3 ประการ⁶ คือ

1. ในฐานะเป็นการนำมาใช้ซึ่งข้ออ้างที่ยังมิได้มีการยอมรับในขณะนั้น เช่น หลักในเรื่องการป้องกันตัวความวิกลจริต และความเป็นผู้เยาว์

2. ใช้พัฒนาวิธีการใหม่ ๆ เพื่อจัดการกับผู้กระทำความผิด ซึ่งยังมิได้มีการยอมรับโดยการนิติบัญญัติ เช่น การเนรเทศ การเกณฑ์ทหาร (military conscription)

3. ใช้เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้คืนมาซึ่งสถานะที่ได้สูญเสียไปเนื่องจากคำพิพากษาลงโทษ (Remove of Disqualification Attaching to Criminal Conviction)

อีกทั้ง พระมหากษัตริย์มักจะพระราชทานความกษัตริย์ดังกล่าวเพื่อก่อให้เกิดความจงรักภักดีในหมู่พสกนิกร ดังปรากฏจากข้อเขียนของมองเตสกีเออ ว่า

“ความเมตตา คือ คุณสมบัติเด่นชัดของกษัตริย์ ในระบอบสาธารณรัฐซึ่งคนมีคุณธรรมเป็นหลักนั้น ความเมตตาไม่มีความจำเป็นน้อยกว่าในรัฐเผด็จการซึ่งครอบคลุมไปด้วยความหวั่นเกรงจะใช้ความเมตตาน้อยกว่าเพราะต้องการควบคุมคนใหญ่โตในรัฐโดยแสดงตัวอย่างที่รุนแรง ในรัฐราชาธิปไตยซึ่งมีการปกครองด้วยเกียรติศักดิ์ที่บ่อยครั้งเรียกร้องสิ่งที่กฎหมายห้ามไว้ นั้น ความเมตตาเป็นสิ่งจำเป็น การไม่เป็นที่โปรดปรานเปรียบเทียบกับถูกลงโทษ ระเบียบวิธีพิจารณาเองคือการลงทัณฑ์อยู่แล้ว ความอับอายจะเกิดขึ้นรอบด้านเมื่อตอนที่มีการกำหนดลักษณะโทษทัณฑ์ของแต่ละคดี กษัตริย์ได้ประโยชน์น่านับการเพราะมีเมตตา ความเมตตาจะติดตามมาด้วยความรักมากมาย จากความรักกษัตริย์จะได้รับเกียรติยศชื่อเสียงสูงส่งจนกระทั่งถือเป็นความสุขเกือบทุกครั้งที่เราองค์ได้มีโอกาสแสดงความเมตตา และในบ้านเมืองแถบนี้สามารถใช้ความเมตตาได้เกือบทุกครั้ง⁷”

นอกจากนี้ ยังมีความเห็นของแบล็คสโตน (Blackstone) ว่า

“การให้ความกษัตริย์แก่ผู้กระทำความผิดจะเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงระหว่างพระมหากษัตริย์กับพสกนิกร โดยถือเป็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่ของระบบกษัตริย์ซึ่งจะช่วยผ่อนคลายความเคร่งครัดของกฎหมาย⁸ เช่น ในคดีอาญาจะยกเว้นผู้กระทำความผิดจากการถูกลงโทษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีที่มีลักษณะพิเศษ (exceptional cases) อาจเกิดขึ้นได้⁹ จึงจำเป็นต้องมีการยกโทษหรือลดโทษแก่ผู้กระทำความผิด”

⁶ Sebba L., "Amnesty and Pardon, *Encyclopaedia of Crime and Justice* " (1983). p.58-59.

⁷ มองเตสกีเออ, *เจตนารมณ์แห่งกฎหมาย*, trans. วิภาวรรณ ตูยานนท์ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528). หน้า111-112.

⁸ Redzinowicz L., *A History of English Criminal Law* (New York: The Macmillan Company, 1948). p.128-130.

⁹ ความเห็นของแบล็คสโตน สอดคล้องกับรายงานของ The royal Commissioners ในศตวรรษที่ 19 (ค.ศ. 1879) ซึ่งรายงานว่าในทางข้อเท็จจริงบางครั้งอาจมีการผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมเกิดขึ้น แม้จะเกิดได้ยาก แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้วภายใต้ระเบียบวิธีพิจารณาที่กำหนดไว้ไม่สามารถจัดการได้

แต่เมื่อรัฐสมัยใหม่ก่อตัวขึ้น หลักปกครองโดยกฎหมาย โดยถือกฎหมายเป็นใหญ่ (The Rule of Law) ถือเป็นอุดมการณ์ทางกฎหมาย (Legal Ideology) ของรัฐสมัยใหม่ ที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย มีผู้เห็นว่า แนวความคิดเรื่องการให้ความกรุณาแก่ผู้กระทำความผิดจะทำให้ความแน่นอนในการลงโทษเสื่อมถอยลง และสร้างความเสียหายแก่การจัดการลงโทษตามกฎหมาย บุคคลดังกล่าวคือ ซีซาร์ เบคคาเรีย ทั้งนี้ เนื่องจากเบคคาเรียเห็นว่า การป้องกันอาชญากรรมไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของโทษ แต่ขึ้นอยู่กับความสม่ำเสมอในการลงโทษ โดยเบคคาเรียให้ทัศนะว่า

“ในขณะที่การลงโทษลดความรุนแรงลง การให้ความกรุณาและการอภัยโทษจะลดความจำเป็นลงด้วย การให้ความกรุณาควรจะถูกกันออกจากระบบการนิติบัญญัติที่สมบูรณ์ ซึ่งมีการลงโทษที่ไม่รุนแรง และวิธีการตัดสินคดีเป็นไปโดยสม่ำเสมอและรวดเร็ว ความจริงข้อนี้อาจจะดูรุนแรงสำหรับบุคคลที่อยู่ท่ามกลางความไม่เป็นระเบียบของระบบกฎหมายอาญา ซึ่งการอภัยโทษและความกรุณาเป็นสิ่งที่จำเป็น เพื่อบรรเทาความไร้สาระของกฎหมาย และความรุนแรงของโทษ”¹⁰

2.1.2 ปรัชญาการอภัยโทษ

2.1.2.1 ทฤษฎีของคานท์ (Kantian Theory)

มุมมองการอภัยโทษตามทฤษฎีของคานท์ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 นั้น มีนักปฏิรูปการเมืองหลายคนที่ได้แย้งการปกครองของกษัตริย์ซึ่งราชวงศ์ในยุคนั้นใช้อำนาจในทางที่ผิด เป็นไปอย่างอำมหิต ในเรื่องการอภัยโทษก็เป็นไปอย่างอำมหิต ซึ่งเป็นช่องทางในการเพิ่มความมั่นคง เพิ่มพันธมิตรเพื่อให้อาณาบัณฑิวงกว้างออกไป จึงเกิดคำถามที่ว่าระบบกษัตริย์ดีหรือไม่

การอภัยโทษแบบหาผลประโยชน์เข้าตัวเอง (Corrupt Pardon) สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เป็นจริงของสังคม หากพระมหากษัตริย์พระราชทานอภัยโทษมากเกินไป พระองค์ก็ไม่สามารถที่จะควบคุมอาชญากรรมได้ในอาณาจักรของพระองค์ ในประเทศอังกฤษ แนวคิดของ Henry Fielding เป็นไปในแนวทางเดียวกันกับนักคิดนักปรัชญาคนอื่น ๆ ในสมัยนั้น Fielding ตั้งคำถามว่า สาเหตุอะไรที่ทำให้โทษเพิ่มขึ้นในระยะหลังนี้ โดยเขาได้กล่าวว่า

“ถึงแม้ว่าความเมตตาจะเป็นสิ่งที่ดีสำหรับผู้ที่ให้อภัยโทษ แต่ความรุนแรงเป็นสิ่งที่ดีกว่าความเมตตาได้ หากการให้ความรุนแรงแก่บุคคลอาจเป็นการสร้างความเมตตาที่ยิ่งใหญ่ เพราะเท่ากับเป็นการลงโทษให้คนอื่น ๆ เห็นเป็นตัวอย่างว่าจะไม่กระทำความผิดนี้อีก โดยสรุปคือ

¹⁰ Cesare Beccaria, *On Crime and Punishment, Theories of Punishment*, (Bloomington: Indiana University Press). p.130-131.

ถ้าหากเราอภัยโทษบ่อย สุดท้ายแล้วคนก็จะกระทำผิดมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่หายนะได้ แต่ถ้าลงโทษ เราก็จะป้องกันคนไม่ให้กระทำผิด อันเป็นการรักษาชีวิตคนได้มากมาย”¹¹

แม้กระนั้นก็มีนักวิจารณ์สังคมในศตวรรษที่ 18 สนับสนุนการอภัยโทษ ในกรณีที่สังคมได้ประโยชน์และในกรณีที่สามารถแก้ปัญหาสังคมได้ ซึ่งมุมมองนี้ก็มีประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องพิจารณา ดังต่อไปนี้

ประการแรก เนื่องจากอำนาจได้ถูกแบ่งแยกออกเป็นหลายสาย ใครควรที่จะมีอำนาจในการอภัยโทษ ตามทฤษฎีของมองเตสกีเออ เรื่องการแบ่งแยกอำนาจในระบอบประชาธิปไตย เขากล่าวว่า ประธานาธิบดีไม่ควรเป็นคนที่ความกฎหมายและนำไปบังคับใช้ การตัดสินใจทางกฎหมายควรอยู่ที่ฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนไม่ใช่ฝ่ายบริหาร แต่ปัจจุบันประธานาธิบดีมีอำนาจในการอภัยโทษ จึงทำให้มีอำนาจเหนืออำนาจตุลาการ อำนาจในการอภัยโทษทำให้ฝ่ายบริหารเข้ามาก้าวล้ำอำนาจของฝ่ายตุลาการได้ นอกเหนือจากการล่วงล้ำแล้ว การอภัยโทษโดยฝ่ายบริหารไม่สมเหตุสมผลกับการที่จะมีอำนาจออกกฎหมายและสร้างบทลงโทษ

ในประเทศที่ปกครองโดยระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ กษัตริย์มีอำนาจที่จะประกาศว่า อะไรถูกกฎหมาย อะไรผิดกฎหมาย เพราะฉะนั้นกษัตริย์จึงมีอำนาจในการอภัยโทษด้วย แต่ในสังคมที่เป็นประชาธิปไตย อาชญากรรมเป็นภัยต่อสาธารณชน ดังนั้น ตามทฤษฎีแล้วประชาชนก็ควรเป็นผู้มีอำนาจในการอภัยโทษ เช่นนี้สังคมจึงเป็นผู้มีอำนาจในการอภัยโทษ

ในประเทศฝรั่งเศส สมัยที่ยังปกครองโดยกษัตริย์ ไม่ปรากฏการคัดค้านอำนาจกษัตริย์ในการอภัยโทษ มีการมองด้วยซ้ำว่าอำนาจนี้เป็นอำนาจที่จำเป็นในฝรั่งเศส แต่ในสาธารณรัฐเขามีอีกแนวความคิดหนึ่ง นั่นคือ ไม่ควรมีการอภัยโทษจากประธานาธิบดีในประเทศที่ปกครองแบบสาธารณรัฐ เพราะอำนาจในการอภัยโทษซึ่งเป็นการยกโทษ ควรเป็นของผู้คนในสังคม ซึ่ง William Blackstone ก็เห็นด้วยกับความคิดนี้ William Blackstone ประกาศว่า “ในระบอบประชาธิปไตย อำนาจในการอภัยโทษไม่ควรดำรงอยู่ได้ เพราะไม่ควรมีอำนาจอะไรเหนืออำนาจในการใช้กฎหมายของศาล”¹²

ดังนั้น อำนาจในการอภัยโทษจึงเป็นหนึ่งในอำนาจที่ควรถูกยกเลิก ผู้ปฏิวัติในประเทศฝรั่งเศสในช่วงทศวรรษที่มีความวุ่นวายโกลาหล พวกกลุ่มปฏิวัติไม่ให้ใช้อำนาจอะไรก็ตามที่ขัดกับระบบยุติธรรมทางอาญา โดยไม่เห็นด้วยว่าฝ่ายบริหารมีอำนาจอภัยโทษ ทั้ง ๆ ที่ผู้ออกกฎหมายได้ประกาศกฎหมายที่มีบทลงโทษอย่างชัดเจนสำหรับอาชญากรรมแต่ละอย่างไว้แล้ว อีกทั้ง

¹¹ Fielding H., "Enquiry into the Causes of the Increase of Robbers," in *the Complete Works of Henry Fielding Esp. ed.* (1902). p.119-121.

¹² Blackstone W., *Commentaries on the Laws of England* (1843), p.445-446.

คนส่วนใหญ่เชื่อในระบบลูกขุนที่มีความยุติธรรม สมเหตุสมผล เช่นนี้ใครควรมีอำนาจตัดสินเกี่ยวกับเรื่องนี้

ในภายหลัง ชาวฝรั่งเศสค้นพบว่า การอภัยโทษมีประโยชน์หลายประการ เริ่มต้นจากใน ค.ศ. 1802 กงสุลได้การันตีในอำนาจอภัยโทษนี้โดย Leslie Sebba กล่าวว่า “มีการยกเลิกการอภัยโทษเพียงเวลาสั้นและจะไม่มีอีกแล้ว ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาดูเหมือนว่าจะไม่มีการปกครองไหนในโลกที่ปฏิเสธความสำคัญของการอภัยโทษ”¹³

2.1.2.2 ข้อวิจารณ์ของ Kant ในการอภัยโทษ

ในหนังสือชื่อดัง “The Metaphysical Element of Justice” เขียนโดย Immanuel Kant ก็ไม่ได้แสดงถึงความสำคัญในการอภัยโทษ โดย Kant ได้โต้แย้งว่าสมาชิกของสังคมเป็นกลุ่มที่ถูกทำร้าย กลุ่มที่ถูกทำร้ายนี้เท่านั้นถึงจะมีอำนาจอภัยโทษ ผู้ปกครองรัฐไม่ใช่ผู้ที่ได้รับความเจ็บปวดจากการกระทำอาชญากรรม ดังนั้นการที่ผู้ปกครองรัฐกล้าที่จะให้อภัยโทษ ก็เท่ากับเขาทรยศต่ออำนาจของประชาชน คนที่ให้อภัยโทษก็จะเป็นผู้ฝ่าฝืนกฎของศีลธรรม หากสังคมไม่ลงโทษคนที่กระทำ สังคมนั้นก็จะเป็นสังคมที่ไม่มีศีลธรรม

ความคิดของ Kant ดึงดูดความสนใจได้เป็นอย่างมาก มีหลายคนที่ต้องต้านความคิดนี้ และมีหลายคนที่สนับสนุน รวมทั้งมีอีกหลายคน que แสดงความสงสัย โดยผู้ที่ต่อต้านกล่าวว่า Kant เป็นคนเคร่งเครียดเกิน ใน ค.ศ. 1937 Hans von Hentig กล่าวว่า “ถึงแม้ว่า Kant จะมีจิตใจดี มีสิ่งที่ถูกบ่มเพาะในทางปรัชญา แต่บางอย่างก็ควรปล่อยไปตามอารมณ์”¹⁴ ใน ค.ศ. 1903 James Heath เขียนไว้ว่า “ถึงแม้ Kant จะเป็นนักคิดที่เก่งกาจ ผู้สนับสนุนทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน แต่บางครั้งเขาอาจคิดผิดก็เป็นได้ เพราะเขาได้รับอิทธิพลแบบแนวคิดเก่า ๆ ไม่ใช่เขามีอารมณ์มาเกี่ยวข้องมากนัก”¹⁵ มีความเห็นหนึ่งที่มีชื่อเสียงจากการวิจารณ์ความเห็นของ Kant นั่นคือ ความเห็นของ Jeffrie Murphy ได้กล่าวว่า “ความคิดของ Kant ชับซ้อนและขัดแย้งกันเอง” ซึ่ง Murphy พบว่า มุมมองของ Kant ในเรื่องของอาชญากรรมและการลงโทษค่อนข้างไม่คงที่¹⁶ ซึ่งเป็นไปได้ที่ความคิดของ Kant ในการต่อต้านการอภัยโทษเป็นปฏิกิริยาที่เขาได้มาจากประสบการณ์อันเลวร้ายกับการคอร์รัปชันในทางการอภัยโทษตลอดเวลา Murphy จึงไม่เห็นด้วยกับ Kant ผู้มีประสบการณ์อันเลวร้ายเหล่านั้น จึงไม่แปลกที่ Kant อยากให้อำนาจในการอภัยโทษเป็นของประชาชน ซึ่งมุมมองของ Kant เป็นจุดเริ่มต้นทฤษฎีที่เน้นในเรื่องเหตุผลของการอภัยโทษ

¹³ Sebba L., "Clemency in Perspective," in *Essays in Honor of Israel Drapkin* (1977). p.228.

¹⁴ Hentig H.von, *Punishment: Its Origin, Purpose, and Psychology* (1937). p.3.

¹⁵ Heath J., *Eighteenth Century Penal Theory* (1963). p.10.

¹⁶ Murphy J., "Does Kant Have a Theory of Punishment?," 87 Colum.L. Rev.509 (1987). p.522.

โดยมุมมองนี้แตกต่างจากทฤษฎีก่อน ๆ ที่ตำหนิการกระทำที่ผิดของราชวงศ์ เกี่ยวกับสิทธิของราชวงศ์ ในการที่จะอภัยโทษ Murphy กล่าวว่า เป็นการยากที่จะวิจารณ์มุมมองของ Kant เพราะความคิดของ Kant ค่อนข้างซับซ้อน ไม่มีสูตรสำเร็จที่จะลงโทษในมุมมองของ Kant

2.1.2.3 การอภัยโทษของ Kant

จากข้อความเห็นของ Kant ที่ว่า ในฐานะที่การลงโทษ เป็นกลไกที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรม การอภัยโทษจึงเป็นอุปสรรคต่อการลงโทษ และกระบวนการยุติธรรม แต่ Kant ก็ไม่ได้เสนอความคิดเห็นมากนักเกี่ยวกับการอภัยโทษ และดูเหมือนว่าเขาก็ยอมรับด้วยว่าการอภัยโทษบางครั้งก็ยอมรับได้อย่างถูกกฎหมาย อย่างไรก็ตามแม้จะไม่มีประโยชน์ที่ชัดเจน แต่ Kant ได้บอกเป็นนัยว่า การอภัยโทษไม่ใช่กระบวนการที่ยุติธรรม

นักวิชาการบางคนได้เสนอการตีความเกี่ยวกับแนวคิดของ Kant ว่าการลงโทษเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างรัฐกับประชาชน¹⁷ การให้อภัยโทษก็เท่ากับไปเอาเปรียบคนที่เคารพกฎหมาย ซึ่งกฎหมายคือข้อตกลงที่บัญญัติเกี่ยวกับอาชญากรรมและบทลงโทษ ถ้าใครกระทำในสิ่งที่กฎหมายห้าม รัฐก็ต้องลงโทษคน ๆ นั้นตามบทลงโทษที่กฎหมาย ทำให้ผู้คนในสังคมรู้ว่าควรจะต้องปฏิบัติตามอย่างไร ซึ่งกฎหมายได้สัญญาว่าจะให้รางวัลกับคนที่ทำถูกกฎหมาย โดยการคุ้มครองที่จะไม่ถูกลงโทษ ส่วนคนที่ฝ่าฝืนกฎหมายก็ยอมถูกลงโทษ หากรัฐไม่ลงโทษผู้กระทำผิดกฎหมายก็เท่ากับรัฐละเมิดสิทธิของผู้ที่ทำถูกกฎหมาย การที่รัฐไม่ทำหน้าที่นำอาชญากรรมมาลงโทษนั้น ผู้ที่กระทำถูกต้องตามกฎหมายสามารถฟ้องร้องรัฐได้¹⁸

ความคิดนี้นำไปสู่บทสรุปที่ว่า อำนาจอธิปไตยในระบอบประชาธิปไตยไม่ให้สิทธิผู้ปกครองหรือกษัตริย์ลงโทษผู้กระทำผิดกฎหมาย เพราะผู้กระทำผิดกฎหมาย ได้ฝ่าฝืนสิทธิในกฎหมายของผู้ที่กระทำผิดหาได้ฝ่าฝืนสิทธิในกฎหมายของผู้ปกครองหรือกษัตริย์ไม่

ในหนังสือ *The Metaphysical Elements Of Justice* Kant เน้นถึงการใช้อำนาจอภัยโทษว่า “สิทธิการให้อภัยโทษอาชญากร ไม่ว่าจะเป็นการลงโทษหรือยกโทษ เป็นสิ่งที่ดินได้มากที่สุด การที่พระมหากษัตริย์ใช้อำนาจนี้ แสดงถึงความยิ่งใหญ่ของพระมหากษัตริย์ แต่ก็อาจเป็นหนทางนำสู่ความอยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชญากรรมที่ผู้หนึ่งกระทำกับคนหนึ่ง กษัตริย์ไม่สมควรใช้สิทธิอภัยโทษนี้ได้ เพราะถือเป็นความอยุติธรรมเฉพาะกับผู้ที่ถูกทำร้าย”¹⁹

อย่างไรก็ตาม มุมของ Kant เห็นว่ากษัตริย์สามารถให้อภัยโทษได้ ถ้าอาชญากรรมนั้นทำให้กษัตริย์ได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บปวด ซึ่งความเห็นนี้ อาชญากรก็คงจะไม่เห็น

¹⁷ Coddington F., "Justice and Punishment," *Proceedings of the Aristotelian Society* 46 (1946). p.155-178.

¹⁸ Strong E., "Justification of Juridical Punishment," *Ethics* 79 (1969). p.187.

¹⁹ Kant I., *Metaphysical Elements of Justice* (1965). p.107-108.

ด้วย เพราะอาชญากรก็ยอมที่จะประสพให้ได้รับอภัยโทษโดยง่าย ตามแนวความคิดการเมืองของ Kant ไม่ว่าจะเป็นอาชญากรรมต่อส่วนตัว หรือต่อสาธารณะก็ตามเป็นการกระทบสิทธิของสมาชิกในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชญากรรมต่อสาธารณะ (Public Crime) เป็นการทำร้ายความสงบสุขต่อส่วนรวมของชุมชน ในขณะที่อาชญากรรมต่อส่วนตัว (Private Crime) เป็นการทำร้ายปัจเจกบุคคล ฉะนั้นในมุมมองของ Kant มีการกระทำเพียงไม่กี่อย่างทีถือว่่าฝ่่าฝืนละเมิดสิทธิของกษัตริย์โดยตรง ดังนั้นจึงมีเหตุผลไม่กี่เหตุผลทีจะให้อำนาจกษัตริย์อภัยโทษได้

กล่าวโดยสรุปคือ Kant เห็นว่าการอภัยโทษไม่ยุติธรรมต่อรัฐ เพราะการให้อภัยโทษเป็นการไม่ยุติธรรมทีได้ให้สิทธิพิเศษแก่ผู้ละเมิดกฎหมาย ดังนั้นการให้อภัยโทษจึงไม่ยุติธรรมต่อคนที่ปฏิบัติตามกฎหมาย

H. J. Moloskey ให้ความเห็นว่่า การเมตตาทีปราศจากเหตุผลรองรับก็เป็นการผิดศีลธรรมอย่างหนึ่ง²⁰ ถ้าระบบกฎหมายมีระบบการอภัยโทษต่อคนที่ฝ่่าฝืนกฎหมาย ก็ควรจะมีกระบวนการให้รางวัลแก่คนที่ปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่ใช่เพียงแต่บอกว่าจะไม่ถูกลงโทษ แต่ควรให้รางวัลทีจับต้องได้ เช่นเดียวกับทีได้ให้การอภัยโทษเป็นรางวัลทีจับต้องได้แก่ คนทีฝ่่าฝืนกฎหมาย ฉะนั้นคนที่ปฏิบัติถูกต้องตามกฎหมายก็ควรจะมีรางวัลให้เขาด้วย

หากเปรียบเทียบการอภัยโทษแก่คนที่ฝ่่าฝืนกฎหมายไม่อยู่บนพื้นฐานทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนในสถานการณ์เช่นนี้ ผู้คนก็จะได้ในสิ่งทีเขาไม่สมควรได้ กลายเป็นว่่ารัฐบาลไม่ตระหนักทีจะปกป้องสิทธิทีถูกต้องของประชากร แต่ถ้ามีการลงโทษก็ต้งมีกระบวนการบริหารจัดการทีดี ความน่าสนใจในมุมมองของ Kant เกี่ยวกับความยุติธรรมในการให้อภัยโทษแก่คนที่ฝ่่าฝืนกฎหมายสะท้อนจุดเริ่มต้นของการให้เหตุผลทางศีลธรรมและการเมืองเกี่ยวกับการลงโทษ

2.1.2.4 เหตุผลในการให้อภัยโทษของ Kant

ถึงแม้ว่่า Kant จะมีทฤษฎีทียึดมั่นกับการลงโทษ แต่ก็ไม่ถึงขนาดปฏิเสธกับทุกเหตุผล โดย Kant กล่าวว่่ามีเหตุผลบางอย่างทีสามารถประนีประนอมได้ ในเรื่องของการลงโทษ และการอภัยโทษตามมุมมองของ Kant การลงโทษในสังคมอุดมคติเป็นสิ่งทียุติธรรมและมีประสิทธิภาพ ดังนั้นในทฤษฎีของ Kant จึงบอกเป็นนัยว่่า ถ้านำทฤษฎีการลงโทษมาใช้ในสังคมทีไม่เป็นอุดมคติ ก็อาจเป็นอันตรายได้ ประเด็นนี้ Murphy ชี้ว่่า “ถึงแม้ว่่าจะยอมรับทฤษฎีของ Kant แต่

²⁰ McCloskey H. J., "Utilitarian and Retributive Punishment," *Journal of Philosophy* 16 (1967). p.109.

มันก็คงจะใช้ไม่ได้กับทุกสังคมโลก เพราะสังคมที่เป็นอุดมคติ คือสังคมที่สมาชิกทุกคนเท่าเทียมกัน ซึ่งสามารถเข้าใจได้อย่างแน่ชัดว่าสังคมเช่นนี้ ผู้ฝ่าฝืนกฎหมายสมควรได้รับโทษ”²¹

ในโลกของความเป็นจริงต้องยอมรับว่า กฎหมายไม่ได้ปกป้องทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ฉะนั้นสิทธิและอิสรภาพของแต่ละคนจึงไม่ได้ถูกปกป้องอย่างเท่าเทียมกันอันเนื่องมาจากความไม่สมบูรณ์แบบของบทลงโทษ ดังนั้นการมองการอภัยโทษว่าเป็นเครื่องมือที่ไม่ยุติธรรมจึงไม่ถูกต้อง ซึ่ง Kant ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ในจดหมายที่เขาเขียนถึง J.B. Erhard ว่า

“ในโลกของหลักศีลธรรมที่ถูกปกครองโดยพระเจ้า หากมีการฝ่าฝืนกฎหมายลงโทษย่อมเป็นสิ่งจำเป็น แต่ในโลกที่ปกครองโดยมนุษย์ การลงโทษเป็นสิ่งที่มนุษย์สมมุติขึ้น การกระทำผิดกับแนวคิดในการลงโทษจึงเป็นเพียงแนวทางเท่านั้น”²²

Kant ยังบอกอีกด้วยว่า สถานการณ์ใดบ้างที่สมควรอภัยโทษ เช่น เมื่อสังคมสนับสนุนให้เกิดอาชญากรรม แต่สิ่งเหล่านั้นผิดกฎหมาย ตัวอย่างเช่น การทำตอล ซึ่งเป็น การกระทำที่เป็นอาชญากรรมแต่สังคมสนับสนุน โดยปลูกฝังเรื่องเกียรติยศศักดิ์ศรี²³ เช่น หากมีผู้ใดมาลบลู่ ค่านิยมสังคมก็สนับสนุนให้โต้ตอบ ทั้ง ๆ ที่เป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย นอกจากนี้ในหนังสือ “The Metaphysical Element Of Justice” Kant ได้แย้งว่า ใต้เงื่อนไขบางอย่างไม่ควรลงโทษเต็มที่ เพราะข้อเสียของการลงโทษเต็มที่ตามอัตราสูงสุดมันมากเกินไป ดังนั้น Kant จึงเสนอว่าในบางกรณี การเลือกที่จะไม่ประหารชีวิต แล้วขับไล่แทนเป็นสิ่งที่ดีกว่า ตัวอย่างเช่น

“ในรัฐที่เกิดกรณีมีคนจำนวนมากกระทำผิดอาชญากรรม รัฐอยู่ในสภาพที่ไม่มีประชาชน หากต้องประหารชีวิตอาชญากรเหล่านี้ทั้งหมดจะกลับไปสู่สภาพไม่มีอะไร ในความคิดนี้เสนอให้เนรเทศคนออกจากเมืองเพื่อมิให้ประชากรหมด”²⁴

จากข้างต้นเป็นเหตุผลที่ Kant ยอมรับได้ แต่ก็ดูเหมือนจะขัดแย้งกับแนวคิดของเขาเอง จนนำไปสู่การตำหนิว่าเป็นแนวคิดที่ไม่คงที่ อย่างไรก็ตามก็พอที่จะเข้าใจได้ เพราะการประหารชีวิตกับการเนรเทศก็มีผลทำนองเดียวกัน จึงไม่ผิดอะไรที่จะเปลี่ยนโทษประหารเป็นโทษเนรเทศ เช่นเดียวกับไม่แปลกอะไรที่จะเปลี่ยนการแขวนคอเป็นการตัดหัว ซึ่งการเปลี่ยนการลงโทษเช่นนี้ถือเป็นชนิดหนึ่งของการอภัยโทษ

ถึงกระนั้น Kant ก็ยังคงยืนยันกรานว่า คนที่ให้อภัยโทษกับอาชญากรเป็นผู้ทรยศต่อความยุติธรรม

²¹ Murphy J., "Kant's Theory of Criminal Punishment," *Proceedings Of the Third International Kant Congress* (1972). p.109.

²² Zwig A., *Kant: Philosophical Correspondence* (1967). p.199.

²³ Kant I., *Metaphysical Elements of Justice* (1965). p.366.

²⁴ Ibid. p.366.

2.2 ทฤษฎีและหลักการทางกฎหมายมหาชน

2.2.1 ทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจ

ทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจเรียกร้องให้มีการแบ่งแยกอำนาจรัฐเป็นหลักการทางเทคนิครัฐธรรมนูญ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะหลีกเลี่ยงการผูกขาดอำนาจและเพื่อเป็นการรับประกันเสรีภาพ เทคนิคดังกล่าวมีวัตถุประสงค์แสดงความหมายหน้าที่ต่าง ๆ ของอำนาจทางการเมือง การกำหนดกรอบและการแบ่งอำนาจหน้าที่ระหว่างองค์กรรัฐที่แตกต่างกัน อำนาจดังกล่าวแยกออกได้ดังต่อไปนี้ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ

การแบ่งแยกอำนาจนั้นมีพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ ทางปรัชญา และทางตรรกศาสตร์ หลักดังกล่าวเป็นหลักการในการจัดสรรอำนาจในรัฐเสรีนิยม แนวคิดดังกล่าวเป็นมากกว่าการแบ่งแยกอำนาจทางเทคนิคธรรมดาในกระบวนการกิจกรรมทางการเมือง แต่เปรียบเทียบพันธกรณีที่แตกต่างกันของรัฐจะต้องได้รับประกันโดยองค์กรที่มีความเป็นอิสระในการแต่งตั้งภายในและการดำเนินกิจกรรมขององค์กรเอง รูปแบบการใช้ก็อาจแตกต่างกันขึ้นอยู่กับระบบรัฐธรรมนูญ บางระบบก็สร้างการแบ่งแยกอำนาจเด็ดขาด บางระบบก็เป็นการแบ่งแยกอำนาจอย่างไม่เด็ดขาด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรัฐธรรมนูญของประเทศนั้น ๆ แต่ในทางตรงกันข้ามสังคมที่ไม่เป็นประชาธิปไตยก็ปฏิเสธทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจดังกล่าวอย่างสิ้นเชิง²⁵

2.2.1.1 สาระสำคัญของทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจ

ทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจสืบเนื่องมาจากแนวคิดที่ไม่ต้องการให้อำนาจรวมอยู่ที่บุคคลคนเดียวหรือองค์กรเดียวผูกขาดอำนาจไว้โดยไม่มีองค์กรใดมาตรวจสอบและถ่วงดุล อำนาจก็อาจเกิดการใช้อำนาจตามอำเภอใจ ซึ่งจะทำให้ผู้อยู่ใต้ปกครองถูกกดขี่ ดังที่ลอร์ด แอ็กตัน (Lord Acton) ได้กล่าวไว้ว่า “อำนาจมีแนวโน้มให้เกิดการใช้ที่มีขอบ และการมีอำนาจที่อิสระที่สุดนั้นย่อมจะเกิดการกระทำที่มีขอบอย่างแน่นอน” (Power tends to corrupt and absolute power corrupts absolutely) ดังนั้น หากมีการใช้อำนาจโดยมิชอบเกิดขึ้นแล้วในทางกลับกันก็จะส่งผลให้เสรีภาพของผู้อยู่ใต้ปกครองมีอาจบังเกิดขึ้นได้และจะทำให้ประชาชนขาดหลักประกันในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการผูกขาดการใช้อำนาจโดยวิธีที่มีขอบ จึงได้เกิดแนวความคิดการแบ่งแยกอำนาจขึ้น และได้ปรากฏเป็นรูปธรรมโดยมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองในศตวรรษที่ 18 เพื่อเรียกร้องเกี่ยวกับหลักการแบ่งแยกอำนาจโดยมีนักปราชญ์ชาวฝรั่งเศส คือ มองเตสกีเยอ ค.ศ. 1689-1775 (Montesquieu) ได้นำเสนอแนวคิดในการแบ่งแยกการใช้อำนาจอธิปไตยออกเป็นสามอำนาจคือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ โดยทั้งสามสามารถคานและ

²⁵ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2555). หน้า 90 -98.

ดุลอำนาจ (checks and balances) กันได้เพื่อป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบ นอกจากนี้ มองเตสกีเออยังได้เสนอแนวคิดในการแยกบุคคลผู้ใช้อำนาจแต่ละอำนาจให้เป็นอิสระจากกัน²⁶ แนวคิดดังกล่าวปรากฏอยู่ในวรรณกรรมที่ชื่อว่า “L’Esprit des lois”

แนวคิดของการวางรากฐานการแบ่งแยกอำนาจเกิดขึ้นมาจากเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ของระบบการเมืองอังกฤษ ทราบกันดีอยู่ทั่วไปแล้วว่าลักษณะภูมิศาสตร์ของอังกฤษมีลักษณะเป็นเกาะ ดังนั้นจึงไม่ได้รับอิทธิพลจากกฎหมายโรมันที่นิยมการเสริมและรวมอำนาจไว้ทั้งหมดที่อำนาจทางการเมือง รัฐที่มีการปกครองโดยกษัตริย์ก็มีองค์กรต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดความสมดุลต่อระบบการผูกขาดอำนาจ ประเทศอังกฤษก็เช่นเดียวกัน เป็นรัฐที่ยอมรับการรับรองสิทธิมนุษยชนที่ต่อต้านอำนาจ Bill of Rights ใน ค.ศ. 1689 แสดงให้เห็นถึงการยอมรับทางเทคนิคของการแบ่งแยกหน้าที่โดยให้รัฐสภาเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ออกกฎหมายโดยรับผิดชอบต่อพระมหากษัตริย์และต่อมุขมนตรีของกษัตริย์ สถานการณ์ดังกล่าวนี้กระตุ้นให้จอห์น ล็อก ต่อด้านแนวคิดระบบการผูกขาดอำนาจในหนังสือที่ชื่อว่า Second Treaties of Civil Government โดยกล่าวว่า อำนาจหน้าที่พื้นฐานประการแรกในการปกครองคืออำนาจในการบัญญัติกฎหมายหรืออำนาจนิติบัญญัติ

ส่วนอำนาจบริหารหมายถึง อำนาจในการบังคับใช้กฎหมายและบริหารกิจการภายในของรัฐ ส่วนอำนาจประการที่สามก็คืออำนาจในการทำสงครามและสันติภาพ การทำความสัมพันธ์กับต่างประเทศ อำนาจสองประการหลังนั้นมักจะตกอยู่ที่บุคคลเพียงคนเดียว ดังนั้น อำนาจนิติบัญญัติจึงเป็นอำนาจที่แยกออกมา และเป็นอำนาจที่อยู่สูงกว่าอำนาจอื่น มองเตสกีเออได้รับแนวคิดดังกล่าวและสร้างทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจขึ้นมาในฝรั่งเศสเพื่อเป็นการต่อต้านระบบการผูกขาดอำนาจอยู่ที่กษัตริย์เพียงผู้เดียว โดยได้วิเคราะห์ถึงอำนาจหน้าที่กฎหมาย สภาพบังคับของสิทธิเสรีภาพในหนังสือเล่มที่สองของเขาที่ใช้ชื่อว่า “กฎหมายสร้างรูปแบบเสรีภาพทางการเมืองในความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายและรัฐธรรมนูญ” ซึ่งมีผลต่อการวิเคราะห์ของเจ็องแซที่เป็นประโยชน์ต่อการรับประกันเสรีภาพทางการเมืองของพลเมืองซึ่งในสมัยนั้นเสรีภาพเปรียบเสมือนเป็นการได้รับอภิสิทธิ์ นอกจากนี้ยังมีการวิพากษ์วิจารณ์สถาบันการปกครองของฝรั่งเศสในสมัยนั้นอีกด้วย มองเตสกีเออมีวัตถุประสงค์ต่อต้านการปกครองแบบทรราช การปกครองระบอบกษัตริย์จะต้องมีการประนีประนอมกับแนวคิดสิทธิเสรีภาพซึ่งหมายความว่าระบอบการปกครองแบบกษัตริย์จะต้องเอื้ออำนวยต่อการรับรองสิทธิเสรีภาพ ดังที่เขากล่าวไว้ว่า

²⁶ สมยศ เชื้อไทย, คำอธิบายหลักรัฐธรรมนูญทั่วไป (กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, 2535). หน้า 146.

“เมื่ออำนาจนิติบัญญัติและอำนาจการบริหารได้รวมกันอยู่ในบุคคลเดียวกันหรือในองค์กรเดียวกัน เสรีภาพจะไม่มีเลย เพราะเราอาจเกรงว่ากษัตริย์หรือคณะบุคคลอื่นเดียวกันนั้นจะออกกฎหมายแบบทรราชและใช้บังคับกฎหมายโดยวิธีของทรราช

อีกอย่างหนึ่ง กรณีไม่มีเสรีภาพถ้าอำนาจในการตัดสินใจไม่แยกออกมาจากอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร ถ้าอำนาจนี้รวมเข้ากับอำนาจนิติบัญญัติชีวิตและเสรีภาพของผู้ที่อยู่ในปกครองจะต้องเผชิญกับการควบคุมที่ล่าเอียง เพราะผู้พิพากษาจะกลายเป็นผู้ออกกฎหมาย ถ้าอำนาจนี้รวมเข้ากับอำนาจบริหาร ผู้พิพากษาก็อาจจะประพฤติตัวแบบรุนแรงและกดขี่

กรณีจะเป็นการอวสานของทุกสิ่งทุกอย่าง ถ้าอำนาจทั้งสาม นั่นคือ อำนาจตรากฎหมาย อำนาจบังคับตามมติมหาชน และอำนาจพิจารณาคดีของเอกชนได้ถูกใช้โดยบุคคลคนเดียวหรือองค์กรเดียวกันไม่ว่าจะเป็นกรณีของบรรดาขุนนางหรือประชาชนก็ตาม”

ในส่วนนี้ได้แสดงให้เห็นว่ามองเตสกีเออ ได้นำแนวคิดของจอห์น ล็อค มาใช้ แต่เน้นถึงอำนาจในการตัดสินคดี (la puissance du juger) ซึ่งต้องแยกอำนาจตุลาการออกจากอำนาจของกษัตริย์โดยให้อำนาจตุลาการมีความเป็นอิสระ ดังที่มองเตสกีเออ ได้กล่าวว่า “อำนาจตัดสินคดีนี้ไม่ควรมอบให้แก่คณะบุคคลใดเป็นการถาวร แต่ควรให้ใช้อำนาจนี้ โดยผ่านกลุ่มบุคคลที่ได้รับเลือกมาจากประชาชนในช่วงระยะเวลาหนึ่งของรอบปี ตามรูปแบบที่กำหนดโดยกฎหมาย เพื่อประกอบเข้ากันเป็นศาลซึ่งตั้งอยู่เพียงความจำเป็นเรียกร้องเท่านั้น”²⁷ แสดงว่ามองเตสกีเออเป็นผู้ดึงอำนาจตุลาการออกมาวิเคราะห์ว่าควรแยกจากอำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจบริหาร แต่มิได้เสนอให้แยกเป็นลักษณะขององค์กรผู้ใช้อำนาจตุลาการโดยเฉพาะเท่านั้น ซึ่งเห็นได้จากการที่เขามองว่าอำนาจในการตัดสินคดีเป็นการเกิดขึ้นเพียงชั่วคราวทำนองเดียวกับระบบลูกขุนของประเทศอังกฤษ ดังนั้นในทฤษฎีของมองเตสกีเออจึงยังไม่มีองค์กรตุลาการเป็นประจำเด่นชัด

อย่างไรก็ตามแนวคิดการแบ่งแยกอำนาจของมองเตสกีเออ แม้จะยังไม่ได้เสนอให้มีการกำหนดถึงองค์กรที่จะมาใช้อำนาจตุลาการอย่างเด่นชัดก็ตามแต่ตามแนวคิดของเขาก็ได้แสดงให้เห็นปรากฏอย่างเด่นชัดแล้วว่าอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการควรเป็นอิสระจากกัน โดยเน้นการคานและดุลระหว่างทั้งสามอำนาจร่วมด้วย ในเวลาต่อมาเซอร์วิลเลียมแบล็คสโตน (Sir William Blackstone) ผู้พิพากษาชาวอังกฤษได้พัฒนาแนวคิดของมองเตสกีเออโดยเน้นความมีอยู่ของอำนาจตุลาการในลักษณะของอีกองค์กรหนึ่งนอกจากอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร²⁸ และกลุ่มบุคคลที่ใช้อำนาจตุลาการนี้ต้องได้รับการแต่งตั้งเข้ามาโดยกษัตริย์แต่มิใช่จะให้ใช้

²⁷ Montesquieu, De l'esprit des lois, livre XI, chapitre VI, para.13(1748) (Oeuvres Complètes de Montesquieu, Roger Caillois edition 1951) อ้างใน ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์, "ความเป็นจริงกับหลักการแบ่งแยกอำนาจ" ใน หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ศ.ดร.สมภพ โทตระกิตย์ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2540). หน้า 311.

²⁸ Vile M. J. C., Constitutionalism and the Separation of Power (1967) p. 35-36. อ้างใน ibid. หน้า 312

อำนาจตามอำเภอใจ²⁹ แต่แบล็คสโตนก็มีได้เสนอให้มีการคานและดุลกันของอำนาจเขานำเสนอเพียงความอิสระของศาลเท่านั้น

กล่าวได้ว่าแนวคิดของมองเตสกีเออได้มีอิทธิพลครอบงำระบบการเมืองในคริสต์ศตวรรษที่ 19 และต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นอย่างมาก โดยแนวคิดของเขาทำให้คนยุคหลัง ๆ มุ่งความสนใจไปสู่จุดเดียวกันคือการก่อให้เกิดขบวนการรัฐธรรมนูญนิยมขึ้น ซึ่งเห็นได้จากการปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ค.ศ. 1789 มาตรา 16 ว่า “ไม่ว่าในสังคมใดก็ตามหากไม่มีการค้ำประกันเสรีภาพของปวงชนและไม่มีการแบ่งแยกอำนาจแล้วไซ้ สังคมนั้นหากรัฐธรรมนูญไม่”³⁰ หลักการดังกล่าวได้ปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจนในการร่างรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาใน ค.ศ. 1787 ที่ได้มีการนำหลักการแบ่งแยกอำนาจของมองเตสกีเออมาใช้อย่างเคร่งครัด และยังคงมีอิทธิพลมาจนถึงปัจจุบัน³¹

มองเตสกีเออได้ยึดหลักการแบ่งแยกอำนาจโดยได้กล่าวว่ารัฐมีการใช้อำนาจอยู่สามประการด้วยกันคือ

ประการแรก รัฐมีอำนาจออกกฎหมายมาบังคับการดำเนินชีวิตของประชาชนทั่วไป อำนาจในการออกกฎหมาย การแก้ไขกฎหมาย และการยกเลิกกฎหมาย นั่นคือ อำนาจนิติบัญญัติ

ประการที่สอง รัฐมีอำนาจในการดูแลความปลอดภัยภายในและภายนอกประเทศ และใช้กำลังเพื่อให้ประชาชนเคารพกฎหมาย ภารกิจนี้เป็นภารกิจที่เป็นการปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมาย นั่นคือ อำนาจบริหาร

ประการสุดท้าย รัฐจำเป็นต้องจัดให้มีการลงโทษบุคคลเมื่อมีการกระทำผิดกฎหมายและจัดให้มีการพิพากษาวินิจฉัยข้อพิพาทระหว่างเอกชนที่อยู่ใต้กฎหมาย นั่นคือ อำนาจตุลาการ

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า การแบ่งแยกอำนาจย่อมหมายถึงองค์กรที่ใช้อำนาจด้วย โดยมีจุดมุ่งหมายมิให้องค์กรใดองค์กรหนึ่งของรัฐมีอำนาจมากจนเป็นการผูกขาด โดยได้มีการแบ่งแยกองค์กรใช้อำนาจออกดังนี้

1) องค์กรนิติบัญญัติ เป็นองค์กรที่มีอำนาจในการตรากฎหมาย ซึ่งใช้อำนาจนิติบัญญัติ

²⁹ Backstone W., Commentaries on the Law of England, Vol.1 p.269 (1765, Professional Books Limited, reprint 1982) อ้างใน ibid. หน้า 313.

³⁰ โกสินทร์ วงศ์สรุวัฒน์, ความเป็นมาของระบบการปกครองในระบบรัฐสภาและรัฐสภาในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: เจริญวิทยาการพิมพ์, 2518). หน้า 2.

³¹ หลักรัฐศาสตร์ เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์, หน้า 316., หลักรัฐศาสตร์ (กรุงเทพฯ 2508). หน้า 316.

- 2) องค์การบริหาร เป็นองค์กรที่ใช้อำนาจในการปกครองประเทศ
- 3) องค์กรตุลาการ เป็นองค์กรที่ใช้อำนาจในการอำนวยความยุติธรรมเมื่อมี

ข้อพิพาทเกิดขึ้น

โดยหลักการและทฤษฎีนั้นการแบ่งแยกอำนาจไม่จำเป็นต้องเสมอไปที่จะต้องให้องค์กรผู้ใช้อำนาจทั้งสามมีความเท่าเทียมกัน อำนาจใดอำนาจหนึ่งอาจอยู่เหนืออีกอำนาจหนึ่งได้ แต่มีข้ออยู่เหนือกว่าในลักษณะที่ได้ขีดขาดสมบูรณ์ กล่าวคือ จะต้องมีการที่เป็นหลักประกันในการดำเนินการตามอำนาจแต่ละองค์กร คือมีการคานและดุลอำนาจ (checks and balances) ระหว่างกัน และถือได้ว่าหัวใจสำคัญอีกประการหนึ่งของการแบ่งแยกอำนาจก็คือ การคานและดุลอำนาจนั่นเอง

ข้อที่น่าสังเกตคือ การแยกอำนาจนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องของการเอาอำนาจรัฐมาหันเป็นส่วน ๆ หากแต่เป็นการแบ่งหน้าที่ในการใช้อำนาจรัฐ

2.2.1.2 อำนาจอธิปไตย

แนวความคิดเรื่องอำนาจอธิปไตย ปรากฏขึ้นจากทฤษฎีการเมืองซึ่งกล่าวว่าทุกรูปแบบของการปกครองต้องมีอำนาจแห่งการตัดสินใจโดยสูงสุดเด็ดขาด (Absolute power of final decision) และอำนาจนี้ถูกใช้หรือควบคุมโดยบุคคลหรือสิ่งสมมติ (person or body) บุคคลหรือสิ่งสมมตินี้จะเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจในการตัดสินใจ และบังคับการให้เป็นไปตามการตัดสินใจนั้น บุคคลหรือสิ่งสมมตินี้เรียกว่า องค์อธิปัตย์³² อำนาจอธิปไตย (sovereignty) ก็คือ อำนาจซึ่งแสดงความเป็นใหญ่ความเป็นอิสระ ความไม่ขึ้นแก่ใครหรือต้องเชื่อฟังคำสั่ง คำบัญชาของผู้ใดที่เหนือตน โดยปราศจากความยินยอมของตน

ดังนั้นอำนาจอธิปไตยในความหมายของกฎหมายมหาชนก็คือ อำนาจสูงสุดในการปกครองรัฐ³³ เพราะเมื่อมีรัฐแล้วก็จำเป็นต้องมีอำนาจสูงสุดในการปกครองนั้น อำนาจอธิปไตยเป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นจากบริบทของสภาพสังคมในขณะนั้น ๆ ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม การนำเอาความเป็นนามธรรมของแนวความคิดเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ทำให้รัฐธรรมนูญมีลักษณะของความเป็นกฎหมายสูงสุด ดังนั้น อำนาจอธิปไตยจึงเป็นอำนาจที่อยู่เหนือรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะอธิบายแนวความคิดเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยตามลำดับวิวัฒนาการของแนวความคิดดังต่อไปนี้

³²วิชฌุ เครืองาม, กฎหมายรัฐธรรมนูญ, ed. 3 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2530). หน้า 8.

³³ในทางกฎหมายมหาชนและรัฐศาสตร์ “รัฐ” ประกอบด้วย (1)ดินแดน (2)ประชากร (3)อำนาจอธิปไตย (4)ผู้ปกครอง หากขาดอย่างใดอย่างหนึ่งก็จะขาดองค์ประกอบแห่งความเป็นรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจอธิปไตย และเมื่อมีอำนาจอธิปไตยแล้ว ก็จะต้องมีผู้ใช้อำนาจนั้น คือผู้ปกครองรัฐ จะเป็นผู้ใช้อำนาจสูงสุดในการปกครองรัฐนั้น

ในทัศนะคติของฌอง โบแดง อำนาจอธิปไตยเป็นของรัฐ (Sovereignty belongs to the state) โดยโบแดงได้คำอธิบายข้อนี้มาจากองค์ประกอบข้อหนึ่งของรัฐที่ว่ารัฐต้องมีอำนาจอธิปไตย ฉะนั้นโบแดงจึงสรุปว่า อำนาจอธิปไตยย่อมเป็นของรัฐมิใช่ของราษฎร ผู้ใช้อำนาจอธิปไตย ได้แก่ พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐ พระองค์จึงเป็นรัฐอธิปัตย์ โบแดงได้ความคิดนี้มาจากหลัก *res publica* ที่จักรพรรดิโรมันเคยประกาศว่าตนมีอำนาจสูงสุด เป็นเจ้าของรัฐและเป็นตัวแทนรัฐ ตามที่เชื่อในสมัยโรมัน ซึ่งแม้จะบอกว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของรัฐแต่ก็เข้าใจได้ว่ารัฐคือกษัตริย์³⁴ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าองค์อธิปัตย์ของโบแดงนี้จะไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย (*lex*) ซึ่งตนเองเป็นผู้ตราขึ้นก็ตาม แต่องค์อธิปัตย์ก็ยังคงตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายธรรมชาติ กฎหมายศักดิ์สิทธิ์ และหลักทั่วไปของกฎหมาย (*ius*) นั่นคือ ยังคงตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม ซึ่งมีความเที่ยงแท้แน่นอนตลอดจนของสัญญาซึ่งได้ทำไว้กับกษัตริย์ต่างชาติหรือเอกชน³⁵

โบแดงเห็นว่าการปกครองระบอบกษัตริย์ดีที่สุด เพราะการสืบราชสมบัติก่อให้เกิดความต่อเนื่องของระบอบการปกครอง การใช้ระบอบกษัตริย์ทำให้อำนาจอธิปไตยโอนมิได้ เป็นทฤษฎีที่ปฏิเสธทั้งอำนาจภายนอกของจักรพรรดิและพระสันตะปาปา และปฏิเสธอำนาจภายในรัฐของเจ้าศักดินาหรือองค์กรอื่น ทั้งนี้เพราะในสมัยนั้นมีการแย่งอำนาจระหว่างกษัตริย์กับพระสันตะปาปา โบแดงต้องการให้สภาพสงครามและความปราศจากกฎหมายในยุคกลางหมดไป จึงให้อำนาจการปกครองอยู่กับกษัตริย์³⁶

นอกจากความถาวรแล้ว อำนาจอธิปไตยยังเป็นอำนาจที่คงความเด็ดขาดอีกด้วยเช่นกัน โบแดงกล่าวว่า “ผู้เป็นองค์อธิปัตย์จะต้องไม่อยู่ใต้การบังคับบัญชาของผู้อื่นใดและจะต้องสามารถออกกฎหมายและยกเลิกกฎหมายที่ไม่เป็นประโยชน์เพื่อออกหมายใหม่ ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงบัญญัติไว้ว่า กษัตริย์มีอำนาจเด็ดขาดเกี่ยวกับพลังบังคับของกฎหมาย” กษัตริย์ผู้เป็นองค์อธิปัตย์ นอกจากจะไม่อยู่ใต้อำนาจบังคับของกฎหมายก่อน ๆ แล้วยังไม่ต้องอยู่ใต้อำนาจของกฎหมายของพระองค์อีกด้วย “กษัตริย์ไม่อาจมัดพระหัตถ์ของพระองค์เอง แม้ว่าพระองค์จะต้องการก็ตาม” ด้วยเหตุนี้ กฎหมายต่าง ๆ ของกษัตริย์จึงจบลงด้วยถ้อยคำว่าเป็นความปรารถนาของเรา (*car tel est notre plaisir*) เพื่อให้แสดงให้เห็นว่ากฎหมายต่าง ๆ ของกษัตริย์องค์อธิปัตย์ แม้ว่าเป็นกฎหมายที่ดีเพียงใดก็ยังต้องขึ้นกับเจตจำนงของกษัตริย์เท่านั้น

³⁴ วิชาญ เครื่องงาม, *กฎหมายรัฐธรรมนูญ*, หน้า 215-217.

³⁵ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ และจตุรนต์ ธีระวัฒน์, "อำนาจอธิปไตยกับกฎหมายระหว่างประเทศ โดย Luzius Wildhaber," ใน *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์* ปีที่ 16, no. ฉบับที่ 4 (2529), หน้า 117.

³⁶ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, *กฎหมายมหาชน เล่ม 1 วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่างๆ* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554).

จุดเริ่มต้นและจุดสำคัญที่สุดของกระบวนการของอำนาจอธิปไตยจึงอยู่ที่อำนาจออกกฎหมายและยกเลิกกฎหมาย กล่าวอีกนัยหนึ่ง อำนาจอธิปไตยก่อนอื่นใดทั้งหมดต้องอยู่ที่อำนาจนิติบัญญัติ โบแดงกล่าวว่า “สัญลักษณ์ประการแรกของกษัตริย์องค์อธิปัตย์ก็คืออำนาจออกกฎหมายที่บังคับใช้กับทุกคนและแต่ละคนเป็นการส่วนตัว โดยปราศจากความยินยอมไม่ว่าจากผู้ยิ่งใหญ่กว่าพระองค์หรือจากผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยพระองค์หรือด้อยกว่าพระองค์ หรือแม้แต่กฎหมายจารีตประเพณีก็ไม่อาจขัดขวางได้ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการประกาศสงคราม การทำสัญญาสันติภาพ การแต่งตั้งข้าราชการระดับสูง การตัดสินคดีชั้นสูง การอภัยโทษ หรือการออกภาษี จะเห็นได้ว่าอำนาจอธิปไตยตามนัยของโบแดงก็คืออำนาจออกกฎหมายหรือยกเลิกกฎหมาย หรืออำนาจนิติบัญญัติในปัจจุบัน และอำนาจอธิปไตยก่อนอื่นใดจะต้องอยู่ที่อำนาจนิติบัญญัติ จึงมีผู้กล่าวว่า โบแดงได้อธิบายถึงหลักการแบ่งแยกอำนาจด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจนิติบัญญัตินั้นเอง

2.2.1.3 ความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษกับทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจ

ประเด็นสำคัญของการใช้อำนาจในการอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยคือ หลักการสำคัญในเรื่องการแบ่งแยกอำนาจที่จะต้องเด็ดขาดไม่ล่วงล้ำกัน โดยอำนาจในกระบวนการยุติธรรมที่เป็นอำนาจของฝ่ายตุลาการ เมื่อศาลพิพากษาถึงที่สุดแล้วก็ต้องเข้าสู่กระบวนการลงทัณฑ์ แต่การอภัยโทษซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจบริหารกลับทำให้ไม่เกิดการลงทัณฑ์หรือหยุดการลงทัณฑ์เสีย ความข้อนี้ทำให้เป็นการก้าวล่วงอำนาจ หากแต่เป็นการตรวจสอบและรักษาตุลาการใช้อำนาจตุลาการให้เกิดความยุติธรรมอย่างแท้จริงอันถือเป็นการช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักของอำนาจตุลาการ เพราะลำพังเพียงอำนาจตุลาการโดยศาลนั้นทำได้แค่วินิจฉัยยรรยคดีตามข้อกฎหมาย แต่อำนาจในการอภัยโทษโดยประมุขแห่งรัฐนั้นสามารถพิจารณาถึงความยุติธรรมทางสังคมที่กฎหมายเข้าไปไม่ถึงได้อันนำมาซึ่งความยุติธรรมที่แท้จริงในทั้งทางกฎหมายและทางสังคม สร้างความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษให้ดำรงอยู่ในสังคมโลกมาจนถึงปัจจุบัน

2.2.2 หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

2.2.2.1 สาระสำคัญของหลักคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

จากการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติหลักการใหม่ ๆ หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับหลักการประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และต่อมา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้รับหลักการดังกล่าวมาบัญญัติไว้โดยมีการแก้ไขถ้อยคำเพียงเล็กน้อย ตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 29 ดังนี้

“การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมีได้

กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะ ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย

บทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วยโดยอนุโลม”

จากบทบัญญัติมาตรา 29 รัฐธรรมนูญถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการให้หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งจากบทบัญญัติของมาตรา 29 ดังกล่าวอาจแยกหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพได้ดังนี้

- การจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะกระทำมิได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

- หลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะต้องมีผลเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจง

- หลักการให้ระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิ

- หลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพมิได้

- หลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพเท่าที่จำเป็นหรือหลักความได้สัดส่วน

นอกเหนือจากมาตรา 29 แล้ว มาตรา 27 ยังได้บัญญัติให้สิทธิและเสรีภาพผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมายการบังคับใช้กฎหมายและการตีความกฎหมายทั้งปวง และหลักการประกันสิทธิและเสรีภาพประการสุดท้ายคือ หลักการประกันในการใช้สิทธิและเสรีภาพในทางศาลตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 28 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้”³⁷

³⁷ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552). หน้า 227-228.

2.2.2.2 ความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษภายใต้หลักคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

รัฐที่ปกครองในระบบประชาธิปไตย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรับรองสิทธิและเสรีภาพไว้อย่างมากที่สุด เท่าที่จะไม่เป็นการกระทบต่อหน้าที่ต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือภารกิจของรัฐในการสร้างความสงบสุขให้เกิดแก่สังคม

ในเรื่องการอภัยโทษ ซึ่งเป็นสิทธิของผู้ต้องโทษทัณฑ์ในการได้รับการพระราชทานอภัยโทษ ดังนั้นในกระบวนการการขอพระราชทานอภัยโทษไม่ควรที่จะลิดรอนสิทธิของผู้ต้องโทษทัณฑ์จนเกินไป

ในเรื่องของผู้มีสิทธิในการยื่นคำขอพระราชทานอภัยโทษ ตามมาตรา 259 แห่งประมวลวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายไม่ควรจะบัญญัติจำกัดสิทธิเกินไป เช่น กำหนดให้เป็นสิทธิของผู้ต้องคำพิพากษาในการรับโทษอย่างใด ๆ และผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง กรณีผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องนี้ไม่ควรจะตีความให้แคบจนเกินไป เพราะในบางกรณีเป็นไปได้ว่าไม่ใช่ผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับผู้ต้องคำพิพากษาเลยเช่น พยานที่พบเห็นความบริสุทธิ์ของผู้ต้องคำพิพากษา เพื่อนบ้านผู้สนิทกับผู้ต้องคำพิพากษา

ในเรื่องระยะเวลาทุเลาการบังคับตามคำพิพากษา ตามมาตรา 262 แห่งประมวลวิธีพิจารณาความอาญา เป็นกรณีทุเลาการบังคับโทษประหารชีวิต เมื่อพ้นกำหนด 60 วัน นับแต่วันที่รัฐมนตรียื่นเรื่องราวหรือถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์นั้น ให้จัดการประหารชีวิต ตรงนี้เมื่อตรวจสอบในทางปฏิบัติพบว่า เรื่องราวที่ทูลเกล้าฯ ขอพระราชทานอภัยโทษมีเป็นจำนวนมาก อีกทั้งในการพิจารณาพระราชทานอภัยโทษในประเทศไทย ปรากฏในทางข้อเท็จจริงว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชวินิจฉัยอย่างละเอียดถี่ถ้วน ทั้งที่ทรงมีพระราชภาระต่าง ๆ มากมาย ดังนั้นกำหนดระยะเวลา 60 วันอาจจะน้อยเกินไป อันถือเป็นการลิดรอนสิทธิของประชาชน³⁸

ในเรื่องการทูลเกล้าฯ ขอพระราชทานอภัยโทษจะต้องเป็นผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุด และศาลได้ตัดสินโทษแล้วนั้น จุดนี้เห็นว่า อาจเป็นระยะเวลาที่เนิ่นนานเกินไปกว่าจะมีสิทธิของพระราชทานอภัยโทษได้ ซึ่งความล่าช้า ก็คือเป็นความอยุติธรรม ดังนั้นจึงควรขยายสิทธิให้แก่ผู้ที่ต้องคำพิพากษายังไม่ถึงที่สุดด้วย อย่างในประเทศสหรัฐอเมริกา อันทำให้ผู้บริสุทธิ์หรือผู้ที่สมควรได้รับการอภัยโทษ มีสิทธิได้รับการอภัยโทษ และกลับคืนสู่สังคมได้อย่างรวดเร็ว

³⁸ เสนาะ หาวัตร. ผู้อำนวยการกองอภัยโทษ กรมราชทัณฑ์. เสนาะ หาวัตร, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557.

2.3 ทฤษฎีทางอาชญาวิทยา

ในศตวรรษที่ 18 มีการใช้การอภัยโทษอย่างกว้างขวาง ทำให้มีผู้วิจารณ์ว่า การอภัยโทษทำให้เกิดความไม่แน่นอน การฉ้อราษฎร์บังหลวง และการใช้อำนาจในทางที่ผิด ดังนั้นภายหลังจากปฏิวัติฝรั่งเศส จึงมีการปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญา ค.ศ. 1791 โดยยกเลิกอำนาจในการอภัยโทษทั้งหมดในส่วนที่เกี่ยวกับความผิดที่พิจารณาโดยลูกขุน แต่อย่างไรก็ดี ใน ค.ศ. 1802 นโปเลียน โบนาปาร์ตได้รื้อฟื้นอำนาจในการอภัยโทษขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

การอภัยโทษมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับทฤษฎีการลงโทษ โดยแนวคิดในเรื่องการลงโทษผู้กระทำผิดนั้น ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันก็ได้วิวัฒนาการขึ้นมาเรื่อย ๆ ตามเวลาและยุคสมัยของสังคม จนเกิดทฤษฎีการลงโทษโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดหลายประการด้วยกัน เช่น ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม

2.3.1 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retributive Theory)

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนต่อผู้กระทำผิดนี้ตั้งอยู่บนความคิดของลัทธิเจตจำนงเสรี (free will) ซึ่งมีทัศนะว่าการกระทำของบุคคลอยู่ภายใต้การตัดสินใจโดยเสรีของบุคคลนั้น การกระทำของเขาแต่ละอย่างเพราะเขาเลือกกันเองโดยสมัครใจไม่มีสิ่งภายนอกมาบีบบังคับการตัดสินใจของเขา ดังนั้นเมื่อเขาได้เลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ โดยตัวของเขาเองโดยเสรีแล้ว เขาจึงต้องรับผิดชอบในการกระทำของเขาเอง ฉะนั้นเมื่อเขาได้กระทำผิดเขาจึงต้องรับผิดชอบ³⁹ ตามทฤษฎีนี้การลงโทษผู้กระทำผิดมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษ คือ เพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนผู้กระทำที่ได้ออกการกระทำผิดขึ้นเพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรม

2.3.1.1 วัตถุประสงค์ของทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน

ตั้งแต่สมัยโบราณ เมื่อใดที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ตัวผู้เสียหายหรือครอบครัวก็จะทำการแก้แค้นต่อผู้กระทำความผิด ในบางครั้งการแก้แค้นก็มักจะรุนแรงเกินความเสียหายที่เกิดขึ้น ต่อมาเมื่อมนุษย์รู้จักรวมตัวกันเป็นสังคมที่มีกฎเกณฑ์ของสังคมหรือที่เรียกกันว่ากฎหมายเข้ามาควบคุมคนในสังคม การลงโทษผู้กระทำความผิดก็ยังเป็นไปในลักษณะแก้แค้นต่อผู้กระทำความผิดที่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นแก่สังคม แต่เป็นการแก้แค้นทดแทนที่อยู่ในกรอบของกฎหมายที่จะลงโทษผู้กระทำผิดอันเนื่องมาจากการกระทำที่ผิดกฎหมาย

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนต่อผู้กระทำผิดนี้ตั้งอยู่บนความคิดของลัทธิเจตจำนงเสรี (free will) ซึ่งมีทัศนะว่าการกระทำของบุคคลอยู่ภายใต้การตัดสินใจโดยเสรี

³⁹ สหชน รัตน์ไพจิตร, "ความประสงค์ของการลงโทษอาญา: ศึกษาเฉพาะประเทศสมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา" (วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัย คณະนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527). หน้า 33.

ของบุคคลนั้น การกระทำของเขาแต่ละอย่างเพราะเขาเลือกกันเองโดยสมัครใจไม่มีสิ่งภายนอกมาบีบบังคับการตัดสินใจของเขา

ดังนั้นเมื่อเขาได้เลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ โดยตัวของเขาเองโดยเสรีแล้ว เขาจึงต้องรับผิดชอบในการกระทำของเขาเอง ฉะนั้นเมื่อเขาได้กระทำผิดเขาจึงต้องรับผิดชอบ ตามทฤษฎีนี้ การลงโทษผู้กระทำผิดวัตถุประสงค์ในการลงโทษ คือ เพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนผู้กระทำผิดที่ได้ออกการกระทำผิดขึ้นเพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรม

หลักสำคัญของทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนอยู่ที่ว่า การที่จะลงโทษผู้ใดนั้นจะต้องลงโทษกับผู้ที่ได้กระทำผิดเท่านั้น เพราะวัตถุประสงค์ของการลงโทษตามทฤษฎีนี้เพื่อเป็นการทดแทนต่อผู้ที่ได้กระทำผิดความผิดกฎหมาย ฉะนั้นเงื่อนไขสำคัญจึงต้องมีการกระทำผิดเกิดขึ้นก่อนเสมอ และจะลงโทษได้เฉพาะผู้กระทำผิดเท่านั้น

นอกจากนี้เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นผู้กระทำผิดทุกคนจะต้องถูกลงโทษโดยไม่มีข้อยกเว้น แม้ว่าการลงโทษนั้นจะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใด ๆ แก่สังคมหรือโดยไม่คำนึงถึงว่าการลงโทษนั้นจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคม เนื่องจากทฤษฎีนี้ถือว่าการกระทำผิดที่เกิดขึ้นมาจากการที่ผู้กระทำผิดได้ฝ่าฝืนความยุติธรรมในสังคม ฉะนั้นไม่ว่าอย่างไรก็ตามก็ต้องมีการแก้แค้นทดแทนเพื่อรักษาความยุติธรรมเอาไว้นั่นเอง⁴⁰

ส่วนการลงโทษตามทฤษฎีจะลงโทษผู้กระทำผิดอย่างไร เท่าใดนั้นขึ้นอยู่กับความผิดที่เขาได้กระทำผิดไปกล่าวคือ การลงโทษผู้กระทำผิดจะต้องพอเหมาะกับความผิดที่เขาได้กระทำลงไป ถ้าผู้กระทำผิดอย่างร้ายแรง เขาก็ต้องถูกลงโทษหนัก แต่ถ้าผู้กระทำผิดได้กระทำผิดที่ไม่ร้ายแรงเขาก็จะถูกลงโทษอย่างเบาตามระดับความร้ายแรงของการกระทำผิด

ดังนั้นตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนพอสรุปได้คือ การลงโทษเป็นไปเพื่อทดแทนต่อผู้กระทำผิดที่กระทำการฝ่าฝืนความยุติธรรมในสังคม ฉะนั้นจึงต้องลงโทษเพื่อรักษาความยุติธรรมไว้โดยที่จะต้องลงโทษผู้กระทำผิดทุกคนโดยไม่คำนึงว่าการลงโทษนั้นจะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใด ๆ แก่สังคมเลยก็ตาม

2.3.1.2 การอภัยโทษกับการให้เหตุผลภายใต้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน

หลักในเรื่อง “อภัยโทษ” เป็นความสง่างามทั้งจากพระเจ้าและจากหัวหน้ารัฐ อาจเป็นกษัตริย์หรือประธานาธิบดี ไม่จำเป็นต้องให้เหตุผลในการอภัยโทษ แต่หลักการนี้ปรากฏว่าในประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ได้รับการยอมรับ เพราะประธานาธิบดีที่มาจากกาเลือกตั้งไม่ได้สืบสันตติวงศ์อย่างพระเจ้า การที่ให้ประธานาธิบดีเลือกที่จะให้อภัยใครโดยอิสระอาจทำให้เกิดข้อสงสัย

⁴⁰ Ibid. หน้า 34.

ได้ในหมู่ประชาชน เห็นได้ชัดว่าประธานาธิบดีคนหลัง ๆ มีการให้อภัยโทษน้อยกว่าประธานาธิบดีคนก่อน ๆ ในอดีต

ถึงแม้ว่าบางคนเชื่อว่าการอภัยโทษไม่ควรถูกวิพากษ์วิจารณ์ เพราะไม่ควรจะวิจารณ์ใครที่ทำอะไรด้วยความเมตตา กรุณา แต่ประธานาธิบดีหลายคนก็กลัว ผลที่ตามมาทางการเมือง คืออาจไม่ได้รับการเลือกตั้งให้เป็นประธานาธิบดีในสมัยต่อมา ดังนั้นเมื่อใดก็ตามที่ประธานาธิบดี ให้อภัยโทษหรือสัญญาว่าจะให้อภัยโทษที่เกิดจากการคอร์รัปชัน หรือหาประโยชน์เข้าตัวเอง ประชาชนอาจประท้วงได้ หรือถึงกับเรียกร้องให้ประธานาธิบดีลาออก

สังคมควรจะทำอย่างไร เพื่อให้มีหลักประกันในการอภัยโทษ ให้เป็นสิ่งที่สามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้ สังคมควรจะยืนยันกันว่า ใครก็ตามที่จะอภัยโทษ ควรจะให้เหตุผลที่น่าฟัง พอใจว่าทำไมถึงให้อภัยโทษ ดังนั้นจึงเสนอแนะให้ปลูกฝังความคิดที่ว่าสังคมควรจะยอมรับการอภัยโทษที่มีเหตุผลและมีความยุติธรรม

การลงโทษมีเหตุผลต่อเมื่อผู้กระทำผิดสมควรได้รับการลงโทษ เช่นเดียวกัน การอภัยโทษจะมีเหตุผลต่อเมื่อผู้ได้รับอภัยโทษสมควรที่จะได้รับการอภัยโทษนั้นจริง ๆ หลักของทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนอาจจะเป็นคำตอบสุดท้ายของคำถามที่ว่าใครควรได้รับการอภัยโทษนั้นคือ การอภัยโทษนั้นต้องมีเหตุผลบนพื้นฐานของทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนบุคคลนั้นจึงสมควรได้รับการอภัยโทษ

การอภัยโทษควรจะมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ซึ่งดูเหมือนจะขัดแย้งกันเอง อย่างไรก็ตามไม่ควรที่จะละทิ้งปรัชญาและเหตุผลที่ขัดแย้งในประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนของ Immanuel Kant ซึ่งทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนสามารถที่จะทำให้รัฐใช้อำนาจในการอภัยโทษได้ดีกว่า โดยสามารถเอาไปแทนทฤษฎีที่ล้าหลัง ที่เชื่อกันมาแต่ดั้งเดิมว่าการอภัยโทษเป็นการกระทำที่สูงส่งโดยไม่ต้องมีเหตุผล

ถือเป็นเรื่องปกติที่จะคิดถึงเรื่องการลงโทษ ได้แตกต่างจากการอภัยโทษ คนที่เชื่อว่าการลงโทษต้องมีเหตุผลอาจไม่คิดเช่นเดียวกันว่าการอภัยโทษต้องมีเหตุผล เพราะหลายคนเชื่อว่าการอภัยโทษทำให้เกิดผลดีไม่เกิดผลเสียอะไร เพราะฉะนั้นจึงไม่มีความจำเป็นต้องมาหาเหตุผลในแต่ละกรณี นอกจากนี้แล้วหลายคนยังเชื่อมั่นในใจว่า การอภัยโทษเป็นของขวัญจากกษัตริย์ผู้ปกครอง ซึ่งเป็นของขวัญที่ได้ฟรีจึงไม่จำเป็นต้องหาเหตุผล

สิ่งที่น่าสนใจคือ รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาไม่อนุญาตให้เปลี่ยนการตัดสินใจของประธานาธิบดีในการให้อภัยโทษ เพราะฉะนั้นประธานาธิบดีจึงมีสิทธิที่จะให้อภัยโทษโดยไม่จำเป็นต้องมีเหตุผลสมควร

การที่จะเปลี่ยนความคิดเก่า ๆ เกี่ยวกับการอภัยโทษเป็นความท้าทายในเชิงวิชาการ การอภัยโทษในฐานะที่เป็นของขวัญอันยิ่งใหญ่ เป็นสิ่งที่ท้าทายถึงหลักการที่ว่า การอภัยโทษไม่จำเป็นต้องตีเสมอไป และผลของการอภัยโทษก็ไม่จำเป็นต้องเป็นผลที่ดีเสมอไปและบ่อยครั้งที่ผู้มีอำนาจให้อภัยโทษบังคับผู้กระทำผิดทำในสิ่งที่ไม่ดีศีลธรรม เช่น ผู้ว่าการมลรัฐเสนอที่จะให้อภัยโทษแก่ผู้กระทำผิดเพื่อให้เขาเป็นพยาน หรือขัดขวางความต้องการของนักโทษที่อยากถูกประหารชีวิต

เมื่อการอภัยโทษให้ประโยชน์กับคนบางคน คน ๆ นั้นอาจเกิดความเสียหายแก่สังคมได้ ข้อเสียของการใช้อำนาจในการอภัยโทษอย่างอำเอใจ ตัวอย่างเช่น การที่ประมุขแห่งรัฐใช้อำนาจในการอภัยโทษเพื่อประโยชน์ตนเอง โดยอาจใช้การอภัยโทษเพื่อขัดขวางการสืบสวนการกระทำผิดของประมุขแห่งรัฐเองหรืออภัยโทษแก่คนที่ไม่สมควรได้รับก็ทำศีลธรรมของประมุขแห่งรัฐลดลง ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่ถูก เช่นนี้จึงไม่ควรมองว่า การอภัยโทษส่วนใหญ่สมเหตุสมผล เพียงเพราะเราคิดว่า การอภัยโทษส่วนน้อยเท่านั้นที่ไม่สมเหตุสมผล

ข้อเท็จจริงที่ว่ามีการอภัยโทษที่ดูไม่สมเหตุสมผล ถึงนั้นเป็นประเด็นที่จะต้องหาเหตุผลในการให้อภัยโทษ แต่ก็ไม่ควรมองข้ามการอภัยโทษส่วนน้อยที่ไม่มีเหตุผล ตัวอย่างเช่น ประชาธิปไตยแบบอเมริกา คนอเมริกันส่วนใหญ่ไม่สนับสนุนระบบกษัตริย์ คนอเมริกันส่วนใหญ่ไม่เชื่อว่ามันเป็นของขวัญ แต่การอภัยโทษควรจะทำด้วยเหตุผล คนที่เขียนรัฐธรรมนูญให้ฝ่ายบริหารมีอำนาจในการอภัยโทษเพราะเขาคิดว่ามันเป็นกลไกที่ดีและรวดเร็วในการป้องกันไม่ให้รัฐบาลกระทำการอยู่ดีธรรมขึ้นซึ่งคนที่เขียนรัฐธรรมนูญก็ได้ผิด เขาเปรียบเทียบระบบประธานาธิบดี กับระบบกษัตริย์ จากการศึกษาที่เดิมสหรัฐอเมริกา เป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ จึงอยู่ภายใต้ระบบกษัตริย์อังกฤษ ดังนั้นเมื่อมีรัฐธรรมนูญจึงให้อำนาจนี้แก่ประธานาธิบดี เพราะฉะนั้นอำนาจนี้ของประธานาธิบดีจึงเหมือนของกษัตริย์เดิม

ข้อแตกต่างของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และระบอบประชาธิปไตยคือ ภายใต้ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์การกระทำผิดหรืออาชญากรรมทั้งหมดก็เป็นอาชญากรรมต่อพระมหากษัตริย์ ดังนั้นพระมหากษัตริย์จึงมีสิทธิลงโทษ เมื่อเทียบกับแล้วอาชญากรรมในระบอบประชาธิปไตย อาชญากรรมที่เกิดขึ้นนั้นเป็นอาชญากรรมต่อประชาชน โดยผลประโยชน์ของประชาชนเหล่านั้นผู้ปกครองหรือประมุขแห่งรัฐเป็นคนปกป้อง ฉะนั้น หากประมุขแห่งรัฐคือประธานาธิบดี ประธานาธิบดีจึงเป็นผู้มีอำนาจในการอภัยโทษ หากประมุขแห่งรัฐคือ พระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์จึงเป็นผู้มีอำนาจในการอภัยโทษ อันถือเป็นการกระทำที่ชอบธรรมในการให้อำนาจอภัยโทษ

ตั้งแต่สังคมโลกเข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ 17 ถือเป็นการไร้เหตุผลที่จะบอกว่าผู้มีอำนาจให้อภัยโทษไม่จำเป็นต้องให้เหตุผล เนื่องจากคนก่อน ๆ ไม่ได้ให้เหตุผล ดังนั้นจวบจนกระทั่งปัจจุบัน มุมมองเกี่ยวกับการอภัยโทษ ไม่ได้มองว่าการอภัยโทษเป็นการกระทำที่สูงสุด

หากแต่เห็นว่าการอภัยโทษต้องกระทำเป็นระบบ และต้องให้ประกันว่าการอภัยโทษและการลงโทษ จำเป็นต้องมีตรรกะหรือเหตุผลเพียงพอ

เช่นนี้สังคมไม่เพียงแต่คำนึงถึงเฉพาะการลงโทษ หากแต่ต้องคำนึงถึงการอภัยโทษด้วยว่า ควรจะลงโทษนานแค่ไหน ควรได้รับการอภัยโทษเพียงใด อย่างไรก็ตามไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะบอกว่าคำตัดสินนั้นยุติธรรมหรือไม่ เพราะการกระทำนั้นจำเป็นต้องหาเหตุผลสำหรับทุก ๆ การลงโทษและการอภัยโทษ

การอภัยโทษเป็นปัจจัยสำคัญที่ในการบ่งบอกระยะเวลาที่จะต้องจำคุก ดังนั้นการให้เหตุผลในการอภัยโทษจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ข้อความคิดดังกล่าวทำให้ศาลฎีกาของสหรัฐฯ ได้ปรับเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับการอภัยโทษ ซึ่งศาลได้บอกว่าการอภัยโทษไม่ใช่ของขวัญที่ให้ฟรี ๆ หรือการกระทำจากพระเจ้า⁴¹

ดังนั้น การอภัยโทษควรจะต้องวิพากษ์วิจารณ์ได้ และควรจะให้เหตุผลกับทุกกรณี ถ้าสังคมบอกว่าการอภัยโทษต้องให้เหตุผลจึงต้องหาที่จะต้องหา

ในแง่นี้ Kathleen Dean Moore กล่าวว่า "การอภัยโทษควรจะให้เหตุผลบนพื้นฐานเดียวกันกับการตัดสินลงโทษ ซึ่งเป็นหลักในทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน" กฎหมายอาญาของสหรัฐอเมริกาปัจจุบันเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงมากมาย ซึ่งเกิดจากทฤษฎีนี้ แนวคิดใหม่ที่ได้จากทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ซึ่งรูปแบบใหม่ของทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนมีหลายชื่อ เช่น ความยุติธรรมที่ทดแทนได้ (commensurate justice) ความเป็นธรรมและความแน่นอนของการลงโทษ (Fair and certain punishment) แต่ทุกชื่อนี้ก็มีรูปแบบเดียวกันที่การลงโทษเหมาะสมต่อเมื่อโทษนั้นสมควรได้รับ"⁴²

ภารกิจต่อไป คือ การอภัยโทษจะให้เหตุผลอย่างไรในมาตรฐานเดียวกัน และนำไปสู่คำถามที่ว่าควรจะให้เหตุผลอย่างไร แบบไหนควรจะให้หรือไม่ควรอภัยโทษ

2.3.1.3 ความชอบธรรมบนพื้นฐานของทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน สำหรับการอภัยโทษ

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนให้เหตุผลการอภัยโทษ เช่นเดียวกับกับเหตุผลในการลงโทษ ผู้กระทำผิดจะได้รับการอภัยโทษต่อเมื่อเขาสมควรได้รับการอภัยโทษ อย่างไรก็ตามการนำทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนพิจารณาอย่างระมัดระวังและมีขอบเขตจำกัด ต่อไปนี้คือ ข้อพิจารณาว่าควรจะให้หรือไม่ให้โทษในกรณีใดที่ถือได้ว่ามีความชอบธรรมบนพื้นฐานของทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน

⁴¹ คดี Biddle v. Perovich, U.S. 274 (1927)

⁴² Moore Kathleen D., *Pardons* (New York: Oxford University Press, 1997). p.92.

(1) ความโศคร้ายของการกระทำผิด

Alexander Hamilton หนึ่งในผู้ร่วมก่อการประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวถึง “การอภัยโทษว่า ควรจะใช้กับการกระทำที่เป็นข้อบกพร่อง สำหรับการกระทำผิดที่โศคร้าย”⁴³ เช่นเดียวกันกับอัยการสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกาก็กล่าวว่า “การอภัยโทษเหมาะสมกับการผิดพลาดทางเทคนิคทางกฎหมาย”⁴⁴ อย่างไรก็ตาม ยังเป็นการยากที่จะให้นิยามว่า ความโศคร้าย หรือการผิดพลาดทางเทคนิคกฎหมายคืออะไร

ในประเด็นความผิดทางเทคนิคกฎหมาย มีข้อเสนอให้พิจารณาผู้บัญญัติกฎหมายที่เจตนาของของผู้บัญญัติกฎหมาย ในประเด็นนี้ W. W. Smithers กล่าวว่า "ถ้าเป็นกรณีที่เป็นความบริสุทธิ์อันมิได้เกิดจากความตั้งใจกระทำผิดเช่นนี้เป็นข้อบกพร่องที่สามารถให้อภัยโทษได้"⁴⁵

นอกจากนี้ Smart นักปรัชญาผู้หนึ่งได้เขียนไว้ใน 1968 ว่า "ถ้าผู้พิพากษาได้พิจารณาแล้วพบว่า กฎหมายขาดความละเอียด และไม่ยืดหยุ่นที่จะเชื่อมโยงระหว่างกฎหมายกับศีลธรรม ก็สามารถใช้ความเมตตาได้เช่นนี้แล้วผู้พิพากษาคณันนั้นก็จะเป็นผู้ที่มีมนุษยธรรมที่ดี"⁴⁶

ใน ค.ศ. 1958 รัฐบาลสหรัฐอเมริกาก็อธิบายนโยบายการอภัยโทษ ที่มีไว้สำหรับความผิดทางเทคนิคกฎหมายที่สมควรได้รับอภัยโทษ เจื่อนไขอื่น ๆ เมื่อเปรียบเทียบแล้ว ความผิดพลาดทางกฎหมาย พบมากกว่าการผิดพลาดทางศีลธรรม ซึ่งอำนาจในการให้อภัยโทษมีความจำเป็นในกรณีที่ตัดสินตัวบทกฎหมายอย่างเคร่งครัดแล้วก่อให้เกิดผลที่ไม่ยุติธรรม⁴⁷

(2) เจื่อนไขอื่น ๆ

เมื่อพิจารณาทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนในทางกฎหมาย การมีความรับผิดชอบ (Liability) เป็นเจื่อนไขสำคัญในการได้รับโทษอย่างมีเหตุผล ถ้าผู้ต้องหาไม่มีความรับผิดชอบในอาชญากรรม ผู้มีอำนาจในการให้อภัยโทษก็ต้องให้อภัยโทษแก่ผู้ต้องหาโดยมี 4 กรณี ดังนี้

- กรณีที่ 1 การอภัยโทษมีเหตุผล เมื่อมีการตัดสินผิดพลาดในชั้นศาล
- กรณีที่ 2 คนจิตฟั่นเฟือน คนสติไม่สมประกอบก็ควรจะให้โทษ

⁴³ Hamilton A., "The Commamad of the Military and Naval Forces, and the Pardoning Power of the Executive," in *the Fedalist* (1937). p.482.

⁴⁴ U.S. Attorney General, *Survey of Release Procedures* (1939). p.299.

⁴⁵ Smithers W. W., "The Use of the Pardoning Power," in *Annals of the American Academy of Science* (1914). p.63-64.

⁴⁶ Smart A., "Mercy," in *Philosophy* Vol. 43 (1968). p.345.

⁴⁷ Newman C., *Sourcebook on Probation, Parole, and Pardons* (1958). p.63.

- กรณีที่ 3 คนที่ทำผิดแต่ไม่ได้ประโยชน์ หรือได้ประโยชน์น้อยมาก
กับสิ่งที่เขาก่อ ก็ควรอภัยโทษให้เขา

- กรณีที่ 4 หากกระทำความผิดไปเพราะเห็นแก่ศีลธรรม ก็ควร
อภัยโทษให้เขา

นอกจากนี้การให้อภัยโทษ ยังควรคำนึงถึงความความสัมพันธ์ระหว่าง
ความรุนแรงของอาชญากรรมกับความทุกข์ทรมานของผู้กระทำความผิด โดยควรให้อภัยในกรณีดังต่อไปนี้⁴⁸

- กรณีที่ 1 ควรจะอภัยโทษต่อผู้กระทำความผิด ได้รับความทุกข์ทรมาน
หรือผลกรรมในการกระทำความผิดเพียงพอแล้ว เช่น
ขับรถชน แต่ผู้กระทำความผิดก็พิการ

- กรณีที่ 2 ควรให้อภัยโทษเมื่อผู้กระทำความผิดจะต้องรับความทุกข์
ทรมานหรือผลกรรมมากเกินไป เนื่องจากสถานการณ์
พิเศษ

- กรณีที่ 3 ควรให้อภัยโทษเพื่อชดเชยการลงโทษที่รุนแรงเกินไป

- กรณีที่ 4 ควรให้อภัยโทษเพื่อชดเชยผลกระทบที่ตามมาจาก
คำตัดสินที่ยังคงอยู่

2.3.1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างการลงโทษกับการอภัยโทษในทฤษฎีการลงโทษ เพื่อแก้แค้นทดแทน

การลงโทษมีเหตุผลต่อเมื่อบุคคลนั้นสมควรได้รับการลงโทษ แต่ในทาง
ปฏิบัติ แนวคิดนี้เป็นนามธรรมเกินไปที่สามารถนำมาปฏิบัติ สังคมต้องการรูปธรรมที่ชัดเจนที่ชี้ให้เห็น
ว่า การกระทำแบบไหนสมควรได้รับการอภัยโทษ ดังนั้น นักทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนจึง
พยายามจำแนกแนวความคิด ออกเป็น 2 ระบบที่แตกต่างกันคนละขั้ว คือ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อ
แก้แค้นทดแทนทางกฎหมาย และทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทางสังคม

(1) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนทางกฎหมาย

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนทางกฎหมายจะพิจารณาในแง่
ทางกฎหมายเท่านั้น ดังนั้นแม้กระทำในทางผิดศีลธรรมแต่ไม่ได้ทำผิดกฎหมาย ก็ไม่สมควรที่จะได้รับ
การลงโทษ เช่นนี้จึงสมควรที่จะได้รับการอภัยโทษ

⁴⁸ Ibid.

(2) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนทางศีลธรรม

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนทางศีลธรรมจะพิจารณาในแง่ทางศีลธรรมเท่านั้น ดังนั้นแม้กระทำในทางผิดกฎหมายแต่ไม่ได้ทำผิดศีลธรรม ก็ไม่สมควรที่จะได้รับการลงโทษ เช่นนี้จึงสมควรที่จะได้รับการอภัยโทษ

ในทางปฏิบัติเกิดคำถามว่า ควรจะเลือกทฤษฎีใดระหว่าง ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนทางกฎหมายหรือทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนทางศีลธรรม หรือควรใช้ทั้ง 2 ทฤษฎี

ในลำดับแรกควรมองว่า 2 ทฤษฎีนี้ที่เติมเต็มซึ่งกันและกัน ยกตัวอย่างเช่น การพิจารณาว่าใครควรได้รับการลงโทษ ควรพิจารณาทั้ง 2 ประการ คือ การพิจารณาเกี่ยวกับความรับผิดทางกฎหมาย และการพิจารณาถึงความเหมาะสมทางศีลธรรม ซึ่งควรที่จะใช้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนทางกฎหมายในการพิจารณาเกี่ยวกับความรับผิดทางกฎหมาย และใช้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนทางศีลธรรมในการพิจารณาเกี่ยวกับความเหมาะสมทางศีลธรรม เพราะฉะนั้นจึงควรนำทฤษฎีทั้ง 2 มาใช้เติมเต็มในแต่ละกรณีให้สมบูรณ์ แต่ละทฤษฎีก็เป็นวิธีการที่เฉพาะกับแต่ละประเด็น ที่จะนำไปสู่คำตอบในทุกกรณีว่า บุคคลใดสมควรได้รับการลงโทษหรือการอภัยโทษ

เช่นนี้จะเป็นพื้นฐานนำไปสู่การแบ่งผู้กระทำความผิดได้ออกเป็น 3 ประเภท คือ บุคคลที่ควรถูกลงโทษ บุคคลที่อาจถูกลงโทษ และบุคคลที่ไม่สมควรถูกลงโทษ

2.3.1.5 การสมควรได้รับการอภัยโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน

ในเบื้องต้น ควรที่จะทำความเข้าใจความหมายของคำว่า “สมควรได้รับ” ก่อนที่จะทำความเข้าใจถึงการอภัยโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน แต่การอธิบายอย่างละเอียดก็มีความซับซ้อนมากทีเดียว เนื่องจากคำว่า “สมควรได้รับ” มีหลายความหมาย บางกรณีแปลว่า “มีสิทธิ” บางกรณีแปลว่า “มีค่าควรแก่การได้รับ” นอกจากนี้คำจำกัดความยังขึ้นอยู่กับว่า “สมควรได้รับการลงโทษ” หรือ “สมควรได้รับรางวัล” นั่นคือ การสมควรได้รับในสิ่งที่ไม่ดีคือ “การลงโทษ” ส่วนการสมควรได้รับในสิ่งที่ดี คือ “รางวัล” ซึ่งในหนังสือ “Doing and Deserving” ของ Joel Feinberg ได้อธิบายการสมควรได้รับรางวัล อันเป็นการปูทางไปสู่ความหมายของ “สมควรได้รับการลงโทษ” ท้ายที่สุด ก็จะสามารถเข้าใจความหมายของ “สมควรได้รับการอภัยโทษ”

(1) การสมควรได้รับรางวัล

Joel Feinberg ได้อธิบายคำว่า “สมควรได้รับ” (Deserves) ในความหมายทั้ง “มีสิทธิ” (is entitled) และ “มีค่าควรแก่การได้รับ” (is worthy of) สังเกตได้ว่ามี

ความแตกต่างกันระหว่างเงื่อนไขบางประการที่เกิดขึ้นก่อนที่จะสามารถเรียกได้ว่าบุคคลนั้น ๆ มีสิทธิหรือมีค่า (คุณสมบัติ) ควรแก่การได้รับรางวัล⁴⁹

ตัวอย่างเช่น A และ B แข่งยิงธนู ใครยิงใกล้จุดตรงกลางเป็นผู้ชนะ จะได้รับรางวัล A ซึ่งเป็นมือใหม่ยิงไปถูกเป้า ส่วน B เป็นนักยิงธนูทีมชาติ แต่บังเอิญการยิงธนูในครั้งนี้มีมือลื่นทำให้ยิงธนูไม่โดนเป้า เช่นนี้ใครสมควรชนะ บางคนบอกว่า A เพราะ A ยิงถูกเป้า มีสิทธิที่จะได้รับรางวัลเพราะเขาได้ทำตามกฎที่จะได้รับรางวัล บางคนบอกว่า B เพราะ B เก่งและมีความสามารถมากกว่า ผลที่พลาดเกิดขึ้นจากความโชคร้าย คนที่มีคุณสมบัติดีกว่าสมควรจะได้รับรางวัล จึงเกิดประเด็นว่าควรจะให้รางวัลแก่คนเก่ง หรือคนที่ทำผลงานได้ดี⁵⁰

จากคำอธิบาย Joel Feinberg มี 2 กรณี คือ

1) “การมีสิทธิ” จะเห็นได้ว่า A ควรจะมีสิทธิได้รับรางวัล เพราะยิงได้ถูกตามกติกาที่วางไว้ ส่วน B ไม่มีสิทธิ เพราะ B ยังไม่ถูกเป้า ดังนั้นการที่จะมีสิทธิ คือการที่ได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือกติกาที่กำหนดไว้ล่วงหน้าครบถ้วน ดังนั้น A ควรชนะ สมควรได้รับรางวัล

จากตัวอย่างนี้ ทำให้เข้าใจถึงการมีสิทธิทางกฎหมายมากขึ้น ตัวอย่างกฎหมายเรื่องมรดก ที่บัญญัติว่าบุตรสมควรได้รับมรดก ดังนั้นคนที่ได้รับมรดกจะต้องเป็นบุตรเพราะถูกต้องตามเงื่อนไขกฎหมาย ฉะนั้นผู้มีอำนาจจะต้องดำเนินการให้เขาได้รับในสิ่งที่เขาสมควรได้รับ

2) “การมีค่าควรแก่การได้รับ” โดยพิจารณาว่า บุคคลนั้นมีคุณสมบัติที่ดีที่สมควรได้รับรางวัลมากกว่า ตามตัวอย่างข้างต้น คือ B เนื่องจากการที่ A ยิงถูกเป้า ไม่ได้เกิดจาก A มีฝีมือที่ดี แต่เกิดจากความโชคดี ดังนั้น B คือผู้ที่มีฝีมือ มีทักษะดีกว่า B ควรจะชนะสมควรได้รับรางวัล⁵¹

การสมควรได้รับที่แท้จริง เป็นการอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่าง “คนที่สมควรได้รับบางสิ่ง” กับ “บางสิ่งที่คุณเหล่านั้นสมควรได้รับ” เพื่อที่จะอธิบายความสัมพันธ์นี้⁵²

การมีค่าที่จะได้รับในสิ่งที่สมควรได้รับ เป็นสิ่งที่ดีกว่า เพราะในโลกแห่งความเป็นจริงจะเกิดผลขึ้นตามสิ่งที่ควรจะเป็น ผู้ที่สมควรได้รับก็ควรที่จะได้รับสิ่งที่สมควรได้รับ ดังนั้นจึงควรพิจารณาลักษณะหรือคุณสมบัติของคน ๆ นั้น เนื่องจากจะดูเป็นการไร้สาระหรือไม่ น่าเชื่อถือ หากผู้ชนะ หรือได้รับรางวัลด้วยเหตุผลที่ไม่เพียงพอ⁵³

⁴⁹ Feinberg J., *Doing and Deserving* (1970). p.58.

⁵⁰ Barry B., *Political Argument* (1965). p.107.

⁵¹ Benn S. I. & Peter R. S., *The Principles of Political Thought* (1959). p.157-158.

⁵² Moberly W. H., “Some Ambiguities in the Retributivist Theory of Punishment”, in *Proceeding of the Aristotelean Society* Vol.25 (1924). p.289, 294.

⁵³ Moore Kathleen D., *Pardons*. p.97.

Joel Feinberg ได้อธิบายโดยใช้คำว่า “เหตุผลของการสมควรได้รับ” (Desert Bases)⁵⁴ ในการที่จะบอกถึงเงื่อนไขของการมีค่าควรแก่การได้รับ ซึ่งเป็นการยากที่จะบอกล่วงหน้าว่าใครสมควรหรือไม่สมควรได้รับอะไร เพราะขึ้นอยู่กับว่าอะไรที่ควรได้รับ แต่มันมีลักษณะพื้นฐานอยู่ 4 ประการ ดังนี้⁵⁵

1) “เหตุผลของการสมควรได้รับ” ไม่ได้ถูกตั้งขึ้นมาโดยสถาบันใด หรือกฎใด ๆ ในแง่นี้เป็นการสมควรได้รับทางศีลธรรมหรือเหตุผลทางธรรมชาติมากกว่า

2) “เหตุผลของการสมควรได้รับ” ต้องเป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ ลักษณะหรือคุณสมบัติบุคคลถูกพิจารณา ซึ่งไม่เกี่ยวกับว่าลูกธนู หรือค้อนของ B ทำมาจากวัสดุ คุณภาพดี แต่มันเกี่ยวข้องที่ว่า B ได้เคยแสดงให้เห็นแล้วว่าเขามีคุณสมบัติเพียงพอ เช่น การเป็นนักกีฬา ทีมชาติ ดังนั้น จึงต้องพิจารณาที่ตัวบุคคลเป็นหลัก ไม่ได้พิจารณาที่อุปกรณ์

3) “เหตุผลของการสมควรได้รับ” พิจารณาอดีตถึงปัจจุบันเท่านั้น ไม่พิจารณาอนาคต ซึ่งการพิจารณาอนาคตนั้นเป็นเหตุผลทางอรรถประโยชน์นิยม แม้เป็นเหตุผลที่ดีที่ บ่งบอกว่าบุคคลนั้นชนะ แต่มันไม่ใช่เหตุผลที่จะบอกว่าบุคคลนั้นสมควรชนะและได้รับรางวัล

4) การตัดสินที่ดีเป็นพื้นฐานในการที่จะบอกว่า สมควรได้รับในสิ่งที่สมควรได้รับ ส่วนการตัดสินที่ไม่ดีทำให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ไม่สมควรได้รับ เช่น ความจำเป็น ความประมาท ความป่วยทางร่างกาย ทำให้เขาต้องกระทำผิดแต่เขาไม่สมควรได้รับโทษ รวมไปถึง การมีคุณธรรม ความขยันขันแข็ง ความเฉลียวฉลาด ก็เป็นเหตุผลที่ไม่สมควรได้รับโทษ ส่วน ความทุกข์ทรมานอย่าง รุนแรงโดยที่เขาไม่สมควรได้รับ ก็อาจจะเป็นเหตุผลความรุนแรงของการลงโทษที่หนักเกินไปได้ นำ แปลกที่นักปรัชญาได้เพิกเฉยต่อประเด็นในเรื่อง “การสมควรได้รับ” (Deserving) เพราะถือว่าเป็น เครื่องมือในการจำแนกว่าการกระทำนั้นสมควรได้รับโทษหรือไม่ หรือสมควรได้รับการอภัยโทษหรือไม่

สรุปได้ว่า “การมีสิทธิ” เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ทำ แต่ “การสมควรได้รับ” เกี่ยวข้องกับสิ่งที่คนเป็น “การมีสิทธิ” เกี่ยวข้องกับกฎ เงื่อนไข แต่ “การสมควรได้รับ” เกี่ยวข้องกับ คุณสมบัติส่วนตัว ดังนั้น ตามตัวอย่าง B เป็นผู้ที่มีสิทธิได้รับรางวัล แต่ A เป็นผู้สมควรได้รับรางวัล

(2) การสมควรได้รับการลงโทษ

เมื่อสิ่งที่สมควรได้รับเกี่ยวข้องกับสิ่งที่สมควรจะหลีกเลี่ยง นำมาสู่การสมควรได้รับโทษ จุดนี้ใช้แนวคิดเดียวกับการสมควรได้รับ เพราะมีสิทธิและมีค่าควรแก่การได้รับทาง

⁵⁴ Feinberg J., *Doing and Deserving* p.58.

⁵⁵ Ibid.

ศีลธรรม ตัวอย่างเดียวกัน หากมีการแข่งขันอีกครั้ง B ผู้เป็นนักกีฬาทีมชาติ ก็ยังไม่สามารถยิงลูกเป้า แต่ได้ยิงไปถูกหมวกของกรรมการ เช่นนี้ จะกล่าวได้ว่า B เป็นผู้ชนะได้รับรางวัล ก็คงยาก

ในการที่จะพิจารณากรณีดังกล่าว เราต้องแยกความแตกต่างระหว่าง “ความรับผิดชอบ” และ “การสมควรได้รับทางศีลธรรม” โดยเทียบเคียงกรณียิงธนูดังตัวอย่างมาแยกแยะ ถึงความแตกต่าง

(ก) ความรับผิดชอบทางกฎหมาย (Liability)

เช่นเดียวกับรางวัล การลงโทษควรเกิดขึ้นเมื่อกระทำตามเงื่อนไขบางอย่าง เพราะฉะนั้นคนที่ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาก็เป็นการฝ่าฝืนเงื่อนไขของการลงโทษ ในอาชญากรรมหลาย ๆ อย่าง การลงมือกระทำมันไม่เพียงพอกับการที่ให้เป็นอาชญากรรม ปกติต้องพิจารณาถึงอารมณ์และสถานการณ์ด้วย อย่างไรก็ตามที่ก่ออาชญากรรม ก็มักจะถูกมองว่าสมควรได้รับการลงโทษ ดังนั้น การมีคุณสมบัติได้รับรางวัล ก็กับการมีคุณสมบัติในการได้รับการลงโทษ จึงเหมือนกันในทางแนวคิด คือ ต้องกระทำครบตามเงื่อนไข ดังนั้นจึงแปลว่า ถ้าจะกระทำครบตามเงื่อนไข จึงมีภาระในการรับผิดชอบ⁵⁶

(ข) การสมควรได้รับทางศีลธรรม (Moral Desert)

ระบบยุติธรรมอาจตัดสินว่าควรลงโทษหรือไม่ควรลงโทษ บนพื้นฐานของลักษณะนิสัยของผู้ถูกกล่าวหา หรือสิ่งที่เขาเคยทำมาในอดีต เช่นเดียวกับที่ใช้คำว่า “บุคคลนี้น่าจะได้รับ” เพื่อจะแสดงถึงความเห็นของในเรื่องของผู้แข่งขันอาจมีสิทธิหรืออาจไม่มีสิทธิได้รับรางวัล เพราะประเด็นนี้เป็นเรื่องคุณสมบัติ ฉะนั้นการที่คน ๆ หนึ่งสมควรได้รับการลงโทษ เพราะการกระทำของเขามีคุณสมบัติที่กฎหมายไม่ยอมรับ⁵⁷

การที่จะบอกว่าคน ๆ หนึ่งสมควรได้รับการลงโทษ มี 2 เงื่อนไข คือ
 เงื่อนไขที่หนึ่ง พิจารณาลักษณะนิสัยหรือการกระทำ
 เงื่อนไขที่สอง พิจารณาจากการประเมินว่าหากลงโทษเขาจะเป็นสิ่งที่ดี คือพิจารณาว่าการลงโทษเป็นสิ่งที่ควรกระทำ⁵⁸

เงื่อนไขในการตัดสินว่าใครควรที่จะได้รับการลงโทษ เป็นไปตามลักษณะ 4 ประการ ของพื้นฐานในการสมควรได้รับ⁵⁹

⁵⁶ D. Raphael, *Moral Judgment* (1955). p.70-73.

⁵⁷ Moore Kathleen D., *Pardons*. p.126.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ibid. p.127.

I กฎหมายอาญาหรือระบบลงโทษ ไม่ใช่เงื่อนไขสำคัญในการบ่งชี้ การสมควรได้รับการลงโทษ ถึงแม้ว่าจะไม่มีรัฐบาล ประชากรกระจัดกระจายไปทั่วโลก มันก็มีเหตุผลว่าบางคนสมควรได้รับการลงโทษ นั่นคือ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่ามีกฎหมายหรือไม่มีกฎหมาย ถึงแม้ว่า B ยิงไปโดนหมวกกรรมการ และคน 2 คนนี้เป็นคนที่มีชีวิตรอดจากสงครามนิวเคลียสที่ทำลายรัฐบาลทุกรัฐบาล จนไม่มีกฎอะไรแล้ว ข้อสรุปที่ว่าเขาสมควรได้รับการลงโทษ ก็เป็นที่เข้าใจได้ดี แต่การที่เขามีความรับผิดชอบ เป็นสิ่งที่ไม่อาจเข้าใจได้

II คนที่ควรได้รับการลงโทษ มาจากการกระทำ และแรงจูงใจ เช่นเดียวกับการมีภาระรับผิดชอบ และการสมควรได้รับ มีความแตกต่างกัน ซึ่งข้อเท็จจริงดังต่อไปนี้ไม่สามารถใช้เป็นเหตุผลที่จะบอกว่าสมควร หรือไม่สมควร ถ้าสามีเป็นขโมย หรือแม่ฆ่าเพื่อน ลูกจ้างทำให้นมของนายจ้างปนเปื้อน ฯลฯ ระบบกฎหมายทำให้ภรรยาของสามีที่ขโมย ลูกของแม่ที่ฆ่าเพื่อน นายจ้างของลูกจ้างที่ทำให้นมปนเปื้อน บุคคลเหล่านี้มีภาระความรับผิดชอบ แต่เขาเหล่านี้อาจไม่สมควรได้รับผิดก็ได้

III ข้อเท็จจริงที่ว่าใครสมควร หรือไม่สมควรได้รับการลงโทษ ต้องไม่คาดการณ์ไปในอนาคต ต้องสามารถดูได้จากอดีตถึงปัจจุบันเท่านั้น ประเด็นนี้พิจารณาได้จากตัวอย่างที่สโตโตง นั่นคือ หากเราใช้ระบบคอมพิวเตอร์ที่ทันสมัยมาก ๆ ในการทำนายว่าเด็กคนหนึ่งจะกลายเป็นฆาตกรโหดร้ายในอนาคต ซึ่งในกรณีเช่นนี้ไม่สามารถนำไปตัดสินได้ แม้ว่าเด็กจะมีลักษณะที่สามารถคาดการณ์ได้ชัดเจนว่าเมื่อเด็กโตขึ้นจะต้องเป็นฆาตกร แต่การทำนายอนาคตไม่สามารถทำนายได้ว่าคนนี้สมควรได้รับการลงโทษหรือไม่ เฉพาะการเปลี่ยนแปลงในตัวเด็กเองในอนาคตเท่านั้นที่จะบอกว่าเด็กคนนี้สมควรได้รับการลงโทษหรือไม่

IV คำตัดสินก็สามารถบอกได้เพียงเหตุผลในการลงโทษ แต่ไม่ได้บอกว่าเขาสมควรได้รับการลงโทษ เช่น เขาได้รับการลงโทษเพราะมีความสามารถในการปลดปล่อยคุณแจ่ง, เขาได้รับการลงโทษเพราะเป็นผู้นำข้อมูลมาบอกในคุก เหล่านี้บอกได้เพียงสาเหตุที่ทำให้ได้รับโทษ แต่ไม่ได้บอกว่าเขาสมควรได้รับการลงโทษ ข้อพิจารณาในการระบุว่าใครสมควรได้รับการลงโทษ มี 2 ประเภท คือ พิจารณาว่าบุคคลนั้นไม่มีศีลธรรม และการลงโทษบุคคลนั้นเป็นสิ่งที่เหมาะสมถูกต้องชอบธรรม กล่าวโดยสรุป หัวใจของทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนทางศีลธรรม คือการตัดสินในเรื่องความเหมาะสมทางศีลธรรม

(3) การสมควรได้รับการอภัยโทษ

ความแตกต่างระหว่าง “ความรับผิดชอบทางกฎหมาย” กับ “การสมควรได้รับทางศีลธรรม” มี 2 ทฤษฎีรองรับ คือ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนทางกฎหมาย และทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนทางศีลธรรม

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนทางกฎหมายและความรับผิดชอบทางกฎหมาย มุ่งไปที่การกระทำและการละเมิดกฎหมายโดยไม่คำนึงถึงลักษณะของผู้ต้องหา ส่วนทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนทางศีลธรรมและการสมควรได้รับทางศีลธรรม มองในทางกลับกันที่มุ่งพิจารณาที่ลักษณะของผู้ต้องหาและกระทำถูกต้องทางศีลธรรมโดยไม่สนใจในบทบัญญัติตามกฎหมายตามเหตุผลดังกล่าว ดูเหมือนเป็นไปได้อย่างยิ่งที่ทฤษฎีการให้เหตุผลในการลงโทษสามารถแยกความแตกต่างระหว่างกรณีที่เหมาะสมควรได้รับการลงโทษกับกรณีสมควรได้รับการอภัยโทษ การลงโทษจะมีเหตุผลและมีความชอบธรรมบนทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนจากการค้นหาว่าสมควรได้รับหรือไม่

การพิจารณามี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นแรกพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องความรับผิดชอบทางกฎหมาย ขั้นที่สองพิจารณาเรื่องสมควรได้รับทางศีลธรรม หากทำตามสองขั้นนี้ ก็จะทำให้รู้ว่า ใครสมควรได้รับการลงโทษ ใครสมควรได้รับการอภัยโทษ

แนวทางที่ช่วยในการพิจารณาตัดสินมี ดังนี้⁶⁰

(ก) ผู้ถูกกล่าวหา มีความรับผิดชอบทางกฎหมายหรือไม่

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนทางกฎหมาย ให้พิจารณาตามบทบัญญัติของกฎหมายว่า มีการฝ่าฝืนกฎหมายข้อไหนที่ได้รับผลที่ไม่ยุติธรรมจากการกระทำของเขาหรือไม่ ถ้าไม่ผิดตามบทบัญญัติตามกฎหมาย ก็ไม่ควรถูกลงโทษ ไม่จำเป็นต้องเข้าสู่กระบวนการฟ้องร้อง หากฟ้องร้องไปก็จะเป็นความผิด หากต้องโทษก็สมควรได้รับการอภัยโทษ ทฤษฎีนี้ยังได้เรียกร้องให้ระบบกฎหมายไม่ควรลงโทษด้วยเหตุที่ผู้ต้องหาไม่มีศีลธรรม หากเขายังไม่ได้กระทำความผิด

(ข) ผู้ถูกกล่าวหาสมควรได้รับการลงโทษทางศีลธรรมหรือไม่

กรณีนี้ จะเสนอให้พิจารณาว่า ผู้ถูกกล่าวหาเป็นคนดีหรือไม่ จากการกระทำของเขาที่แสดงให้เห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ไม่มีศีลธรรม หากการกระทำของผู้ถูกกล่าวหาผิดศีลธรรมก็สมควรได้รับการลงโทษซึ่งเป็นที่แน่ชัดว่าการลงโทษผู้ที่ผิดศีลธรรมเป็นผลดีต่อผู้คนในสังคม ในกรณีที่ไม่ผิดศีลธรรมแต่กฎหมายระบุว่าต้องถูกลงโทษ เช่นนี้สมควรที่จะได้รับการอภัยโทษ

ดังนั้น ความยุติธรรมตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน มีบทบาท 2 บทบาท นั่นคือ การอภัยโทษเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับคนที่ต้องเผชิญหน้ากับการลงโทษ ทั้ง ๆ ที่ในทางกฎหมายบุคคลนั้นไม่สมควรได้รับการลงโทษ หรือการอภัยโทษเป็นสิ่งที่จำเป็นกับคนที่ต้องเผชิญหน้ากับการลงโทษ แต่ในทางศีลธรรมบุคคลนั้นไม่สมควรได้รับการลงโทษ

⁶⁰ Ibid. p.128-129.

2.3.2 ทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarian Theory)

ตามทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม นั้น ถือว่าการลงโทษก่อให้เกิดผลดีเนื่องจากลัทธิอรรถประโยชน์เห็นว่า การที่จะตัดสินว่าการกระทำอย่างหนึ่งเป็นการกระทำที่ถูกต้องชอบธรรมหรือไม่ต้องพิจารณาว่า การกระทำนั้นก่อให้เกิดผลดีแก่สังคมตามหลักอรรถประโยชน์หรือไม่ กล่าวคือ การกระทำนั้นก่อให้เกิดความสุขต่อคนจำนวนมากที่สุดหรือไม่ ถ้าใช่การกระทำนั้นก็ชอบธรรม⁶¹ จะเห็นได้ว่าการที่สังคมจะเกิดความสงบสุขได้นั้นก็เนื่องมาจากคนในสังคมอยู่ในกฎเกณฑ์เคารพกฎหมาย ไม่กระทำความผิดขึ้น ฉะนั้นถ้าหากว่าเมื่อมีการลงโทษแล้วจะเป็นผลให้สามารถป้องกันคนในสังคมไม่ให้กระทำความผิดขึ้นได้ การลงโทษนั้นก็เป็นที่ควรกระทำ เพราะการลงโทษเป็นไปเพื่อป้องกันสังคม

2.3.2.1 วัตถุประสงค์ของทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม

จากพื้นฐานแนวคิดตามลัทธิอรรถประโยชน์ดังกล่าว การลงโทษผู้กระทำผิดตามทฤษฎีอรรถประโยชน์ มีที่ศนะว่าการลงโทษควรเป็นไปเพื่อป้องกันสังคม ดังนั้น เมื่อผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดขึ้นมาแล้ว ความเสียหายในอดีตย่อมไม่สามารถที่จะเยียวยาให้ได้ดีดังเดิม แต่เราอาจใช้ประโยชน์จากการลงโทษเพื่อป้องกันสังคมไม่ให้เกิดการกระทำความผิดเช่นนี้ขึ้นมาอีก⁶²

ทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยมนี้เริ่มมาจาก ขณะที่คนต่อต้านแนวคิดของ Kant ในเรื่องการอภัยโทษเกิดขึ้นในประเทศเยอรมนี ในประเทศอังกฤษ ต่อต้านแนวคิดของ Kant เช่นกัน โดย Jeremy Bentham นักทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยมผู้ยิ่งใหญ่ ชาวอังกฤษในศตวรรษที่ 18 เขาโต้แย้งว่า การเมืองเป็นเรื่องสำคัญที่สุดของหลักการปฏิบัติในการให้อภัยโทษ ในช่วงชีวิตของ Bentham ประสบกับกระบวนการยุติธรรมที่ล้มเหลวมากมาย มีตัวอย่างที่โหดร้ายมากมายเกี่ยวกับการลงโทษของอังกฤษ ในศตวรรษที่ 18 เช่น คุกที่เต็มไปด้วยโรคมากมาย การลงโทษโดยให้เป็นทาส การฆ่าประจานในที่สาธารณะ Bentham เห็นว่า รัฐไม่ควรลงโทษน้อยลง แต่ควรมุ่งเน้นไปที่การอภัยโทษมากขึ้น ระบบยุติธรรมของอังกฤษควรคำนึงถึงความมีมนุษยธรรมด้วย และไม่ควรที่จะละเลยการลงโทษเพื่อที่จะป้องกันไม่ให้อาชญากรรมเกิดขึ้นอีก Bentham อธิบายแนวคิดการอภัยโทษว่า “ถ้าเกิดอำนาจในการอภัยโทษไม่ถูกจำกัด จนหลุดพ้นไปสู่การกระทำผิดในทุก ๆ รูปแบบแล้ว ระบบการเมือง ระบบสังคม ก็จะแตกสลาย”⁶³

⁶¹ Ibid. p.44-45.

⁶² Ibid. p.43.

⁶³ Bentham J., *The Principle of Morals and Legislation* (1948). p.2-3.

2.3.2.2 เหตุผลของการอภัยโทษตามทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม

เนื่องจากภารกิจหนึ่งของรัฐ คือ การลงโทษคนที่ทำผิดกฎหมาย รัฐควรพิจารณาด้วยว่ามีข้อเท็จจริงอื่น ๆ ไตในทางศีลธรรม ที่จะนำมาลดหย่อนภาระในการลงโทษ ซึ่งการไม่ยุติธรรมในการลงโทษก็เป็นเหตุผลทั่วไปที่สังคมควรจะให้อภัยโทษกับคนที่ถูกลงโทษอย่างไม่ยุติธรรม

Bentham เสนอกรณีที่การลงโทษไม่ควรถูกนำมาใช้

- (1) เมื่อการลงโทษนั้นไม่เกิดผลใด ๆ
- (2) เมื่อการลงโทษนั้นไม่มีเหตุผลรองรับ
- (3) เมื่อการลงโทษนั้นไม่จำเป็น
- (4) เมื่อการลงโทษนั้นมากจนเกินไป⁶⁴

Bentham ได้อธิบายในรายละเอียดของ 4 กรณีข้างต้นว่า⁶⁵

(1) เมื่อมีการลงโทษแต่กลับไม่มีประสิทธิภาพในการทำให้คนเกรงกลัวต่อการเกิดอาชญากรรม ก็ไม่ควรลงโทษ การลงโทษ หรือการชู่ว่าจะลงโทษ จะไม่มีผลในกรณีที่มีผลย้อนหลัง หรือกรณีที่ลงโทษผู้ไม่รู้สำนึก เช่น ทหารที่ถือมีดวิ่งไล่เพื่อน คนเมา คนไร้ความสามารถ คนวิกลจริต ผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมาย เหล่านี้เป็นผู้ที่ไม่สามารถควบคุมการกระทำของตนได้ การลงโทษจึงไม่เป็นการป้องกันการกระทำผิดเหล่านั้นได้ ดังนั้น การลงโทษจึงไม่ก่อประโยชน์ใด ๆ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการกระทำผิดเหล่านั้น ผู้คนไม่เอาเป็นเยี่ยงอย่างอยู่แล้ว

(2) สังคมไม่ควรลงโทษ หากไม่เหตุผลสมควร เช่น ในกรณีที่เหยื่อยินยอม หรือเป็นการก่ออาชญากรรมเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดอาชญากรรมอื่นที่มีผลร้ายแรงกว่า เช่น การขโมยเสื้อผ้าผู้อื่นที่เขาแขวนตากไว้เพื่อนำไปพันบาดแผลให้กับคนอื่นที่บาดเจ็บอยู่

(3) บางกรณีการลงโทษเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น เนื่องจากการให้การศึกษา และการจัดโครงสร้างทางสังคม เป็นสิ่งที่มีประสิทธิภาพในการหยุดอาชญากรรม สังคมควรใช้มาตรการดังกล่าวดีกว่าการลงโทษ

(4) ในบางกรณีการลงโทษจะสร้างความเสียหายได้มากกว่าการลงโทษ เช่น การลงโทษผู้ที่หลบหนีการเกณฑ์ทหารในสงครามเวียดนาม คนที่เข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย คนที่อยู่ในสถานะที่สามารถทำประโยชน์แก่สังคมได้มาก การนำบุคคลเหล่านี้ไปจำคุก จะสูญเสียทรัพยากร รวมถึงไปถึงการลงโทษคนที่จะทำให้เกิดการเกลียดชัง เช่น การลงโทษคนของรัฐอื่น ซึ่งอาจทำให้สูญเสีย

⁶⁴ Ibid. p.171-177.

⁶⁵ Ibid.

ไม่ตรีกับรัฐนั้น ๆ ได้ สังคมคอมมิวนิสต์อาจเลือกที่จะไม่ลงโทษกบฏที่มีแนวคิดประชาธิปไตย เพื่อมิให้ถูกเกลียดชังจากประเทศอื่นที่สนับสนุนประชาธิปไตย จนอาจนำไปสู่การคว่ำบาตรได้

De Jaucourt ได้แสดงความเห็นไว้ว่า “ถ้าอาชญากรรมนั้นแทบจะไม่มีใครรู้ผลแห่งอาชญากรรม ก็ไม่ต้องลงโทษก็ได้ เพราะบางกรณีที่คนกระทำความผิดเพราะเขาไม่รู้จึงไม่กระทำความผิด มากกว่าที่เขาไม่กระทำความผิดเพราะเขาเป็นคนดี ดังนั้นหากเขาไม่รู้เขาอาจกระทำก็ได้ เช่นนี้การลงโทษที่มีผลทำให้ผู้คนรับรู้ อาจเกิดการสูญเสียมากได้ถ้าเลือกที่จะลงโทษ”⁶⁶

นักอรรถประโยชน์นิยม เห็นด้วยกับข้างต้นนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในลักษณะบางอย่างที่มีน้ำหนักมาก เกณฑ์ที่สำคัญคือ “การลงโทษไม่ควรทำให้เกิดผลเสียหายมากกว่าผลดี” รัฐบาลควรออกกฎหมายไม่ให้ลงโทษหรืออภัยโทษที่จะนำไปสู่ผลเสียกับส่วนรวม

2.3.2.3 ข้อจำกัดของเหตุผลตามทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม

จากกรณีที่ Bentham เสนอกรณีไม่สมควรลงโทษ มี 2 มุมมองที่น่าสนใจ

(1) อาชญากรรมที่เป็นไปตามเงื่อนไข 4 ข้อนี้อาจไม่ใช่อาชญากรรมถ้าเป็นเช่นนั้น ผู้บัญญัติกฎหมายควรบัญญัติอย่างระมัดระวังและมีมนุษยธรรม โดยบัญญัติหลักศีลธรรมลงไปด้วย เพื่อจะได้ไม่ต้องมีการอภัยโทษในภายหลัง เนื่องจากได้ฝังหลักที่ถูกต้องไว้แล้ว

(2) อาชญากรรมที่ไม่สมควรลงโทษเพราะไม่เกิดการป้องกันการกระทำผิดซ้ำในอนาคต เช่นนี้เหตุผลในการให้อภัยโทษทางตรงกับหลักการในทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยมของ Bentham ที่ไม่ควรลงโทษอาชญากรรมเหล่านั้น

ในทฤษฎีของ Bentham ชี้ให้เห็นว่า ไม่ควรลงโทษหากไม่ก่อให้เกิดการป้องกันการเกิดอาชญากรรมในอนาคต เช่น คนที่มีสติปัญญาน้อยกว่าคนทั่วไป คนเมา คนบ้า Bentham บอกว่าไม่ควรลงโทษ คนเหล่านี้ควรอภัยโทษ

อย่างไรก็ตามมีประเด็นที่ Bentham มองข้าม เช่น คนบ้า อาจทำร้ายสังคมได้ เพราะเขาบ้าแบบมีสติที่ควบคุมได้ พวกเขาไม่สามารถเข้าใจในความเสี่ยงของการลงโทษได้ การจำคุกคนเหล่านี้อาจดูโหดร้ายไร้มนุษยธรรม แต่ก็มีประโยชน์ที่เป็นการเอาภัยคุกคามของสังคมออกไป แต่การไม่ลงโทษก็อาจจะเป็นแรงจูงใจให้คนปกติก่ออาชญากรรมได้ โดยอ้างว่าไม่มีสติไม่รู้สำนึก

หากมองในมุมมองของทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม พอที่จะสรุปได้ว่าการจำคุกอาชญากรรมเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการที่จะปกป้องพลเมืองที่เคารพกฎหมาย อย่างไรก็ตามควรคำนึงว่าทฤษฎีของ Bentham ไม่ได้ชี้ให้เห็นว่า การไม่จำคุกบุคคลเหล่านั้นมีประโยชน์ต่อสังคม

⁶⁶ Jaucourt A. F. De, "Crime, Faute, Pêché, Délit, Forfait", in *L'Encyclopédie*. p.98-100.

Bentham อาจประเมินต่ำไปสำหรับคนผิดปกติเหล่านี้ เขาจึงชี้แนะว่า ให้สังคมให้อภัยโทษคนเหล่านั้น หรือ Bentham ระมัดระวังเกินไปในเรื่องของศีลธรรม จนทำให้ทฤษฎีของเขาไม่ตรงนักกับจุดประสงค์ของทฤษฎีอรรถประโยชน์ที่แท้จริง

Babara Wootton นักอรรถประโยชน์นิยมชาวอังกฤษกล่าวว่า “ในโลกยุคใหม่ความเสียหายเกิดขึ้นกับผู้ที่ไม่ตั้งใจมากกว่าผู้ที่ตั้งใจเสียอีก”⁶⁷ เธอยึดมั่นในแนวคิดอรรถประโยชน์นิยมมากกว่าพันธมิตรคนอื่น ๆ เธอเชื่อว่าควรนำคนเหล่านี้ไปจำคุกเสีย เพื่อป้องกันไม่让他们ทำอีก ซึ่งเป็นการเข้าใจยากในเงื่อนไขที่ไม่มีเหตุผลในการให้อภัยโทษในมุมมองของอรรถประโยชน์เป็นอย่างไร

การชี้ว่า Bentham “ควรให้อภัยโทษกับอาชญากรรมที่ไม่ได้ทำอันตรายแก่สังคม” ประเด็นนี้จะขัดแย้งกับทฤษฎีของ Bentham เอง ที่ได้เคยอธิบายไว้ว่า ลักษณะของอาชญากรรมไม่สัมพันธ์กับการตัดสินใจลงโทษ ลักษณะอาชญากรรมกับการตัดสินใจลงโทษไม่มีความเกี่ยวข้องกัน แต่เหตุผลที่ดีที่จะไม่ลงโทษก็คือ พิจารณาว่าลักษณะของอาชญากรรมไม่ได้ทำให้เกิดความเสียหาย เช่นนี้จะเห็นได้ว่า ข้ออ้างของ Bentham ขัดแย้งกันเอง

ประเด็นหลักตอนนี้ก็คือ ให้พิจารณาว่าผลของการลงโทษ หรือผลของการให้อภัยมีผลอย่างไรต่อสังคม ซึ่งนักอรรถประโยชน์นิยมก็เลือกการลงโทษที่เหมาะสมกับแต่ละสังคม

ประเด็นที่ว่า การที่จะอภัยโทษแก่อาชญากรรมที่ไม่มีผลร้ายแก่ชุมชนเป็นประเด็นที่น่าสนใจสำหรับผู้ที่ไม่ใช่ นักอรรถประโยชน์นิยม ผลเสียที่มาจากอาชญากรรมก็เป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สังคมจะตัดสินใจว่าจะลงโทษหรือไม่ ความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของอาชญากรรมก็เป็นตัวบ่งชี้ที่ได้รับความนิยมว่าเขาสมควรได้รับการลงโทษแค่ไหน การคำนวณของนักอรรถประโยชน์นิยมเน้นในเรื่องประโยชน์ของชุมชนมากกว่าผลเสียหายที่เกิดแก่ชุมชน การอภัยโทษในบางกรณีก็เป็นหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่าสังคมได้ให้ความสำคัญในสิทธิของอาชญากรมากกว่าความเสียหายในอนาคตที่อาจจะเกิดจากการไม่ลงโทษ

2.3.2.4 การอภัยโทษและความปรานีตามมุมมองของทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม

การบริหารจัดการของนักอรรถประโยชน์นิยมในเรื่องการอภัยโทษเป็นเรื่องที่น่าผิดหวังที่สุด ไม่ใช่เรื่องความไม่คงที่ของทฤษฎีหลักตรรกะ แต่น่าผิดหวังที่นักอรรถประโยชน์นิยมมองข้ามความทุกข์ทรมานของอาชญากรแต่ละคน แต่กลับเน้นไปที่ความสุขของสังคมโดยรวมเสียมากเกินไป

ทฤษฎีทางการเมืองได้ห้ามฝ่ายบริหารให้อภัยโทษ เนื่องจากให้ความสำคัญกับความสุขของผู้คนในสังคม โดยไม่แยแสต่อนักโทษเป็นรายบุคคล เช่น นักโทษที่กำลังจะตาย เด็กที่หิวโหย ภรรยาที่สภาพจิตใจแย่มากเพราะสามี

⁶⁷ B. Wootton, *Crime and the Criminal Law* (1963). p.55.

ในมุมมองอรรถประโยชน์นิยม ความคิดที่ว่าจะลงโทษหรือจะอภัยโทษก็เป็นหลักการที่สำคัญ แต่รัฐบาลต้องมองในเรื่องของความปรานีกับสังคมโดยรวม และพันธกิจในการส่งเสริมสันติสุข ดังนั้น ในฐานะที่เป็นนักอรรถประโยชน์นิยม เมื่อพิจารณาแล้วว่าการลงโทษโดยชั่งน้ำหนักต่าง ๆ แล้ว ก็น่าจะหาการตัดสินที่เหมาะสมกับทุกกรณีได้ ในระบบลงโทษแบบอื่น ความเจ็บปวดของแต่ละคนและของครอบครัว เป็นปัจจัยในการตัดสินว่าควรอภัยโทษหรือไม่ แต่ถ้ามองในแง่อรรถประโยชน์นิยมก็จะไม่มองว่าแต่ละคนเป็นอย่างไร แต่จะมองถึงเพียงภาพรวมของชุมชน ดังนั้น ถ้าผู้มีอำนาจให้อภัยโทษที่ได้คำนึงถึงทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม ก็จะปฏิเสธศีลธรรมและความเมตตา แต่จะมองว่าสังคมจะมีความสุข จะดีขึ้นอย่างไรโดยไม่มองแต่ละคน กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยมเรียกร้องให้ระบบตัดสินมองเพียงภาพรวมไม่มองแต่ละบุคคล

สำหรับประเด็นนี้ Alwynne Smart ได้กล่าวถึงประเด็นที่น่าสนใจว่า ไม่มีทางที่นักอรรถประโยชน์นิยมจะพูดว่า “ฉันควรจะทำอย่างนี้ อย่างนั้น” เนื่องจากนักอรรถประโยชน์นิยมไม่มองเพียงปัจเจกชนคนใดคนหนึ่งแต่มองสังคมโดยรวม ซึ่งมีข้อพิจารณาพิเศษที่ชักจูงให้คิดแตกต่างในโอกาสนี้ คือคำกล่าวที่ว่า “ฉันควรกระทำด้วยความเมตตา” หมายถึง “ฉันจะลงโทษน้อยกว่า สำหรับสิ่งที่ยังให้เกิดผลดีที่สุด” อันแปลว่า ถ้าจะเมตตาต้องไม่ใช่ต่อปัจเจกชน แต่เป็นการเมตตาต่อสังคมโดยรวม⁶⁸

2.4 หลักธรรมที่มีอิทธิพลต่อการอภัยโทษ

หลักธรรมที่เกี่ยวกับการอภัยโทษนั้น ในที่นี้ขอนำเสนอหลักธรรมสำหรับพระมหากษัตริย์ผู้ปกครอง ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการอภัยโทษ พร้อมทั้งหลักธรรมทางศาสนาต่าง ๆ ได้แก่ พระพุทธศาสนา คริสต์ศาสนา ศาสนาอิสลาม ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เพื่อศึกษาถึงปรัชญาในทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับมุมมองของการอภัยโทษ

2.4.1 หลักธรรมของพระมหากษัตริย์

หลักธรรมของพระมหากษัตริย์ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้พระมหากษัตริย์เป็นผู้กอปรไปด้วยพระราชนิติธรรม ซึ่งในการพระราชทานอภัยโทษอย่างชอบธรรมนั้นจำเป็นต้องดำเนินตามหลักธรรมของพระมหากษัตริย์ อันได้แก่

2.4.1.1 หลักทศพิธราชธรรม

ด้วยเหตุที่พระมหากษัตริย์ไทยแต่โบราณกาลมานั้น ทรงดำรงพระองค์อยู่ในกระแสความเชื่อ “สมมติเทพ” คือเทวดาที่ถูกสมมติหรือสร้างขึ้นด้วยเหตุแห่งพระบารมี

⁶⁸ Smart A., "Mercy." p.356.

พระราชจริยวัตรอันทรงบำเพ็ญนั้นจึงถูกกำกับเอาไว้ด้วยธรรมเป็นสำคัญด้วยเหตุต้นเค้าแห่งสมมติเทพ โดยมีหลักธรรมสำคัญที่เป็นหลักในการปฏิบัติพระองค์ดำรงพระราชภาระของพระมหากษัตริย์ไทย รวมทั้งพระมหากษัตริย์ของดินแดนอื่นที่รับเอาคติความเชื่อทางการเมืองการปกครองที่อิงกับพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ ก็คือ “ทศพิธราชธรรม”

“ทศพิธราชธรรม”⁶⁹ หรือทศพิธราชธรรม 10 คือจริยวัตร 10 ประการที่พระเจ้าแผ่นดินจะต้องทรงประพฤติเป็นหลักธรรมประจำพระองค์ หรือเป็นคุณธรรมประจำตนของผู้ปกครองบ้านเมือง เพื่อให้เกิดมีความเป็นไปโดยธรรมและยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ประชาราษฎร์

ทศพิธราชธรรมประกอบด้วยหลัก 10 ข้อ⁷⁰ ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญในการส่งเสริมในเรื่องความชอบธรรมของอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ ซึ่งสามารถพิจารณาได้ดังนี้

(1) ทาน (ทาน) หมายถึง การให้ที่เป็นประโยชน์ ได้แก่ อามิสทาน คือ การให้สิ่งของ เช่น ปัจจัย 4 ธรรมทาน คือ การให้ปัญญา ความรู้ คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ และ อภัยทาน คือการให้อภัยผู้ที่ควรได้รับการให้อภัย จะเห็นได้ว่าหลักในเรื่องทานนี้ เป็นธรรมในทศพิธราชธรรมที่สอดคล้องกับการพระราชทานอภัยโทษอย่างที่สุด โดยเรียกร้องให้ต้องพระราชทานอภัยโทษบนความชอบธรรมแก่ผู้ที่สมควรได้รับจริง ๆ

(2) ศิล (ศีล) หมายถึง การสำรวมกายสำรวมใจไม่ให้ละเมิดทั้งศีลในทางศาสนา และกฎหมายบ้านเมือง รวมทั้งจริยธรรมทั้งปวง ราชธรรมข้อนี้จึงกว้างขวาง หมายถึง การเคารพหลักศาสนาเคารพหลักศีลธรรม เคารพกฎหมายบ้านเมือง (The Rule of Law) และเคารพหลักจริยธรรม (ethics) อันเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งมิให้พระมหากษัตริย์ประพฤติผิดกฎเกณฑ์ทุกประการ จะเห็นได้ว่าศีลเป็นเครื่องกำหนดกรอบของพระมหากษัตริย์ไม่ให้อำนาจเอื้อใจ ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอภัยโทษที่ถูกต้อง

(3) บริจาค (บริจาค) หมายถึง พึงสละเพื่อประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่กว่า อันหมายถึง การสละทุกอย่าง ไม่ว่าพระราชทรัพย์พระกำลัง พระสติปัญญา ความสุขส่วนพระองค์ เวลา จนแม้พระชนมชีพ เพื่อประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่กว่า เช่นนี้แล้วบริจาคจึงเป็นธรรมที่เรียกร้องให้พระมหากษัตริย์ยอมสละพระสติปัญญา และความสุขส่วนพระองค์เพื่อพิจารณาเรื่องราวทูลเกล้าฯ ของพระราชทานอภัยโทษอย่างละเอียดถี่ถ้วนเพื่อความถูกต้อง

⁶⁹ ทศพิธราชธรรม เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "ราชธรรม 10" นี้ ปรากฏอยู่ในพระสุตฺร ขุททกนิกาย ชาดก ปรากฏพระคาถา ดังนี้ ทาน ศีล บริจาค อาชว มทหว ติป อภิโกธ อวิหีสถจ ขนติณจ อวิโรธน.ขุ.ชา.24/240/86

⁷⁰ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ทศพิธราชธรรมกับพระมหากษัตริย์ไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2549). หน้า 3-6.

(4) อาชชวะ (อาชชว) หมายถึง ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง และสุจริต ธรรมข้อนี้ถือว่าสำคัญมากทำให้พระองค์ต้องมีพระราชวินิจฉัยในการพระราชทานอภัยโทษที่ปราศจากอคติ กอปรไปด้วยความซื่อตรงดำรงในสัจธรรมสุจริต

(5) มัททวะ (มัททว) หมายถึง ความมีพระราชอัธยาศัยอ่อนโยน ไม่ทรงดื้อดึง ทรงรับฟังการกราบบังคมทูลตักเตือนที่มีเหตุผล และไม่ทรงถือพระองค์ด้วยอำนาจมานะ ธรรมข้อนี้ส่งเสริมให้พระองค์ผู้มิมีพระบรมเดชาานุภาพที่เป็นเกรงขามแก่คนทั่วไปต้องอ่อนโยนต่อผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง เห็นคุณค่าของความเป็นคนของเขา โดยเฉพาะผู้ที่สำนึกผิดแล้วกลับใจ

(6) ตบะ (ตบ) หมายถึง ความเพียรในการทรงปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องอย่างสม่ำเสมอ ทรงมีความเป็นอยู่อย่างสามัญ ทรงข่มใจไม่ให้หลงใหลในความสุขสำราญธรรมข้อนี้มุ่งเน้นในพระจริยวัตรของพระองค์มิให้ระเริงอยู่กับความสำราญ แต่ต้องทรงปฏิบัติพระจริยวัตรเพื่ออาณาประชาราษฎร์เช่น การช่วยเหลือราษฎรที่ทุกข์ร้อนจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม

(7) อักโกธะ (อกุโธธ) หมายถึง การไม่ทรงแสดงความโกรธให้ปรากฏ ไม่ทรงเกลียดหรือทรงพยาบาทมุ่งร้ายผู้อื่น คือ ทรงพระเมตตา เพราะความโกรธย่อมเป็นที่มาของการตัดสินพระทัยที่อาจผิดพลาด เมื่อไม่ทรงพระพิโรธแต่ทรงพระเมตตา การตัดสินพระทัยเรื่องใด ๆ ต้องเที่ยงธรรม ปราศจากอคติธรรมข้อนี้ช่วยในการวินิจฉัยอรรถคดีต่าง ๆ ให้เกิดความเป็นธรรมได้

(8) อวิหิงสา (อวิหิงสา) หมายถึง ไม่ทรงเบียดเบียนผู้อื่น รวมถึงสัตว์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ทรงยึดมั่นในสันติธรรม ต่อทุกฝ่าย ไม่ทรงหลงระเริงอำนาจการไม่เบียดเบียนนี้ทำให้พระองค์พระราชทานความเป็นธรรมที่สมควรได้รับแก่ราษฎร

(9) ชันติ (ชนติ) หมายถึง ทรงมีความอดทน อดกลั้นต่ออารมณ์ทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นโลกะโทสะ โมหะ และทุกขเวทนาทั้งหลาย รวมทั้งต่อถ้อยคำที่กล่าวไม่ดีถึงพระองค์ และรักษาพระราชหฤทัย พระอาการ พระวรกายพระวาจาให้สงบขันติจะช่วยให้พระองค์ทนต่อทุกสภาวะที่มากระทบต่อพระวรกายหรือพระราชหฤทัย อันยังผลให้ทรงมุ่งที่จะพระราชทานสิ่งที่ดีชอบธรรมให้แก่ประชาชนได้

(10) อวิโรธนะ (อวิโรธน) หมายถึง การรักษาความยุติธรรม มิให้แปรผันจากสิ่งที่ตรงและดำรงพระอาการคงที่ไม่วิการด้วยอำนาจยินดียินร้าย ทรงยึดหลักความถูกต้องเที่ยงธรรม ไม่ยอมให้การกระทำผิดเกิดขึ้น ทรงมีความยุติธรรม ยกย่องคนควรยกย่อง ปราบคนที่ควรปราบด้วยความเป็นธรรม ธรรมะข้อนี้สำคัญมาก เพราะมีความกว้างขวางกว่าความสุจริต แต่อวิโรธนะ

หมายความรวมถึง การทำให้ความสุจริต ถูกต้อง ขยายไปยังผู้อื่นที่เกี่ยวข้องด้วยทั้งหมดทุกฝ่าย อภิโรธนะนี้จะทำให้พระองค์มีพระบรมราชวินิจฉัยในการพระราชทานอภัยโทษได้อย่างถูกต้องเที่ยงธรรมและมีความชอบธรรมโดยแท้

2.4.1.2 หลักจักรวรรดิวัตร

จักรวรรดิวัตร หรือจักรวรรดิวัตร 12 คือ ธรรมอันเป็นพระราชจริยานุวัตร สำหรับพระมหากษัตริย์ และพระราชอาณานิคม ทั้งนี้ โดยพระมหากษัตริย์ ผู้ปกครองประชาชน ทรงถือ และอาศัยธรรมข้อนี้เป็นธงชัยร่วมกันกับทศพิธราชธรรม และราชสังคหวัตถุ 4 สำหรับ การดำเนินกุศลโลบายและวิเทโศบาย จักรวรรดิวัตร มี 12 ประการ คือ

(1) อนโตนุสนธิ์ พลกายสนธิ์ ควรอนุเคราะห์คนในราชสำนัก และคนภายนอก ให้มีความสุข ไม่ปล่อยให้พลละเลย

(2) ขตติเยสุ ควรผูกไมตรีกับประเทศอื่น

(3) อนุยนเตสุ ควรอนุเคราะห์พระราชวงศานุวงศ์

(4) พุราหมณคหปติเกสุ ควรเกื้อกูลพราหมณ์ คหบดี และคฤหบดีชน คือ เกื้อกูลพราหมณ์และผู้ที่อยู่ในเมือง

(5) เนคมชานปะเทสุ ควรอนุเคราะห์ประชาชนในชนบท

(6) สมณพราหมณเณสุ ควรอนุเคราะห์สมณพราหมณ์ผู้มีศีล

(7) มิคปะกขีสุ ควรจักรรักษาฝูงเนื้อ นก และสัตว์ทั้งหลายมิให้สูญพันธุ์

(8) อธมมการปฏิเกเขโป ควรห้ามชนทั้งหลายมิให้ประพฤติดิฉัตรธรรม และชักนำด้วยตัวอย่างให้อยู่ในกุศลสุจริต

(9) อธนานัน ธนานุปปะทานัน ควรเลี้ยงดูคนจน เพื่อมิให้ประกอบกิจการทุจริต กุศลและอกุศลต่อสังคม

(10) สมณพราหมณอุปสงกมิตวา ปญหาปุจฉนัน ควรเข้าใกล้สมณพราหมณ์ เพื่อศึกษาบุญและบาป กุศล และอกุศลให้แจ้งชัด

(11) อธมมราคสส ปหานัน ควรห้ามจิตมิให้ต้องการไปในที่ที่พระมหากษัตริย์ ไม่ควรเสด็จ

(12) วิสมโลกสส ปหานัน ควรระงับความโลภมิให้ปรารถนาในลาภที่พระมหากษัตริย์มิควรจะได้

เหล่านี้พบว่าจักรวรรดิวัตรทั้ง 12 ข้อเป็นพระราชจริยานุวัตรที่กำหนดให้พระมหากษัตริย์ต้องก่อประการต่าง ๆ อันเกี่ยวโยงไปถึงการพระราชทานอภัยโทษ เพื่อยังประโยชน์ให้การพระราชทานอภัยโทษเป็นไปอย่างถูกต้องชอบธรรมแก่บุคคลผู้สมควรได้รับ โดยจะเห็นได้ว่า

จักรวรรดิวัตรทั้ง 12 มีส่วนช่วยในการส่งเสริมพระมหากษัตริย์ ในการอนุเคราะห์แก่คนทุกชนชั้นทุกสถานะ ไม่ว่าจะเป็ น พระราชวงศานวงศ์คนในราชสำนักคนภายนอก ควรเกื้อกูลพราหมณ์ คหบดี และคฤหบดีชน ประชาชนในชนบทคนจน รวมถึงสัตว์ทั้งหลาย โดยต้องทรงมีพระเมตตาอนุเคราะห์ ให้ความเป็นธรรมแก่คนเหล่านี้ นอกจากนี้ในข้อ ขตติเยสุ ยังส่งเสริมให้พระมหากษัตริย์ต้องผูกไมตรีกับประเทศอื่น หนึ่งในนั้นคือ การพระราชทานอภัยโทษแก่คนรัฐอื่นเพื่อความสัมพันธ์ทางพระราชไมตรี

2.4.1.3 หลักราชสังคหวัตถุ

ราชสังคหวัตถุ 4 คือ พระราชจริยานุวัตรอันเป็นที่ตั้งแห่งความสงเคราะห์ ยึดห่วงน้ำใจประชาชน สำหรับเป็นแนวทางในการวางนโยบายปกครองบ้านเมืองดังพระราชกรณียกิจที่ปรากฏ 4 ประการ⁷¹ ดังนี้

- (1) สสเมธิ คือ การที่ทรงพระปรีชาในการบำรุงธัญญาหารให้บริบูรณ์
- (2) บุริสเมธิ คือ การที่ทรงพระปรีชาในการสงเคราะห์บุรุษที่ประพฤติดี
- (3) สสมาลัย คือ การที่ทรงพระปรีชาในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขของราษฎร
- (4) วาจาเปยยัม คือ การตรัสพระวาจาที่อ่อนหวานแก่ชนทุกชั้น โดยควรแก่

ฐานะ

จะเห็นได้ว่าหลักราชสังคหวัตถุทั้ง 4 เป็นแนวนโยบายในการปกครองประเทศให้เกิดความสงบสุข โดยส่วนหนึ่งคือ จะต้องทรงพระปรีชาในการมีพระบรมราชวินิจฉัยพระราชทานอภัยโทษอย่างมีเหตุผล ถูกต้องชอบธรรม จะยังผลให้เป็นบำบัดทุกข์บำรุงสุขของราษฎรสร้างความสงบสุขให้เกิดขึ้นแก่บ้านเมือง

เมื่อพิจารณาถึงประเทศไทยแล้วพบว่า นับตั้งแต่สมัยสุโขทัยตอนปลาย เป็นต้นมาพระมหากษัตริย์ไทยได้รับอิทธิพลการดำรงตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเห็นเด่นชัด ทรงดำรงตนเป็น “ธรรมราชา” โดยมีพระราชสถานะเป็น “สมมติเทพ” พระราชสถานะดังกล่าวนี้เน้นย้ำให้ต้องทรงปฏิบัติพระองค์อยู่ในครรลองคลองธรรมตามธรรมในศาสนา เพราะหลักการแห่งการเป็นสมมติเทพนั้น มีความเชื่อว่าพระองค์ทรงเป็น องค์สมมติเทพหาได้ทรงเป็นพระเป็นเจ้าไม่ อย่างพระมหากษัตริย์ในความเชื่อ “เทวราชา” ดังนั้นพระมหากษัตริย์ทรงเป็นมนุษย์ผู้

⁷¹ ชมรมลานความคิด. ราชสังคหวัตถุ 4 [ออนไลน์]. 2008, "แหล่งที่มา :

[http://www.oknation.net/blog/duplex/2008/06/17/entry-2,](http://www.oknation.net/blog/duplex/2008/06/17/entry-2) (2557, พฤษภาคม 1).

กอบด้วยศีลธรรมและบุญญาบารมี จึงได้รับการสมมติขึ้นทรงราชย์เป็นเทพเจ้าเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขของราษฎร

จากหลักฐานปรากฏว่าเมื่อประชาชนมีทุกข์ร้อนก็จะหวังพึ่งพระมหากษัตริย์นี้ ทำให้เห็นได้ว่าประเทศไทยมีสถาบันที่ยิ่งกว่า The Ombudsman⁷² มาก่อนชาติใด ๆ ในโลก ตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัยที่ปรากฏหลักฐานจากศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงว่า “ในปากประตูมีกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้ นั้น ไพร่ฟ้าหน้าปกกลางบ้านกลางเมือง มีถ้อย มีความ เจ็บท้องข้องใจ มันจักกล่าวถึงขุนบไรรู้ ไปลั่นกระดิ่ง จับท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้ยินเรียก เมื่อถามความมันด้วยชื่อ ไพร่ในเมืองสุโขทัยจึงชม” ความแตกต่างระหว่างสมัยก่อนกับปัจจุบันก็คือ สมัยนั้นราษฎรต้องเดินทางไปลั่นกระดิ่งหน้าพระราชวัง แต่ในปัจจุบันพระมหากษัตริย์ทรงสืบเสด็จพระราชดำเนินไปถึงที่ที่ราษฎรออาศัยอยู่เพื่อทรงรับฎีกาด้วยพระองค์เอง เมื่อทรงรับมาแล้ว สิ่งใดที่ต้องอาศัยให้ราชการแก้ไขก็จะพระราชทานไปยังรัฐบาล โดยผ่านสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี สิ่งใดที่ทรงแก้ไขด้วยพระองค์เองก็ทรงแก้ไขอย่างรวดเร็วและละเอียดถี่ถ้วน หนึ่งในนั้นคือการมีพระบรมราชวินิจฉัยพระราชทานอภัยโทษ

ในส่วนของพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษนี้ ได้ปรากฏจากบทสัมภาษณ์ของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ อดีตประธานองคมนตรีได้เคยให้สัมภาษณ์ในหนังสือพิมพ์หลักไฉนฉบับวันที่ 10 ธันวาคม พุทธศักราช 2503 ความว่า “อีกงานหนึ่งที่สำคัญมากตลอดปีก็คือ มีการอภัยโทษฎีกานักโทษที่เขาถูกศาลพิพากษาเด็ดขาดแล้ว เขามีสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะขอพระราชทานอภัยโทษจากพระมหากษัตริย์ผ่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย การขออภัยโทษในปีหนึ่ง ๆ มีตั้ง 2-3 ร้อยเรื่องทุกกรณีที่ขอมา แต่ที่เราเป็นห่วงมากคือ เรื่องประหารชีวิต ถ้าลดหย่อนไว้ชีวิตได้มีแต่พระมหากษัตริย์เท่านั้น และเราต้องถวายความเห็นโดยละเอียด ทั้งเหตุที่ทำให้เขาต้องฆ่าหรือทำผิดอะไร และข้อนี้ถ้าจะให้ผมออกความเห็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท่านทรงตรวจเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ด้วยพระองค์เองจริง ๆ สังเกตเห็นชัดตลอดมา โดยบางที่ท่านส่งเรื่องกลับมาถามเราในบางเรื่องบางประเด็นที่เราเห็นว่าไม่สำคัญแต่ท่านว่าเป็นความสำคัญ แปลว่าท่านดูเรื่องเหล่านี้ด้วยพระองค์เองตลอดเวลา นี่ในแง่พระราชกรณียกิจในเรื่องความยุติธรรม”

จากบทสัมภาษณ์นี้แสดงให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระบรมราชวินิจฉัยตามดุลพินิจของพระองค์เองด้วยความใส่พระราชอุทัย เป็นการปฏิบัติพระราชกรณียที่กอบไปด้วยหลักธรรมของพระมหากษัตริย์ข้างต้นอย่างแท้จริง

⁷² คือ องค์กรที่ทำหน้าที่ดูแลเปิดเป่าเรื่องทุกข์ร้อนของประชาชน ซึ่งแนวคิดมาจากประเทศแถบสแกนดิเนเวียที่ปกครองด้วยระบอบกษัตริย์ มีตำแหน่งที่เรียกว่า "ออมบุดสแมน" (Ombudsman)

2.4.2 หลักธรรมทางศาสนา

การศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวกับการอภัยโทษในทางศาสนามีประโยชน์ในแง่ทำให้ทราบถึงความสำคัญของการอภัยโทษ เงื่อนไขในการอภัยโทษ รวมไปถึงการลงโทษเมื่อไม่สมควรได้รับการอภัยโทษ นำไปสู่การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการอภัยโทษทางรัฐเพื่อให้เกิดความชอบธรรม ซึ่งพบว่าศาสนาที่สำคัญของโลก 4 ศาสนาล้วนแต่มีหลักในเรื่องการอภัยโทษ ดังนี้

2.4.2.1 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

(1) อภัยทาน

“ทาน” ในพระพุทธศาสนา มี 2 อย่าง คือ “อามิสทาน” คือ การให้สิ่งของ และ “ธรรมทาน” คือ การให้ธรรมะ “อภัยทาน” เป็นทานอย่างหนึ่งที่อยู่ในธรรมทาน ซึ่งถือเป็นทานที่ประเสริฐที่สุด คือ ธรรมทาน หรือการให้ธรรมเป็นทาน ตามพุทธพจน์ที่ว่า “การให้ธรรม ย่อมชนะทุกอย่าง” ธรรมทานประเสริฐกว่าอามิสทาน เพราะทำให้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดแต่อามิสทาน ภพหน้าต่อไปยังต้องไปหา⁷³

“อภัยทาน” เป็นคำในภาษาบาลี ประกอบขึ้นจาก “อ+ภย+ทาน” หมายถึง “การให้ความไม่มีภัย หรือความปลอดภัย” ซึ่งสอดคล้องกับพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งได้ให้ความหมายว่า “อภัย” ว่า การไม่มีภัย เช่นเดียวกับ “อภัยทาน” ในทางพระพุทธศาสนา อันถือเป็นการให้ที่เป็นมหาทาน คือ เป็นทานอันยิ่งใหญ่ ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ในอภิสังกตสูตร⁷⁴ ดังนี้

“...อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ อริยสาวกผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์แล้ว ชื่อว่า ให้ความไม่มีภัย ให้ความไม่มีเวร ให้ความไม่เบียดเบียนแก่สัตว์ทั้งหลาย ไม่มีประมาณ ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งความไม่มีภัย ความไม่มีเวร ความไม่เบียดเบียน อันไม่มีประมาณ ...อริยสาวกเป็นผู้ละเว้นขาดจากการเสพของมีนเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท อริยสาวกผู้ขาดจากการเสพของมีนเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทแล้ว ชื่อว่า ให้ความไม่มีภัย ไม่มีเวร ให้ความไม่เบียดเบียนแก่สัตว์ทั้งหลาย ไม่มีประมาณ ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งความไม่มีภัย ความไม่มีเวร ความไม่เบียดเบียน อันไม่มีประมาณ”

จะเห็นได้ว่า อภัยทานที่กล่าวถึงในพระไตรปิฎกนั้น แท้จริงแล้วก็คือศีล 5 นั่นเอง และเป็นการให้ที่ยิ่งใหญ่อันเป็นมหาทาน ซึ่งจะมีความหมายที่แตกต่างไปจาก

⁷³ พระมหาโมคขัลโล ปุณณามรินโท. วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม, สัมภาษณ์, 11 พฤศจิกายน 2556.

⁷⁴ อ. อ. อ. (ไทย) 23/39/300-301.

ความหมายเพียงแต่การให้อภัยทานที่เข้าใจกันอยู่ทั่วไปว่า เป็นเฉพาะการยกโทษให้ ไม่โกรธเคืองกัน เมื่อเวลาเกิดเรื่องทะเลาะกัน⁷⁵

เมื่อก้าวโดยสรุปการให้อภัยในทางพระพุทธศาสนามี 2 ความหมายคือ ความหมายในแง่ของการป้องกันความขัดแย้ง และความหมายในแง่การเปลี่ยนผ่านความขัดแย้ง

การป้องกันความขัดแย้ง หมายถึง การให้ความไม่มียกย ความปลอดภัยแก่ผู้อื่น ส่วนการเปลี่ยนผ่านความขัดแย้ง หมายถึง การที่บุคคลหนึ่งให้อภัยโทษ โดยยกโทษ รวบรวมไปถึง การรับคำขอโทษ หรือรับคำขอขมาจากบุคคลหนึ่งที่เคยทำให้ตัวเองเคยมีความทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่ง

ดังนั้น “อภัยทาน” ควรเป็นมูลเหตุของ “การอภัยโทษ” เป็นแนวทาง หรือเป็นจุดเบื้องต้นของการอภัยโทษ อภัยทานเป็นเรื่องภายในจิตใจ เรื่องของใจในตัวเรา ส่วนโทษเกิดกับคนที่ทำผิดอยู่แล้ว จึงเป็น 2 ส่วน อภัยทานคือ การให้อภัยในใจ แต่โทษทางกฎหมาย ก็ต้องรับผิดเพียงแต่ถ้าให้อภัยจะส่งผลให้ไม่มีเวรเกี่ยวข้องต่อไปในภพชาติหน้าด้วย ตามพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า “เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร”

(2) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอภัยโทษ

จากการศึกษาและตรวจสอบหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่ามีหลักธรรมอื่น ๆ อีกมากมายที่ส่งเสริมการอภัยโทษ แต่ที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

(ก) เบญจศีล

เบญจศีล อันได้แก่ การไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต การไม่ลักขโมย การไม่ประพฤติผิดในกาม การไม่พูดเท็จ และการไม่เสพสุรายาเมา เหล่านี้ถือเป็นข้อปฏิบัติเพื่อละเว้นความชั่ว อันทำให้ประพฤติดังสิ่งถูกต้องชอบธรรม

(ข) บุญกิริยาวัตถุ

บุญกิริยาวัตถุได้แก่ ทาน ศีล และภาวนา ทั้ง 3 นี้เกี่ยวข้องโดยตรงกับการอภัยโทษในทางที่ต่างระดับกัน กล่าวคือ “ทาน” ส่งเสริมในการให้อภัยโทษโดยตรง ในแง่ของอภัยทาน คือการไม่ถือโทษโกรธจึงให้อภัยโทษ “ศีล” เป็นภาวะที่ถึงพร้อมด้วยการปราศจากความชั่ว ช่วยป้องกันไม่ให้เกิดความผิดเกิดขึ้นในสังคม ส่วนขั้นสูงสุดคือ “ภาวนา” อันจะทำให้ระลึกได้

⁷⁵ อภัยทานกับความจริง การอภัยโทษ และการนรโทษกรรม พระมหาพรชชา ธรรมหาโส , สารนิพนธ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552 [ออนไลน์], "แหล่งที่มา :

http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=1424&articlegroup_id=276, (2556, พฤศจิกายน 20).

เองว่าสิ่งไหนชอบธรรมเหมาะสมควรแก่การอภัยโทษ หากมีการกระทำผิดเกิดขึ้นก็จะช่วยส่งเสริมให้สามารถให้อภัยโทษได้อย่างถูกต้องอันเป็นขั้นสูงกว่า

(ค) พรหมวิหาร 4

พรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา คือ ความรักความปรารถนาดีในเหตุการณ์ปกติ กรุณา คือ ความสงสาร ใช้เมื่อเขาประสบทุกข์ มุทิตา คือ ยินดีเมื่อเขาได้ดี อุเบกขา คือ การวางใจเป็นกลางไปตามหลักสัจธรรมโลกย่อมเป็นไปตามกรรม จะเห็นได้ว่าความกรุณาในพรหมวิหาร 4 ช่วยให้ผู้มีอำนาจในการอภัยโทษมีกรุณาต่อผู้ต้องโทษทัณฑ์

(3) กฎแห่งกรรม

กฎแห่งกรรม คือ กฎที่แสดงให้เห็นและผลที่เกิดจากการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ เรื่องกรรมที่มาชดใช้กันอยู่นั้นหากให้อภัยกันแล้ว จะไม่เป็นกรรมผูกพันกันอีก เช่น เมื่อมีการทำความผิดแล้ว แต่ไม่ได้ขอขมาลาโทษ เวรกรรมก็ให้ผลดำเนินไปเรื่อย ๆ กรรมก็ทำงานอยู่ตลอดเวลา แต่เมื่อใดที่มีการขอขมาลาโทษกัน เปรียบเสมือนการปิดสวิทช์กรรมทันที กรรมที่ผูกพันต่อกันจะหยุดลงทันที กล่าวคือ การสะสมกรรมมีอยู่ตลอดเวลาที่ไม่ได้ขอขมาลาโทษ เมื่อขอขมากรรมหยุด แต่ช่วงที่ผิดก็ยังมีอยู่แต่ได้หยุดไว้ การให้อภัยจึงเท่ากับ การหยุดวงจรแห่งการจองเวร เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าในทางพระพุทธศาสนาเชื่อว่าทำอะไรมีผิดก็ยังคงต้องได้รับผลแห่งกรรม เพียงแต่ผู้ให้อภัยจะมีจิตใจที่สงบ และเป็นสุข

ตัวอย่างในสมัยพุทธกาล พระเทวทัตได้ทำร้ายพระพุทธเจ้า แม้พระพุทธเจ้าไม่ได้ถือโทษโกรธเคือง แต่ถึงอย่างไรพระเทวทัตก็ถูกแผ่นดินสูบ วงจรแห่งกรรมยังมีอยู่ตลอดเวลา จนกระทั่งพระเทวทัตสำนึกได้จึงได้ขอขมาต่อพระพุทธเจ้า ในขณะที่แผ่นดินสูบถึงคอแล้ว กรรมที่ได้เคยทำผิดพลาดต่อพระพุทธเจ้าก็ขอขมาโทษ โดยถวายกระดูกเป็นพุทธบูชาต่อพระพุทธเจ้านั้นแสดงว่า กรรมยังให้ผลตราบโศกที่คู่กรรมไม่ได้ให้อภัย

(4) ข้อสังเกต

การให้อภัยเป็นเรื่องภายในจิตใจ อย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่ากระทำผิดแล้วจะไม่ได้รับโทษ ในส่วนโทษก็ต้องไปว่าในส่วนของกรรมที่เขาต้องได้รับ เทียบได้กับการเข้าสู่กระบวนการลงทัณฑ์ตามกฎหมาย ในเรื่องของกรรม วิสัยของกฎแห่งกรรมนี้ เป็นเรื่องที่ไม่ควรคิดวิเคราะห์ ที่เรียกว่า “อจินไตย”

ข้อสังเกตว่า ใจอภัยแล้วแต่โทษให้อภัยไม่ได้ เพราะใจเป็นเรื่องของมโนธรรม หรือธรรมในใจ เช่น กรณีพระนางมาคันทียาลอบวางเพลิงพระนางสามาวดีจนสิ้นพระชนม์

แม้พระนางสามารถไม่ถือโทษโกรธ แต่ยังได้รับโทษประหารชีวิตจากพระเจ้าอุเทนราชผู้เป็นพระสวามีของพระนางทั้งสอง ส่วนพระนางสามารถที่ต้องถูกไฟครอกเนื่องจากในอดีตชาติเคยสุ่มไฟท่วมพระปัจเจกพุทธองค์หนึ่ง แม้พระองค์จะไม่ถือโทษและในชาตินี้พระนางสามารถได้เป็นเอกคหคคะฝ่ายอุบาสิกาก็ตาม ก็ยังต้องรับกรรมที่เคยก่อไว้

พระพุทธศาสนาสอนให้เราให้อภัยทุกอย่าง แต่ในเรื่องการให้อภัยโทษทุกเรื่อง ก็จะกลายเป็นว่าเราเบียดเบียนคนอื่นด้วย พระมหากษัตริย์ก็มีอาจใช้พระราชอำนาจให้อภัยโทษแก่ทุกคนได้ เพราะมีฉะนั้น พระองค์จะกลายเป็นคนไม่รักษาวินัย (กฎหมาย)

อย่างไรก็ตามในเรื่องการให้อภัยโทษ มีข้อพึงระวังคือ การให้อภัยเป็นเรื่องของใจ เป็นอหิวาธิสย จึงควรต้องกระทำอย่างปราศจากอคติ

2.4.2.2 หลักธรรมทางคริสต์ศาสนา

การให้อภัย ถือเป็นแกนหลักของศาสนาคริสต์ อันเป็นหัวใจที่สำคัญของคริสต์ศาสนา การให้อภัยในทางคริสต์ศาสนามีพื้นฐานมาจาก การที่พระเจ้ามีความรักต่อมนุษย์ พระเจ้าจึงให้อภัยมนุษย์ มนุษย์จึงเกิดความปิติยินดี เพราะเรารู้ว่าพระเจ้ารักเรา และให้อภัยเรา⁷⁶

(1) หลักการให้อภัยในศาสนาคริสต์

การให้อภัยในศาสนาคริสต์เป็นพันธกิจของพระเยซูที่ว่า พระเจ้าประสงค์จะให้ภัยมนุษย์ทุกคน ไม่ใช่เพียงเฉพาะคริสตชนเท่านั้น การให้อภัยในมุมมองของศาสนาคริสต์มี 2 มุมมอง คือ

1) มุมมองในแง่ของพระเจ้า การให้อภัยเกิดจากความรักของพระเจ้าต่อทุกอย่าง ทั้งคน สัตว์ ต้นไม้ พระเจ้าเห็นว่ามนุษย์ไม่มีทางรอดด้วยตัวเอง เพราะโดยธรรมชาติของมนุษย์ที่มีกิเลส ความอ่อนแอทางร่างกาย ทางสติปัญญา ความคิด ทำให้ไม่สามารถหลุดพ้นจากบาปได้ ดังนั้นพระเยซูจึงมาจุติเป็นมนุษย์เพื่อให้มนุษย์หลุดพ้นจากบาป

2) มุมมองในแง่ของมนุษย์ พระเยซูสอนให้อภัย “เจ็ดคูณเจ็ดสิบครั้ง” อันหมายถึง ต้องให้อภัยไปเรื่อย ๆ ไม่มีที่สิ้นสุด เช่นนี้ในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ถ้าเกิดความผิด ผู้กระทำผิดได้ขอโทษ เสียใจต่อความผิดและบาปของเขาแล้ว ก็ควรที่จะได้รับการให้อภัย ซึ่งเรื่องนี้อาจสวนทางกับความคิดของมนุษย์ การที่พระเยซูสอนเช่นนี้เนื่องจากลักษณะโดยธรรมชาติของมนุษย์มีการกระทำผิดอยู่เรื่อย ๆ ทำบาปทั้งหลายผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 และจิตใจอีก 1 เช่น

⁷⁶ บาทหลวงมหาโชโน โปรโย. อธิการบ้านเซเวียร์, สัมภาษณ์, 23 พฤศจิกายน 2556.

ต่ำทางลึ้น คิดชั่วทางใจ ผิดกามทางกาย ดังนั้น พระเจ้าจึงสอนให้อภัยในทุกเรื่อง ทุกเวลา เมื่อมนุษย์รู้ตัวเองว่ากระทำผิด จึงแสดงความเสียใจและกล่าวขอโทษ อันเป็นกระบวนการสำนึกผิดที่สมบูรณ์

(2) การสารภาพบาป

ในศาสนาคริสต์ มีพิธีกรรมเกี่ยวกับการสารภาพบาป ซึ่งเป็นวิธีการคืนดีกัน โดยคริสตชนจะไปบอกกับพระเจ้าว่าทำผิดพลาดอะไร โดยได้รู้ตัวว่ากระทำผิดแล้ว จึงสำนึกผิดเสียใจ และขอโทษ พระเจ้าก็จะยกบาปตรงนั้นให้ ไม่ใช่เพราะพระมีอำนาจให้อภัย แต่เพราะพระมี 2 สถานะ คือ

สถานะที่ 1 คือ พระเป็นเครื่องมือของพระเจ้า โดยพระเจ้าทรงให้พระเป็นตัวแทนของพระองค์ พระให้อภัยในนามของพระเจ้าที่ทรงมีเมตตาต่อกับทุกคน

สถานะที่ 2 คือ พระเป็นตัวแทนของกลุ่มคน (Community) เพราะเมื่อใดที่มนุษย์กระทำผิดต่อกันก็เท่ากับได้กระทำผิดต่อชุมชนกลุ่มด้วย ชุมชนกลุ่มจึงต้องมีตัวแทนในการเจรจาเพื่อให้ง่ายขึ้น นั่นคือพระ

อย่างไรก็ตาม หากผู้กระทำผิดขอโทษพระเจ้า พระเจ้าให้อภัย โดยอาจจะไม่ได้ไปหาพระก็ได้ แต่ถ้าเขาสำนึกผิดจริง รู้ตัวว่าผิด เสียใจ ขอโทษ มีความตั้งใจอยากจะปรับปรุงตัวเอง พระเจ้าก็ให้อภัย แต่ที่จำเป็นต้องไปสารภาพบาปกับพระ เพราะพระเป็นตัวแทนชีวิตกลุ่ม คือ เมื่อทำผิดไม่ใช่แค่ทำผิดแก่ใครคนหนึ่งคนใดเท่านั้น แต่ได้ทำผิดกับชีวิตกลุ่มด้วย Community ดังนั้น จะเกิดการให้อภัยต้องขอโทษกับคู่อริ พระเจ้าและกลุ่ม (Community)

ในบทสวดหนึ่งมีความว่า “และท่านจงเมตตาต่อกัน มีใจเอ็นดูต่อกัน และอภัยโทษให้กัน เหมือนดังที่พระเจ้าได้ทรงโปรดอภัยโทษให้แก่ท่านในพระคริสต์นั้น”⁷⁷ หมายความว่า การให้อภัยไม่ใช่แค่มีมิติระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า แต่หมายรวมถึง มิติระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน คือ มีทั้งมิติแนวตั้ง (vertical) อันหมายถึง มนุษย์กับพระเจ้า และมิติแนวนอน (horizontal) อันหมายถึง มนุษย์กับเพื่อนมนุษย์

(3) ข้อสังเกต

ในพระธรรมเก่า จะมีพวกถ้อยคำในเชิงว่า พระเจ้ามุ่งล้างแค้น ประเด็นนี้สังเกตได้ว่า พระคัมภีร์ไม่ได้เป็นลักษณะหนังสือประวัติศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์ ไม่ใช่หนังสือกฎหมาย แต่เป็นหนังสือที่บันทึกของผู้ที่มีประสบการณ์กับพระเจ้าโดยตรง ซึ่งได้พยายามแบ่งปันประสบการณ์ให้กับผู้อื่น โดยผู้เขียนมักเป็นผู้นำทางศาสนา หรือนักปราชญ์ ดังนั้นหากผู้เขียนใช้ภาษาพระ ก็ยากที่คนทั่วไปจะเข้าใจ เขาจึงใช้ภาษาทั่วไป และได้อธิบายพระเจ้าในแบบมนุษย์ว่า

⁷⁷ จดหมายของนักบุญเปาโลถึงชาวเอเฟซัส บท 4 ข้อ 32

พระเจ้าก็เหมือนมนุษย์ทั่วไป คือ มีอารมณ์จิตใจ หึง โกรธ เป็นต้น ถ้าชาวอิสราเอลไปศรัทธาพระเจ้าองค์อื่น ที่ไม่ใช่ศาสนาอิวแล้ว พระเจ้าอง หึง ในพระธรรมเก่าจึงไม่ได้มีแต่ภาพหวานเพียงอย่างเดียว แต่มีโกรธ แค้น หึง อยู่ตลอด แต่พระเจ้าไม่ล้างแค้นแบบไม่ที่สิ้นสุด เมื่อไหร่ที่มนุษย์ขอโทษ พระเจ้าก็ให้อภัยและรักมนุษย์มาก เช่น พระเจ้าให้อภัยเคน บุตรของอดัมกับอีฟ ที่ฆ่าตัวเอง อย่างไรก็ตาม เคนก็ต้องถูกเนรเทศ ตรงนี้เป็นบทลงโทษเชิงสังคม หากไม่ได้ลงโทษเชิงสังคมบ้างก็จะไม่เกิดการเสียใจจริง เพราะผู้กระทำผิดก็ทำผิดกับคนนั้นจริง ดังนั้น พระเจ้าจึงลงโทษในฐานะที่ให้ความรับผิดชอบต่อชีวิต และต่อความผิดพลาดของตัวเอง

เมื่อได้กระทำผิดก็ต้องรับผลเสียหายกับคู่กรณี โดยจะต้องรับผิดชอบทางสังคม (Social Justice) ซึ่งก็คือการรับผิดชอบตามกฎหมาย ส่วนในแง่จริยธรรมต่อคู่กรณี ก็ต้องขอโทษ เสียใจ และปรุ่งตัว

สำหรับการอภัยโทษซึ่งแตกต่างจากการให้อภัยนั้น ต้องไม่ทำตามใจชอบ หากแต่ต้องพิจารณาความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice) ประเด็นนี้ชี้ให้เห็นว่า กษัตริย์หรือประธานาธิบดีไม่สามารถที่จะให้อภัยกับทุกคนได้ นอกจากนี้ในทางคริสต์ศาสนา พระเจ้าทรงให้อภัยเฉพาะบทลงโทษ แต่ส่วนความรับผิดชอบต่อผู้เสียหายนั้น ผู้กระทำผิดจำเป็นต้องรับผิดชอบด้วย ประเด็นนี้สามารถปรับใช้ในทางรัฐ ที่จะต้องการเยียวยาผู้เสียหายก่อนที่ผู้ปกครองรัฐจะให้อภัยโทษผู้กระทำผิด

2.4.2.3 หลักธรรมทางศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลามเน้นว่า “มนุษย์ทุกคนที่เกิดมามีความสะอาดเปรียบเสมือนผ้าขาวบริสุทธิ์” แสดงว่าเมื่อเกิดมาเข้าไม่มีความประสงค์ร้าย ก่อให้เกิดโทษ ยกเว้นสิ่งแวดล้อมทำให้หลงผิด ฉะนั้นความผิดที่เกิดขึ้น ถือว่าไม่ใช่ธาตุแท้สันดานเดิมของตน แต่เป็นความผิดพลาดพลั้ง และอิสลามก็สอนให้ทุกคนให้อภัยซึ่งกันและกัน เพราะการให้อภัยเป็นคุณธรรมที่สูงส่ง ที่เป็นกรอบเป็นแบบในการดำเนินชีวิต⁷⁸

การให้อภัย เป็นเรื่องใหญ่มากเป็นหลักการด้านคุณธรรมจริยธรรมข้อแรก ซึ่งอยู่ในหลักที่เรียกว่า “เมตตาธรรม”

(1) การให้อภัยเป็นคุณธรรมอันยิ่งใหญ่ในศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลามถือว่าการให้อภัยนั้นเป็นคุณธรรมอันยิ่งใหญ่ เนื่องจากสังคมมนุษย์เป็นสังคมที่หลากหลายย่อมต้องมีการละเมิด การเบียดเบียนและการกระทบกระทั่งกัน อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นการให้อภัยกันจึงเป็นสิ่งเดียวที่จะทำให้สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่น่าอยู่มีแต่

⁷⁸ วีระ หัตถมัต. กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2556.

ความสงบสุขและความสมานฉันท์ คนที่ให้อภัยก็มีความสุขและคนที่ได้รับการให้อภัยก็มีความสุขเช่นเดียวกัน⁷⁹

ด้วยเหตุนี้พระอัลเลาะห์จึงทรงยกย่องและชื่นชมผู้ที่ให้อภัยไว้ในคัมภีร์อัลกุรอานและทรงนับว่าเป็นคุณลักษณะหนึ่งของบรรดาผู้ยำเกรง (มุตตะกีน) โดยที่พระองค์ทรงตรัสว่า “บรรดาผู้ยำเกรงนั้น คือบรรดาผู้ที่บริจาคทั้งในยามสุขสบายและในยามเดือดร้อนและบรรดาผู้ระงับความโกรธของตัวเองและบรรดาผู้ให้อภัยแก่เพื่อนมนุษย์และอัลเลาะห์ทรงรักบรรดาผู้ประพฤติดี”⁸⁰

นอกจากนี้แล้วพระอัลเลาะห์ยังทรงสัญญาว่าจะตอบแทนผลรางวัลแก่ผู้ที่ให้อภัยอีกด้วย ดังที่พระองค์ทรงตรัสว่า “ผู้ใดให้อภัยและแก้ไขปรับปรุงให้ดี ดังนั้นรางวัลของเขาอยู่กับพระอัลเลาะห์”⁸¹

ในริวายะฮ์ (คำรายงาน) ต่าง ๆ ก็กล่าวถึงผลรางวัลของการระงับความโกรธและการให้อภัยไว้ ดังในวจนะบทหนึ่งของท่านอิมามซอดิก ซึ่งกล่าวว่า “ผู้ใดที่ระงับจิตใจของตนเมื่อเกิดความปรารถนาเมื่อเกิดความหวั่นกลัว และเมื่อเกิดความโกรธนั้นอัลเลาะห์จะทรงห้ามเรือนร่างของเขาจากไฟนรก”⁸²

(2) การให้อภัยเป็นจริยธรรมที่ดียิ่งที่สุด

ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้นแล้วว่าศาสนาอิสลามให้ความสำคัญต่อการให้อภัย และถือเป็นคุณธรรมที่ดียิ่งที่สุดท่านศาสดามุฮัมมัดเองได้ชี้ให้เห็นเช่นเดียวกันในวจนะ (ฮาดิษ) บทหนึ่งของท่านว่า การให้อภัยนั้นคือจริยธรรมที่ดียิ่งที่สุดทั้งในโลกนี้และโลกหน้าโดยที่ท่านได้กล่าวว่า “จะให้ฉันชี้แนะแก่พวกท่านใหม่เล่าถึงจริยธรรมที่ดีเลิศที่สุดทั้งในโลกนี้และโลกหน้า นั่นคือการที่ท่านจะเชื่อมสัมพันธ์ต่อบุคคลที่ตัดสัมพันธ์ต่อท่านและท่านจะให้แก่บุคคลที่ลิดรอนท่านและท่านจะให้แก่อภัยแก่บุคคลที่อธรรมต่อท่าน”⁸³

(3) การให้อภัยคือบ่อเกิดของเกียรติยศและศักดิ์ศรี

ในวจนะ (ฮาดิษ) บทหนึ่งจากท่านศาสดามุฮัมมัด ชี้ให้เห็นว่า การให้อภัยนั้นคือบ่อเกิดแห่งเกียรติยศและศักดิ์ศรีโดยท่านกล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจงให้อภัยเถิดเพราะแท้

⁷⁹ การให้อภัยในอิสลาม. [ออนไลน์] 2556, "แหล่งที่มา [Http://www.Oknation.Net/Blog/Nanasala/2013/06/14/Entry-1,](http://www.oknation.net/blog/nanasala/2013/06/14/entry-1) (2556, ตุลาคม 27).

⁸⁰ ซูเราะฮ์อาลูอิมรอน, อายะที่ 134

⁸¹ ซูเราะฮ์อ์ซุรรอ, อายะที่ 40

⁸² อะมาลี อ์ซุคูด , หน้าที่ 198

⁸³ บิฮารุลอันวาร, เล่มที่ 68, หน้าที่ 399

จริงการให้อภัยนั้นจะไม่เพิ่มพูนสิ่งใดแก่บ่าวของพระอัลเลาะห์นอกจากเกียรติศักดิ์ศรี ดังนั้นท่านทั้งหลายจงให้อภัยกันเถิดและพระอัลเลาะห์จะทรงทำให้พวกท่านมีเกียรติ”⁸⁴

(4) การเตาบัตศาสนพิธีทางอิสลามในการขออภัยโทษ

การเตาบัต หมายถึง การที่ผู้กระทำความผิดสำนึกตนและกลับไปหาพระอัลเลาะห์ด้วยการขออภัยโทษจากพระองค์ มนุษย์ทุกคนนั้นล้วนหนีไม่พ้นจากการทำความผิดไม่ว่าจะมากหรือน้อย เมื่อมนุษย์ทำผิดสิ่งที่สำคัญที่สุดคือการลบล้างความผิดนั้นด้วยการเตาบัตต่อพระองค์อัลลอฮ์ ดังนั้น การเตาบัตก็เปรียบเสมือนการขออภัยโทษต่อพระองค์อัลเลาะห์ เมื่อมุสลิมได้ล่วงละเมิดกระทำความผิดลงไปโดยมีเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- ถอนตัวจากบาปนั้น โดยผู้ที่ต้องการเตาบัตต้องละทิ้งและเลิกการกระทำที่เป็นบาปนั้นด้วยความเต็มใจของตัวเอง ไม่ว่าจะบาปนั้นจะเล็กหรือใหญ่ก็ตาม
- ต้องรู้สึกเสียใจและสำนึกผิดในบาปที่ได้กระทำ
- ต้องตั้งใจอย่างแน่วแน่และสัญญากับตัวเองว่าจะไม่กลับไปกระทำบาปนั้นอีก
- ต้องปลดพันธนาการตัวเองและรับผิดชอบต่อหนี้หรือสิทธิของผู้อื่นที่เขาได้ละเมิด ในกรณีที่บาปนั้นเกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้อื่น ผู้ทำการเตาบัตต้องคืนสิทธินั้นให้กับเจ้าของหรือต้องขออภัยโทษจากผู้ที่ถูกละเมิด

(5) ข้อพึงสังเกตการให้อภัยในศาสนาอิสลาม

(ก) การให้อภัยในเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับส่วนบุคคลเท่านั้นที่ควรค่าแก่การยกย่อง แต่สำหรับในเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับส่วนรวมและเกี่ยวกับสิทธิต่าง ๆ ของพระผู้เป็นเจ้านั้น การให้อภัยและการไม่ถือโทษเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และสมควรต่อการถูกดำเนินในสุนนะฮ์ (แบบฉบับ) ของท่านศาสดามุฮัมมัดเองนั้น ท่านจะไม่ให้อภัยและจะลงโทษบุคคลทั้งหลายที่ล่วงละเมิดสิทธิต่าง ๆ ของพระผู้เป็นเจ้าและในกรณีใดที่มีบทลงโทษของพระอัลเลาะห์ได้กำหนดไว้ อย่างชัดเจนท่านก็จะดำเนินการตามบทลงโทษนั้น ๆ โดยไม่มีข้อผ่อนปรนและใครก็ไม่อาจให้อภัยอนุเคราะห์ต่อผู้กระทำความผิดได้

⁸⁴ อุซูลุลกาฟี, เล่มที่ 2, หน้าที่ 108

ตัวอย่างเช่นสตรีผู้หนึ่งจากครอบครัวที่มีเกียรติของชาวกูเรซซึ่งมีนามว่า "ฟาฏิมะฮ์" ได้กระทำการลักขโมยเมื่อท่านศาสนทูตแห่งอัลเลาะห์ออกคำสั่งให้ดำเนินการลงโทษนางประชาชนจากเผ่าบินีคซุมรู้สึกไม่พอใจอย่างรุนแรงต่อเรื่องราวดังกล่าวและได้พยายามทุกวิถีทางเพื่อยับยั้งการลงโทษนั้น ด้วยเหตุนี้เองพวกเขาจึงได้ขอร้องอุซามะฮ์บินซัยด์ซึ่งมีความใกล้ชิดเป็นพิเศษต่อท่านศาสนทูต เพื่อทำหน้าที่เจรจากับท่านในเรื่องนี้ เมื่ออุซามะฮ์ได้สนทนากับท่านศาสนทูตในเรื่องนี้ ท่านศาสนทูตรู้สึกไม่พอใจเป็นอย่างมาก และกล่าวขึ้นว่า“เจ้าจะให้การอนุเคราะห์(แก่ผู้อื่น)เกี่ยวกับบทลงโทษของอัลลอฮ์กระนั้นหรือ”

ต่อจากนั้นท่านได้กล่าวคำปราศรัยใจความตอนหนึ่งท่านกล่าวว่า “โอ้ประชาชนเอ๋ย สาเหตุที่ประชาชาติในยุคก่อนพวกท่านต้องพบกับความวิบัติก็เนื่องจากว่าหากบุคคลผู้มีฐานะสูงส่งคนหนึ่งได้กระทำการลักขโมยจากพวกเขาพวกเขาก็ปล่อยบุคคลผู้นั้นไปโดยไม่กระทำการลงโทษแต่ถ้าหากประชาชนที่อ่อนแอไร้ความสามารถ และมีฐานะต่ำต้อยคนใดได้กระทำการลักขโมย หรือกระทำความผิดในเรื่องอื่น ๆ พวกเขาจะดำเนินบทลงโทษของพระผู้เป็นเจ้าต่อบุคคลผู้นั้น”

หลังจากนั้นท่านได้กล่าวเพิ่มเติมว่า “ขอสาบานต่อพระอัลเลาะห์ ถ้าหากฟาฏิมะฮ์บุตรของฉันเองกระทำการดังกล่าว ฉันก็จะทำการลงโทษนางตามบทบัญญัติของพระผู้เป็นเจ้าเช่นเดียวกันและในเรื่องของบทบัญญัติของพระผู้เป็นเจ้านั้น ฟาฏิมะฮ์มีคู่กับฟาฏิมะฮ์บุตรของมุฮัมมัดมีความเท่าเทียมกัน”⁸⁵

(ข) กรณีที่จะเรียกว่าเป็นการให้อภัย และการไม่ถือโทษโกรธเคืองได้นั้นคือในสถานะที่คนเรามีความสามารถแก้แค้นหรือตอบโต้การกระทำผิดของผู้อื่นได้ หากไม่ใช่เช่นนั้นแล้วการนิ่งเฉยหรือการวางเฉยของคนเราจะไม่อาจนับว่าเป็นการให้อภัยหรือการระงับความโกรธกริ้วได้เลย มิหนำซ้ำแล้วการนิ่งเฉยและการระงับอารมณ์โกรธดังกล่าวอันเนื่องมาจากไม่มีความสามารถที่จะตอบโต้ได้นั้นจะเป็นสาเหตุนำไปสู่ความเคียดแค้นและความเกลียดชัง และคุณลักษณะทั้งสองประการนี้ยังจะกลายเป็นบ่อเกิดแห่งความชั่วอีกมากมาย อย่างเช่น การคาดคิดในทางไม่ดี การอิจฉาริษยา การนินทา และการให้ร้ายป้ายสี เป็นต้นและด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้เองอิสลามจึงได้กำชับให้มุสลิมทุกคนให้การช่วยเหลือผู้ที่ถูกอธรรมและปกป้องสิทธิต่าง ๆ ของเขาจากบรรดาผู้กดขี่เพื่อที่ว่าความเคียดแค้นของเขาจะได้ไม่ถูกสะสมจนทำให้หัวใจที่ผ่องแผ้วและใสบริสุทธิ์ขอเขาต้องถูกทำลายลงไป

กล่าวโดยสรุปแล้วการให้อภัยและการไม่ถือโทษโกรธเคืองนั้นคือผลพวงประการหนึ่งของความศรัทธาและเป็นคุณธรรมอันสูงส่ง ใครก็ตามที่ละวางต่อความผิดของ

⁸⁵ ซอเฮียะ มุสลิม, เล่มที่ 5, หน้า 114

ผู้อื่นพระผู้เป็นเจ้าของผู้ทรงสูงส่งก็จะทรงละวางความผิดบาปต่าง ๆ ของเขาด้วยเช่นกัน พระองค์จะทรงทำให้เขาเข้าอยู่ในความเมตตาและให้อภัยโทษ ดังที่พระองค์ทรงตรัสว่า “และหากพวกเจ้าให้อภัย ละวางและไม่ถือโทษ พระอัลเลาะห์ก็จะทรงอภัยโทษให้แก่พวกเจ้า เพราะแท้จริงอัลเลาะห์นั้นทรงอภัยโทษยิ่ง อีกทั้งทรงเมตตายิ่ง”⁸⁶

2.4.2.4 หลักธรรมทางศาสนาพราหมณ์ ฮินดู

กฎหมายพระธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นกฎหมายของฮินดู ถือว่าเป็นกฎหมายที่มีระยะยาวนานที่มีอิทธิพลในประเทศไทย จวบจนถึงสมัยปฏิรูปกฎหมายจึงได้ยกเลิกการใช้กฎหมายนี้เลย ดังนั้นจึงปฏิเสธไม่ได้ว่าหลักธรรมทางศาสนาพราหมณ์ฮินดูมีอิทธิพลต่อคนไทยมากพอสมควร จากการศึกษาปรากฏว่าหลักธรรมทางศาสนาพราหมณ์ฮินดูมีหลักในเรื่องการอภัยโทษ⁸⁷ ดังนี้

(1) การจำแนกประเภทของโทษและการอภัยโทษ

ในศาสนาพราหมณ์ไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรมทางศาสนาทั้งคัมภีร์หลักคือ พระเวท และคัมภีร์รองคือ คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ รวมไปถึงคัมภีร์ประกอบต่าง ๆ เช่น วรรณกรรมมหาภารตยุทธ รามายณะ ที่เป็นส่วนประกอบของศาสนาพราหมณ์ เหล่านี้มีหลักที่เกี่ยวกับการลงโทษและการอภัยโทษในลักษณะที่ไม่ตายตัวว่าในเรื่องลงโทษหรืออภัยโทษ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าผู้ที่กระทำผิดสมควรได้อภัยโทษหรือไม่ หรือสมควรลงโทษหรือไม่ โดยพิจารณาจากความผิดในระดับต่าง ๆ กัน เช่น การผิดศีลธรรม ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับว่าผิดศีลธรรมในระดับไหนรุนแรงหรือไม่ ระดับความผิดสามารถพิจารณาได้จากตัวอย่างในวรรณคดีทางศาสนา ดังต่อไปนี้

กรณีที่ 1 ในวรรณกรรมเรื่อง “รามายณะ” ทศกัณฐ์ผิดอันดับแรก คือ ลักตวันางสีดา ด้วยความมีกามเป็นที่ตั้ง แต่ด้วยมีวัฒนธรรมเป็นกษัตริย์เมืองลงกา ไม่ละเมิดไม่หักหาญน้ำใจ เพราะฉะนั้นการทำบาปเช่นนี้ยังไม่บริบูรณ์ กรณีนี้ถือว่าเป็นการกระทำผิดไม่รุนแรง แต่ก็เป็นการสร้างความเดือนร้อนให้ชาวโลก เพราะพระรามต้องไปเอานางสีดาและยังต้องสู้รบ การสู้รบครั้งนี้ ฝ่ายพระรามรบด้วยธรรมะ ส่วนฝ่ายทศกัณฐ์รบด้วยอธรรม การสู้รบดำเนินเรื่อยมาจนกว่าจะแพ้ชนะ กรณีดังกล่าว ทศกัณฐ์จะได้อภัยโทษหรือไม่นั้น ปรากฏความก่อนว่า ทศกัณฐ์ตายในสนามรบ การรบครั้งนี้ต้องจบ พระรามพานางสีดากลับเมือง และพระรามก็ขึ้นครองราชย์ ทศกัณฐ์ตายเพราะละโมภโลภมากในราคะ ซึ่งได้ตายก่อนที่จะมีโอกาสได้สำนึกผิด อย่างไรก็ตาม ทศกัณฐ์ยังมีคุณธรรมในเรื่อง การมีสัจจะ ฉะนั้นหากมีการสำนึกผิด ก็เป็นไปได้ว่าจะได้รับการให้อภัย

⁸⁶ ซูเราะฮ์อัตตะฮอบุน, อายะฮ์ที่ 14

⁸⁷ พระมหाराชครูพิธีศรีวิสุทธิคุณ. ประธานพระครูพราหมณ์, สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2557.

กรณีที่ 2 ในวรรณกรรมเรื่อง “มหาภารตะ” เป็นการสงครามระหว่าง ลูกพี่ลูกน้องเป็นระยะเวลา 18 วัน ประเด็นในเรื่องโทษและการอภัยโทษคือ “อรชุน” ลูกของกษัตริย์ลงกาแห่งตระกูลปาณฑพ โดยมีอีกตระกูลหนึ่งคือ เการพ นำโดย “ทुरโยธน์” ที่ต้องการจะขึ้นครองเมือง จึงล่อให้พี่พระอรชุน นามว่า “ยูธิษฐิระ” มาเล่นสกา เพื่อพนันเอาบ้านเอาเมือง ปรากฏว่า ทुरโยธน์โกงสกาชนะ ครั้งต่อมาที่การจัดการเล่นสกาอีก ทुरโยธน์ก็โกงอีก ครั้งนี้พยายามกันถึงขั้นที่เรียกได้ว่า อนาคต โดยให้แม่เหลืของท่ายยูธิษฐิระ นามว่า “พระนางเทราปตี” มานั่งดัก ด้วยความที่ ฝ่ายยูธิษฐิระหมดสิ่งของมาพนันจึงต้องให้แม่เหลืไป จากนั้นทางฝ่ายทुरโยธน์ได้ทำการปลีองผ้าสำหรับของพระนางเทราปตีออก แต่พระกฤษณะได้ช่วยนางไว้ โดยประทานผ้าสำหรับให้นางไม่มีวันหมดจึงไม่สามารถดึงหมดได้ ความบาปของทुरโยธน์จึงไม่บรรลู่ก็เกิดอาฆาตพยาบาท สงครามจึงเริ่มขึ้น ฝ่ายทुरโยธน์เมื่อขึ้นครองราชย์แล้ว มีหลักว่าต้องการเอาอะไรก็ได้ อันได้แก่ เมือง ทหาร ญาติพี่น้องทั้งหมด ซึ่งทั้งสองฝ่ายเป็นญาติพี่น้องกันพอขึ้นครองราชย์ เมื่อเกิดสงคราม ทั้งสองฝ่ายของไปหากำลังพลมาช่วยทुरโยธน์ไปขอพระกฤษณะซึ่งพระกฤษณะเป็นกษัตริย์อีกเมืองหนึ่งมีทหารเกรียงไกร ทुरโยธน์จึงได้ทหารอันเกรียงไกรมาเป็นกองกำลังสนับสนุนของตน ส่วนอรชุนขอพระกฤษณะเป็นที่ปรึกษาของตน จากนั้นสงครามระหว่างลูกพี่ลูกน้องได้เริ่มขึ้น ซึ่งทั้งสองฝ่ายก็เป็นญาติพี่น้องกันต่างคนมีกำลัง อรชุนขอให้พระกฤษณะขับรถไปยังทุ่งครุเกษตรซึ่งเป็นสนามรบ มองไปก็เห็น ท่านปู่ ท่านอาจารย์ อรชุนเห็นว่า ทั้งหมดล้วนแต่เป็นญาติจึงไม่ยากที่จะฆ่าฟัน แต่จะล้มเล็กการรบครั้งนี้ไม่ได้ เพราะการรบครั้งนี้เป็นหน้าที่สำคัญ หากหนีภาระหน้าที่นี้ไปก็คงตกรนรก แต่ถ้าลงมือรบมีสองทางคือ ไม่ชนะหรือก็แพ้ ถ้าชนะก็ขึ้นครองราชย์ แต่หากถึงแพ้ก็มีเกียรติประวัติศาสตร์มีชื่อเสียงอยู่บนสวรรค์ เมื่อสงครามได้สิ้นสุดใน 18 วัน ปรากฏว่าสงครามทำลายล้างผลาญราบคาบ ทหารตายเพียบเหลือเพียงไม่กี่คน สำหรับสงครามนี้ให้อภัยไม่ได้เป็นอย่างยิ่ง เพราะถือเป็นความผิดที่อนาจารย์มาก มีการฆ่ารบกันในหมู่พี่น้อง ดังนั้น จึงให้อภัยโทษไม่ได้เป็นอย่างยิ่ง

(2) หลักธรรมที่เกี่ยวกับการให้อภัยในศาสนาพราหมณ์

(ก) พรหมธรรม

พรหมธรรม คือ หลักธรรมที่มีมนุษย์จะต้องมีคุณธรรมความเป็นมนุษย์ เมื่อพระพรหมได้ประทานชีวิตแล้ว ก็ได้ให้ธรรมอีก 4 ข้อ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา รวมเรียกว่า พรหมธรรม (หรือที่ศาสนาพุทธมักเรียกว่า พรหมวิหาร 4) “เมตตา” ต่อผู้มีความสุข ผู้ที่ไม่เดือดร้อน “กรุณา” สงเคราะห์ช่วยเหลือผู้มีความทุกข์ ผู้ที่ด้อยกว่า ผู้ที่เดือดร้อนกว่า การช่วยเหลือเหล่านี้ใช้คำว่ากรุณา ในกรณีนี้เห็นผู้อื่นสร้างบุญ สร้างกุศล ก็ส่งเสริมสนับสนุน เรียกว่า “มุทิตา” นั่นคือยินดี แต่หากเห็นผู้อื่นบาปก็เตือน เตือนสองครั้งก็ยังทำบาป ครั้งที่สามเราก็ “อุเบกขา” คือวางเฉย

ไม่ยุ่งเกี่ยวกับัว ทั้หมดนี้คือ ธรรมะของมนุษย์ ถ้ามนุษย์ไม่มีธรรมะ 4 ข้อนี้แล้วก็ไม่ใช่มนุษย์ หากแต่เป็น สัตว์เดียรัจฉาน

(ข) อโหสิกรรม

ศาสนาพราหมณ์นอกจากมีศีลแล้ว ยังมีเรื่อง “อโหสิกรรม” ที่ว่า จะต้องไม่ยึดติดการกระทำเป็นอารมณ์ หลักคิดคือ ต้องมีความสำนึกต่อพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า เช่น ก่อนลงมือทำพิธีกรรมต่าง ๆ ก็สำนึกผิดต่อพระเจ้าว่า “สิ่งที่ข้าพเจ้าจะลงมือปฏิบัติพิธีกรรมนี้อาจจะผิด สิ่งที่จะผิดจะเกิดขึ้นด้วยความรู้ของท่าน โปรดอโหสิกรรมแก่ข้าพเจ้า” แล้วจึงลงมือทำ นั่นคือ ต้องสำนึกก่อนว่าที่ลงมือทำไปนี้อาจจะผิดก็ได้ ซึ่งเป็นการขอขมากรรม โดยมีในเรื่องการขอขมากรรมนี้มีหลักคือ ต้องมีสำนึกมาจากภายในจิตใจ ไม่ใช่เพียงปากเอ่ย แต่ต้องลงมือกระทำความดีให้เห็นเป็นนิจเรื่อยไปตลอดจนกว่าชีวิตจะหาไม่

(3) เงื่อนไขในการให้อภัย

การให้อภัยในทางศาสนาพราหมณ์นั้น จะต้องเป็นกรณีที่ถูกกระทำมีสำนึกแล้วเท่านั้น โดยหลักสำนึกมีว่า สำนึกว่าจะไม่กระทำอีก หากไม่สำนึกก็ต้องลงโทษ

อย่างไรก็ตามก็ต้องดูสภาพระหว่างการลงโทษกับการให้อภัย ซึ่งมีหลักว่า ลำดับแรกนั้นจะต้องไม่เป็นภัยต่อผู้อื่น คือ ไม่มีภัยอยู่ตลอดเวลา แม้ไม่มีใครทำบาปต่อเราแต่หากเมื่อมีการทำบาป ภัยที่เกิดขึ้นแก่ตัวเรานั้นจะได้รับอภัย เพราะผู้กระทำผิดได้สำนึกในบาปจึงให้อภัย ฉะนั้นการให้อภัยได้ต่อเมื่อมีการสำนึกผิด

“การสำนึกผิด” หมายความว่า รู้ว่าตนเองทำบาป ทำในสิ่งที่ผิดสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เมื่อเกิดบาป ไฟแห่งบาปก็จะเผาตัวเราเอง ซึ่งเรียกว่า “กงจักร” กงจักรจะทำการปั่นศีรษะตัวเองร้อนร้อนอยู่ตลอด เพราะความร้อนเผาตัวเองอยู่เสมอด้วยความโลภ โกรธ ความหลง และจะเผาไปไม่มีที่สิ้นสุด จนกว่าจะสำนึกผิดได้ถึงจะหยุดได้ ถ้าไม่สำนึกผิดเลยก็เผาตัวเองไปเรื่อย ๆ

นอกจากนี้ในเรื่องหน้าที่นั้นก็เป็นสิ่งสำคัญ บุคคลในสังคมมีหน้าที่อะไรบ้างก็ต้องปฏิบัติหน้าที่นั้นให้สมบูรณ์ ตัวอย่างเช่น แบ่งตามวรรณะมี 4 วรรณะ เป็นพราหมณ์ก็ให้สวดมนต์ธรรมะ เป็นกษัตริย์ก็ต้องดูแลปกครองบ้านเมืองให้สงบสุข เป็นแพศย์ (คือ พ่อค้า) ต้องหาทรัพยากรที่ดี ส่งทรัพยากรที่ขาดแคลน เป็นศูทร (คือ แรงงาน หรือผู้ให้บริการ) ก็ต้องช่วยเหลือสนับสนุนทุกวรรณะ เพราะฉะนั้นต้องรู้ตนเองว่าอยู่ที่ไหน วรรณะไหน ต้องปฏิบัติหน้าที่ที่พึงกระทำ หากไม่ใช่หน้าที่ในวรรณะก็ไม่พึงกระทำ อย่างไรก็ตาม ต้องระลึกอยู่เสมอว่า ไม่ว่าวรรณะใดต้องมีพรหมธรรม 4 ข้อ ต้องมี อหิงสา คือ ไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นธรรมะที่ยั่งยืนให้แก่โลก การมีอหิงสา ทำให้เกิดสันติ คือความสงบสุข ความร่มเย็น ไม่ถูกไฟเผาด้วยกิเลส

(4) พิธีศิวาราตรีในการล้างบาป

พิธีศิวาราตรี เป็นพิธีกรรมในการล้างบาปของศาสนาพราหมณ์ มีขึ้นทุกปี ปีละ 1 ครั้ง จะทำในวันเดือน 3 ขึ้น 15 ค่ำของทุกปี⁸⁸ โดยผู้กระทำผิดจะประกาศตนต่อพระแม่คงคาว่า “บาปนี้จะไม่ทำอีกแล้ว ขอท่านเมตตาแก่ข้าพเจ้าในการตั้งใจทำความดี และปณิธานว่าจะกระทำความดีต่อไป” ในพิธีกรรมนี้จะมีพระคงคา พระเทวา และพระศิวะ ผู้ทำหน้าที่มอบความตายอยู่ในพิธีกรรมนี้ด้วยเพื่อเป็นสักขีพยาน

จากความเชื่อที่ว่า พระแม่คงคาจะพิจารณาว่า ผู้ทำพิธีมีสำนึกผิดเพียงใด ถ้าหยุดทำบาปทุกชนิดตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาและทำความดีเรื่อย ๆ สู่ความดีสูงสุด ก็จะเข้าสู่พรหมัน

มีข้อสังเกตว่า พิธีศิวาราตรีนี้เป็นการล้างบาป ซึ่งต่างจากสารภาพบาป คือ ถ้าสารภาพจะเป็นเพียงการเปล่งวาจาว่าบุคคลนั้นกระทำความผิดในเรื่องใด แต่การล้างบาปจะต้องมีความสำนึกผิดและจะต้องประกาศด้วยว่าจะไม่กระทำความผิดเหล่านี้อีกแล้ว

2.5 แนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติที่ต่อต้านการให้อภัยโทษ

ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17 เป็นที่ยอมรับอย่างเต็มที่โดยปรัชญาเมธีทั้งหลายว่าพระราชอำนาจของบรรดาพระมหากษัตริย์แห่งนานาประเทศในทวีปยุโรปในการพระราชทานอภัยโทษเป็นไปอย่างแพร่หลายของ อย่างไรก็ตามต้องยอมรับว่ายิ่งอำนาจในการให้อภัยโทษยิ่งใหญ่กว้างขวางมากเพียงใด ข้อโต้แย้งซึ่งเกิดขึ้นจากแนวคิดทางศาสนา โดยเฉพาะคริสต์ศาสนาที่ต่อต้านการพระราชทานอภัยโทษโดยพระมหากษัตริย์นั้น ยิ่งทวีความรุนแรงขึ้น

2.5.1 ความเป็นปฏิปักษ์การให้อภัยโทษตามแนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติ

ความเป็นปฏิปักษ์การให้อภัยโทษตามแนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาตินี้มีพื้นฐานมาจากความเชื่อว่าผู้ละเมิดกฎหมายต้องถูกลงโทษเสมอและรัฐคือผู้ใช้อำนาจในการลงโทษตามพระประสงค์ของพระเจ้าเป็นเจ้า เนื่องจากรัฐตามแนวคิดของคริสต์ศาสนานั้นเกิดมาจากการเสกสร้างโดยพระเจ้า ดังนั้น การกระทำผิดต่อกฎหมายของรัฐจึงเท่ากับทำผิดกับพระเจ้า และเป็นธรรมดาที่พระเจ้าจะต้องทรงลงโทษผู้ขัดพระประสงค์ของพระองค์เมื่อใดก็ตามที่ผู้พิพากษาหรือผู้มีอำนาจได้ให้อภัยโทษแก่อาชญากรก็เท่ากับว่าผู้พิพากษาหรือผู้มีอำนาจนั้นได้แย่งบทบาทในการลงโทษโดยพระเจ้าไปเป็นของตนทั้งยังบังอาจทำลายแผนการที่พระเจ้าทรงวางไว้ว่าผู้กระทำบาปพึงได้รับทุกข์ทรมานเป็นการตอบแทน⁸⁹

⁸⁸ พิธีศิวาราตรี. [ออนไลน์], "แหล่งที่มา [Http://www.Baanjomyut.Com/Library_2/Mhitrpura_Territory/04.Html](http://www.Baanjomyut.Com/Library_2/Mhitrpura_Territory/04.Html) " (20 กุมภาพันธ์ 2557).

⁸⁹ Health J., *Eighteenth Century Penal Theory* (New York: Oxford University Press, 1963). p.10-11.

ปรัชญาของสำนักกฎหมายธรรมชาติเช่นนี้ นำไปสู่ปัญหาว่าในเมื่อกฎหมายในแต่ละสังคมคือกฎที่พระเจ้าประทานให้ ผู้ปกครองบ้านเมืองจึงมีหน้าที่ปฏิบัติการลงโทษตามกฎหมายที่ได้ประทานมา ให้สมพระประสงค์อย่างเคร่งครัด เป็นต้น เมื่อการลงโทษคือการสนองพระอาชญาของพระเจ้า การให้อภัยโทษ (Pardon) จึงเท่ากับการขัดพระประสงค์ของพระเจ้าและขัดต่อหลักกฎหมายธรรมชาติเช่นนั้นหรือ ดังนั้น เพื่อที่จะค้นหาคำตอบ สามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

2.5.1.1 ปรัชญาเมธีที่ต่อต้านการให้อภัยโทษตามแนวคิดของสำนักกฎหมาย

ธรรมชาติ

ปรัชญาเมธีในสำนักกฎหมายธรรมชาติเห็นพ้องกับความเห็นของกฎหมายธรรมชาติซึ่งยึดถืออคติพระเจ้าเป็นหลักได้แสดงทรรศนะไปในทำนองเดียวกันว่า ในเรื่องการลงโทษผู้ทำบาปนั้น รัฐในฐานะตัวแทนของพระเจ้าไม่มี “สิทธิ” ที่จะ “ตัดสินใจ” เลิกตัวเองว่าควรลงโทษหรือให้อภัย (Forgive) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) นักบุญปอล (St.Paul)

นักบุญปอล (St.Paul) ได้กล่าวสนับสนุนแนวคิดต่อต้านการให้อภัยโทษต่อพวกโรมันไว้ สรุปความได้ ดังต่อไปนี้

“เมื่อรัฐบาลมาจากพระเจ้า, ไม่มีอำนาจใดเลยที่มีได้มาจากพระเจ้า, ฉะนั้น ใครก็ตามที่ขัดขืนอำนาจของพระเจ้าย่อมได้ชื่อว่าเป็นกบฏต่อการตัดสินพระทัยของพระเจ้า, และการกระทำดังนั้นย่อมต้องถูกลงโทษอย่างเคร่งครัด อำนาจทั้งหลายมีขึ้นก็เพื่อสนองพระภารกิจของพระเจ้า : ผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจปกครองจึงมีหน้าที่ลงโทษผู้กระทำความผิด เพื่อสนองพระอาชญาของพระเจ้า”⁹⁰

คำกล่าวที่ว่า “รัฐบาลมาจากพระเจ้า” คือบทสรุปที่พระมหากษัตริย์ในประเทศที่นับถือคริสต์ศาสนานิยมอ้างถึงเป็นอย่างยิ่ง เช่น พระเจ้าเจมส์ที่ 1 แห่งประเทศอังกฤษ ทรงอ้างว่า “พระมหากษัตริย์ทั้งหลายทรงถูกเรียกว่าพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ เพราะพระมหากษัตริย์ประทับบนบัลลังก์ของพระเจ้าในภาคมนุษย์โลก”⁹¹ พระเจ้าเจมส์ที่ 1 ทรงใช้แนวคิดเรื่องเทพสัมพันธ์ภาพของพระเจ้ากับพระมหากษัตริย์ เพื่อสร้างความชอบธรรมในการใช้พระราชอำนาจของพระองค์ในกิจการที่พึง

⁹⁰ Rom . 13 : 1-7.

⁹¹ McIlwain C.H., "The Political Works of James I," in *The true Law of free Monarchies* (Cambridge: Harvard University Press, 1918). p.54-55.

ในท้ายที่สุด นักบุญปอลได้สรุปไว้ว่า “ผู้มีอำนาจ มีภารกิจในการสนองพระอาชญาของพระเจ้าด้วยการลงโทษผู้กระทำความผิด”

(2) นักบุญโทมัส อควีนาส (St.Thomas Aquinas)

ในคริสต์ศตวรรษที่ 13 นักบุญโทมัส อควีนาส (St.Thomas Aquinas) ปรัชญาเมธีชาวอิตาลีในสำนักกฎหมายธรรมชาติ ได้อธิบายแนวคิดในเรื่องอำนาจจากพระเจ้าไว้ในอีกลักษณะหนึ่ง กล่าวคือ

“กฎหมายของมนุษย์ (Human Law) นั้นมีต้นกำเนิดมาจากกฎศักดิ์สิทธิ์ (Divine Law) ของพระเจ้าซึ่งฝังลึกอยู่ในเหตุผลทางจิตใจของมนุษย์และกฎธรรมชาติ⁹² เมื่อพระเจ้าทรงสร้างมวลมนุษยชาติ และเมื่อทรงสร้างกฎซึ่งผูกพันให้คนปฏิบัติตาม ก็ได้ประทานความสามารถให้มนุษย์รู้จักเรียนรู้ว่ากฎเหล่านั้นคืออะไรมาพร้อมกัน รัฐที่ชอบธรรมย่อมบัญญัติและบังคับใช้กฎหมายที่สอดคล้องกับ “กฎธรรมชาติ” พระเจ้าทรงใช้รัฐดลบันดาลการตั้งปวงในดินแดนของมนุษย์ให้เป็นไปตามพระประสงค์”

เช่นนี้แล้ว รัฐคือผู้แทนของพระเจ้า และใครก็ตามที่ฝ่าฝืนกฎหมายของรัฐย่อมเท่ากับกระทำความบาปต่อพระเจ้าด้วยกัน ขอเพียงสังเกตสภาพความเป็นไปทางกายภาพรอบตัวเรา ก็จะพบว่าทรงกำหนดให้ผู้ฝ่าฝืนกฎศักดิ์สิทธิ์ของพระองค์ต้องถูกลงโทษเสมอ เช่น ผู้ที่ทำทลายอาณัติของธรรมชาติด้วยการเดินพันขอบหน้าผาออกไป จะถูกลงโทษด้วยความเจ็บปวดจากอาการกระดูกหัก และผู้ที่ทำทลายกฎศีลธรรมด้วยการดื่มเหล้าเมายาอย่างหนักในยามค่ำคืน เมื่อตื่นเช้าขึ้นก็จะเกิดอาการเวียนศีรษะ ไม่สบายตัว ซึ่งเป็นไปตามที่พระเจ้าที่ทรงพระประสงค์ให้ผู้นั้นได้ระลึกว่านี่คือผลแห่งการทำให้พระเจ้าทรงพระพิโรธ เป็นต้น

(3) กอทฟรีทท์ วิลเฮล์ม ไลบ์นิซ (G.W. Leibniz)

กอทฟรีทท์ วิลเฮล์ม ไลบ์นิซ (G.W. Leibniz) ปรัชญาเมธีชาวเยอรมัน มีความเห็นในทำนองเดียวกันกับนักบุญโทมัส อควีนาส ดังปรากฏความเห็นในข้อเขียนของเขาตอนหนึ่ง ความว่า

“ดินแดนของพระเจ้า,...โลกแห่งศีลธรรมในโลกแห่งธรรมชาติ...พระเจ้า, ผู้ทรงเป็นสถาปนิกเอก , ทรงพอพระทัยผู้ปฏิบัติตามพระประสงค์ผู้ประทานกำเนิดกฎทั้งปวง, ดังนั้นบาปย่อมนำมาซึ่งบทลงโทษเป็นส่วนควบติดมาด้วยในบาปนั้นเอง โดยอำนาจของธรรมชาติ และโดยเงื่อนไข โครงสร้าง และกลไกของสรรพสิ่งนั้นเอง , ในที่สุดแล้ว ภายใต้อาณัติของรัฐบาลที่ดีพร้อม

⁹² Aquinas T., *Summa Theologica*, ed. XXVII (New york). p.90-91.

จะไม่มี การกระทำ ความดีใด ๆ ที่ไม่ได้รับผลดีตอบแทน และจะไม่มี การกระทำชั่วร้ายใด ๆ ที่ไม่ถูกลงโทษ;...”⁹³

“กฎธรรมชาติ” คือกลไกในการบังคับให้ขอบเขตด้านกายภาพในการกระทำของมนุษย์ตลอดจนสรรพสิ่งทั้งปวง ดำเนินไปตามพระประสงค์ของพระเจ้า แม้แต่ “รัฐ” ก็เป็นหนึ่งในวิธีของพระเจ้าที่ทรงบังคับมนุษย์ให้ดำเนินวิถีชีวิตและวิถีการปกครองอย่างที่พระองค์ทรงวางแผนไว้ สำหรับวิธีการของการปกครองของพระเจ้า ก็คือการประทานจิตสำนึกที่สามารถคาดหมายผลจากการกระทำของตนได้ว่าจะสนองกลับมาในรูปแบบใด ทั้งนี้ วิธีการปกครองของรัฐบาลก็เป็นไปในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ รัฐจักแสดงให้เห็นว่าเมื่อปฏิบัติตามกฎหมายแล้วจะบังเกิดความผาสุกสวัสดิอันเป็นผลน่าพึงพอใจทั้งแก่ตนและแก่ส่วนรวมอย่างไร ในขณะที่เดียวกัน กฎหมายมีมาตรการข่มขู่และตักเตือนให้พลเมืองได้ตระหนักว่าหากบุคคลใดการกระทำอันชั่วร้าย บุคคลนั้นย่อมต้องได้รับความเจ็บปวดทรมานเป็นผลอันไม่พึงประสงค์ตอบแทน ครั้นกฎหมายถูกละเมิด รัฐจึงจำเป็นต้องบังคับใช้ให้พลเมืองได้รับผลร้ายตามพันธะในการลงโทษที่วางไว้ล่วงหน้าแล้ว

(4) โจเซฟ บัตเลอร์ (Lord Bishop Joseph Butler)

โจเซฟ บัตเลอร์ (Lord Bishop Joseph Butler) มุขนายกแห่งดอร์แฮม (Durham)⁹⁴ ปรชญาเมธีผู้ให้ความสนใจในเทววิทยาและหลักธรรมจรรยาทางคริสต์ศาสนา ได้ให้ อรรถาธิบายไว้ ความว่า

“รัฐต้องให้รางวัลและลงโทษตามการกระทำของบุคคล ซึ่งไม่ใช่เรื่องยาก แม้พระราชกัทำได้ หากแต่จะมีความต่างก็ตรงที่รัฐตั้งมั่นในหลักธรรมจรรยาจะแยกแยะได้ โดยให้รางวัลแก่ผู้ทำดี และลงโทษผู้ทำชั่ว ในการดำเนินภารกิจเหล่านี้ ให้คำนึงถึงความดีและชั่วเป็นหลัก และรัฐที่สมบูรณ์แบบจะต้องกำหนดสัดส่วนรางวัลหรือโทษได้อย่างแม่นยำเหมาะสมกับการกระทำแต่ละการกระทำเป็นสำคัญ”⁹⁵

แนวคิดเช่นนี้สอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า รัฐกำหนดสัดส่วนโทษต่อการกระทำอันชั่วร้ายได้อย่างเที่ยงตรงและเป็นธรรม คือรัฐอันเยี่ยมยอดในอุดมคติ และพระเจ้าผู้ทรงปฏิบัติการณ์เช่นเดียวกันนี้ คือพระเจ้าผู้ทรงเที่ยงธรรมดุจเดียวกันทั้งนี้ก็เป็นไปตามอุดมคติของคริสต์ศาสนาที่ว่า การอำนวยผลเป็นที่น่าพึงใจแก่ผู้กระทำความดี และการลงโทษผู้กระทำความผิดนั้นจะ

⁹³ Leibniz G.W., *Monadology & Discourse on Metaphysics* (Open Court Publishing Company, 1968). p. 270-271.

⁹⁴ Butler J. Biographical sketches of memorable Christians of the past. [ออนไลน์], "แหล่งที่มา [Http://Justus.Anglican.Org/Resources/Bio/187.Html](http://Justus.Anglican.Org/Resources/Bio/187.Html)," (2556, ธันวาคม 6).

⁹⁵ Butler J., *Analogy of Religion, Natural and Revealed, to the Constitution and Course of Nature* (New York, 1871). p.118.

เกิดด้วยการเดาสุ่มหรือเลือกปฏิบัติไม่ได้ ภายใต้การบริหารงานของรัฐที่สมบูรณ์แบบ การทำดี จำเป็นต้องมีรางวัลตอบแทน และการทำชั่วจำเป็นต้องมีการลงโทษ โดย พระเจ้าจะทรงถ่วงน้ำหนัก ความดีกับรางวัล และความชั่วกับโทษานุโทษ อย่างเที่ยงธรรมเสมอ

2.5.1.2 บทสรุปแนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติ

ปรัชญาเมธีทั้งหลาย ที่เห็นพ้องกับความเห็นของกฎหมายธรรมชาติซึ่ง ยึดถืออคติพระเจ้าเป็นหลักได้แสดงทรรศนะไปในทำนองเดียวกันว่า ในเรื่องการลงโทษผู้ทำบาปนั้น รัฐในฐานะตัวแทนของพระเจ้าไม่มี “สิทธิ” ที่จะ “ตัดสินใจ” เลือกได้เองว่าควรลงโทษหรือให้อภัย (Forgive) เพราะถ้าเป็นเช่นนั้น ความยุติธรรมของพระเจ้านั้นก็ไม่ต่างอะไรจากการพนันขั้นต่อที่ผลลัพธ์ อาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดเวลา ตรงกันข้าม ในเมื่อรัฐมีหน้าที่ที่จะสนองพระบัญชาของพระเจ้า รัฐย่อมมี “หน้าที่” ที่จะต้อง “ปฏิบัติตาม” พระบัญชาของพระเจ้า (กฎหมาย) คือ การลงโทษ ผู้กระทำความบาปต่อพระองค์นั่นเอง

นักกฎหมายธรรมชาติยึดมั่นในหลักการที่ว่า เมื่อพระเจ้าทรงมอบหมาย อำนาจให้แก่รัฐทั้งปวงเป็นผู้แทนพระองค์ในการทำหน้าที่ลงโทษผู้กระทำความผิด พระองค์จะไม่ทรง มอบหมายรัฐทั้งปวงให้เป็นผู้แทนพระองค์ที่มีอำนาจตัดสินใจให้อภัยแก่คนที่ทำบาปในเวลาเดียวกัน เพราะบุคคลที่จะมีน้ำใจเมตตาการุญยกโทษที่เกิดจากการกระทำความผิดได้ มีเพียงคนเดียวก็คือ ตัวผู้ถูกระทำความผิด การให้อภัยนั้นเป็นเรื่องเกิดขึ้นภายในใจของผู้ถูกระทำความผิดแต่ผู้เดียว ในขณะที่การลงโทษ นั้นอาจให้ผู้อื่นช่วยทำแทนได้ รัฐจึงไม่ควรแสดงความเมตตาการุญต่อผู้ละเมิดกฎหมาย ผู้ได้ ชื่อว่าละเมิดต่อพระเจ้าโดยตรง

แนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติคงพยายามสื่อว่าในกรณีที่เป็น การกระทำความผิดต่อตัวบุคคลในเชิงปัจเจก ไม่ได้ผิดกฎหมายบ้านเมือง (กฎศักดิ์สิทธิ์ของพระเจ้า) ผู้ถูกระทำความผิดสมควรให้อภัยผู้กระทำนั้นได้ ด้วยเป็นเรื่องของความเมตตาในจิตใจของผู้ถูกระทำความผิด เป็นการส่วนตัว แต่เมื่อใดที่การกระทำนั้นผิดต่อกฎหมายบ้านเมือง การนั้นยอมไม่มีผู้ใดสามารถให้อภัยได้ (เว้นแต่พระเจ้าผู้เดียว) เพราะการทำผิดกฎหมายเท่ากับทำผิดต่อพระเจ้าซึ่งไม่มีผู้ใดบังอาจไป ช่วยคิดหรือมีจิตเมตตาสงสารแทนพระเจ้าได้เช่นนี้แล้ว ยามใดที่พระเจ้าต้องพระประสงค์ที่จะบริหาร ความยุติธรรมผ่านกระบวนการของรัฐ มนุษย์ไม่พึงกีดขวางทางแห่งพระประสงค์นั้นโดยเด็ดขาด

2.5.2 ข้อโต้แย้งความเป็นปฏิปักษ์การให้อภัยโทษตามแนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติ

ข้อพิงสังเกตเห็นพบว่า แนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติมีความขัดแย้งกันเองใน เรื่องการให้อภัยโทษ นั่นคือ เมื่อมีผู้กระทำความผิดที่เป็นการละเมิดกฎหมาย ซึ่งตามสำนักกฎหมาย ธรรมชาติถือว่าการละเมิดพระเจ้าโดยตรงด้วยนั้น องค์พระเจ้าเองก็ยอมทรงสามารถแสดง

น้ำพระทัยเมตตาประทานอภัยแก่ผู้ละเมิดกฎหมายได้ เพราะพระเจ้าคือผู้ถูกละเมิด และตามหลักใน คริสต์ศาสนานั้น พระเจ้าก็ไม่ทรงปรารถนาให้มนุษย์ทั้งหลายอาฆาตแค้นกัน หากแต่มีประสงค์ให้ มนุษย์ให้อภัยแก่ศัตรูของตนเสมอ ครั้นพิจารณาในอีกแง่มุมหนึ่งของแนวคิดที่ปรากฏในคริสต์ศาสนา ซึ่งฟังดูคล้ายจะเป็นความขัดแย้งกันในลักษณะสองมาตรฐาน

นอกจากนี้ ยังพบข้อพิงสังเกตเห็นประการสำคัญในแนวคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติ คือ แนวคิดนี้ ได้สรุปรวมเรื่องการให้อภัย (Forgiveness) และการให้อภัยโทษ (Pardon) ไว้ว่าเป็นสิ่ง เดียวกัน จึงกล่าวได้ว่ารัฐไม่ควรให้อภัยโทษ เพราะรัฐไม่สามารถคิดให้อภัยแทนพระเจ้าได้ แต่หากลอง สังเกตดูให้ถี่ถ้วน ก็พบความแตกต่าง เพราะคำทั้ง 2 คำนี้สื่อความหมายคนละอย่างกัน กล่าวคือ คำว่า Forgiveness ควรแปลได้ว่า “การให้อภัย” ส่วนคำว่า Pardon แปลว่า “การให้อภัยโทษ” ดังนี้ พบว่า ในเชิงนิติศาสตร์ หากแปลคำทั้งสองเป็นภาษาไทยอย่างผิวเผิน ก็อาจเกิดความสับสนได้ เช่นหากแปล forgive ว่ายกโทษ และ pardon ว่าอภัยโทษ จะไม่สามารถแยกความแตกต่างของ ความหมายและแนวคิดได้เลย

เมื่อพิจารณาถึงถ้อยคำอย่างถ่องแท้จะเห็นได้ว่า “อภัย” เป็นเรื่อง “ทัศนคติไม่จอง เหว” ของผู้ถูกทำละเมิด ต่อผู้ทำละเมิดและทัศนคติแห่งอภัยนั้นสามารถแสดงออกมาด้วยโมติจริตที่ จะไม่ล้างแค้นเป็นการส่วนตัวต่อผู้ทำละเมิดนั้น ซึ่งไม่ได้เกี่ยวกับหน้าที่ของกฎหมายที่จะต้องลงโทษ ผู้กระทำความผิด ในขณะที่ “อภัยโทษ” เป็นเรื่องของการระงับหรือบรรเทา “โทษ” โดยผู้มีอำนาจซึ่งแม่จะมีจุดเกาะเกี่ยวกับการให้อภัยอยู่บ้าง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าหากผู้ถูกทำละเมิดให้ “อภัย” แล้ว ผู้ทำ ละเมิดจะได้รับ “อภัยโทษ” เสมอ

ดังนั้น หากจะหาข้อโต้แย้งแนวคิดกฎหมายธรรมชาติ ก็อาจกล่าวได้ว่าการที่รัฐให้อำนาจให้ “อภัยโทษ” มิได้หมายความว่ารัฐบงอาจสวมรอยใช้สิทธิของพระเจ้าในการ “ให้อภัย” ต่อ คนบาป รัฐผู้มีอำนาจลงโทษอาจเลือกที่จะไม่ลงโทษ ทั้ง ๆ ที่พระเจ้าอาจยังทรงพระพิโรธคนบาปอยู่ก็ได้ ก็เป็นเรื่องภายในพระทัยของพระองค์เอง หรือในทางกลับกัน รัฐผู้มีอำนาจลงโทษอาจเลือกที่จะ ลงโทษ ทั้ง ๆ ที่พระเจ้าอาจประทานอภัยแก่คนบาปผู้นั้นไปแล้วก็ได้

บทที่ 3

วิวัฒนาการและการอภัยโทษในต่างประเทศ

การศึกษาการอภัยโทษในบ้านเมืองอื่นที่มีวิวัฒนาการสืบเนื่องมานับแต่อดีตสมัย ตลอดจนมีหลักการและรูปแบบที่ค่อนข้างแตกต่างจากการให้อภัยโทษในประเทศไทยนั้น ถือเป็นแนวโน้มขยายโลกทัศน์ในเชิงปรัชญาของการลงโทษและการอภัยโทษในต่างประเทศกว้างขวางยิ่งขึ้น ทั้งยังทำให้เห็นมุมมองที่แตกต่างกันของประเทศที่มีความแตกต่างทางด้านแนวความคิด พัฒนาการ ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนรูปแบบของรัฐและประมุขของรัฐ อันจะนำมาซึ่งเป็นแนวทางเทียบเคียงกับแนวความคิดการอภัยโทษในประเทศไทย ซึ่งในบทนี้จะนำเสนอตั้งแต่วิวัฒนาการการอภัยโทษในกฎหมายยุคโบราณ ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 18 อันก่อกำเนิดในสังคมตะวันตก ซึ่งสามารถค้นพบหลักฐานการอภัยโทษได้อย่างแน่ชัด จากนั้นก็จะนำเสนอถึงการอภัยโทษในต่างประเทศอันได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น ซึ่งถือว่าเป็นประเทศที่มีความเป็นอารยะ มีระบบกฎหมายที่เป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ โดยนำเสนอถึงวิวัฒนาการในเชิงประวัติศาสตร์ ไล่เรียงมาจนถึงการอภัยโทษที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ในพร้อมนั้นยังได้วิเคราะห์ถึงอัตลักษณ์ ข้อพึงสังเกต และข้อดีของการอภัยโทษในประเทศนั้น ๆ ไปด้วย

3.1 การอภัยโทษในกฎหมายยุคโบราณ ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 18

การอภัยโทษมีมานานมาก จนสามารถกล่าวได้ว่า “มนุษยชาติเริ่มมีแนวคิดในเรื่องการลงโทษขึ้นเมื่อใด แนวคิดเรื่องการอภัยแก่โทษานุโทษทั้งหลาย ก็เกิดขึ้นเมื่อนั้น” ไม่ว่าจะในโลกตะวันออก หรือโลกตะวันตกก็ตาม สำหรับประวัติศาสตร์ตะวันตกนั้นก็หาได้ปรากฏหลักฐานบ่งชี้ได้ ๆ ว่าแรงผลักดันในการลงโทษนั้น มีมาก่อนหรือมีอิทธิพลยิ่งไปกว่าแรงผลักดันในการอภัยโทษ ตรงกันข้ามบทบัญญัติเกี่ยวกับการให้อภัยโทษกลับปรากฏในเอกสารลายลักษณ์อักษรฉบับแรกของชาวตะวันตก และในมุมมองของประวัติศาสตร์นั้น ก็เชิดชูบทบาทของการอภัยโทษ ให้มีความโดดเด่นเป็นจุดดึงดูดความสนใจยิ่งกว่าบทบาทของการลงโทษเสียด้วยซ้ำไปดังเห็นได้จากกฎหมายยุคโบราณเหล่านี้

3.1.1 ประมวลกฎหมายฮัมมูราบี

หลักฐานที่กล่าวถึงแนวคิดเรื่องความยุติธรรมในการลงโทษ (Retributive Justice) กับการให้อภัยโทษ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ตกติดผูกพันกันอย่างแนบแน่นนั้น ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายที่เก่าแก่ที่สุดของโลก ได้แก่ ประมวลกฎหมายฮัมมูราบี (The Code of Hammurabi) ซึ่งเรียบเรียง

ขึ้นโดยชาวบาบิโลน เมื่อ 1,800 ปีก่อนคริสตกาล ประมวลกฎหมายนี้มีความโดดเด่นในเรื่องวิธีการลงโทษที่น่าประหลาดประหลาดอยู่ไม่น้อย ตัวอย่างเช่น หากว่าผู้ใดทำให้บุคคลอื่นบาดเจ็บที่อวัยวะส่วนใด ผู้นั้นจะถูกลงโทษด้วยการตัดอวัยวะส่วนเดียวกันนั้น, นำตัวลงเป็นทาส, ถ่วงน้ำให้ตาย ฯลฯ

ในขณะเดียวกัน ประมวลกฎหมายฮัมมูราบีก็มีคุณลักษณะสำคัญในด้านความพยายามที่กำหนดขอบเขตของการแก้แค้นทดแทน การผูกพยาบาทอาฆาต หรือแม้กระทั่งการพยายามจำกัดความรุนแรงของการลงโทษโดยผู้ปกครองเองให้อยู่ในขอบเขตที่ได้สัดส่วนเหมาะสมตามมาตรฐานของสังคมในยุคนั้น เป็นต้นว่า การไม่ลงโทษบุคคลผู้กระทำผิดที่เกิดโดยอุบัติเหตุและการลงโทษปรับแก่บุคคลผู้ประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย เป็นต้น นอกจากนี้ เหตุยกเว้นโทษและการพิสูจน์ความบริสุทธิ์จากเหตุผลหรือข้อเท็จจริงบางประการยังเป็นที่ยอมรับอีกด้วย เช่น ภริยาผู้ถูกทอดทิ้งและยากจนจนขั้นแค้น จะไม่ถูกลงโทษหากไปมีสามีใหม่⁹⁶

ประการสำคัญที่สุด การลงโทษทั้งปวงจะถูกกำหนดขอบเขตให้อยู่ภายใต้หลักการที่ว่า การทำโทษควรขึ้นอยู่กับชนิด และความรุนแรงของการกระทำผิด (Lex talionis) โดยมีให้มากหรือน้อยไปกว่าหลักการ “ตาต่อตา-ฟันต่อฟัน” อันเป็นแนวคิดหลักในการพิจารณาตัดสินโทษต่อการกระทำผิด⁹⁷ อย่างไรก็ตาม การพิจารณาตัดสินโทษต่อการกระทำผิดในประมวลกฎหมายฮัมมูราบีก็ยังคำนึงถึงสถานภาพของบุคคลในสังคมด้วย เช่น หากขุนนาง ก. และขุนนาง ข. มีศึกดิ้นดาต่อกัน แล้วขุนนาง ก. ไปทำร้ายขุนนาง ข. จนกระดูกแขนหัก ขุนนาง ก. ก็ต้องถูกหักกระดูกแขนเช่นกัน, หากขุนนาง ก. ไปทำร้ายบุคคลผู้มีศักดิ์ดิ้นดา หรือสถานภาพสูงกว่า เช่น ขุนนางชั้นสูงหรือพระราชวงศ์ จนแขนหรือพระกรหัก ขุนนาง ก. จะถูกเพิ่มโทษเชียนผนวกเข้าไปด้วย ในขณะที่หากทาสทำร้ายขุนนางแขนหัก ทาสจะโดนตัดหูเป็นโทษผนวกเพิ่มเข้าไปด้วย เป็นต้น ดังนี้ จะเห็นได้ว่า แม้การลงโทษเช่นด้วยหลักตาต่อตา-ฟันต่อฟันนั้น เน้นความสำคัญในเรื่องสัดส่วนการลงโทษที่เหมาะสมเป็นหลัก แต่กระนั้น ก็ต้องเข้าใจว่า “ความเหมาะสม” ในยุคหนึ่ง ย่อมผิดแผกไปจากความเหมาะสมในอีกยุคหนึ่ง ฉะนั้น ก็คงจะหาเหตุผลมาอธิบายตรรกะเรื่องสัดส่วนที่เหมาะสมในประมวลกฎหมาย ฮัมมูราบีได้ไม่ถนัดนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อมองจากมุมมองของหลักความเสมอภาคในสังคมยุคปัจจุบัน

⁹⁶ Driver and Mills, 1952 : quoted in Sebba, 1977a, 223. อ้างถึงใน ชัชพล ไชยพร, "แนวคิดเรื่องการอภัยโทษในสังคมตะวันตกยุคก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 18," วารสารกฎหมาย, ปีที่ 25, ฉบับพิเศษ, หน้า 449.

⁹⁷ Wolfgang, 1986, 1. อ้างถึงใน ชัชพล ไชยพร. เรื่องเดียวกัน, หน้า 449.

3.1.2 พระคัมภีร์เก่า

ในศาสนายิวและคริสต์ศาสนา พระคัมภีร์เก่า (The Old Testament) มันถูกกล่าวหาว่าเป็นเรื่องของพระเจ้าผู้มีพระหฤทัยพยาบาท มุ่งแต่จะหาทางล้างแค้นมนุษย์ที่ทำให้ทรงพระพิโรธ แต่ในขณะเดียวกัน หากพิจารณาให้ถี่ถ้วนจะเห็นได้ว่าพระคัมภีร์เก่าก็คือจดหมายเหตุแห่งความกรุณาปราณี และการใช้อำนาจของพระเจ้าในการให้อภัยโทษเช่นกัน ทั้งนี้ พระคัมภีร์เก่าได้กล่าวถึงคดีอาชญากรรมที่เก่าแก่ที่สุดของมวลมนุษยชาติไว้คือ คดีที่เคน (Cain) ผู้เป็นบุตรคนแรกของอาดัมและอีฟ ได้ฆ่าน้องชายของตนเอง แต่พระเจ้ากลับไม่ทรงลงโทษเคนอย่างเต็มที่ด้วยการประหารเคนให้ตายตกไปตามกัน หากได้ทรงบรรเทาโทษด้วยการเนรเทศเคนไปอาศัยอยู่ในดินแดนแห่งน็อด (The Land of Nod)⁹⁸ แทน เนื่องจาก “พระเจ้าเป็นเจ้าของทรงเที่ยงธรรม และทรงเปี่ยมไปด้วยพระหฤทัยเมตตาสงสาร”⁹⁹

3.1.3 กรีกยุคโบราณ

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกรีกยุคโบราณ จะพบว่าหลักฐานเกี่ยวกับการให้อภัยโทษในหมู่ชาวเอเธนส์นั้นมีน้อยมาก แม้คำว่า Amnesty (นิรโทษกรรม) จะมีรากศัพท์มาจากกรีก แต่นำแปลที่คำว่า Pardon (อภัยโทษ) กลับไม่ปรากฏในภาษาของชนชาติดังกล่าว แม้ปรัชญาเมธีผู้ยิ่งใหญ่ชาวเอเธนส์ก็แทบไม่เคยกล่าวถึงหลักการให้อภัยโทษไว้เลย ในเอเธนส์อำนาจในการให้อภัยโทษเป็นของประชาชน ดังนั้น เมื่อต้องการจะได้อภัยโทษ ผู้เรียกร้องการอภัยโทษจึงต้องขอลายมือชื่อเห็นชอบในการอภัยโทษจากพลเมืองจำนวน 6,000 คน เป็นอย่างน้อยเสียก่อน จากพฤติกรรมดังนี้ จึงไม่น่าแปลกเมื่อพบว่าบุคคล ผู้ได้อภัยโทษในยุคนั้นมักได้แก่ นักกีฬา นักแสดง และนักการเมืองผู้มีชื่อเสียง เพราะบุคคลเหล่านี้เท่านั้นที่จะเป็นที่สนใจของประชาชน และก็ไม่แปลกใจอีกเช่นกัน ว่าพฤติกรรมที่บุคคลมีชื่อเสียง มักได้อภัยโทษง่ายกว่าปกติ นั้น ก็ยังเป็นสังขรณ์ที่พบได้บ่อยครั้งจวบจนกระทั่งปัจจุบัน¹⁰⁰

3.1.4 จักรวรรดิโรมัน

สำหรับในจักรวรรดิโรมันนั้น มีกลไกการให้อภัยโทษที่ซับซ้อนและเป็นระบบกว่า อีกทั้งกลไกเหล่านั้นยังไม่ถูกใช้บ่อยครั้งกว่าในเอเธนส์อีกด้วย กล่าวคือ มีการแบ่งการให้อภัยโทษในกรณีทางตุลาการกับในกรณีทางนิติบัญญัติ มีการกำหนดให้อภัยโทษทั้งหมดและอภัยโทษบางส่วน

⁹⁸ Gen. 4:12 . 16. อ้างถึงใน ชัชพล ไชยพร. “แนวคิดเรื่องการอภัยโทษในสังคมตะวันตกยุคก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 18.” หน้า 450.

⁹⁹ Ps. 116:5 อ้างถึงใน ชัชพล ไชยพร. เรื่องเดียวกัน, หน้า 450.

¹⁰⁰ U.S. Attorney General, 1929, 9: Abramowitz and Paget, 1964, 139. อ้างถึงใน ชัชพล ไชยพร. เรื่องเดียวกัน, หน้า 450.

และมีการจำแนกการให้อภัยโทษโดยพระราชประสงค์ส่วนพระองค์ของพระจักรพรรดิกับการให้อภัยโทษเนื่องจากเป็นบุคคลผู้เกี่ยวข้องในพิธีพลีกรรมบูชาเทพเจ้า¹⁰¹

นอกจากนี้ยังปรากฏพบวิธีการให้อภัยโทษที่แปลกประหลาดของโรมันประการหนึ่งซึ่งใช้เพื่อลงโทษนายทหารบางหมู่ผู้ทรยศเพื่อนทหารหรือขัดขืนคำสั่งผู้บังคับบัญชา เรียกว่า “การเลือกฆ่าทุกคนที่สิบ” (Decimation) กล่าวคือ ผู้บังคับบัญชาจะสั่งให้ทหารผู้กระทำความผิดนั้นเข้าแถวแล้วนับหนึ่งถึงสิบ จากนั้น จึงเลือกฆ่าเฉพาะทุกคนที่นับสิบ ด้วยไม่ประสงค์จะฆ่าทหารผู้กระทำความผิดทั้งกองร้อยหรือกองพัน ซึ่งจะทำให้สูญเสียจำนวนทหารไปมากเกินไปจนควร ส่วนผู้โชคร้ายทุกคนที่นับหนึ่งถึงเก้าก็จะได้รับอภัยโทษ

กล่าวกันว่า กลุ่มชาวยิวคือผู้ใช้อำนาจในการให้อภัยโทษได้อย่างปราศจากเหตุผลอันสมควรอย่างบ่อยครั้ง กระทั่งนำไปสู่การจลาจลวุ่นวาย โดยมีธรรมเนียมปฏิบัติที่จะให้อภัยโทษในทุกเทศกาลพาสโอเวอร์ (Passover) ซึ่งเป็นการเฉลิมฉลองของชาวยิวที่เริ่มขึ้นในวันที่สิบสี่เดือนเจ็ดของปฏิทินยิว เช่นเดียวกับจักรพรรดิโรมันซึ่งมักพระราชทานอภัยโทษ (และในขณะเดียวกันก็ลงพระราชอาญาประหารชีวิต) บรรดาอาชญากรในวันราชาภิเษกตลอดจนวันสำคัญต่าง ๆ ทั้งนี้ ชาวโรมันตระหนักดีว่าอำนาจในการให้อภัยโทษนั้นมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าอำนาจในการลงโทษ ยิ่งไปกว่านั้นยังสามารถบริหารอำนาจในส่วนนี้ได้อย่างชำนาญเพื่อเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้บรรลุผลทางการเมืองดังประสงค์

3.2. การอภัยโทษในต่างประเทศยุคปัจจุบัน

ในต่างประเทศปัจจุบัน พบว่าแทบทุกประเทศในโลกยังคงมีการอภัยโทษ ซึ่งมีวิวัฒนาการสืบทอดมาแต่โบราณกาล トラバจนถึงปัจจุบันการอภัยโทษก็ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม มิได้เลือนหายไป ในแต่ละประเทศก็มีรูปแบบหรือประเภท กระบวนการ หลักเกณฑ์ ขั้นตอน ผู้ใช้อำนาจในการอภัยโทษที่แตกต่างกันไปตามรูปแบบการปกครองของรัฐนั้น ๆ รวมไปถึงภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ จารีตประเพณี และวิวัฒนาการที่แตกต่างกัน นำมาซึ่งการอภัยโทษที่แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความน่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอภัยโทษในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ซึ่งถือว่าเป็นประเทศที่เป็นมหาอำนาจในแง่ของระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ทั้งสามประเทศนี้ยังมีรูปแบบของรัฐและระบบกฎหมายที่ต่างกันอย่างเด่นชัด ท้ายที่สุดก็จะมีประโยชน์ในการเปรียบเทียบกับกรอภัยโทษในประเทศไทย

¹⁰¹ Plutarch, Numa, 10: quoted in U.S. Attorney General, 1939, p.13. อ้างถึงใน ชัชพล ไชยพร. เรื่องเดียวกัน, หน้า 451.

3.2.1 การอภัยโทษในประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีรูปแบบรัฐที่เป็นราชอาณาจักร (Kingdom) เช่นเดียวกับประเทศไทย มีสถาบันพระมหากษัตริย์ที่มีพระราชอำนาจเด็ดขาดในครั้งบรรพกาล แต่ในปัจจุบันพระราชอำนาจดังกล่าวได้ลดลงตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ในส่วนของระบบกฎหมายนั้น แม้ประเทศอังกฤษจะใช้ระบบ Common Law ซึ่งแตกต่างกับประเทศไทยที่ใช้ระบบ Civil law แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าแนวความคิดในทางกฎหมายของประเทศอังกฤษมีอิทธิพลต่อกฎหมายไทยอยู่ไม่น้อย เห็นได้จากในยุคเริ่มแรกของการพัฒนาตัวบทกฎหมายไทย มีนักกฎหมายไทยนิยมเดินทางไปศึกษากฎหมายที่ประเทศอังกฤษและนำแนวคิดต่าง ๆ มาใช้และมีอิทธิพลต่อระบบกฎหมายไทยอยู่มาก สำหรับการอภัยโทษในประเทศอังกฤษนั้น ก็เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์เช่นเดียวกับประเทศไทย แต่มีความแตกต่างในรายละเอียดอยู่พอสมควร ดังจะได้กล่าวในลำดับต่อไปนี้

3.2.1.1 วิวัฒนาการของอำนาจในการอภัยโทษในประเทศอังกฤษ

วิวัฒนาการของอำนาจในการอภัยโทษในประเทศอังกฤษ ดูเหมือนว่าจะเริ่มมาจากความขัดแย้งระหว่างกษัตริย์กับบรรดาขุนนาง เนื่องจาก กษัตริย์อังกฤษมีพระราชอำนาจอย่างเด็ดขาดในการที่จะอภัยโทษกับบุคคลใดก็ตามและสามารถอภัยโทษต่อการกระทำความผิดอาญาได้ทุกประเภท¹⁰² ดังนั้นอำนาจในการอภัยโทษจึงถูกนำมาใช้กับบรรดาสมาชิกในราชวงศ์ของกษัตริย์เมื่อได้มีการกระทำความผิดและถูกพิพากษาว่ากระทำความผิดต่อกฎหมายของรัฐ ทำให้เกิดความหย่อนยานของกฎหมายเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคของ King Aethelbert, King Alfred และ King Edward และในช่วงของ King William อำนาจในการอภัยโทษถือว่าเป็นเอกสิทธิ์ของกษัตริย์แต่เพียงผู้เดียว อย่างไรก็ตาม ในท้ายที่สุดแล้ว ปัจจุบันกษัตริย์ของอังกฤษก็ถูกจำกัดอำนาจในการที่จะพระราชทานอภัยโทษลงไว้อย่างจำกัดว่าแต่ก่อนมาก¹⁰³

ในยุคที่น่าสนใจของประวัติศาสตร์ยุโรป เกิดขึ้นภายหลังจากอาณาจักรโรมันล่มสลายลง ได้เกิดภาวะแห่งความรู้กระจ่างขึ้นในราวคริสต์ศตวรรษที่ 18 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการให้อภัยโทษในอังกฤษ และประเทศอื่น ๆ ในทวีปยุโรป ซึ่งเป็นไปอย่างหลากหลายและซับซ้อนยิ่งขึ้น สมัยแห่งประวัติศาสตร์ของการใช้อำนาจในการให้อภัยโทษในยุคนี้จึงเป็นสมัยที่น่าศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างยิ่งซึ่งจะได้นำเสนอในลำดับต่อไปนี้

¹⁰² Kalt B.C., "Pardon Me? : The Constitutional Case against Presidential Self-Pardon," in *the Yale Law Journal* Vol 106 (1996). p.780.

¹⁰³ Gillin J.L., *Criminology and Pedagogy* (U.S.A: D.appleton Century Company, 1945). p.576.

(1) คริสต์ศตวรรษที่ 17-18

(ก) ลักษณะการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ

ในยุคแรกนั้น ขอบข่ายของการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์อังกฤษเป็นไปอย่างกว้างขวางยิ่ง มีการพระราชทานอภัยโทษให้แก่บุคคลที่กระทำผิดให้ไม่ต้องรับโทษทางอาญา เช่น การทำให้คนตายโดยอุบัติเหตุ (by misadventure) หรือการฆ่าคนโดยเจตนาในการป้องกันตนเอง (self-defence)¹⁰⁴ เป็นต้น

นับแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 เป็นอย่างน้อย กฎหมายได้ถวายเป็นอภิสถิติในการพิจารณาให้อภัยโทษได้ตามอำเภอใจนั้นให้เป็นของพระมหากษัตริย์ และต่อมาอำนาจในส่วนนี้ก็ยังเป็นของพระมหากษัตริย์ตามนัยแห่งกฎหมายในยุคแห่งนอร์มันดี (William the Conqueror) แม้พระราชอำนาจส่วนนี้ไม่มีขอบเขตจำกัด และครอบคลุมทั่วพระราชอาณาเขตแต่ในขณะเดียวกันก็มีปัญหาทับซ้อนกับอำนาจของกลุ่มผู้มีอิทธิพลอื่น ๆ เช่น ในฝ่ายอาณาจักรบรรดาเอิร์ลผู้ถือครองและมีอิทธิพลเหนือดินแดนจำเพาะ ก็มีอำนาจในการให้อภัยโทษแก่ประชากรในท้องที่นั้น ส่วนฝ่ายศาสนจักร บรรดาบาทหลวง ก็มีอำนาจในการให้อภัยโทษแก่กรณีที่เป็นความผิดต่อกลุ่มบาทหลวงนั่นเองเช่นกัน นอกจากนี้ รัฐสภาอังกฤษเองก็ได้โต้แย้งพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการพระราชทานอภัยโทษกันอยู่เนื่อง ๆ¹⁰⁵

ผลของความขัดแย้ง อย่างรุนแรงระหว่างพระมหากษัตริย์กับรัฐสภาอังกฤษในช่วงศตวรรษที่ 17 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในยุคราชวงศ์สจิวต์นั้น ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษเป็นอย่างมาก ขอบข่ายของการใช้พระราชทานที่เคยเป็นไปอย่างกว้างขวางได้ถูกจำกัดลง มีการกำหนดความผิดที่ไม่อยู่ในข่ายที่จะได้รับพระราชทานอภัยโทษ เช่น กรณีการถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดต่อรัฐ (Impeachment)¹⁰⁶ เป็นต้น

(ข) การกำเนิดรูปแบบใหม่ของการอภัยโทษ

ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 ยังพบว่ามีกรให้อภัยโทษแบบมีเงื่อนไข โดยการให้อภัยโทษแบบมีเงื่อนไขนี้ถูกใช้เพื่อประโยชน์อื่น ๆ เช่น เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานในดินแดนอเมริกา เป็นต้น บ่อยครั้งนักโทษประหารในอังกฤษได้รับข้อเสนอที่จะได้รับ

¹⁰⁴ Earl J., *The Dictionary of English Law* (London: Sweet & Maxwell, 1959).

¹⁰⁵ Humbert, 1941, 9. อ้างถึงใน ชัชพล ไชยพร, "แนวคิดเรื่องการอภัยโทษในสังคมตะวันตกยุคก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 18." หน้า 452.

¹⁰⁶ เรื่องเดียวกัน.

อภัยโทษหากยินยอมที่จะเดินทางไปสู่โลกใหม่ (The new world) อันได้แก่ ดินแดนในทวีปอเมริกาเหนือ เพื่อใช้แรงงานภาคเกษตรกรรม¹⁰⁷

การเนรเทศนักโทษอังกฤษไปยังทวีปอเมริกาเหนือ ไม่มีบันทึกที่แน่ชัดว่ามีนักโทษจำนวนเท่าใดถูกส่งไปยังโลกใหม่นี้ คาดกันว่ามีจำนวนไม่น้อยกว่า 15,000 คน แต่ไม่เกิน 100,000 คน โดยประมาณ ใน ค.ศ.1663 ประชากรนักโทษอุกฉกรรจ์ที่ถูกเนรเทศไปยังทวีปอเมริกาส่วนมากอาศัย ณ รัฐเวอร์จิเนีย ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดการจลาจลุ่นวายในรัฐดังกล่าวอยู่เสมอ¹⁰⁸ แน่นนอนว่านักโทษทั้งหลายย่อมยินดีที่จะเลือกการให้อภัยโทษแบบมีเงื่อนไขเช่นนี้แทนการถูกประหารชีวิต

ดังนั้น การให้อภัยโทษแบบมีเงื่อนไขจึงนับเป็นจุดกำเนิดของการลงโทษชนิดใหม่ กล่าวคือการเนรเทศ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวอเมริกันส่วนใหญ่ในปัจจุบันมีเชื้อสายอังกฤษ จะเห็นได้ว่าการให้อภัยโทษในสังคมยุคนั้นจึงเป็นเรื่องที่กระทำอย่างปกติแพร่หลาย ทำให้แนวคิดเรื่องการอภัยโทษเป็นที่สนใจของนักกฎหมายและนักปรัชญามากยิ่งขึ้น

(ค) ข้อพึงสังเกต

ตลอดยุคสมัย อำนาจในการให้อภัยโทษเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นอำนาจที่ยิ่งใหญ่ เมื่อคณะบุคคลใดพยายามแก่งแย่งที่จะได้กุมอำนาจเหนือคณะบุคคลอื่นในรัฐนั้น อำนาจในการให้อภัยโทษมักเป็นหนึ่งในปวงอำนาจที่คณะบุคคลต่างต้องการครอบครองไว้เป็นของตนเอง กลุ่มบุคคลใดก็ตามที่อ้างอำนาจในการลงโทษ กลุ่มบุคคลนั้นก็อ้างอำนาจในการให้อภัยโทษเช่นกัน อนึ่ง การพิพาทแก่งแย่งอำนาจระหว่างกลุ่มบุคคลเช่นนี้ มีตัวอย่างเช่น กลุ่มบาทหลวงในไอร์แลนด์กับกลุ่มมุขนายกในอังกฤษ กลุ่มเจ้าผู้ครองแคว้นกับกลุ่มพระราชอาธิบดี และกลุ่มมวลชนกับกลุ่มผู้ถืออำนาจนิติบัญญัติและตุลาการ

ดังนั้นจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์จึงปรากฏอยู่เสมอว่า เมื่อเกิดข้อขัดแย้งแก่งแย่งในเรื่องอำนาจในการปกครองขึ้นเมื่อใดในประเทศอังกฤษ ความพยายามที่จะได้มาซึ่งอำนาจ ฝ่ายบริการในการให้อภัยโทษอย่างเบ็ดเสร็จจึงถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นหลักของการต่อสู้เมื่อนั้น กล่าวโดยสรุปถึงมูลเหตุโดยย่อก็เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองและการเงิน อันพ่วงมาทั้งอำนาจในการให้อภัยโทษด้วยนั่นเอง

¹⁰⁷ Barnes and Teeters ,1955 , 362. อ้างใน ชัชพล ไชยพร, "แนวคิดเรื่องการอภัยโทษในสังคมตะวันตกยุคก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 18." หน้า 455.

¹⁰⁸ เรื่องเดียวกัน.

(2) คริสต์ศตวรรษที่ 19

(ก) ความเปลี่ยนแปลงในกระบวนการและขั้นตอนในการออกหมาย

กระบวนการและขั้นตอนในการพระราชทานหมายจับแต่เดิมที่เดิยวั้นนั้นกระทำภายใต้พระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ในรูปของหมาย (Warrant) โดยประทับพระราชลัญจกร(Great Seal) ซึ่งในเวลาต่อไปได้เปลี่ยนมากระทำในรูปแบบของ “ชายน์ แมนวอล” (sign manual) ตามมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยกฎหมายอาญา ค.ศ. 1827 (The Criminal Law Act., 1827)¹⁰⁹ โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (The Home Secretary) เป็นผู้ทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวและคำแนะนำในการพระราชทานหมายจับ¹¹⁰

(ข) บทบาทสำคัญของการออกหมายจับที่เพิ่มขึ้น

ในประเทศอังกฤษนั้น อำนาจการให้หมายจับมีบทบาทสำคัญยิ่งขึ้นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ผู้กระทำความผิดร้ายแรงในคดีอาญามักต้องโทษประหารชีวิตแทบทุกรายโดยไม่มีข้อยกเว้น กระทั่งถึง ค.ศ. 1819 มีนักโทษประหารชีวิตในเรือนจำเป็นจำนวนมากถึง 220 ราย ดังนี้ พระราชอำนาจในการพระราชทานหมายจับจึงเป็นทางออกเพื่อบรรเทาความรุนแรงและเคร่งครัดจนเกินไปของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในยุคนั้น ดังที่ ศาสตราจารย์ Albert Alschuler แห่ง University of Chicago ระบุว่า ใน ค.ศ. 1818 อังกฤษมีนักโทษประหารจำนวน 1254 ราย แต่นักโทษเหล่านั้นถูกประหารชีวิตเพียง 97 ราย นักโทษที่เหลือนั้นได้รับพระราชทานหมายจับจากพระมหากษัตริย์ทั้งหมด โดยคำกราบบังคมทูลแนะนำของผู้พิพากษา¹¹¹

ยิ่งไปกว่านั้น อำนาจในการให้หมายจับยังช่วยเยียวยาแก้ไขผลอันไม่พึงประสงค์ในสังคมซึ่งปราศจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เหมาะสม หรือมีกระบวนการดังกล่าวแล้วแต่ยังด้อยพัฒนาอยู่ ไม่สามารถอำนวยประสิทธิผลอันได้แก่ความยุติธรรมได้อย่างแท้จริง เช่นในสังคมซึ่งผู้ประสิทธิประสาทความยุติธรรมไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะแยกแยะความแตกต่างของการฆ่าคนตายโดยเจตนากับการประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับถึงแก่ความตายหรือความแตกต่างของการทำร้ายร่างกายผู้อื่นโดยเจตนา กับการประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่ร่างกาย เป็นต้น

¹⁰⁹ ชัชพล ไชยพร, "แนวคิดเรื่องการออกหมายจับในสังคมตะวันตกยุคก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 18." หน้า 451.

¹¹⁰ เจษฎา พรไชยา, พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ของประเทศไทยกับประเทศอังกฤษ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546). หน้า 225.

¹¹¹ Alschuler , 1979,11. อ้างถึงใน ชัชพล ไชยพร, "แนวคิดเรื่องการออกหมายจับในสังคมตะวันตกยุคก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 18." หน้า 453.

บทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งได้แก่ ในกรณีที่ต้องหาหรือจำเลย มีข้อแก้ตัวในเรื่องความเป็นผู้เยาว์ การสำคัญผิด และความวิกลจริต หรือมีความชอบธรรมที่จะกระทำการอันเป็นกฎหมายระบุว่าเป็นความผิด เช่น มีเหตุจำเป็น หรือเป็นการป้องกันโดยชอบ เป็นต้น อนึ่ง ข้ออ้างเหล่านี้เป็นที่ยอมรับของผู้ใช้อำนาจทางกฎหมายนับแต่โบราณ ในฐานะเหตุพื้นฐานของการให้อภัยโทษ ก่อนจะถูกยอมรับว่าเป็นเหตุยกเว้นโทษหรือยกเว้นความผิดตามแนวคิดทางอาญาในยุคปัจจุบัน

ตัวอย่างคดีที่ได้รับพระราชทานอภัยโทษ แล้วยังผลให้เกิดความยุติธรรมที่กฎหมายสมัยก่อนยังเข้าไม่ถึง ได้แก่

เรื่องราวชะตากรรมของชายผู้โชคร้ายสองคนในสแตฟฟอร์ดเชอร์ (Staffordshire) ประเทศอังกฤษ มาเน้นย้ำถึงความสำคัญของอำนาจในการให้อภัยโทษต่อกระบวนการยุติธรรมกล่าวคือ ณ กลางดึกคืนหนึ่ง ชายสองคนกำลังวิ่งไล่จับหัวขโมย ท่ามกลางความมืดและความซุกมุนนั้น ต่างคนต่างเข้าใจผิดคิดว่าเพื่อนของตนเป็นผู้ร้าย จึงเข้าทำร้ายต่อกันเป็นสามารภ ในที่สุดชายผู้หนึ่งได้ฆ่าชายอีกคนตายโดยสำคัญผิด จากนั้น คดีก็เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแล้วฆาตกรผู้โชคร้ายนั้นถูกตัดสินให้รับโทษประหารชีวิต พร้อมกันนั้น ก็ได้รับคำแนะนำให้นำความกราบบังคับขอลอพระราชทานอภัยโทษจากพระมหากษัตริย์¹¹²

อุทาหรณ์ที่คล้ายคลึงกันกรณีต่อไป ได้แก่ กรณีที่เด็กที่มีอายุเกิน 7 ปี ฆ่าผู้อื่น ทั้งนี้ในสมัยนั้น กฎหมายไม่เอื้ออำนวยในการยกเว้นโทษหรือลดหย่อนโทษให้ ดังนั้น ฆาตกรวัยเยาว์ผู้นี้จึงต้องขอรับพระมหากรุณาจากพระมหากษัตริย์ในการพระราชทานอภัยโทษ สำหรับเรื่องราวสังเขปของคดีมีอยู่ว่า เด็กชายวัย 10 ปี ได้ฆ่าเด็กชายวัย 5 ปีถึงแก่ความตาย แล้วนำศพไปฝังในกองมูลสัตว์ คำตัดสินของลูกขุนต่อคดีคือฆาตกรวัย 10 ปีนี้มีความผิด และบทลงโทษก็คือการประหารชีวิต แต่ท้ายที่สุดแล้ว พระมหากษัตริย์ก็พระราชทานอภัยโทษแก่เด็กชายผู้นี้

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า พระมหากษัตริย์อังกฤษผู้ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษทรงสามารถกระทำการอันกฎหมายอาญาเคร่งครัดไม่เปิดช่องให้กระทำได้

(ค) ข้อพึงสังเกต

ประเด็นหนึ่งที่พึงสังเกต คือ ผู้ร้องขออภัยโทษไม่จำเป็นต้องผู้ได้รับประโยชน์จากการให้อภัยโทษแต่ฝ่ายเดียวบุคคลผู้มีอำนาจให้อภัยโทษก็ได้รับประโยชน์เช่นกัน ในบางคราวผลนั้นก็มาในรูปของทรัพย์สินด้วยซ้ำไป ที่กล่าวมานี้ คือสมัยที่การอภัยโทษขึ้นอยู่กับการ

¹¹² Hewitt , 1978 ,18. อ้างใน ชัชพล ไชยพร, “แนวคิดเรื่องการอภัยโทษในสังคมตะวันตกยุคก่อนคริสต์ศตวรรษที่18”, หน้า 455.

ตัดสินใจของบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเสรี แต่บางทีการให้อภัยโทษในแต่ละครั้งนั้นก็ไม่ได้ให้เปล่า การขายอภัยโทษกลายเป็นวิธีหารายได้หลักของทั้งฝ่ายศาสนจักรและอาณาจักรอย่างน่าอับยศ ทั้ง ๆ ที่มหาบัตรแมกนา คาร์ตา (Magna Carta) ได้ระบุห้ามมิให้ขายความยุติธรรมไว้ก็ตาม

ในยุคนั้นเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่ผู้ร้องขอภัยโทษจะเสนอจำนวนเงิน และผู้มีอำนาจให้อภัยโทษจะยินดีรับเงินเพื่อการให้อภัยโทษ เจ้าหน้าที่ประจำโบสถ์ของคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกก็ขายใบล้างบาปเพื่อนำรายได้มาปรนเปรอวิถีชีวิตที่หรูหราสะดวกสบายของพวกเขาได้อย่างเปิดเผย แม้พระมหากษัตริย์ทรงปฏิบัติเช่นนั้น มีแม้กระทั่งการกำหนดอัตราค่าอภัยโทษ เริ่มต้นที่ 2 ชิลลิง เรื่อยไปจนถึง 16,000 ปอนด์ ขึ้นอยู่กับลักษณะคดี ตัวอย่างการแบ่งสรรรายได้จากการขายอภัยโทษ ตัวอย่างเช่น ในสมัยพระเจ้าเจมส์ที่ 2 แห่งอังกฤษ พระองค์ทรงรับเงินรายได้ในครั้งหนึ่ง อีกครั้งหนึ่งที่ทรงแบ่งสรรพระราชทานให้นางสนมกำนัลผู้เป็นที่โปรดปราน¹¹³

นอกจากนี้ การพระราชทานพระราชวินิจฉัยอภัยโทษของพระมหากษัตริย์อังกฤษนั้น มีข้อที่น่าสังเกตว่ามีได้มีลักษณะที่เป็นอิสระและเด็ดขาด แม้โดยทางทฤษฎีนั้นพระมหากษัตริย์อาจมีพระราชวินิจฉัยเป็นประการใดก็ได้ตามแต่พระราชอัธยาศัยแต่โดยทางปฏิบัติแล้วปรากฏว่านับแต่สมัยพระเจ้าออร์ซที่ 4 เป็นต้นมา (ค.ศ.1820) พระมหากษัตริย์มีอำนาจจะทรงกระทำเช่นนั้นอีกได้¹¹⁴ ดังนั้นการพระราชทานอภัยโทษในความผิดใด ๆ จึงต้องกระทำโดยคำแนะนำของรัฐมนตรีกว่าการกระทรวงมหาดไทย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยใด ๆ ย่อมเป็นไปตามความเห็นของรัฐมนตรีกว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงนับได้ว่ารัฐมนตรีกว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อกระบวนการอภัยโทษของประเทศอังกฤษในเวลาต่อมาจนถึงปัจจุบัน

3.2.1.2 การอภัยโทษของประเทศอังกฤษในปัจจุบัน

ในปัจจุบัน ประเทศอังกฤษมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์อังกฤษเป็นสถาบันอันทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจสูงสุดเด็ดขาดมาตั้งแต่บรรพกาล เช่น พระราชอำนาจในทางนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ การประสาทความยุติธรรม อันเป็นไปตามแนวคิดพื้นฐานที่ว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นที่มาแห่งความยุติธรรม (the dispensing of the fountain of justice)¹¹⁵ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้สร้างกฎหมาย(the law giver) จึงสามารถเข้าไปแทรกแซง

¹¹³ Hewitt , 1978 , 20. อ้างถึงใน ชัชพล ไชยพร, “แนวคิดเรื่องการอภัยโทษในสังคมตะวันตกยุคก่อนคริสต์ศตวรรษที่18”, หน้า 455.

¹¹⁴ ชัชพล ไชยพร, “แนวคิดเรื่องการอภัยโทษในสังคมตะวันตกยุคก่อนคริสต์ศตวรรษที่18”, หน้า 451.

¹¹⁵ White L.W.M.A., *Government in Great Britain, the Empire and the Commonwealth* (Cambridge: At the university Press, 1961). p.26. อ้างถึงใน ศิริ ปะทะชินัง, "การอภัยโทษ : ศึกษาปัญหาทางกฎหมายในการอภัยโทษ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2550). หน้า 31.

กระบวนการทางกฎหมายได้นั้นเอง¹¹⁶ ในกาลต่อมา พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ลดลงไปพร้อมกับอำนาจของรัฐบาลที่เพิ่มขึ้น การใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์อังกฤษในปัจจุบันนั้น มีขั้นตอนกระบวนการตรวจสอบจากทางราชการคือกระทรวงมหาดไทย

แม้ในปัจจุบัน พระมหากษัตริย์อังกฤษทรงพระราชทานอภัยโทษตามคำแนะนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มิได้ทรงใช้พระราชอำนาจนี้เองแต่ขาดอย่างในอดีต แต่ก็ปรากฏว่า กระบวนการและขั้นตอนในการพิจารณาเรื่องการขอพระราชทานอภัยโทษเป็นไปอย่างรอบคอบและรัดกุมยิ่ง โดยก่อนนำความขึ้นกราบบังคมทูลจะต้องได้รับการกลั่นกรองเป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้ การศึกษาถึงพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์อังกฤษในปัจจุบันจึงหมายถึงการศึกษากระบวนการและขั้นตอนการพระราชทานอภัยโทษในกระทรวงมหาดไทยอังกฤษนั่นเอง

3.2.1.2.1 บทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับการอภัยโทษ

สิทธิพื้นฐานในการขอพระราชทานอภัยโทษได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนแจ้งตามพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิ ค.ศ.1688 (Bill of Rights, 1688) บุคคลผู้ใช้สิทธินี้ ได้แก่ ผู้กระทำผิดเองหรือบุคคลอื่นในนามของผู้กระทำผิด (on his behalf) ซึ่งได้รับโทษประหารชีวิตหรือโทษอย่างอื่น ๆ ในกรณีนี้นักโทษอาจยื่นเรื่องราวโดยผ่านทางเรือนจำ ญาติพี่น้อง หรือที่ปรึกษากฎหมายก็ได้

ข้อพึงสังเกต เมื่อเทียบเคียงกับกฎหมายไทย พบว่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 259 นั้น ผู้มีสิทธิยื่นเรื่องราว นอกจากผู้ต้องโทษแล้ว กฎหมายใช้ถ้อยคำในลักษณะรวม ๆ ว่า “ผู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวข้อง” สำหรับเอกสารที่นำมาประกอบการยื่นเรื่องราวนั้นจะต้องผ่านการตรวจสอบอย่างละเอียดถี่ถ้วน บ่อยครั้งที่ต้องมีการสอบสวนโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย เช่น กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม เป็นต้น

ขอบเขตของเรื่องราวที่ขอพระราชทานอภัยโทษของประเทศอังกฤษนั้น เป็นไปตามหลักทั่วไปคือ จำกัดเฉพาะคดีอาญาเท่านั้นไม่ครอบคลุมถึงคดีแพ่งด้วย ตัวอย่างเช่น พระราชอำนาจข้อนี้จะไม่นำมาใช้กับกรณีการจำคุกบุคคลใดในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล (Contempt of Court) โดยไม่มีระยะเวลาที่แน่นอน หรือไม่ใช้กับการไม่จ่ายเงินค่าเลี้ยงดูภรรยาตามกำหนดเวลา (non-payment of wife maintenance) เป็นต้น ซึ่งต่างจากของประเทศไทยที่การพระราชทานอภัยโทษตามจารีตประเพณีนั้นไม่จำกัดเฉพาะคดีอาญา โทษทางวินัยก็สามารถ

¹¹⁶ J.E.Hall Williams, *Criminology and Criminal Justice* (London: Butterworths, 1982). p.146.

ที่จะได้รับการอภัยโทษ เช่น กรณีพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้พิพากษาในช่วงวิกฤตตุลาการ พ.ศ.2534 แต่ถ้าเป็นการพระราชทานอภัยโทษตามกฎหมายกรณีเฉพาะรายนั้น ก็จะเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ จำกัดเฉพาะคดีถึงที่สุดแล้วและกำลังต้องโทษทางอาญา เท่านั้น

3.2.1.2.2 ประเภทของการอภัยโทษ

การพระราชทานอภัยโทษในประเทศอังกฤษอาจแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือการพระราชทานอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข (Free Pardons) การพระราชทานอภัยโทษโดยมีเงื่อนไข (Condition Pardons) การพระราชทานอภัยโทษโดยลดโทษ (Remission) และการพระราชทานอภัยโทษโดยการเลื่อนการลงโทษ (Reprieve หรือ Respite) ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) การพระราชทานอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข

(Free Pardons)

การพระราชทานอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขของอังกฤษ ไม่เพียงแต่มีผลเป็นการหยุดการบังคับโทษเท่านั้น หากยังมีผลเป็นการลบล้างความผิดและผลต่าง ๆ ที่จะเกิดตามมาจากการกระทำผิดนั้นด้วย เมื่อเทียบเคียงกับกรณีของประเทศไทยแล้วจะพบว่า มีข้อแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเพราะเหตุที่ มาตรา 265 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้มีผลเป็นการหยุดการบังคับโทษเท่านั้น ไม่มีผลเป็นการลบล้างความผิดดังเช่น กรณีของอังกฤษ อย่างไรก็ตาม มีข้อที่น่าสังเกตว่า ผลของการพระราชทานอภัยโทษโดยมีเงื่อนไขดังกล่าวคล้ายคลึงกับผลการนิรโทษกรรมตามกฎหมายไทยเป็นอันมาก ทั้งในส่วนของผลอันเป็นการลบล้างความผิด ตลอดจนฐานะของผู้ได้รับพระราชทานอภัยโทษซึ่งเสมือนบุคคลที่ไม่เคยกระทำผิดมาก่อน

(2) การพระราชทานอภัยโทษโดยมีเงื่อนไข

(Condition Pardons)

การพระราชทานอภัยโทษโดยมีเงื่อนไข คือ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการลงโทษรูปแบบหนึ่งไปสู่การลงโทษอีกรูปแบบหนึ่ง เช่น การลดโทษประหารชีวิต เป็นโทษจำคุกตลอดชีวิต ภายใต้เงื่อนไขที่จะต้องยอมอยู่ภายใต้การดูแลของเจ้าพนักงานคุมประพฤติ (Probation Officer) ภายในระยะเวลาอันมีกำหนดไว้แน่นอน เป็นต้น

(3) การพระราชทานลดหย่อนโทษ (Remissions)

การพระราชทานลดหย่อนโทษ คือ การลดจำนวนวันต้องโทษลงโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงประเภทของโทษใหม่ เช่นการลดโทษจำคุกจาก 12 เดือน เหลือจำคุกเพียง 8 เดือนเป็นต้นไป

(4) การพระราชทานอภัยโทษโดยการเลื่อนการลงโทษ (Reprieve หรือ Respite)

การพระราชทานอภัยโทษโดย (Reprieve หรือ Respite) ทั้งในแง่ของการกำหนดเวลาไว้ตายตัว หรือจนกว่าจะมีคำสั่งใหม่ โดยให้พักการลงโทษ ในทางปฏิบัติวิธีนี้จำกัดเฉพาะคดีที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้เสนอให้มีการเปลี่ยนโทษประหารชีวิตเป็นจำคุกตลอดชีวิตเท่านั้นโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจะเป็นผู้ลงนามในรูปคำสั่งกระทรวงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

กรณีการเลื่อนการลงโทษออกไปโดยให้พักการลงโทษในกรณีเปลี่ยนโทษประหารชีวิตเป็นจำคุกตลอดชีวิตนั้น เมื่อเทียบกับการอภัยโทษในประเทศไทยแล้วพบว่า ไม่มีในกฎหมายไทย สำหรับในประเทศไทยนั้นกรณีที่ได้มีการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขึ้นไปนั้น ในระหว่างที่รอพระราชกระแสสั่งฎีกาถือว่าไม่มีการบังคับโทษจนกว่าผลของการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาจะลงมา ซึ่งไม่ถือเป็นการเลื่อนการลงโทษโดยการพักโทษแต่อย่างใด เป็นแต่เพียงการรอผลการทูลเกล้าฯ ขอพระราชทานอภัยโทษเท่านั้น

การแบ่งประเภทของการพระราชทานอภัยโทษในประเทศอังกฤษออกเป็นดังกล่าวข้างต้นเป็น 4 ประเภท คือการพระราชทานอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข (Free Pardons) การพระราชทานอภัยโทษโดยมีเงื่อนไข (Condition Pardons) การพระราชทานอภัยโทษโดยลดโทษ (Remission) และการพระราชทานอภัยโทษโดยการเลื่อนการลงโทษ (Reprieve หรือ Respite) หากจะเทียบเคียงกับในประเทศไทยแล้ว จะเห็นได้ว่าทั้ง 4 ประเภทดังกล่าวเป็นการพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคล กล่าวคือ พระมหากษัตริย์อังกฤษจะพระราชทานอภัยโทษต่อเมื่อมีผู้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคลไป อนึ่ง สำหรับการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปอย่างในประเทศไทยนั้น ไม่ปรากฏว่ามีการพระราชทานอภัยโทษประเภทนี้ในประเทศอังกฤษ

ในการพระราชทานอภัยโทษทุกประเภทดังกล่าวจะต้องกระทำในนามของสมเด็จพระราชินี (The Queen's Signature) โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รับสนองพระราชเสาวนีย์ ซึ่งนับว่าเป็นข้อแตกต่างประการหนึ่ง เมื่อนำมาเทียบเคียงกับกรณีประเทศไทย ซึ่งแม้โดยรัฐธรรมนูญจะกำหนดให้มีรัฐมนตรีหนึ่งนายเป็นผู้รับสนอง

พระบรมราชโองการหากรรมเนียมที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมานั้น ผู้รับสนองพระราชโองการก็คือ ผู้นำของฝ่ายบริหาร อันได้แก่ นายกรัฐมนตรีนั่นเอง

3.2.1.2.3 สถิติการพระราชทานอภัยโทษ

จากสถิติคดีอาญาเท่าที่ปรากฏหลักฐานในช่วง ค.ศ.1952 ปรากฏว่ามีการพระราชทานอภัยโทษ โดยไม่มีเงื่อนไข 15 คดี พระราชทานลดโทษจำคุก โทษปรับ ตลอดจนแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดจำนวนทั้งสิ้น 78 คดี สำหรับการพระราชทานอภัยโทษโดยมีเงื่อนไขซึ่งนอกเหนือไปจากคดีประหารชีวิตนั้นไม่ค่อยปรากฏนัก เฉพาะใน ค.ศ.1952 ไม่ปรากฏเลยแม้แต่คดีเดียว

สำหรับการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปนั้นไม่ปรากฏหลักฐาน ปรากฏแต่เฉพาะการนิรโทษกรรมแก่ผู้ขาดหนี้ราชการทหารในช่วงสงครามเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1953 ซึ่งในครั้งนั้นมีผู้ได้รับการนิรโทษกรรมจำนวน 14,260 คน

3.2.1.2.4 ผลทางกฎหมายของการอภัยโทษ

ผลของการอภัยโทษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระราชทานอภัยโทษไม่มีเงื่อนไขนั้น นอกจากผู้ต้องโทษจะได้รับปล่อยตัวพ้นโทษแล้ว ยังทำให้ผู้นั้นพ้นจากสภาพที่น่าอับอาย (Infamy) ข้อห้ามข้อจำกัดสิทธิ (disqualification) หรือการประณาม (Obloquy) ทั้งปวงที่เป็นผลตามมาเมื่อมีคำพิพากษาถึงที่สุด การพระราชทานอภัยโทษทำให้บุคคลนั้นเป็นเสมือนบุคคลใหม่ (a new man) และมีอำนาจที่จะฟ้องหมิ่นประมาทแก่ผู้ที่สบประมาทตนว่าเป็นผู้กระทำผิดตามคำพิพากษา นอกจากนั้นในบางกรณีอาจจะต้องมีการจ่ายเงินค่าทดแทนให้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งซึ่งต้องรับโทษจำคุกอันเป็นผลมาจากความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม (miscarriage of justice)

เมื่อนำผลของการพระราชทานอภัยโทษดังกล่าวข้างต้นของอังกฤษมาเทียบเคียงกับกรณีของไทยแล้วจะพบว่าการอภัยโทษจะมีผลเป็นการหยุดบังคับโทษเท่านั้น มิได้ทำให้ผู้นั้นพ้นจากสภาพที่น่าอับอาย ข้อห้าม ข้อจำกัดสิทธิ หรือเป็นเสมือนบุคคลใหม่แต่ประการใด

โดยสรุป อาจกล่าวได้ว่า พระราชอำนาจในการพระราชทาน อภัยโทษของพระมหากษัตริย์อังกฤษแต่ยุคโบราณนั้นมีขอบข่ายที่กว้างขวาง โดยมีพื้นฐานจากแนวความคิดที่ว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นที่มาของความยุติธรรม อันเป็นแนวความคิดที่คล้ายคลึงกับกรณีประเทศไทย อย่างไรก็ตามความขัดแย้งระหว่างพระมหากษัตริย์กับรัฐสภาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17 เป็นผลให้พระราชอำนาจนั้นถูกจำกัดลง การพระราชทานอภัยโทษในความผิดใด ๆ ต้องกระทำโดยคำแนะนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย แม้โดยทางทฤษฎีพระมหากษัตริย์อาจจะทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยเป็นอย่างไรก็ได้ แต่โดยทางปฏิบัติแล้วมักทรงเห็นด้วยกับความเห็นของ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเสมอ จนอาจกล่าวได้ว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยของอังกฤษเป็นผู้มีบทบาทอันสำคัญยิ่งต่อกระบวนการอภัยโทษของอังกฤษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการพิจารณาเรื่องราวที่ขอพระราชทานอภัยโทษใด ๆ ก่อนนำความขึ้นกราบบังคมทูล ดังนั้น การพิจารณาเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษจึงต้องกระทำอย่างรอบคอบรัดกุม นอกจากนี้จะต้องมีเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งก่อนและระหว่างการพิจารณาของศาลแล้ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยยังต้องขอความคิดเห็นและปรึกษาหารือกับศาลอุทธรณ์คดีอาญาอีกด้วย จึงเห็นได้ว่าพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์อังกฤษนั้น ได้มีวิวัฒนาการทั้งในด้านรูปแบบและเนื้อหา เพื่อให้สอดคล้องกับระบอบการปกครองของประเทศ ซึ่งเป็นแม่แบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์อังกฤษนั้นมีลักษณะที่เป็น “แบบพิธี” นั่นเอง

3.2.2 การอภัยโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา

การอภัยโทษในประเทศสหรัฐอเมริกาหมายถึง วิธีการที่แสดงถึงความกรุณาของฝ่ายบริหาร (executive clemency) อันเป็นอำนาจที่สำคัญที่สุดอำนาจหนึ่งของประธานาธิบดีที่จะอภัยโทษให้กับผู้กระทำความผิดอาญาต่อกฎหมายของสหรัฐอเมริกา (Federal offenses) และเป็นอำนาจของผู้ว่าการรัฐที่จะให้อภัยโทษกับผู้กระทำความผิดทางอาญาต่อกฎหมายของมลรัฐ (States offense) ซึ่งอำนาจในการอภัยโทษของประธานาธิบดีและผู้ว่าการรัฐนี้ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา และธรรมนูญของมลรัฐต่าง ๆ

ในประเทศสหรัฐอเมริกา วิธีการอภัยโทษมีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกับการอภัยโทษในประเทศไทยอยู่หลายประการ ซึ่งถูกนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์หลากหลายที่แตกต่างกันออกไป มีรูปแบบการอภัยโทษหลายรูปแบบด้วยกัน มีผลทางกฎหมายที่แตกต่างไปจากการอภัยโทษประเทศไทย ดังนั้นการอภัยโทษในประเทศสหรัฐอเมริกาก็มีความน่าสนใจในการศึกษาค้นคว้าเพื่อเปิดโลกทัศน์ให้เห็นถึงมุมมองการอภัยโทษในประเทศที่มีพัฒนาการอย่างรวดเร็วและเป็นประเทศมหาอำนาจหนึ่งของโลกอย่างประเทศสหรัฐอเมริกา

3.2.2.1 วิวัฒนาการของอำนาจในการอภัยโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาเดิมที่เป็นแผ่นดินอันกว้างใหญ่ในทวีปอเมริกาเหนือที่มีชนพื้นเมืองอาศัยอยู่เป็นพัน ๆ ปี มีพัฒนาทางวัฒนธรรมที่ซับซ้อนก่อนที่ชาวอาณานิคมของยุโรปเริ่มที่จะมาถึงซึ่งมีชาวยุโรปหลายชนชาติจนสุดท้ายอังกฤษได้เป็นผู้ยึดครองดินแดนแห่งนี้ จากจุดเริ่มต้นกรณีแรงต้านในเรื่องภาษีที่อังกฤษเก็บชาวอเมริกันโดยไม่มีผู้แทนชาวอเมริกัน นำไปสู่ความขัดแย้งที่ใช้อาวุธในเดือนเมษายน ค.ศ. 1775 จนในวันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ. 1776 อาณานิคมที่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศอังกฤษจำนวน 13 อาณานิคมได้ทำการประกาศอิสรภาพ และสภาองเกรส

ลงมติยอมรับประกาศอิสรภาพ¹¹⁷ จากนั้นในวันที่ 14 มกราคม ค.ศ. 1789 อังกฤษยอมรับเอกราชของชาติอเมริกา ต่อมาในวันที่ 17 กันยายน ค.ศ. 1787 รัฐเหล่านั้นทั้ง 13 รัฐได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่เพื่อก่อตั้งสหพันธรัฐ มีการปกครองระบอบการปกครองประเทศแบบประชาธิปไตยโดยให้มีรัฐบาลกลางที่เข้มแข็ง รัฐต่าง ๆ มอบอำนาจอธิปไตยหลายประการให้รัฐบาลกลาง แต่ก็สงวนอำนาจบางประการไว้¹¹⁸ เช่นเดียวกับอำนาจในการอภัยโทษที่บางอำนาจเป็นอำนาจของประธานาธิบดี บางอำนาจก็เป็นอำนาจของผู้ว่าการรัฐ ดังนั้นในการศึกษาวิวัฒนาการของอำนาจในการอภัยโทษจึงสามารถศึกษาได้ตามช่วงประวัติศาสตร์ของประเทศสหรัฐอเมริกา ดังต่อไปนี้

(1) ในช่วงที่เป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ

อำนาจในการอภัยโทษของประเทศสหรัฐอเมริกา ถือได้ว่าเป็นผลพวงที่ได้รับโดยตรงมาจากประเทศอังกฤษอันเนื่องมาจากการเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ และส่งผลต่อมา แม้ว่าจะได้มีการประกาศอิสรภาพใน ค.ศ. 1776 แล้วก็ตาม

ในสมัยที่สหรัฐอเมริกายังเป็นอาณานิคมของอังกฤษ การปฏิบัติเกี่ยวกับการอภัยโทษถูกกำหนดไว้ใน Colonial Charters โดยกษัตริย์ทรงมอบอำนาจในการอภัยโทษนี้ให้กับผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ให้เป็นผู้ใช้อำนาจในการอภัยโทษ ต่อมาในช่วงระยะเวลาที่มีความขัดแย้งกันระหว่างผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์กับชาวอาณานิคม (Colonists) ชาวอาณานิคมได้พยายามจะมอบอำนาจในการอภัยโทษนี้ไปยัง The General Council หรือองค์กรที่เป็นตัวแทนของชาวอาณานิคมที่ผู้สำเร็จราชการแทนที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์¹¹⁹

(2) หลังประกาศอิสรภาพ

(ก) อำนาจในการให้อภัยโทษของประธานาธิบดี

ภายหลังจากการประกาศอิสรภาพใน ค.ศ.1776 ผู้ที่มีอำนาจในการอภัยโทษเปลี่ยนแปลงไป ในช่วงแรก ๆ อำนาจดังกล่าวนี้ถูกมอบให้กับฝ่ายนิติบัญญัติ อันเนื่องมาจากความหวาดกลัวที่มีต่อฝ่ายบริหารเป็นผู้ใช้อำนาจในการอภัยโทษ และเพื่อที่จะควบคุมอำนาจของฝ่ายบริหารด้วย

¹¹⁷ United states of America สหรัฐอเมริกา. [ออนไลน์], "แหล่งที่มา [Http://www.Americanthai.Net/Pages/Usa.aspx](http://www.Americanthai.Net/Pages/Usa.aspx)," (2557, เมษายน 10).

¹¹⁸ ประเทศสหรัฐอเมริกา. [ออนไลน์], "แหล่งที่มา http://lms.thaicyberu.go.th/officialtcu/Main/Advcourse/Presentstu/Course/Ww521/Suprawee/Suprawee_Web2/Contents/USA.htm [2557, เมษายน 10]," (2557, เมษายน 10).

¹¹⁹ Gillin Lewis J., *Criminology and Pedogy* (U.S.A.: D.Appeton-century company). p.576.

อย่างไรก็ตามอันเนื่องมาจากพัฒนาการการเมืองในสหรัฐอเมริกา อำนาจในการอภัยโทษถูกมอบให้กับฝ่ายบริหารอีกครั้งหนึ่งโดยกำหนดให้ประธานาธิบดีเป็นผู้ใช้อำนาจในการอภัยโทษตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และผู้ว่าการรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจในการอภัยโทษตามธรรมนูญของมลรัฐต่าง ๆ

ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกามีอำนาจอย่างกว้างขวางในการใช้อำนาจอภัยโทษในหลาย ๆ รูปแบบ ทั้งการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขหรือโดยมีเงื่อนไข การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาตามคำพิพากษา การยกเลิกค่าปรับและการริบทรัพย์ การชะลอการลงโทษ รวมทั้งการอภัยโทษโดยทั่วไปให้กับกลุ่มคณะบุคคล หรือก็คือการนิรโทษกรรมนั่นเอง ซึ่งโดยส่วนใหญ่ก็เกี่ยวกับความผิดทางการเมือง เช่น อภัยโทษให้กับผู้ก่อจลาจลหรือผู้ก่อการกบฏโดยไม่มีข้อจำกัดใด ๆ เพื่อเป็นเงื่อนไขให้มีการวางอาวุธ หรือเพื่อความปรองดองของชาติ นอกจากนี้ประธานาธิบดียังสามารถอภัยโทษให้แก่บุคคลใดเมื่อใดก็ได้ภายหลังจากที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ประธานาธิบดีสามารถให้อภัยโทษได้ทั้งก่อนหรือภายหลังจากการพิจารณาคดี ในช่วงที่มีคำพิพากษาลงโทษ หรือรับโทษตามคำพิพากษาลงโทษเสร็จสิ้นแล้ว

การอำนาจในการอภัยโทษอย่างกว้างขวางของประธานาธิบดี ทำให้มีการพูดถึงว่าควรจะมีการจำกัดอำนาจของประธานาธิบดีสำหรับการใช้อำนาจดังกล่าวนี้ เพื่อป้องกันการใช้อำนาจไปในทางที่มีขอบ มีผู้เสนอให้อำนาจในการอภัยโทษของประธานาธิบดีอยู่ภายใต้ความเห็นชอบของสภา Senate แต่การเสนอนี้ถูกยกเลิกไป โดย the Constitutional Convention ต่อมาเมื่อมีผู้เสนอให้จำกัดขอบเขตการให้อภัยโทษของประธานาธิบดี เฉพาะผู้ที่ถูกพิพากษาลงโทษเท่านั้น แต่ข้อเสนอนี้ก็ยกเลิกไป เพราะมีความเห็นว่า การให้อภัยโทษแก่บุคคลที่ยังไม่ได้ถูกพิพากษาลงโทษอาจจะเป็นประโยชน์ต่อชาติได้ เช่น อภัยโทษให้กับสายลับ อาจจะทำให้รู้ความลับที่เป็นประโยชน์สำคัญของกองทัพ¹²⁰

ภายหลังจากเหตุการณ์ที่ประธานาธิบดี Gerald Ford อภัยโทษให้กับประธานาธิบดี Richard Nixon ในปี ค.ศ.1974 ทำให้เกิดคำวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการอภัยโทษในครั้งนี้อย่างมาก จึงมีผู้เสนอการแก้ไขรัฐธรรมนูญ คือ Senator Walter Mondale of Minnesota ได้เสนอการแก้ไขรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการใช้อำนาจอภัยโทษของประธานาธิบดีโดยเห็นว่าการอภัยโทษโดยประธานาธิบดีนั้นจะต้องให้สภา Congress เห็นชอบถึงจะเกิดผลทางกฎหมายได้

ต่อมาปี ค.ศ.1993 มีแนวคิดการจำกัดอำนาจประธานาธิบดี โดยสมาชิกของ the House of Representatives ได้เสนอการจำกัดอำนาจของประธานาธิบดี โดยแก้ไข

¹²⁰ Pardon1, "แหล่งที่มา: [Http://Juris.Law.Ptii.Edu/Pardons1.Htm](http://Juris.Law.Ptii.Edu/Pardons1.Htm) ". อ้างถึงใน อุมพร สิทธิบูรณาญา, "การอภัยโทษในประเทศไทย : ศึกษาในกรณีการอภัยโทษเป็นการทั่วไป" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549). หน้า 56.

รัฐธรรมนูญให้ประธานาธิบดีมีอำนาจเฉพาะจะให้การชะลอการลงโทษหรือให้อภัยโทษแก่บุคคลที่กระทำผิดกฎหมายของสหรัฐที่ซึ่งถูกพิพากษาลงโทษในการกระทำผิดดังกล่าวนั้น ข้อเสนอแนะนี้ถูกส่งไปยัง the House Judiciary Committee และก็ได้ถูกดำเนินการใด ๆ ต่อไป

ในปี ค.ศ.2000 มีข้อเสนอเกี่ยวกับเหยื่ออาชญากรรมใน Crime Victims Rights Amendment โดยต้องการกำหนดให้ผู้เคราะห์ร้ายจากอาชญากรรมมีสิทธิที่จะแสดงข้อวิจารณ์เกี่ยวกับการขอภัยโทษของผู้กระทำผิดและให้โอกาสในการที่จะเสนอเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการขอภัยโทษหรือลดโทษตามคำพิพากษาเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา อย่างไรก็ตามข้อเสนอดังกล่าวที่ถูกเสนอแนะขึ้นนี้ถูกคัดค้านอย่างเต็มที่จากเจ้าหน้าที่ของ the U.S. Justice Department โดยแถลงต่อหน้าสภา Congress ว่า ข้อเสนอแนะนี้จะมีผลทำให้ เป็นการรุกร้าอำนาจในการที่จะให้อภัยโทษของประธานาธิบดีอย่างไม่เคยมีมาก่อนเลย¹²¹

จะเห็นได้ว่าแม้จะมีข้อเสนอหลายประการดังกล่าวข้างต้นให้มีการจำกัดอำนาจของประธานาธิบดีในการอภัยโทษ แต่ข้อเสนอเหล่านั้นก็ไม่มีผลหรือไม่มีการดำเนินการใด ๆ ที่จะจำกัดอำนาจของประธานาธิบดี

จากการศึกษาพบว่า การประธานาธิบดีมีอำนาจในการที่จะอภัยโทษอยู่มาก เนื่องจากอำนาจอภัยโทษของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา มีรากฐานมาจากการใช้อำนาจของกษัตริย์อังกฤษที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเคยเป็นอาณานิคม โดยเห็นว่าอำนาจในการอภัยโทษเป็นเอกสิทธิ์เฉพาะตัวที่สูงที่สุดส่วนหนึ่งในพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์อังกฤษ¹²² ดังนั้นภายหลังจากการประกาศอิสรภาพของประเทศสหรัฐอเมริกาแนวคิดในเรื่องพระราชอำนาจในการให้อภัยโทษของพระมหากษัตริย์ก็ตกทอดมายังหัวหน้าฝ่ายบริหารของสหรัฐอเมริกา ซึ่งก็ได้แก่ประธานาธิบดีนั่นเอง

(ข) อำนาจในการให้อภัยโทษของผู้ว่าการมลรัฐ

สำหรับการใช้อำนาจในการอภัยโทษของผู้ว่าการรัฐนั้นในช่วงแรกถือว่าผู้ว่าการรัฐมีอำนาจอภัยโทษที่เด็ดขาดและเป็นอำนาจเฉพาะตัวในการที่จะให้อภัยโทษแก่ผู้กระทำความผิดอาญาต่อกฎหมายมลรัฐ ในภายหลต่อมาอำนาจในการอภัยโทษของผู้ว่าการรัฐนั้น ก็ถูกจำกัดลงโดยการพัฒนาให้มีคณะกรรมการในการอภัยโทษ (Board of Pardon) เกิดขึ้นมาเป็นผู้ใช้อำนาจร่วมกับผู้ว่าการรัฐด้วย ซึ่งคณะกรรมการในการอภัยโทษอาจจะทำหน้าที่เป็นเพียงที่ปรึกษาของผู้ว่าการรัฐ หรือทำหน้าที่ให้คำแนะนำเห็นชอบต่อการให้อภัยโทษ รวมทั้งอาจเป็นกรณี

¹²¹ Ibid.

¹²² Presidential Pardon Vs. Pardon By Governors [Online], "แหล่งที่มา:

http://Oror.Essortment.Com/PardonClemency_Rnfw.Htm," (2014, January 7).

ผู้ว่าการรัฐเป็นหนึ่งในคณะกรรมการของคณะกรรมการอภัยโทษ ซึ่งก็แตกต่างกันไปตามแต่ธรรมนูญของมลรัฐ

(ค) ข้อพึงสังเกตการใช้อำนาจในการอภัยโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา

ในสหรัฐอเมริกาการอภัยโทษในหลาย ๆ ครั้งถูกวิพากษ์วิจารณ์จากประชาชนจำนวนมากโดยเห็นว่าการอภัยโทษเป็นช่องโหว่ในระบบกฎหมาย ที่ทำให้อาชญากรผู้ที่มีอิทธิพลทางการเมืองสามารถหลบเลี่ยงจากการลงโทษได้ รวมทั้งผู้ใช้อำนาจอภัยโทษทั้งประธานาธิบดีและผู้ว่าการรัฐอาจจะถูกอยู่ในภาวะการณ่ถูกกดดันได้โดยทั้งจากตัวผู้ขออภัยโทษเอง หรือผู้ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้ที่ขออภัยโทษ รวมทั้งความกดดันจากประชาชนด้วย

อย่างไรก็ตาม จากสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคมทำให้นักอาชญาวิทยาและผู้คนจำนวนมากเห็นว่าอำนาจในการอภัยโทษในสหรัฐอเมริกาไม่ควรถูกยกเลิก แต่ควรจะใช้อย่างจำกัดและใช้ดุลพินิจในการใช้อำนาจอภัยโทษอย่างระมัดระวัง ซึ่งจะทำให้การอภัยโทษเป็นวิธีการที่มีประโยชน์และเป็นวิธีการที่จำเป็น

จากการวิพากษ์วิจารณ์และแรงกดดันของภาคประชาชนต่อการอภัยโทษ ทำให้การการอภัยโทษในประเทศสหรัฐอเมริกาถูกใช้อย่างจำกัดภายใต้วัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- การอภัยโทษถูกใช้เพื่อเป็นการให้ความกรุณาแก่บุคคลผู้ที่ถูกลงโทษมาอย่างเพียงพอแล้วอันเนื่องมาจากการประพฤติดี ในระหว่างจำคุกรวมทั้งการพิจารณาจากอายุของผู้ต้องโทษ ความเจ็บป่วยและการได้รับความบาดเจ็บที่จำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือ

- การอภัยโทษถูกใช้เพื่อแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมที่อาจเกิดขึ้นได้ 2 กรณี คือ คำพิพากษาที่ยังมีข้อสงสัยเกี่ยวกับการกระทำความผิดและคำพิพากษาที่มีข้อสงสัยเกี่ยวกับความเป็นธรรมของการลงโทษทางอาญา

ตัวอย่างเช่น ในมลรัฐ Massachusetts ตั้งแต่ต้นปี ค.ศ.1871 การลงโทษสำหรับการกระทำความผิดเป็นนัยยะเบามีเพียงประการเดียวคือ จำคุกตลอดชีวิต ต่อมาเมื่อมีการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับบทลงโทษให้การกระทำความผิดดังกล่าวนี้มีบทลงโทษน้อยลงก็มีการให้อภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษในคดีดังกล่าวหรือในกรณีที่จะมีการให้อภัยโทษแก่ ผู้ต้องโทษที่ถูกพิพากษาลงโทษจำคุกเป็นระยะเวลานานมาก เช่นในปี ค.ศ.1917 ผู้ว่าการรัฐ Bickett ของมลรัฐ Carolina ได้ให้อภัยโทษให้กับเด็กจำนวน 6 คน ที่มีอายุระหว่าง 11 – 13 ปี ได้ถูกพิพากษาลงโทษจำคุกเป็นเวลาอย่างต่ำ 15 ปี ถึงจำคุกตลอดชีวิต

- การอภัยโทษในสหรัฐอเมริกาถูกใช้เป็นเครื่องมือในการที่จะควบคุมระเบียบวินัยในเรือนจำต่อผู้ต้องโทษให้มีความสะอาดขึ้น โดยเป็นวิธีการที่ใช้ในการจูงใจให้ผู้ต้องโทษมีความประพฤติและตั้งใจทำงานในระหว่างถูกจำคุก

- การอภัยโทษใช้เพื่อลดความแออัดของการจำคุก เมื่อใดก็ตามที่ปรากฏว่ามีสถานการณ์นักโทษล้นเรือนจำ ก็จะมีการใช้วิธีการอภัยโทษทั้งโดยประธานาธิบดีและผู้ว่าการรัฐในการที่จะมีการอภัยโทษเพื่อลดจำนวนผู้ต้องขัง

- การอภัยโทษในสหรัฐอเมริกาถูกใช้เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกเป็นธรรมชาติให้แก่ผู้กระทำความผิดที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษ เช่น การกระทำความผิดฐานลักทรัพย์อันเนื่องมาจากความยากจน ยกตัวอย่างเช่น ผู้ว่าการรัฐเคยอภัยโทษให้กับผู้กระทำความผิดฐานลักทรัพย์จากการที่ผู้กระทำความผิดได้ขโมยไก่และมีภาระต้องเลี้ยงดูลูกและภรรยา รวมทั้งหมด 7 คน โดยที่ตัวผู้กระทำความผิดมิได้มีทรัพย์สินอย่างอื่นใดเลย ผู้ว่าการรัฐจึงใช้วิธีการอภัยโทษเพื่อมอบโอกาสในการกลับคืนสู่สังคม ซึ่งจะทำให้เกิดผลดีต่อผู้กระทำความผิดและครอบครัว รวมทั้งสังคมโดยรวม

จะเห็นได้ว่าอำนาจในการอภัยโทษ ในสหรัฐอเมริกานั้นมีพื้นฐานแนวความคิดมาจากการอภัยโทษในประเทศอังกฤษอันเนื่องมาจากการเคยเป็นอาณานิคม จนกระทั่งการประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา และได้มีการพัฒนาเกี่ยวกับการอภัยโทษทั้งในเรื่องของแนวคิดรูปแบบและวิธีการเป็นของตนเองเรื่อยมาจนมาเป็นปัจจุบันนี้

3.2.2.2 การอภัยโทษในประเทศสหรัฐอเมริกาในปัจจุบัน

ประเทศสหรัฐอเมริกามีรูปแบบการปกครองประเทศแบบรัฐรวมที่เป็นสหพันธรัฐหรือสหรัฐ (Federal State) ประกอบด้วยมลรัฐต่าง ๆ 50 มลรัฐ มีรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลสหรัฐทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการปกครองทั่วทั้งประเทศและมีรัฐธรรมนูญของสหพันธรัฐมีฝ่ายบริหารซึ่งมีประธานาธิบดีเป็นผู้นำ ในระดับมลรัฐนั้น แต่ละมลรัฐจะมีรัฐธรรมนูญเป็นของตนเองเพื่อกำหนดรูปแบบการปกครองหรือความสัมพันธ์ของอำนาจต่าง ๆ มีผู้ว่าการมลรัฐ (Governor) ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนเป็นหัวหน้าสูงสุด

เช่นนี้แล้วเมื่อการปกครองแยกเป็นระดับสหพันธรัฐและระดับมลรัฐชัดเจน ส่งผลถึงอำนาจในการอภัยโทษของแยกกันชัดเจนเช่นกัน กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำผิดทางอาญาต่อกฎหมายของสหรัฐ (federal offence) เกิดขึ้นจะเป็นอำนาจของประธานาธิบดี ในการที่จะอภัยโทษให้กับผู้กระทำความผิดนั้นตามที่ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา โดยประธานาธิบดีไม่มีอำนาจในการที่จะอภัยโทษให้แก่ผู้ที่กระทำความผิดอาญาต่อกฎหมายของมลรัฐ (states offense) ได้ ซึ่งในกรณีนี้เป็นอำนาจของผู้ว่าการมลรัฐของแต่ละมลรัฐในส่วนรายละเอียดสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

3.2.2.2.1 บทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับการอภัยโทษ

จากการที่ปกครองของประเทศสหรัฐอเมริกาแยกเป็นระดับสหพันธรัฐและระดับมลรัฐชัดเจน ทำให้มีการแยกกรรมบัญญัติใช้ในการปกครองอย่างชัดเจน ทั้งในระดับสหรัฐอเมริกา และระดับมลรัฐต่าง ๆ เช่นเดียวกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับการอภัยโทษก็แยกเป็น 2 ระดับอย่างชัดเจน ดังต่อไปนี้

(1) บทบัญญัติแห่งกฎหมายระดับสหรัฐ

บทบัญญัติแห่งกฎหมายระดับสหรัฐที่ได้บัญญัติเกี่ยวกับการอภัยโทษมี 2 บทบัญญัติ คือ รัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้กำหนดหน้าที่ของประธานาธิบดีในการอภัยโทษไว้และกฎหมาย Regulation the Department's Title 28 of the U.S. Code the Federal Regulations Section 1.1-1.10 และ Section 0.35 และ 0.36 ซึ่งเป็นกฎหมายภายในของกระทรวงยุติธรรมสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการอภัยโทษไว้

(ก) รัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา

อำนาจในการอภัยโทษระดับสหรัฐ (Federal) ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดไว้ใน มาตรา 2 หมวด 2 ว่าให้ประธานาธิบดีมีอำนาจในการอภัยโทษสำหรับการกระทำความผิดทางอาญาต่อกฎหมายของสหรัฐ เว้นแต่ในคดี impeachment (The President...shall have power to grant reprieves and pardons for offenses against the United States. Except in cases of impeachment)

รัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้อำนาจประธานาธิบดีมีอำนาจในการอภัยโทษได้ในหลาย ๆ รูปแบบ ทั้งการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขหรือโดยมีเงื่อนไข การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาตามคำพิพากษา การยกเลิกค่าปรับและการริบทรัพย์ การชะลอการลงโทษ รวมทั้งการอภัยโทษโดยทั่วไปให้กับกลุ่มคณะบุคคล หรือก็คือการนิรโทษกรรมนั่นเอง ซึ่งโดยส่วนใหญ่ก็เกี่ยวกับความผิดทางการเมือง เช่น อภัยโทษให้กับผู้ก่อจลาจล หรือผู้ก่อการกบฏ โดยไม่มีข้อจำกัดใด ๆ เพื่อเป็นเงื่อนไขให้มีการวางอาวุธ หรือเพื่อความปรองดองของชาติ เช่น ประธานาธิบดี Lincoln และ ประธานาธิบดี Johnson ได้อภัยโทษให้กับกลุ่มคนที่อยู่ฝ่ายพันธมิตรฝ่ายใดในเหตุการณ์สงครามกลางเมืองของสหรัฐอเมริกา¹²³

ประธานาธิบดีนั้นมีความสามารถอย่างเต็มที่ในการอภัยโทษ สามารถอภัยโทษให้แก่บุคคลใดก็ได้ เมื่อใดก็ได้ภายหลังจากที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น

¹²³ Ibid.

ประธานาธิบดีสามารถให้อภัยโทษได้ทั้งก่อนหรือภายหลังจากการพิจารณาคดี ในช่วงที่มีคำพิพากษา ลงโทษ หรือรับโทษตามคำพิพากษาลงโทษเสร็จสิ้นแล้ว (อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติโดยทั่วไป ส่วนใหญ่จะมีการอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดที่ขออภัยโทษภายหลังจากที่ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษตาม คำพิพากษามาแล้วอย่างน้อยที่สุด 5 ปี)¹²⁴

นอกจากนั้นอำนาจในการอภัยโทษเป็นอำนาจเฉพาะตัว ของประธานาธิบดี แม้ว่าในทางปฏิบัติ The Pardon Attorney อาจจะทำให้คำแนะนำแก่ประธานาธิบดีใน เรื่องที่ขออภัยโทษได้แต่ประธานาธิบดีจะเห็นชอบตามคำแนะนำด้วยหรือไม่ก็ได้ และไม่มีหน้าที่ต้องให้ คำอธิบาย หรือทำรายงานใด ๆ เกี่ยวกับการให้อภัยโทษแก่ผู้กระทำความผิดให้สาธารณชนทราบด้วย (ในทางปฏิบัติที่ประธานาธิบดีอาจจะถูกเชิญให้คำอธิบายเกี่ยวกับการอภัยโทษผ่านทางสื่อได้ แต่ อย่างไรก็ตามทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของประธานาธิบดีด้วยว่าจะมีการให้คำอธิบายเกี่ยวกับการ ให้อภัยโทษหรือไม่ อย่างไร)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประธานาธิบดีจะมีอำนาจกว้างขวาง ในการใช้อำนาจอภัยโทษการใช้อำนาจอภัยโทษของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาที่มีข้อจำกัดอยู่บาง ประการ ได้แก่

- ในคดี impeachment ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ของสหรัฐอเมริกาในมาตรา 2 หมวด 2 กล่าวคือ เมื่อใดที่สภา Congress ได้ทำการฟ้องร้องต่อฝ่าย บริหาร ประธานาธิบดีไม่สามารถห้ามสภาไม่ให้กล่าวโทษดำเนินคดีได้ รวมทั้งยังไม่สามารถยกเลิกการ ลงโทษตามคำพิพากษาของสภา Senate ได้อีกเช่นกัน¹²⁵

- กรณีความผิดเกี่ยวกับ private civil ประธานาธิบดีไม่ สามารถใช้อำนาจให้อภัยโทษในส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดในทางแพ่งรวมทั้งความรับผิด ในทางแพ่งได้¹²⁶

- การกระทำความผิดทางอาญาต่อกฎหมายของมลรัฐ ประธานาธิบดีของสหรัฐก็ไม่สามารถใช้อำนาจให้อภัยโทษได้ เพราะเป็นอำนาจเฉพาะของผู้ว่าการรัฐ แต่ละมลรัฐ

- คดีการละเมิดอำนาจศาล (Contempts of Court) ประธานาธิบดีก็ไม่สามารถให้อภัยโทษได้ เนื่องจากว่าการกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาลนั้นถือว่าเป็น

¹²⁴ U.S. Constitution, "แหล่งที่มา: http://www.usconstitution.net/Constlop_Pard.html ". อ้างถึงใน อุมพร สิทธิบุรณญา. "การอภัยโทษในประเทศไทย : ศึกษาในกรณีการอภัยโทษเป็นการทั่วไป," หน้า 57.

¹²⁵ Kalt B.C., "Pardon Me? : The Constitutional Case against Presidential Self-Pardon." p.779.

¹²⁶ Ibid.

เป็นความผิดที่กระทำต่อเกียรติยศของศาล นอกจากนั้นเห็นว่าการกระทำความผิดดังกล่าวก็ไม่ได้เป็นการกระทำความผิดอาญาสำคัญในการกระทำผิดที่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายด้วย¹²⁷

(ข) กฎหมาย Regulation the Department's Title 28 of the U.S. Code the Federal Regulations Section 1.1-1.10 และ Section 0.35 และ 0.36

ตามกฎหมาย Title 28 of the U.S. Code the Federal Regulations Section 1.1-1.10 และ Section 0.35 และ 0.36 ได้กำหนดให้การใช้อำนาจในการให้อภัยโทษของประธานาธิบดีจะมี The Pardon Attorney และ The United State Attorney ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือในการพิจารณาคำร้องและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการให้อภัยโทษต่อประธานาธิบดี

ในปี ค.ศ.1865 ในช่วงที่ใกล้จะสิ้นสุดของ Civil War มีการจัดตั้งสำนักงาน the office of Pardon Clerk ขึ้นมา ต่อมาในปี ค.ศ.1893 บทบาทหน้าที่ของสำนักงานนี้ถูกส่งมอบไปยัง the office of the Attorney ทำหน้าที่ช่วยเหลือเกี่ยวกับการให้อภัยโทษ และในท้ายที่สุดสำนักงานดังกล่าวนี้ก็กลายมาเป็น the office of the Pardon Attorney โดยสังกัดกระทรวงยุติธรรม (the U.S. Department of Justice)¹²⁸

The Pardon Attorney ทำหน้าที่ในการช่วยเหลือประธานาธิบดีในส่วนการใช้อำนาจให้อภัยโทษภายใต้บัญญัติมาตรา 2 หมวด 2 วรรค 1 ของรัฐธรรมนูญ และตามบทบัญญัติกฎหมาย 28 CFR Section 0.35 และ 0.36 ซึ่งเกี่ยวกับอำนาจของ The Pardon Attorney ในเรื่องการร้องขอให้อภัยโทษของผู้กระทำความผิดโดยมีสำนักงานของ The Pardon Attorney ทำหน้าที่เป็นผู้ติดต่อประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐกับประชาชนรวมทั้งทำหน้าที่ในการตอบข่าวสารและตอบเรื่องราวที่ทำการสอบสวนเกี่ยวกับคดีและประเด็นที่ร้องขอให้อภัยโทษกับผู้ที่ร้องถามเข้ามา¹²⁹

The Pardon Attorney นั้นอยู่ภายใต้การควบคุมของ The Deputy Attorney General อำนาจหน้าที่ของเกี่ยวกับการร้องขอให้อภัยโทษนั้น มีอยู่หลายประการด้วยกัน กล่าวคือ The Pardon Attorney ทำหน้าที่ในการรับและตรวจสอบคำร้องขอ

¹²⁷ U.S. Constitution, "แหล่งที่มา: [Http://www.usconstitution.net/Constlop_Pard.html](http://www.usconstitution.net/Constlop_Pard.html) ". อ้างถึงใน อุมพร สิทธิบุรณญา. "การให้อภัยโทษในประเทศไทย : ศึกษาในกรณีการให้อภัยโทษเป็นการทั่วไป," หน้า 60.

¹²⁸ Pardons3, "แหล่งที่มา: [Http://Juris.Law.Pitt.Edu/Pardons3.Htm](http://Juris.Law.Pitt.Edu/Pardons3.Htm)." อ้างถึงใน อุมพร สิทธิบุรณญา. "การให้อภัยโทษในประเทศไทย : ศึกษาในกรณีการให้อภัยโทษเป็นการทั่วไป," หน้า 60

¹²⁹ Ibid.

อภัยโทษ หรือจัดให้มีการสอบสวนสิ่งต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการพิจารณาคำร้องที่มีการยื่นขออภัยโทษเข้ามา รวมทั้งยังมีหน้าที่ในการจัดเตรียมรายงานและจัดทำคำแนะนำที่จะเสนอต่อประธานาธิบดีที่เกี่ยวข้องกับคำร้องขออภัยโทษดังกล่าวนี้ที่ได้ยื่นคำร้องขอเข้ามา

ในส่วนของ The United States Attorney หรือเรียกอีกอย่างว่า The District Attorney ทำหน้าที่ร่วมกับ The Pardon Attorney ในการทำคำแนะนำที่จะเสนอต่อประธานาธิบดี ในเรื่องการขออภัยโทษโดย The Pardon Attorney จะร้องขอของ The United States Attorney ในเขตที่มีการพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการให้คำแนะนำและข้อมูลในคดีที่มีการร้องขออภัยโทษเข้ามาอันเนื่องมาจากว่า The United States Attorney เป็นผู้ดำเนินคดีเกี่ยวกับการกระทำผิดของผู้ที่ขออภัยโทษ ดังนั้นความเห็นของ The United States Attorney จึงเป็นประโยชน์ที่สำคัญต่อการพิจารณาให้คำแนะนำเกี่ยวกับคำร้องขออภัยโทษต่อประธานาธิบดี¹³⁰

The United States Attorney จะทำหน้าที่ในการช่วยเหลือประธานาธิบดีเกี่ยวกับการร้องขออภัยโทษอยู่หลายประการดังนี้คือ¹³¹

- ให้ข้อมูลความเป็นจริงและความเห็นเกี่ยวกับการกระทำ ความผิดทางอาญาที่ถูกพิพากษาลงโทษที่ไม่อาจจะพบได้ในรายงานการสอบสวนเกี่ยวกับภูมิหลังและข้อมูลอื่น ๆ เช่น ขอบเขตของการกระทำผิดกฎหมายของผู้ยื่นคำร้อง, พฤติการณ์ของการเข้าร่วมกระทำผิด, จำนวนเงินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิด, การบรรเทาต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น, ความเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมอื่น ๆ ของผู้ยื่นคำร้อง, ความมีชื่อเสียงในชุมชน และผลกระทบต่อผู้เคราะห์ร้ายจากการทำความผิดของผู้ยื่นคำร้องนอกจากนั้น ในบางครั้งอาจจะเป็นกรณีที่ The Pardon Attorney อาจจะร้องขอบันทึกการดำเนินคดี (Prosecution records) ที่เกี่ยวกับตัวผู้ยื่นคำร้องขออภัยโทษจาก The United States Attorney ที่ซึ่งเป็นบุคคลที่จะให้ข้อมูลดังกล่าวได้อย่างชัดเจน

- The United States Attorney มีหน้าที่ในการแจ้งข้อมูลไปยัง the Pardon Attorney ในกรณีที่ถ้าผู้ยื่นคำร้องที่ได้ร้องขออภัยโทษได้ปฏิเสธการยอมรับการกระทำผิดของตนเอง หรือเป็นกรณีที่ผู้ยื่นคำร้องขอยกเรื่องการเรียกร้องเกี่ยวกับความบริสุทธิ์ต่อการกระทำผิดที่ถูกดำเนินคดี หรือความเสียหายของกระบวนการยุติธรรม The United States จะต้องแจ้งถึงประเด็นเหล่านี้ด้วย

- ในคดีที่เกี่ยวกับการขออภัยโทษภายหลังจากการสิ้นสุดการพิพากษาลงโทษ The United States Attorney มีหน้าที่ที่จะต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟู

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ Ibid.

ตนเองของผู้กระทำผิดที่ร้องขอภัยโทษ (rehabilitation) ภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษต่อตัวผู้ยื่นคำร้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้กระทำผิดโดยมีเจตนาเพื่อที่จะแก้ไขต่อการทำความผิดของตน รวมถึงในคดีที่มีการขอภัยโทษลดโทษตามคำพิพากษาลง The United States Attorney จะต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับความประพฤติที่ดีของผู้ยื่นคำร้องที่เกิดขึ้นภายหลังจากมีคำพิพากษาลงโทษของศาลที่ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่จะช่วยให้ได้รับการภัยโทษ

- The United States Attorney ทำหน้าที่ในการร้องขอความเห็นและคำแนะนำของ ผู้พิพากษาที่ตัดสินคดี รวมทั้งยังมีหน้าที่ในการที่จะต้องให้ความเห็นร่วมกับ The Pardon Attorney และผู้พิพากษาที่ตัดสินคดีในประเด็นที่เกี่ยวกับการร้องขอภัยโทษ โดยที่ The United States Attorney อาจจะทำให้การสนับสนุน คัดค้าน หรือไม่แสดงความคิดเห็นใด ๆ เกี่ยวกับเรื่องที่ขอภัยโทษ ซึ่งความเห็นของ The United States Attorney จะเป็นประโยชน์ต่อการที่จะให้คำแนะนำของ the Pardon Attorney ในการที่จะทำคำแนะนำเสนอต่อประธานาธิบดีเกี่ยวกับคำร้องขอภัยโทษ

(2) บทบัญญัติแห่งกฎหมายระดับมลรัฐ

(ก) รัฐธรรมนูญของแต่ละมลรัฐ

ภายหลังจากที่มีการปฏิวัติในปี ค.ศ.1776 ของสหรัฐอเมริกาจากการเป็นอาณานิคมของอังกฤษ อำนาจในการอภัยโทษก็ถูกมอบไปยังผู้ว่าการรัฐของแต่ละรัฐในสหรัฐอเมริกาตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญของมลรัฐ โดยส่วนใหญ่แล้วรัฐธรรมนูญของมลรัฐต่าง ๆ จะกำหนดอำนาจในการอภัยโทษให้เป็นของผู้ว่าการรัฐ รวมทั้งการลดโทษตามคำพิพากษาเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา การชะลอการลงโทษ การยกโทษค่าปรับและการริบทรัพย์ ในบางรัฐผู้ว่าการรัฐยังสามารถอภัยโทษในกรณีเกี่ยวกับความบริสุทธิ์ของผู้ยื่นคำร้องได้ เช่น ในรัฐ Texas เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าในช่วงแรก ๆ นี้ผู้ว่าการรัฐมีอำนาจในการให้อภัยโทษอย่างกว้างขวาง แต่อย่างไรก็ตามในหลาย ๆ ครั้ง ก็ได้ข้อวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการใช้อำนาจอภัยโทษของผู้ว่าการรัฐ เช่น การใช้อำนาจไปในทางที่มีขอบด้วยเหตุผลทางด้านความสัมพันธ์ทางครอบครัว หรือเกี่ยวกับทางการเมือง การให้อภัยโทษหรือไม่ให้อภัยโทษบ่อย ๆ ที่เกิดจากความกดดันของประชาชนต่อการต่อต้านอาชญากรรมในขณะนั้น หรือการที่ผู้ว่าการรัฐทำการประมาทปล่อยตัวผู้ต้องหาไป อันเนื่องจากการที่ขาดข้อมูลในการพิจารณา หรือเป็นกรณีที่ผู้ว่าการรัฐไม่มีเวลาเพียงพอในการพิจารณา รวมทั้งการอนุญาตให้อภัยโทษโดยที่ไม่มีกฎเกณฑ์ในการพิจารณาใด ๆ เลย เช่น การปล่อยตัวผู้กระทำผิดในปี ค.ศ.1878 และปี ค.ศ.1879 ในรัฐ California¹³² หรือการใช้อำนาจอภัยโทษ

¹³² Gillin J.L., *Criminology and Pedogy*. p.581.

ของผู้ว่าการรัฐ Illinois ในการปล่อยตัวสมาชิกในครอบครัว เพื่อน รวมทั้งผู้ที่ให้สินบน¹³³ จากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้มีการกำหนดข้อจำกัดสำหรับการใช้อำนาจของผู้ว่าการรัฐในการอภัยโทษ

จากข้อวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการให้อำนาจของผู้ว่าการรัฐมีอำนาจอภัยโทษแก่ผู้กระทำผิดต่อกฎหมายของมลรัฐได้ ทำให้มีการจำกัดอำนาจเด็ดขาดของผู้ว่าการรัฐในการอภัยโทษ ดังนี้คือ

- ในธรรมนูญของมลรัฐส่วนใหญ่จะกำหนดให้ผู้ว่าการรัฐไม่มีอำนาจอภัยโทษให้แก่ ผู้ก่อขบฏ โดยจะกำหนดให้เป็นอำนาจของสภานิติบัญญัติของรัฐมีอำนาจนี้แทน ทั้งนี้ อันเนื่องมาจากความกลัวเกี่ยวกับว่าในบางครั้งอาจจะมีการก่อขบฏขึ้น โดยได้รับอิทธิพลจากการทางการเมือง และได้รับคำเนิรการช่วยเหลือจากผู้ว่าการรัฐเพื่อหลีกเลี่ยงจากการลงโทษในกรณีดังกล่าวนี้¹³⁴

- ผู้ว่าการรัฐไม่มีอำนาจในการอภัยโทษโดยทั่วไป (หรือที่เรียกกันว่า การนิรโทษกรรม) ที่ซึ่งเป็นอำนาจเฉพาะตัวของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาเท่านั้น

- ผู้ว่าการรัฐจะสามารถให้อภัยโทษในการกระทำผิดอาญาต่อมลรัฐได้ต่อเมื่อมีผู้ยื่นคำร้องขอเข้ามา และจะอภัยโทษได้ต้องรอให้ศาลมีคำพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิดก่อน ซึ่งจะแตกต่างจากอำนาจของประธานาธิบดีที่จะสามารถอภัยโทษให้กับบุคคลที่ยังมิได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดก็ได้

- ผู้ว่าการรัฐจะอภัยโทษได้ต่อเมื่อเป็นการกระทำผิดทางอาญาต่อกฎหมายของมลรัฐ ของตนเองเท่านั้น

ปัจจุบันสังเกตได้ว่า นอกจากข้อจำกัดอำนาจของผู้ว่าการรัฐดังกล่าวแล้ว การใช้อำนาจของผู้ว่าการรัฐไม่เด็ดขาดอย่างที่ผ่านมามีอันเนื่องมาจากการเกิดขึ้นของคณะกรรมการในการอภัยโทษที่จะทำหน้าที่ร่วมกับผู้ว่าการรัฐในการพิจารณาคำร้องขออภัยโทษ

คณะกรรมการอภัยโทษเกิดขึ้นมาจากความวิตกกังวลต่อผู้ว่าการรัฐในการที่จะใช้อำนาจในการอภัยโทษในทางที่มีขอบผ่านทางอิทธิพลทางการเมือง ผลประโยชน์ส่วนตัว ความกดดันจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง และจากสาธารณชน รวมทั้งการขาดข้อมูลและบุคลากรที่จะเข้ามาช่วยเหลือ และการให้อำนาจเด็ดขาดแก่ผู้ว่าการรัฐในการใช้อำนาจอภัยโทษแต่เพียงผู้เดียว

¹³³ Preventing Future Abuse of the Pardon Power by the Governor [Online], "แหล่งที่มา: <http://Dcbabrief.May2003.Preventingfutureabuseofthepardonpowerbythegovernor>," (2014, January 12).

¹³⁴ Presidential Pardon Vs. Pardon By Governors [Online], "แหล่งที่มา: http://Oror.Essortment.Com/PardonClemency_Rnfw.Htm." (2014, January 12).

ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ อาจจะทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับความไม่ชอบธรรมในการให้อภัยโทษของผู้ว่าการรัฐได้

ดังนั้น จึงมีแนวคิดการจัดตั้งคณะกรรมการอภัยโทษขึ้นมา โดยในปี ค.ศ.1857 โดยแนวคิดดังกล่าวนี้ รัฐ Minnesota ได้จัดให้มีคณะกรรมการอภัยโทษเกิดขึ้นเป็นรัฐแรกในสหรัฐอเมริกา ซึ่งต่อมาในภายหลังรัฐอื่น ๆ ก็จัดให้มีคณะกรรมการอภัยโทษขึ้นมาให้ดำเนินงานเกี่ยวกับการยื่นคำร้องขออภัยโทษเช่นเดียวกัน

ในคณะกรรมการอภัยโทษนั้นก็ประกอบไปด้วยบุคคลที่แตกต่างกันไปในแต่ละมลรัฐ ในบางมลรัฐผู้ว่าการรัฐก็เป็นหนึ่งในคณะกรรมการอภัยโทษ โดยดำรงตำแหน่งเป็นประธานของคณะกรรมการ เช่น ในรัฐ Nebraska, รัฐ Nevada หรืออีกกรณีหนึ่งผู้ว่าการรัฐไม่ได้เป็นหนึ่งในคณะกรรมการ โดยที่คณะกรรมการอภัยโทษอาจจะประกอบไปด้วย รองผู้ว่าการรัฐ หรืออัยการ (The Attorney General) ให้เป็นคณะกรรมการ หรือในบางรัฐมีหัวหน้าศาลสูงสุดก็เป็นหนึ่งในสมาชิกของคณะกรรมการ นอกจากนี้ในบางรัฐ the State auditor หรือ the State comptroller ก็เป็นคณะกรรมการอภัยโทษด้วย หรือในรัฐ California กำหนดให้ผู้คุมเรือนจำเป็นสมาชิกของคณะกรรมการอภัยโทษด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่า คณะกรรมการอภัยโทษของแต่ละรัฐก็แตกต่างกันไป ซึ่งมีทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร เจ้าหน้าที่จากกระทรวงยุติธรรม รวมทั้งเจ้าหน้าที่จากเรือนจำ นอกจากนี้ในบางรัฐยังมีตัวแทนของประชาชนเป็นสมาชิกคณะกรรมการอภัยโทษด้วย¹³⁵

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอภัยโทษของแต่ละรัฐก็มีอำนาจหน้าที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับรัฐธรรมนูญของรัฐนั้นจะกำหนด อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่าอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอภัยโทษมี 3 ประเภท ดังนี้

- คณะกรรมการอภัยโทษ ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา โดยปกติเมื่อมีการยื่นคำร้องขออภัยโทษเข้ามาคำร้องนั้นจะต้องถูกนำเข้ามาที่คณะกรรมการอภัยโทษก่อนเพื่อทำการพิจารณาคำร้องขอและทำคำแนะนำให้แก่ผู้ว่าการรัฐ แต่อย่างไรก็ตามผู้ว่าการรัฐไม่ต้องทำตามคำแนะนำของคณะกรรมการที่ทำคำแนะนำเสนอมาก็ได้ ผู้ว่าการรัฐสามารถทำอะไรก็ได้เท่าที่คิดว่าเหมาะสม เช่น ในรัฐ Delaware ในธรรมนูญของรัฐ Article 7 กำหนดให้ผู้ว่าการรัฐมีอำนาจให้อภัยโทษให้แก่ผู้ยื่นคำร้องที่กระทำผิดต่อกฎหมายมลรัฐ แต่จะไม่มีกรให้อภัยโทษโดยผู้ว่าการรัฐได้ เว้นแต่จะมีคำแนะนำเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยคะแนนเสียงข้างมากของคณะกรรมการ แต่ผู้ว่าการรัฐไม่ถูกผูกมัดที่จะต้องทำตามคำแนะนำของคณะกรรมการ ผู้ว่าการรัฐสามารถตัดสินใจได้อย่างอิสระในทุกกรณี

¹³⁵ Gillin J.L., *Criminology and Pedagogy*. p.557-578.

- คณะกรรมการอภัยโทษ ที่ทำหน้าที่ให้คำแนะนำต่อผู้ว่าการรัฐเกี่ยวกับคำร้องขออภัยโทษ ซึ่งถ้าผู้ว่าการรัฐต้องการจะมีการให้อภัยโทษต่อบุคคลใดที่ยื่นคำร้องขออภัยโทษ จะต้องมีความแนะนำที่เห็นชอบด้วยกับการให้อภัยโทษของคณะกรรมการอภัยโทษ ผู้ว่าการรัฐถึงจะให้อภัยโทษได้ เช่น ในรัฐ Texas ธรรมนูญของรัฐกำหนดให้ ผู้ว่าการรัฐมีอำนาจในการให้อภัยโทษ โดยต้องมีคำแนะนำเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยคะแนนเสียงข้างมากของคณะกรรมการอภัยโทษ เห็นชอบด้วยผู้ว่าการรัฐก็สามารถจะให้อภัยแก่บุคคลผู้ยื่นคำร้องได้¹³⁶

- คณะกรรมการอภัยโทษที่มีผู้ว่าการรัฐเป็นสมาชิกในคณะกรรมการ ซึ่งในประเภทนี้อำนาจในการอภัยโทษทั้งในเรื่องการพิจารณาให้อภัยโทษหรือไม่ให้อภัยโทษ จะอยู่ที่คณะกรรมการอภัยโทษโดยที่มีผู้ว่าการรัฐเป็นสมาชิก และมีเสียงในการลงมติ 1 คะแนนเสียง เช่น ในรัฐ Nebraska ธรรมนูญของรัฐกำหนดให้คณะกรรมการของการอภัยโทษประกอบด้วยผู้ว่าการรัฐ ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นประธานของคณะกรรมการในการพิจารณาคำร้องขออภัยโทษในทุกรูปแบบที่ยื่นคำร้องขอเข้ามา¹³⁷

จะเห็นได้ว่าหลังการเกิดขึ้นของคณะกรรมการอภัยโทษ อำนาจในการอภัยโทษของผู้ว่าการรัฐไม่ได้ขาดเหมือนดังก่อน แต่ทั้งนี้ก็เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะเป็นการป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบของผู้ว่าการรัฐ และเพื่อให้มีคณะกรรมการทำงานหรือดำเนินงานเพื่อเป็นการช่วยเหลือในการตัดสินใจของผู้ว่าการรัฐในการอภัยโทษให้มีความรอบคอบมากยิ่งขึ้น

3.2.2.2 ประเภทของการอภัยโทษ

ตามที่รัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาและธรรมนูญของมลรัฐต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดให้ประธานาธิบดีและผู้ว่าการรัฐมีอำนาจในการที่จะให้อภัยโทษแก่การกระทำความผิดต่อกฎหมาย จากการศึกษาพบว่าการอภัยโทษในสหรัฐอเมริกานั้นมีหลายรูปแบบซึ่งสามารถแยกประเภทได้ ดังนี้

(1) การอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข (Full pardon)

การอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข เป็นการปล่อยตัวบุคคลผู้กระทำความผิดจากการลงโทษโดยไม่มีข้อจำกัดใด ๆ เลย ซึ่งการอภัยโทษ โดยไม่มีเงื่อนไขนี้ มีผลทำให้เป็นการยกเว้นผู้กระทำความผิดจากการลงโทษตามคำพิพากษาและเป็นการยกเว้นความผิดด้วย โดยคำ

¹³⁶ Texas Board of Pardons and Paroles [Online], "แหล่งที่มา:

<http://www.texasboardofpardonsandparoleshomepage.htm>, (2014, January 20).

¹³⁷ State of Nebraska Board of Pardons [Online], "แหล่งที่มา:

<http://www.stateofnebraskaboardofpardonsapplication.htm>, (2014, January 22).

พิพากษาที่ตัดสินลงโทษนั้นถูกยกเลิกราวกับว่าไม่เคยมีคำพิพากษานั้นมาก่อน เป็นผลทำให้บุคคลผู้กระทำความผิดทางอาญานั้นเป็นผู้บริสุทธิ์และทำให้ข้อจำกัดสิทธิต่าง ๆ ที่เป็นผลมาจากคำพิพากษาลงโทษหมดไป

(2) การอภัยโทษโดยมีเงื่อนไข (Conditional pardon)

การอภัยโทษจะยังไม่เกิดผลเป็นการยกเว้นความผิดจนกว่าผู้กระทำความผิดจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ก่อนกล่าวคือ อาจต้องกระทำการหรือไม่กระทำการบางอย่างตามที่กำหนดไว้ เช่น เงื่อนไขที่กำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องออกไปจากประเทศก่อน

(3) การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา (commutation of Sentence)

การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา เป็นรูปแบบการใช้อำนาจในการอภัยโทษอีกรูปแบบหนึ่งของประธานาธิบดีและผู้ว่าการรัฐ การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาสามารถกระทำได้ 2 กรณีคือ โดยเป็นการเปลี่ยนจากโทษที่กำหนดไว้ตามคำพิพากษาเดิมให้เบาหรือน้อยลง เช่น เปลี่ยนจากโทษจำคุกตลอดชีวิตมาเป็นโทษจำคุก 10 ปี

(4) การชะลอการลงโทษ (Reprieve)

การชะลอการลงโทษถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจในการอภัยโทษของประธานาธิบดีและผู้ว่าการรัฐอีกรูปแบบหนึ่งเช่นกัน การชะลอการลงโทษไม่ใช่วิธีการยกโทษหรือลดการลงโทษตามคำพิพากษาของศาล แต่มีลักษณะเป็นวิธีการที่จะหยุดเวลาชั่วคราวของคำพิพากษาลงโทษ ซึ่งโดยปกติก็เป็นการหยุดเวลาลงในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ให้แก่ผู้ต้องโทษ วิธีการในการชะลอการลงโทษนั้น โดยปกติจะใช้กับผู้ต้องโทษในกรณีที่มีคำพิพากษาประหารชีวิตด้วยเหตุผลหลายประการ

(5) การยกเลิกค่าปรับและการริบทรัพย์ (Remission of

fines and forfeitures)

ในบางกรณีผู้กระทำความผิดทางอาญาอาจจะมีคำพิพากษาลงโทษให้จ่ายเงินค่าปรับหรือริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดอันเนื่องมาจากการกระทำความผิด ประธานาธิบดีและผู้ว่าการรัฐจึงมีอำนาจในการยกเลิกหรือลดค่าปรับและมีอำนาจในการคืนทรัพย์สินที่ถูกริบอันเนื่องมาจากการลงโทษในการกระทำความผิดทางอาญา ซึ่งถือได้ว่าอำนาจในการยกเลิกค่าปรับและการริบทรัพย์นี้เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของวิธีการอภัยโทษในสหรัฐอเมริกา

(6) การอภัยโทษโดยทั่วไป

ในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้นการอภัยโทษโดยทั่วไปก็คือ การนิรโทษกรรม (amnesty) นั่นเอง การนิรโทษกรรมในสหรัฐอเมริกานั้นก็คือ การอภัยโทษโดยมีวัตถุประสงค์ในการที่จะเป็นการยกเลิกการกระทำความผิดที่ผ่านมาให้กับกลุ่มบุคคลที่กระทำผิดทางอาญาในความผิดเดียวกัน ซึ่งโดยเป็นความผิดเกี่ยวกับทางการเมือง เช่น การก่อกบฏหรือการจลาจล ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการนิรโทษกรรม หลาย ๆ ประการ เช่น เพื่อความปรองดองของคนในชาติ โดยที่พิจารณาแล้วเห็นว่าความผาสุกของคนในชาติสำคัญกว่าการลงโทษผู้กระทำผิด

การให้อภัยโทษโดยทั่วไปแก่คณะบุคคลหรือการนิรโทษกรรม นั้นจะทำในรูปแบบพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมโดยเป็นการอภัยโทษให้แก่คณะบุคคลที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาคดี แต่ยังไม่มีความพิพากษาตัดสินลงโทษ สำหรับบุคคลใดหรือประเภทความผิดใดที่จะอยู่ในข่ายของการนิรโทษกรรมนั้นขึ้นอยู่กับถ้อยคำในประกาศนิรโทษกรรม (The Proclamation) เช่น การนิรโทษกรรมของประธานาธิบดี Carter ถ้อยคำในประกาศลงวันที่ 21 มกราคม ค.ศ.1977 บุคคลที่ได้รับนิรโทษกรรม คือ บุคคลผู้ที่ได้ฝ่าฝืนพระราชบัญญัติ The Military Selective Act ที่ได้กระทำการหลบหนีหรือละเว้นการกระทำการ ระหว่างวันที่ 4 สิงหาคม ค.ศ.1964 และวันที่ 28 มีนาคม ค.ศ.1973 หรือการนิรโทษกรรมโดยประธานาธิบดี George Washington ในปี ค.ศ.1794 บุคคลที่ได้รับนิรโทษกรรมคือบุคคลที่มีส่วนร่วมในการจลาจล Whiskey Rebellion ที่ได้กระทำการก่อกบฏต่ออำนาจการเก็บภาษีเหล้าที่รัฐบาลได้ออกกฎหมายมา อย่างไรก็ตามปัจจุบันนี้การนิรโทษกรรมในสหรัฐอเมริกาแทบจะไม่มีการใช้อำนาจนี้แล้ว

ผลของการอภัยโทษโดยทั่วไป (General Pardon) ในสหรัฐอเมริกา หรือการนิรโทษกรรมนั้น โดยทั่ว ๆ ไปก็มีผลเช่นเดียวกับการอภัยโทษคือเป็นการยกเว้นโทษและยกเว้นความผิด แต่อย่างไรก็ตามการนิรโทษกรรมต่างจากการอภัยโทษตรงที่การนิรโทษกรรมอาจจะถูกใช้ในกรณีที่ยังไม่มีการพิจารณาคดี และในกรณีที่ยังไม่มีความพิพากษาตัดสินโทษ ส่วนการอภัยโทษในรูปแบบอื่น ๆ นั้นในทางปฏิบัติจะมีการพิจารณาเกี่ยวกับการขออภัยโทษเมื่อนั้นศาลมีความพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิดแล้ว นอกจากนี้การนิรโทษกรรมมุ่งเน้นที่การยกเลิกการกระทำ ความผิดที่ผ่านมาในอดีตให้กับผู้กระทำผิดเป็นกลุ่มที่มีการกระทำผิดแบบเดียวกัน ส่วนการอภัยโทษถูกใช้โดยมุ่งเน้นที่ตัวผู้กระทำผิดเพื่อเป็นการใช้ผู้กระทำผิดได้รับการยกเว้นจากความรับผิดชอบ

จะเห็นได้ว่า การอภัยโทษโดยทั่วไปในประเทศสหรัฐอเมริกา แตกต่างจากการอภัยโทษโดยทั่วไปในประเทศไทยอย่างชัดเจน เพราะการอภัยโทษโดยทั่วไปใน ความหมายของประเทศสหรัฐอเมริกานั้นหมายถึงการนิรโทษกรรม(Amnesty) ซึ่งเป็นอำนาจของ ประธานาธิบดีโดยกระทำในรูปแบบของพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม ส่วนผู้ว่าการรัฐนั้น ธรรมนูญส่วนใหญ่ของมลรัฐไม่ได้ให้อำนาจผู้ว่าการรัฐอภัยโทษในกรณีการก่อกบฏหรือจลาจล แต่สำหรับประเทศ

ไทยการอภัยโทษโดยทั่วไป หรือการอภัยโทษเป็นการทั่วไปหมายถึง พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการพระราชทานอภัยโทษแก่นักโทษเด็ดขาดทุกคน ดำเนินการโดยตราพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษตามการถวายคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี โดยในพระราชกฤษฎีกาจะกำหนดรายละเอียดของเกณฑ์ปล่อยตัว เกณฑ์ลดโทษ และเกณฑ์ที่ไม่ได้รับพระราชทานอภัยโทษไว้ ซึ่งการที่คณะรัฐมนตรีจะกราบบังคมทูลฯ ขอพระราชทานอภัยโทษให้เป็นการทั่วไปนั้นจะต้องมีเหตุอันเป็นมงคลอันเกี่ยวเนื่องกับพระราชพิธีที่สำคัญ หรือมีวาระสำคัญต่อเหตุการณ์บ้านเมือง หรือมีเหตุผลในทางราชทัณฑ์ ดังนั้นจะพบว่า การอภัยโทษโดยทั่วไปหรือการอภัยโทษเป็นการทั่วไปของประเทศไทยยังคงความหมายถึงการอภัยโทษโดยทั่ว ๆ ไปอยู่ แต่เป็นการอภัยโทษในโอกาสสำคัญอันถือเป็นการกระทำเพื่อการประกอบพระราชกุศลและเพื่อยุติความทุกข์ทางอาญา แต่การอภัยโทษโดยทั่วไปในประเทศสหรัฐอเมริกา คือความหมายของการนิรโทษกรรมในประเทศไทยนั่นเอง จึงถือได้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกาไม่มีรูปแบบการอภัยโทษเป็นการทั่วไปอย่างในประเทศไทย

3.2.2.3 สถิติของการอภัยโทษ

จากสถิติการของอภัยโทษในกรณีการทำความผิดของกฎหมายสหรัฐ (Federal Offence) ในช่วงระยะเวลา 12 ปี นับตั้งแต่การดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดี George H.W. Bush จนถึงการดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดี William J. Clinton (ค.ศ.1989-ค.ศ.2001) ปรากฏว่ามีการอภัยโทษแก่ผู้ยื่นคำร้องในจำนวนที่น้อยมาก

ในสมัย George H.W. Bush (ค.ศ.1989- ค.ศ.1993) มีผู้ยื่นคำขอเข้ามาเป็นจำนวน 1,466 คดี แบ่งเป็นการอภัยโทษจำนวน 731 คดี และการเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา 735 คดี แต่ปรากฏการให้อภัยโทษเพียง 74 คดี และการเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา 3 คดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี ค.ศ. 1990 และ ค.ศ. 1992 มีผู้ขออภัยโทษและเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาจำนวนทั้งหมด 733 คดี แต่ปรากฏว่าไม่มีการให้อภัยโทษหรือเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาเลย ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนที่น้อยมากเมื่อเทียบกับสถิติการอภัยโทษเฉพาะรายในประเทศไทย

ในสมัยประธานาธิบดี William J. Clinton (ค.ศ. 1993- ค.ศ.200) มีผู้ยื่นคำร้องเข้ามา 7,489 คดี โดยขออภัยโทษ 2,001 คดี และขอเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา 5,488 คดี แต่มีการอนุญาตให้ตามคำร้องขอรวมทั้งหมด 459 คดี แบ่งเป็นอภัยโทษ 396 คดี เปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา 61 คดี และยกเว้นค่าปรับ 2 คดี

จากสถิติการอภัยโทษโดยประธานาธิบดีดังกล่าวข้างต้น ไม่รวมถึงการอภัยโทษโดยทั่วไป

สำหรับสถิติ การขออภัยโทษในการทำความผิดอาญาต่อกฎหมายมลรัฐนั้นปรากฏว่ามีจำนวนการให้อภัยโทษน้อยลงเช่นกัน ตัวอย่างเช่น รัฐ Louisiana

ในปี ค.ศ.1991-1992 คณะกรรมการอภัยโทษให้คำแนะนำว่าควรให้อภัยโทษจำนวน 156 คดี ผู้ว่าการรัฐเห็นชอบเพียง 40 คดี, ปี ค.ศ.1992-1993 คณะกรรมการอภัยโทษให้คำแนะนำ 220 คดี ผู้ว่าการรัฐเห็นชอบเพียง 59 คดี, ปี ค.ศ. 1994-1995 คณะกรรมการอภัยโทษให้คำแนะนำ 264 คดี ผู้ว่าการรัฐเห็นชอบเพียง 33 คดีและในปี ค.ศ.1996-1997 คณะกรรมการอภัยโทษให้คำแนะนำ 100 คดี แต่ผู้ว่าการรัฐไม่ให้ความเห็นชอบเลยแม้แต่คดีเดียว

จากสถิติจะเห็นได้ว่าในช่วงระยะเวลา 10-20 ปีที่ผ่านมา การใช้อำนาจในการอภัยโทษของประธานาธิบดีและผู้ว่าการรัฐ มีแนวโน้มจะให้อภัยโทษแก่ผู้กระทำผิดทางอาญาน้อยลงกว่าเดิมมาก ไม่ว่าจะเป็นกรณีการขออภัยโทษ และกรณีการขอเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา

ในส่วนของกรอภัยโทษโดยทั่วไปซึ่งเป็นอำนาจของประธานาธิบดีที่มีให้กับกลุ่มบุคคลในกรณีการทำความผิดเกี่ยวกับทางการเมืองในสหรัฐ เช่น การก่อกบฏ การก่อจลาจล การก่อกบฏ ซึ่งไม่ใช่ความหมายเดียวกับการอภัยโทษเป็นการทั่วไปในประเทศไทย หากแต่หมายถึงการนิรโทษกรรม

จากสถิติพบว่ากรอภัยโทษโดยทั่วไปหรือการนิรโทษกรรมในสหรัฐอเมริกามีน้อยมากเช่นกัน จากประวัติศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาพบว่ามีการใช้อำนาจในการอภัยโทษโดยทั่วไปให้แก่กลุ่มบุคคลโดยประธานาธิบดีสหรัฐนั้นมีอยู่เพียงไม่กี่ครั้ง โดยเริ่มมีขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ.1795 ในสมัยประธานาธิบดี George Washington, ปี ค.ศ.1800 โดยประธานาธิบดี Adam, ปี ค.ศ.1815 โดยประธานาธิบดี Madison, ปี ค.ศ.1863 โดยประธานาธิบดี Lincoln , ปี ค.ศ.1865, 1867-1868 โดยประธานาธิบดี Johnson, ปี ค.ศ. 1902 โดยประธานาธิบดี Roosevelt และท้ายที่สุดในปี ค.ศ.1977 โดยประธานาธิบดี Carter

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ปัจจุบันนี้ในสหรัฐอเมริกาไม่ค่อยมีการอภัยโทษโดยทั่วไป หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่าการนิรโทษกรรม ให้แก่ผู้กระทำผิดแล้ว ซึ่งโดยส่วนใหญ่การอภัยโทษในสหรัฐอเมริกาจะถูกใช้เพื่อเป็นการอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดเฉพาะรายมากกว่า โดยอาจจะอยู่ในรูปแบบของการอภัยโทษโดยมีเงื่อนไขหรือไม่มีเงื่อนไข หรือเป็นการอภัยโทษโดยเปลี่ยนโทษประหารชีวิตเป็นจำคุกตลอดชีวิต หรือลดโทษตามคำพิพากษาของศาลลงเป็นส่วนใหญ่มากกว่า

3.2.2.2.4 ผลทางกฎหมายของการอภัยโทษ

เมื่อผู้กระทำความผิดอาญาต่อกฎหมายของรัฐ (Federal offenses) ได้รับการอภัยโทษจากประธานาธิบดี หรือกรณีผู้กระทำความผิดอาญากฎหมายของมลรัฐ (States offenses) ได้รับการอภัยโทษจากผู้ว่าการรัฐจะทำให้เกิดผลเป็นการบรรเทาโทษที่มีต่อตัวผู้กระทำความผิดอันเนื่องมาจากการกระทำผิด โดยพิจารณาได้ดังนี้

(ก) ผลทางกฎหมายตามประเภทของการอภัยโทษ

การอภัยโทษจะมีผลบรรเทาโทษต่อผู้ยื่นคำร้องขออภัยโทษ เพียงใดก็ขึ้นอยู่กับประเภทของการอภัยโทษให้กับผู้กระทำผิดด้วย กล่าวคือ

(1) การอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข (full pardon)

เมื่อผู้กระทำผิดได้รับการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข จะเป็นผลทำให้ปลดเปลื้องทั้งการลงโทษที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำความผิดและปลดเปลื้องความผิด (guilt) ของผู้ที่ได้รับการอภัยโทษด้วย ตัวอย่างการให้อภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขที่เห็นได้ชัดที่สุดคือ ในคดี Garland ซึ่งได้รับการอภัยโทษจากประธานาธิบดี Johnson ในปี ค.ศ.1865 โดยได้รับการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขเกี่ยวกับการกระทำความผิดทั้งหมด ที่เกิดจากการกระทำของเขาที่มีส่วนร่วมไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมจากการจลาจลในสงครามกลางเมือง

ในเรื่องผลของการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขนี้ ผู้พิพากษา Field ได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ไว้ว่า การอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขนั้น นอกจากจะทำให้ปลดเปลื้องการลงโทษที่กำหนดไว้อันเนื่องมาจากการกระทำผิดแล้ว และยังมีผลเป็นการปลดเปลื้องความผิดของผู้ที่ได้รับการอภัยโทษด้วย รวมทั้งยังมีผลทำให้เป็นการลบรอยมลทินของการกระทำความผิดออกจากตัวผู้ที่ได้รับการอภัยโทษ โดยไม่มีเงื่อนไข ดังนั้นในสายตาของกฎหมาย ผู้ที่ได้รับการอภัยโทษเปรียบเสมือนผู้บริสุทธิ์ ราวกับว่าเขาไม่เคย กระทำความผิดมาก่อนเลย

ดังนั้นถ้าได้มีการให้อภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขแก่ผู้กระทำผิดโดยที่ถ้าให้การอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข ก่อนมีการตัดสินลงโทษของศาล จะเป็นผลป้องกันจากการลงโทษใด ๆ และการไร้ความสามารถในทางกฎหมาย ที่ซึ่งจะเป็นผลมาจากการถูกตัดสินลงโทษ

แต่ถ้าผู้กระทำผิดได้รับการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข ในภายหลังจากการมีคำพิพากษาลงโทษ การอภัยโทษจะเป็นผลทำให้ การลงโทษตามคำพิพากษา และการไร้ความสามารถในทางกฎหมายต่าง ๆ หดไป และคืนสิทธิความเป็นพลเมือง (civil rights) ทั้งหมดให้แก่ผู้ที่ได้รับการอภัยโทษ¹³⁸

จะเห็นได้ว่าการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข นอกจากจะเป็นการยกเว้นจากการลงโทษแล้ว ยังเป็นการยกเว้นความผิด นอกจากนั้นยังทำให้การไร้ความสามารถทางกฎหมาย (civil disability) ที่เกิดจากคำพิพากษาลงโทษในการกระทำผิดทางอาญากลับคืนมาด้วย ซึ่งถ้าผู้กระทำผิดไม่ได้รับการอภัยโทษการไร้ความสามารถในทางกฎหมายนี้จะเกิดผลในทาง

¹³⁸ Pardon and Reprieves [Online], "แหล่งที่มา: [Http://Pardonsandreprieves-Legalresearch.Thm](http://Pardonsandreprieves-Legalresearch.Thm)," (2014, February 2).

กฎหมายต่อผู้กระทำผิดทั้งในระหว่างการถูกกักขัง และภายหลังจากการปล่อยตัว หรือถูกปล่อยออกจากคุมประพฤติหรือออกจากการพักการลงโทษ

การไร้ความสามารถในทางกฎหมายดังกล่าวนี้ กล่าวคือเป็นผลที่เกิดขึ้นจากคำพิพากษาลงโทษของศาลสำหรับการกระทำผิดกฎหมาย ซึ่งจะมีผลเป็นการลบล้างเอกสิทธิบางอย่างของผู้ต้องโทษ เช่น สิทธิในการลงคะแนน การเข้ารับราชการ การได้ใบอนุญาติทำงาน การทำข้อตกลงในทางกฎหมาย การได้รับเงินประกัน และเงินบำนาญ ใบอนุญาติในการขับขี่รถยนต์ หรือสิทธิในการถืออาวุธปืนที่เกิดจากการถูกตัดสิทธิอันเนื่องมาจาก การกระทำความผิดอาญาอย่างร้ายแรง¹³⁹ หรือมลรัฐTexas กำหนดให้คืนสิทธิความเป็นพลเมืองเมื่อมีการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข เช่น สิทธิในการเป็นคณะลูกขุน เป็นต้น

(2) การอภัยโทษโดยมีเงื่อนไข (conditional pardon)

ผู้กระทำผิดที่ได้รับการอภัยโทษโดยมีเงื่อนไขนั้นจะมีผลในทางกฎหมายทำให้ได้รับการยกโทษและการยกเลิกความผิดแต่ไม่เป็นผลทำให้คืนสิทธิความเป็นพลเมืองหรือการไร้ความสามารถทางกฎหมายกลับคืนมา นอกจากนี้ ถ้าผู้กระทำผิดที่ได้รับการอภัยโทษโดยมีเงื่อนไขไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข บุคคลนั้นอาจจะถูกเพิกถอนการอภัยโทษได้ และต้องกลับไปรับโทษตามคำพิพากษาที่เหลือต่อไป

(3) การลดโทษตามคำพิพากษาลงหรือเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา

ผลของการที่ผู้กระทำผิดได้รับการอภัยโทษโดยการลดโทษตามคำพิพากษาเป็นผลทำให้ผู้กระทำผิดได้รับการลดโทษจำคุกให้มีระยะเวลาการจำคุกน้อยลงหรือเปลี่ยนจากโทษประหารชีวิตเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตเท่านั้น แต่การอภัยโทษโดยการลดโทษดังกล่าวนี้ไม่ได้มีผลเป็นการยกเว้นความผิดให้แก่ผู้ที่ได้รับการอภัยโทษเหมือนอย่างกรณีการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข

(4) การชะลอการลงโทษ

ผลของการที่ผู้กระทำผิดได้รับการอภัยโทษโดยชะลอการลงโทษนั้น จะไม่มีผลเป็นการยกเว้นโทษ หรือยกเว้นความผิดให้แก่ผู้กระทำผิด เป็นแต่เพียงการหยุดหรือพักการลงโทษชั่วคราว หรือเป็นการเลื่อนเวลาการลงโทษออกไป ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นการเลื่อนเวลา

¹³⁹ Mullins Jerome P. 12 Steps to a Federal Pardon. [Online], "แหล่งที่มา: [Http://www.SiliconValley.Com/Pardonme/Index.Shtml](http://www.SiliconValley.Com/Pardonme/Index.Shtml) " (2014, February 4).

ออกไปช่วงสั้น ๆ ด้วยเหตุผลหลายประการเช่น การให้นักโทษประหารมีโอกาสกลับไปเยี่ยมญาติ ครอบครัวที่กำลังป่วยหนักอยู่

(5) การยกเลิกค่าปรับหรือการถูกริบทรัพย์

ผลของการอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิด คือ ผู้กระทำความผิดไม่ต้องจ่ายค่าปรับตามคำพิพากษาลงโทษหรือได้คืนสิ่งที่ถูกริบทรัพย์ไป แต่ไม่ได้มีผลเป็นการยกเว้นความผิด

(6) การอภัยโทษโดยทั่วไป (การนิรโทษกรรม)

ในสหรัฐอเมริกา นั้น การอภัยโทษโดยเป็นการทั่วไปให้กับกลุ่มหรือคณะบุคคล ซึ่งปกติจะเป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับทางการเมือง โดยมีวัตถุประสงค์ในการอภัยโทษเพื่อที่จะยกเลิกการกระทำความผิดอาญานั้น และเพื่อต้องการให้ประชาชนโดยทั่วไปลืมการกระทำความผิดที่ผ่านมาแล้วในอดีต ผลทางกฎหมายของการนิรโทษกรรมนั้นก็จะมีผลเช่นเดียวกับการอภัยโทษ โดยไม่มีเงื่อนไขโดย มีผลเป็นการยกเว้นโทษ และยกเว้นความผิด รวมทั้งมีผลเป็นการคืนสิทธิต่าง ๆ ที่สูญเสียไป ดังนั้นจึงถือเสมือนว่าผู้กระทำความผิดไม่ได้กระทำความผิดมาก่อน¹⁴⁰

จะเห็นได้ว่าเฉพาะแต่การอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขเท่านั้นที่จะมีผลเป็นการยกเว้นการลงโทษและยกเลิกความผิด รวมทั้งคืนสิทธิต่าง ๆ ที่สูญเสียไป (civil liability) อันเกิดจากคำพิพากษาลงโทษต่อผู้กระทำความผิด ซึ่งการอภัยโทษในรูปแบบอื่น ๆ ไม่มีผลเช่นนี้ อย่างไรก็ตามการนิรโทษกรรมก็มีผลเช่นเดียวกับการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข แต่ทั้งนี้วัตถุประสงค์ในการใช้แตกต่างกันออกไป โดยวิธีการให้อภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไขนั้น ซึ่งตามปกติจะใช้วิธีการอภัยโทษโดยมุ่งเน้นที่ตัวผู้กระทำความผิดโดยการอภัยโทษเพื่อที่จะให้ผู้ต้องโทษพ้นจากความรับผิดชอบแต่การนิรโทษกรรมมุ่งเน้นที่การกระทำผิด เพื่อที่จะยกเลิกความผิดทางอาญาที่เกิดขึ้นมาแล้วในอดีต

(ข) ข้อสังเกตในผลทางกฎหมาย

ข้อสังเกต เมื่อมีการให้อภัยโทษแก่ผู้กระทำความผิดก็จะทำให้เกิดผลทางกฎหมายต่าง ๆ เช่น อาจจะเป็นการยกเว้นโทษหรือการอภัยโทษไม่มีเงื่อนไข ซึ่งจะมีผลเป็นการคืนสิทธิต่าง ๆ ที่สูญเสียไปให้แก่ผู้กระทำความผิดนั้น ในช่วงแรก ๆ ดูเหมือนว่าการอภัยโทษสามารถที่จะให้

¹⁴⁰ สุรพล คงลาภ, "นิรโทษกรรม : ศึกษาเกี่ยวกับเงื่อนไขและผลทางกฎหมาย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534). หน้า 45.

อภัยโทษโดยขัดต่อเจตนาของผู้กระทำผิดที่ซึ่งได้รับการอภัยโทษและตัวบุคคลผู้ที่ได้รับการอภัยโทษสามารถปฏิเสธการได้รับการอภัยโทษได้

โดยในคดี U.S. v Wilson ศาลสูงสุด (Supreme Court) กล่าวว่า การอภัยโทษก็เหมือนของขวัญที่สามารถจะไม่ได้ และแนวคำพิพากษาของศาลต่อมาก็ได้ดำเนินแนวทางตาม เช่น ในคดี Burdick v U.S. ซึ่งในคดี Burdick ได้รับการอภัยโทษโดยไม่มีเงื่อนไข แต่ Burdick ปฏิเสธที่จะรับการให้อภัยโทษนี้ ซึ่งก็สามารถกระทำได้¹⁴¹

อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมา ศาลได้กลับหลักแนวทางเดิมที่วางไว้ว่าผู้กระทำผิดสามารถปฏิเสธการได้รับการอภัยโทษได้ โดยมีคำวินิจฉัยใหม่ไว้ ในคดี Biddle v Perovich ปรากฏว่าศาลได้ลงโทษตามคำพิพากษาเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา จากโทษประหารชีวิตเป็นจำคุกตลอดชีวิต โดยที่ศาลได้มีคำวินิจฉัยไม่ให้ Perovich สามารถปฏิเสธการได้รับการอภัยโทษดังกล่าวได้ โดยศาลกล่าวว่า การอภัยโทษในปัจจุบันนี้ไม่ได้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการให้ความกรุณาโดยส่วนตัวของผู้ที่มีอำนาจอภัยโทษ แต่มันเป็นส่วนหนึ่งที่กำหนดไว้โดยรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจอภัยโทษแก่ผู้มีอำนาจสูงสุดของประเทศ ซึ่งข้อกำหนดของการใช้อำนาจอภัยโทษของผู้มีอำนาจสูงสุดนี้ ก็คือ ความผาสุกของประชาชน ดังนั้น การลดโทษตามคำพิพากษาจากโทษประหารชีวิตเป็นจำคุกตลอดชีวิต จึงเป็นสิ่งที่ดีกว่าการประหารชีวิตผู้กระทำความผิด ฉะนั้นผู้กระทำความผิดที่ได้รับการอภัยโทษ จึงไม่สามารถปฏิเสธการอภัยโทษนี้ได้¹⁴²

3.2.3 การอภัยโทษในประเทศญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นมีรูปแบบรัฐเป็นราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญและมีรูปแบบการปกครองเป็นประชาธิปไตยแบบมีรัฐสภาองค์จักรพรรดิไม่ทรงปกครองประเทศ พระองค์มีพระราชอำนาจเท่าที่รัฐธรรมนูญแห่งญี่ปุ่นให้ไว้ แต่ในฐานะที่ทรงเป็นผู้นำในทางพิธีการรัฐธรรมนูญจึงบัญญัติว่าทรงเป็น “สัญลักษณ์แห่งประเทศและแห่งความสามัคคีของชนในรัฐ” สมเด็จพระจักรพรรดิพระองค์ปัจจุบันคือจักรพรรดิอะกิฮิโตะ อำนาจการปกครองส่วนใหญ่ในนั้นตกอยู่แก่นายกรัฐมนตรีและสมาชิกคนอื่น ๆ ในสภานิติบัญญัติแห่งชาติส่วนอำนาจอธิปไตยนั้นเป็นของปวงชนชาวญี่ปุ่น¹⁴³

ความน่าสนใจของประเทศญี่ปุ่นอยู่ตรงที่เป็นประเทศในแถบเอเชียที่มีการพัฒนาระบบกฎหมายให้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังใช้ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) แบบประเทศไทย และเป็นรัฐที่เป็นราชาธิปไตยแบบประเทศไทย ในส่วนของการอภัยโทษของญี่ปุ่นนั้น ในรัฐธรรมนูญของประเทศญี่ปุ่นได้มีบทบัญญัติให้สมเด็จพระจักรพรรดิโดยคำแนะนำยินยอมของ

¹⁴¹ U.S. Constitution, "แหล่งที่มา: [Http://www.usconstitution.net/Constlop_Pard.html](http://www.usconstitution.net/Constlop_Pard.html) ". (2014, January 15).

¹⁴² Ibid.

¹⁴³ ประเทศญี่ปุ่น [ออนไลน์], "แหล่งที่มา: [Http://Th4.llovetranslation.com/P4o04z6cu11=D/](http://Th4.llovetranslation.com/P4o04z6cu11=D/) " (2557, มีนาคม 11).

คณะรัฐมนตรีมีอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ และมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่บัญญัติไว้เกี่ยวกับการอภัยโทษอย่างชัดเจน ประเทศไทยก็มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอภัยโทษเช่นกัน ดังนั้นระบบการอภัยโทษของประเทศญี่ปุ่นจึงน่าศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

3.2.3.1 วิวัฒนาการของอำนาจในการอภัยโทษในประเทศญี่ปุ่น

เนื่องด้วยอำนาจในการอภัยโทษในประเทศญี่ปุ่นเป็นอำนาจของจักรพรรดิมาตั้งแต่ดั้งเดิม ซึ่งในครั้งโบราณกาลแต่แรกเริ่มเดิมทีจักรพรรดิญี่ปุ่นทรงมีพระราชอำนาจสูงสุด (The supreme power) จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงพระราชอำนาจอย่างยิ่งใหญ่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้สิ้นสุดลง โดยญี่ปุ่นเป็นประเทศผู้พ่ายแพ้ นั่นทำให้พระราชฐานะและพระราชอำนาจของสมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นต้องเปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง ทั้งยังส่งผลโดยตรงต่อพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของจักรพรรดิ ซึ่งก็ได้เปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่นนี้ในการศึกษาวิวัฒนาการของอำนาจในการอภัยโทษในประเทศญี่ปุ่น จึงสามารถแบ่งช่วงการศึกษาออกเป็น 2 ช่วงคือ ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 และหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ดังต่อไปนี้

(1) ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2

จักรพรรดิญี่ปุ่นหรือ “เท็นโน” (Tenno)¹⁴⁴ เป็นสถาบันซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากสถาบันพระมหากษัตริย์ในประเทศอื่น ๆ เป็นอันมาก¹⁴⁵ ทั้งในด้านแนวความคิดและภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ เป็นที่เชื่อกันว่าพระราชฐานะและพระราชอำนาจของสมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นแต่ดั้งเดิมนั้นมีที่มาจากสรวงสวรรค์โดยทรงสืบเชื้อสายมาจากเทพเจ้า “อะมาเทรุส โอมิกามิ” (Amaterasu Omikami) ซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์ (the legendary Sun Goddess)¹⁴⁶ การใช้พระราชอำนาจในการปกครองทั้งปวงของสมเด็จพระจักรพรรดิ ก็สืบเนื่องมาจากความเป็น “เทพเจ้า” นั้นเอง¹⁴⁷ ตรงนี้พิจารณาแล้วเห็นว่า แนวความคิดที่ว่าจักรพรรดิญี่ปุ่นทรงเป็นเทพเจ้านั้น น่าจะเทียบเคียงได้กับแนวความคิด “เทวราช” ของพระมหากษัตริย์ไทยในสมัยอยุธยา ดังนั้นสมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นจึงเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจสูงสุด (the supreme power) ตามคติของเทพเจ้าด้วย

การใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษก็นับเป็นการใช้พระราชอำนาจสูงสุดของสมเด็จพระจักรพรรดิประการหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งจักรวรรดิญี่ปุ่น (Constitution of Empire of Japan) หรือรัฐธรรมนูญเมจิซึ่งตราขึ้น บังคับใช้เมื่อ ค.ศ. 1868

¹⁴⁴ แปลว่า “เทพบุตรแห่งสวรรค์” (heavenly prince)

¹⁴⁵ Yosiyuke Noda, *Introduction to Japanese Law* (1970). p.65.

¹⁴⁶ Hideo Tanaka, *The Japanese Legal System* (1984). p.36.

¹⁴⁷ Yosiyuke Noda, *Introduction to Japanese Law*. p.65.

ซึ่งกำหนดให้สมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นเป็นผู้ใช้พระราชอำนาจสูงสุดเด็ดขาดในการพระราชทานอภัยโทษ¹⁴⁸

แนวความคิดเช่นว่านี้ดำรงอยู่เรื่อยมา และสิ้นสุดลงพร้อมกับการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่สองใน ค.ศ. 1945 เมื่อญี่ปุ่นยอมจำนนต่อฝ่ายสัมพันธมิตร ทำให้พระราชฐานะและพระราชอำนาจของสมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นต้องเปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ สมเด็จพระจักรพรรดิต้องประกาศสละพระราชฐานะของความเป็นเทพเจ้า อันเป็นผลให้ระบบจักรพรรดิตามคติโบราณต้องเปลี่ยนแปลงไป¹⁴⁹

(2) หลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ผ่านไป พร้อมกับซากความพ่ายแพ้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมากในประเทศญี่ปุ่น หนึ่งในนั้นคือ พระราชฐานะและพระราชอำนาจของสมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นต้องเปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง อันส่งผลโดยตรงต่อพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษก็ได้เปลี่ยนแปลงไปด้วย

ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ซึ่งมีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1946 กำหนดให้สมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นทรงเป็น “สัญลักษณ์ของประเทศและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาชน” (the symbol of the state and of the unity of the people)¹⁵⁰ พระราชฐานะของจักรพรรดิญี่ปุ่น “เป็นไปตามเจตจำนงของประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย”(from the will of the people with whom resides the sovereign power)¹⁵¹ พร้อมกันนี้ ได้กำหนดขอบข่ายของการใช้พระราชอำนาจให้เป็นไปโดยคำแนะนำยินยอมของคณะรัฐมนตรี ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ¹⁵² ซึ่งการใช้พระราชอำนาจดังกล่าวนี้เป็นไปอย่างมีข้อจำกัดยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษซึ่งแต่เดิมมาเป็นพระราชอำนาจของสมเด็จพระจักรพรรดิในฐานะที่ทรงเป็นองค์อธิปัตย์ แต่ในปัจจุบันได้ถูกกำหนดโดยรัฐธรรมนูญให้ทรงใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษในนามของประชาชน (on behalf of people) ทั้งนี้ให้เป็นไปตามคำแนะนำยินยอมของคณะรัฐมนตรี โดยสมเด็จพระจักรพรรดิจะทรงลงพระนามรับรอง (Attestation) การพระราชทานอภัยโทษซึ่งคณะรัฐมนตรีนำขึ้นกราบบังคมทูลนั้น จึงเห็นได้ว่าบทบาทของสมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นในการพระราชทานอภัยโทษนั้น

¹⁴⁸ Japan Ministry of Justice, *A Rehabilitation of Offenders and Amnesty in Japan* (1960). p.49.

¹⁴⁹ Ibid.

¹⁵⁰ ผู้รู้เกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญญี่ปุ่นจำนวนหนึ่งให้ความเห็นไปไกลถึงขนาดว่าจักรพรรดิได้ทรงเป็น “ประมุขของประเทศ” (head of the state) แต่ทรงเป็นเพียงจักรพรรดิ ซึ่งสืบสันตติวงศ์ในฐานะสัญลักษณ์ของประเทศ ซึ่งมีระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐ (Republic)

¹⁵¹ Koshi George M., *The Japanese Legal Advisors: Crimes and Punishments* (Tokyo: Rutland, 1970). p.171.

¹⁵² Ibid.

ได้ถูกจำกัดลงอย่างมาก โดยผลของรัฐธรรมนูญจนมีลักษณะที่เป็นเพียง “แบบพิธี” (ceremonial) เท่านั้น¹⁵³

3.2.3.2 การอภัยโทษของประเทศญี่ปุ่นในปัจจุบัน

ปัจจุบันประเทศญี่ปุ่นยังคงแนวความคิดเกี่ยวกับการให้ความกรุณาปรานีแก่ผู้ต้องโทษ ซึ่งวิวัฒนาการมาจากแนวความคิดดั้งเดิม โดยบัญญัติหลักการไว้ในรัฐธรรมนูญและมีกฎหมายเกี่ยวกับการอภัยโทษโดยตรง ทั้งยังมีวิธีการปฏิบัติที่มีกฎกระทรวงยุติธรรมวางไว้เป็นแนวทางปฏิบัติ

3.2.3.2.1 บทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับการอภัยโทษ

จากการศึกษาพบว่า ในประเทศญี่ปุ่นมีกฎหมายที่เกี่ยวกับการอภัยโทษอยู่ 2 ตัวบทกฎหมาย อันได้แก่รัฐธรรมนูญฉบับวันที่ 1 มกราคม 1946 และพระราชบัญญัติอภัยโทษ ค.ศ.1947 โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

(1) รัฐธรรมนูญฉบับวันที่ 1 มกราคม 1946

รัฐธรรมนูญญี่ปุ่นฉบับปัจจุบัน (ฉบับวันที่ 1 มกราคม 1946) มาตรา 7 หมวด 1 ว่าด้วยสมเด็จพระจักรพรรดิ และมาตรา 73 หมวด 5 ว่าด้วย คณะรัฐมนตรี ได้บัญญัติถึงการพระราชทานอภัยโทษ ดังต่อไปนี้

- มาตรา 7 หมวด 1 ว่าด้วย จักรพรรดิ

“สมเด็จพระจักรพรรดิโดยคำแนะนำยินยอมของคณะรัฐมนตรีอาจปฏิบัติพระราชกิจที่เกี่ยวกับประเทศต่อไปนี้ในนามของประชาชนลงพระนามรับรองการอภัยโทษเป็นการทั่วไป การอภัยโทษเป็นรายบุคคล การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา การพักการลงโทษ และการกลับคืนสิทธิ”

- มาตรา 73 หมวด 5 ว่าด้วยคณะรัฐมนตรี

“นอกจากหน้าที่ในทางบริหารอื่น ๆ โดยทั่วไปแล้ว คณะรัฐมนตรียังมีหน้าที่ดังต่อไปนี้... พิจารณาการอภัยโทษเป็นการทั่วไป การอภัยโทษเป็นรายบุคคล การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา การพักการลงโทษ การกลับคืนสิทธิ”¹⁵⁴

บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญญี่ปุ่นทั้งสองมาตราข้างต้น มีข้อสังเกตว่าการที่รัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติให้การอภัยโทษกระทำโดยคำแนะนำยินยอมของ

¹⁵³ Ibid.

¹⁵⁴ Article 73 The Cabinet, in addition to other general administrative functions, shall perform the following functions:

คณะรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีเป็นผู้มีหน้าที่พิจารณาให้อภัยโทษ แสดงให้เห็นว่า การอภัยโทษเป็นการใช้อำนาจในทางบริหารอย่างเต็มรูป ซึ่งมีความแตกต่างกับประเทศไทยที่ฝ่ายบริหารมีอำนาจแค่เสนอความเห็น แต่อำนาจที่แท้จริงเป็นของพระมหากษัตริย์ไทย นอกจากนี้ การที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้มีหน้าที่พิจารณาการอภัยโทษประเภทต่าง ๆ ดังกล่าว ทำให้คณะรัฐมนตรีมีบทบาทอย่างสำคัญในกระบวนการอภัยโทษของญี่ปุ่น ในกรณีเช่นนี้นับว่าเป็นข้อแตกต่างกับกรณีประเทศอังกฤษ ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างมาก และแตกต่างกับประเทศไทยที่กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม สำนักราชเลขาธิการ และองคมนตรีมีบทบาทร่วมกับพระมหากษัตริย์ไทยในกระบวนการอภัยโทษ

(2) พระราชบัญญัติอภัยโทษ ค.ศ.1947

นอกจากบทบัญญัติที่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญทั้งสองมาตราดังกล่าวแล้ว ยังมีกฎหมายที่รองรับการอภัยโทษตามรัฐธรรมนูญอีกฉบับหนึ่ง ได้แก่ พระราชบัญญัติอภัยโทษ ค.ศ. 1947 (Pardon Act (Act No. 20 of 1947))¹⁵⁵ กฎหมายฉบับนี้เข้ามาแทนที่แนวความคิดดั้งเดิมที่การอภัยโทษ มีรากฐานมาจากพระราชอำนาจของสมเด็จพระจักรพรรดิ¹⁵⁶ โดย Pardon Act เป็นกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับหลักการให้ความกรุณาหรือให้อภัยของรัฐไว้ ในกฎหมายญี่ปุ่น ใช้คำว่า “ออนซา” (Onsha) “ออน” แปลว่า ความกรุณา “ซา” แปลว่า อภัยโทษ

สำหรับพระราชบัญญัติอภัยโทษของประเทศญี่ปุ่น ค.ศ.1947 นี้ (Pardon Act)¹⁵⁷ เป็นพระราชบัญญัติเลขที่ 20 ปี 1947 แก้ไขโดยกฎหมายเลขที่ 143 ปี 1949, กฎหมายเลขที่ 268 ปี 1952, และกฎหมายเลขที่ 160 ปี 1999 โดยมีเนื้อหาพร้อมทั้งคำอธิบาย ดังนี้
มาตรา 1 การอภัยโทษทั่วไป (General pardon), การอภัยโทษเป็นรายบุคคล (Special pardon), การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา (Commutation of punishment), การพักการลงโทษ (Remission of execution of sentence) และการกลับคืนสิทธิ (Restoration of rights) ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้

จะเห็นว่ามาตรานี้เป็นการกำหนดประเภทของการอภัยโทษไว้ ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 5 ประเภท

¹⁵⁵ [Japanese Law Translation](http://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail/?ky=Delegation&re=02&page=61&la=01) [Online], "แหล่งที่มา:

[Http://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail/?ky=Delegation&re=02&page=61&la=01,](http://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail/?ky=Delegation&re=02&page=61&la=01) (2013, August 26).

¹⁵⁶ Japan Ministry of Justice, *A Rehabilitation of Offenders and Amnesty in Japan*. p.16.

¹⁵⁷ [Japanese Law Translation](http://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail/?ky=Delegation&re=02&page=61&la=01) [Online], "แหล่งที่มา:

[Http://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail/?ky=Delegation&re=02&page=61&la=01.](http://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail/?ky=Delegation&re=02&page=61&la=01) (2013, August 26).

มาตรา 2 การอภัยโทษทั่วไป (General pardon) จะพิจารณาตามการกระทำผิด (Crimes) และประเภทอาชญากรรม ซึ่งคำสั่งของคณะรัฐมนตรีกำหนดไว้ จะเห็นว่า ในมาตรานี้เป็นการกำหนดลักษณะของการอภัยโทษทั่วไป

มาตรา 3 ให้การอภัยโทษทั่วไป (General pardon) มีผลต่อไปนี้ ยกเว้นกรณีคำสั่งของคณะรัฐมนตรีวรรคข้างต้น จะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

- (1) กรณีผู้ที่มีการพิพากษาลงโทษถึงที่สุดแล้ว คำพิพากษานั้นก็ถือว่าไม่มีผลบังคับ
- (2) กรณีผู้ที่มีการพิพากษาลงโทษยังไม่ถึงที่สุด การดำเนินคดีจะยุติลง

จะเห็นว่า ในมาตรา 3 นี้ เป็นการกำหนดผลของการอภัยโทษทั่วไปไว้ ซึ่งจะมีผลตาม (1) และ (2) แต่กฎหมายก็มีการกำหนดข้อยกเว้นไว้ให้คณะรัฐมนตรีมีอำนาจที่จะกำหนดให้มีผลเป็นอย่างอื่นได้

มาตรา 4 การอภัยโทษเป็นรายบุคคล (Special pardon) สำหรับผู้ใดผู้หนึ่งเป็นการเฉพาะคำพิพากษาของบุคคลผู้นั้นต้องถึงที่สุดแล้ว

จะเห็นว่า ในมาตรานี้กำหนดลักษณะของการอภัยโทษเป็นรายบุคคลไว้ว่าจะต้องเป็นผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว จึงจะขออภัยโทษเป็นรายบุคคลได้

มาตรา 5 การอภัยโทษเป็นรายบุคคล จะมีผลทำให้การลงโทษตามคำพิพากษาสิ้นสุดลง

จะเห็นว่ามาตรานี้เป็นการกำหนดผลของการอภัยโทษเป็นรายบุคคล ซึ่งเมื่อได้รับอภัยโทษแล้วก็จะทำให้การบังคับโทษตามคำพิพากษาสิ้นสุดลง

มาตรา 6 การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา (Commutation of punishment) ต้องเป็นไปตามการกระทำหรือประเภทของการลงโทษ ซึ่งคำสั่งของคณะรัฐมนตรีกำหนดไว้สำหรับผู้ที่ต้องคำพิพากษา หรือผู้ใดผู้หนึ่งที่ต้องคำพิพากษาแล้ว

จะเห็นว่า ในมาตรานี้ได้กำหนดลักษณะของการเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา

มาตรา 7 การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา (Commutation of punishment) โดยคำสั่งของคณะรัฐมนตรีถือว่าเป็นการลดโทษตามคำพิพากษา เว้นแต่คำสั่งดังกล่าวจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

การให้การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาตามคำพิพากษาแก่ผู้ใดผู้หนึ่งเป็นการเฉพาะถือว่าเป็นการลดโทษตามคำพิพากษา หรือการบังคับตามคำพิพากษา

ไม่ว่าในวรรคข้างต้นจะกำหนดไว้อย่างไรก็ตาม ให้ผู้ที่อยู่ระหว่างมีคำตัดสินให้ยุติการบังคับตามคำพิพากษา หรือระยะเวลาการยุติการบังคับตามคำพิพากษายังไม่สิ้นสุดลง บุคคลผู้นั้นจะได้รับเพียงการลดโทษตามคำพิพากษา และระยะเวลาของการยุติการบังคับตามคำพิพากษาดังกล่าวก็จะลดลง

จะเห็นว่า มาตรา 7 เป็นการกำหนดผลของการเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา

มาตรา 8 การพักการลงโทษ (Remission of execution of sentence) ขึ้นสำหรับผู้ใดผู้หนึ่ง ซึ่งคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ที่อยู่ระหว่างมีคำตัดสินให้ยุติการบังคับตามคำพิพากษา หรือระยะเวลาการยุติการบังคับตามคำพิพากษายังไม่สิ้นสุดลง จะขอรับการพักการลงโทษไม่ได้

จะเห็นว่า มาตรานี้เป็นเรื่องลักษณะของการพักการลงโทษ

มาตรา 9 การกลับคืนสิทธิ(Restoration of rights) หรือสิทธิพิเศษจะให้กับผู้ซึ่งความสามารถต้องเสียไป หรือสิ้นสุดลง อันเนื่องมาจากการพิพากษาลงโทษ ทั้งนี้เงื่อนไขที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ในคำสั่งของคณะรัฐมนตรี แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ที่การบังคับตามคำพิพากษายังไม่ถึงที่สุด หรือไม่เคยได้รับการพักการลงโทษมาก่อน จะไม่ได้รับการกลับคืนสิทธิหรือสิทธิพิเศษ

จะเห็นว่า มาตรานี้เป็นเรื่องลักษณะของการกลับคืนสิทธิหรือสิทธิพิเศษ

มาตรา 10 การกลับคืนสิทธิ (Restoration of rights) หรือสิทธิพิเศษมีผลในการฟื้นฟูความสามารถ กลับคืนสิทธิหรือสิทธิพิเศษอาจเป็นการฟื้นฟูความสามารถประเภทหนึ่งประเภทใดเป็นการเฉพาะก็ได้

จะเห็นว่า มาตรานี้เป็นเรื่องผลของการกลับคืนสิทธิ

มาตรา 11 การอภัยโทษทั่วไป การอภัยโทษเป็นรายบุคคล การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา การพักการลงโทษ และการกลับคืนสิทธิหรือสิทธิพิเศษ ไม่มีผลใด ๆ ต่อผลที่เกิดขึ้นจากคำพิพากษา

จะเห็นว่า มาตราเป็นการกำหนดผลของกฎหมายฉบับนี้ ว่าถ้าเป็นกรณีตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 11 นี้ การอภัยโทษก็จะมีผลกระทบกระเทือนต่อคำพิพากษา

มาตรา 12 การอภัยโทษเป็นรายบุคคล การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา การพักการลงโทษ และการกลับคืนสิทธิและสิทธิพิเศษสำหรับผู้ใดผู้หนึ่งเป็นการเฉพาะ จะต้องเป็นผู้ที่คณะกรรมการเพื่อการฟื้นฟูผู้กระทำผิดแห่งชาติเสนอชื่อเท่านั้น

จะเห็นว่า มาตรานี้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการอภัยโทษนั้นจะต้องผ่านกระบวนการจากการกลั่นกรองของคณะกรรมการเพื่อการฟื้นฟูผู้กระทำผิดแห่งชาติ (The National Offenders Rehabilitation Commission)

มาตรา 13 การอภัยโทษเป็นรายบุคคล การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา การพักการลงโทษ และการกลับคืนสิทธิและสิทธิพิเศษแก่ผู้ใดผู้หนึ่งเป็นการเฉพาะ กระทรวงยุติธรรมต้องออกหนังสือรับรอง การอภัยโทษเป็นรายบุคคล การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา การพักการลงโทษ และการกลับคืนสิทธิและสิทธิพิเศษแล้วแต่กรณี

จะเห็นว่า มาตรานี้กำหนดให้กระทรวงยุติธรรมต้องออกหนังสือรับรองการได้รับการอภัยโทษตามกรณีต่าง ๆ

มาตรา 14 เมื่อได้รับการอภัยโทษพิเศษ การบรรเทาคำพิพากษา การละเว้นโทษในการบังคับตามคำพิพากษา และการฟื้นฟูสิทธิและสิทธิพิเศษแล้ว อัยการต้องเพิ่มบันทึกในเรื่องดังกล่าวลงในต้นฉบับคำพิพากษา

จะเห็นว่ามาตรานี้กำหนดให้มีการบันทึกเพิ่มเติมลงในต้นฉบับคำพิพากษา หากว่าบุคคลผู้ต้องคำพิพากษานั้น ๆ ต่อมาได้รับการอภัยโทษ แสดงให้เห็นว่ากฎหมายอภัยโทษญี่ปุ่นมาตรานี้นับว่าล้ำหน้ามาก

มาตรา 15 สิ่งที่เป็นเงื่อนไขต่อการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ ต้องกำหนดเป็นกฎกระทรวงยุติธรรม (Ministry of Justice Ordinance)

จะเห็นว่ามาตรานี้กำหนดให้ผู้มีอำนาจในการออกบทบัญญัติ ซึ่งในกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นก็จะมีกฎเกณฑ์ในการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการอภัยโทษ (Pardon Act Enforcement)

3.2.3.2 ประเภทของการอภัยโทษ

ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญญี่ปุ่นประกอบกฎหมายว่าด้วยเหตุยกเว้นโทษ (The Amnesty Law) ได้จำแนกความกรุณาปรานีของรัฐไว้เป็น 5 ประเภท ดังนี้

(1) การอภัยโทษเป็นการทั่วไป (General pardon)¹⁵⁸

(2) การอภัยโทษเป็นรายบุคคล (Special pardon)¹⁵⁹

(3) การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา

(Commutation of punishment)¹⁶⁰

¹⁵⁸ Koshi George M., *The Japanese Legal Advisors: Crimes and Punishments* p.105.

¹⁵⁹ Ibid.

¹⁶⁰ Ibid.

(4) การพักการลงโทษ

(Remission of execution of sentence)¹⁶¹(5) การกลับคืนสิทธิ (Restoration of rights)¹⁶²

(1) การอภัยโทษเป็นการทั่วไป (General pardon)

การอภัยโทษเป็นการทั่วไป (General pardon) หรือ “โทษา” (taisha) เป็นการอภัยโทษให้แก่กลุ่มบุคคลในความผิดประเภทใดประเภทหนึ่ง หรือกลุ่มบุคคลใดกลุ่มหนึ่ง การอภัยโทษนี้ มีได้ทั้งก่อนและหลังคำพิพากษาถึงที่สุด กล่าวคือเป็นการยกเลิกข้อกล่าวหาที่มีต่อจำเลย และการยุติการดำเนินคดีที่มีต่อเลย ซึ่งถูกตัดสิทธิลงโทษ ซึ่งมาตรา 2 และ 3 ของพระราชบัญญัติอภัยโทษ ค.ศ. 1947 (Pardon Act (Act No. 20 of 1947) บัญญัติหลักการไว้

ลักษณะของการอภัยโทษทั่วไป (General pardon) พิจารณาตามการกระทำผิด และประเภทอาชญากรรม ซึ่งคำสั่งของคณะรัฐมนตรีกำหนดไว้และมีผลคือ

1) กรณีผู้ที่มีการพิพากษาลงโทษถึงที่สุดแล้ว คำพิพากษานั้น ก็ถือว่าไม่มีผลบังคับและ

2) กรณีผู้ที่มีการพิพากษาลงโทษยังไม่ถึงที่สุด การดำเนินคดีจะยุติลง ยกเว้นกรณีคำสั่งของคณะรัฐมนตรี จะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น¹⁶³

โดยปกติการอภัยโทษเป็นการทั่วไปจะกระทำเนื่องในโอกาสสำคัญของบ้านเมือง¹⁶⁴ เช่นเดียวกับการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปของไทยนั่นเอง เช่น การอภัยโทษแก่นักโทษ ซึ่งต้องโทษของศาลทหารเกี่ยวกับความผิดในราชการสงคราม และนักโทษซึ่งละเมิดกฎหมายต่าง ๆ ของศาลพลเรือนจำนวนนับหมื่นคน เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงใน ค.ศ. 1945 รูปแบบของการอภัยโทษเป็นการทั่วไปนั้น จะกระทำในรูปของคำสั่งคณะรัฐมนตรีเท่านั้น¹⁶⁵

¹⁶¹ Ibid.

¹⁶² Ibid.

¹⁶³ ฎมาตรา 1, 2 และมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติอภัยโทษ ค.ศ. 1947 ของประเทศญี่ปุ่น อันเป็นกฎหมายเลขที่ 20 ปี 1947 แก้ไขโดย กฎหมายเลขที่ 143 ปี 1949 กฎหมายเลขที่ 268 ปี 1952 และกฎหมายเลขที่ 160 ปี 1999

¹⁶⁴ ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ได้มีการอภัยโทษเป็นการทั่วไปเนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระจักรพรรดิ โดวะ เกะ ไอโซ เสด็จสวรรคต เมื่อ ค.ศ. 1897

¹⁶⁵ Japan Ministry of Justice, *A Rehabilitation of Offenders and Amnesty in Japan*. p.52.

(2) การอภัยโทษเป็นรายบุคคล (Special Pardon)

การอภัยโทษเป็นรายบุคคล (Special pardon) หรือ “โตกุชา” (tokusha) คือ การลดคำพิพากษาลงโทษของจำเลยรายใดรายหนึ่งเป็นการเฉพาะเป็นการอภัยโทษแก่บุคคลซึ่งผ่านกระบวนการในการสอบสวนเรื่องราวของพระราชทานอภัยโทษ ตามกฎหมายว่าด้วยเหตุระงับโทษของประเทศญี่ปุ่นนั้น “การอภัยโทษจะกระทำแก่บุคคล ซึ่งระบุไว้ในกฎหมาย ตามมาตรา 4, 5¹⁶⁶ และหลักเกณฑ์ในการอภัยโทษนักโทษจะต้องพิจารณาเป็นรายบุคคลไป¹⁶⁷ ตามกฎหมาย¹⁶⁸ นั้น การอภัยโทษเป็นรายบุคคล (Special pardon) สำหรับผู้ใดผู้หนึ่งเป็นการเฉพาะคำพิพากษาของบุคคลผู้นั้นต้องถึงที่สุดแล้ว จะเห็นได้ว่าลักษณะของการอภัยโทษเป็นรายบุคคลจะต้องเป็นผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว จึงจะขออภัยโทษเป็นรายบุคคลได้ ซึ่งเมื่อได้รับอภัยโทษแล้วก็จะส่งผลทำให้การลงโทษตามคำพิพากษาลิ้นสุดลง

การอภัยโทษเป็นรายบุคคลดังกล่าวนี้ ยังสามารถจำแนกได้อีก 2 ประเภท คือ การอภัยโทษในโอกาสปกติ (Pardon at usual time) กับการอภัยโทษในโอกาสพิเศษ (Pardon at special time) การอภัยโทษทั้งสองประการข้างต้นกระทำในรูปของคำสั่งคณะรัฐมนตรี (the Cabinet Order) อย่างไรก็ตามการอภัยโทษในโอกาสพิเศษมีลักษณะที่ผ่อนผันมากกว่าการอภัยโทษในโอกาสปกติ

การอภัยโทษให้กับผู้ใดผู้หนึ่งเป็นการเฉพาะ โดยขึ้นกับการตรวจสอบรายบุคคลนั้น สามารถทำได้ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของการอภัยโทษรายบุคคล การพักการลงโทษ การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา และการกลับคืนสิทธิ

การอภัยโทษเฉพาะรายสามารถแบ่งเป็น “การอภัยโทษตามปกติ” (Routine Pardon) และ “การอภัยโทษด้วยมาตรฐานพิเศษ” (Pardons by Special Standard)¹⁶⁹

การอภัยโทษตามปกติ (Routine Pardon) คือ การอภัยโทษที่มีขึ้นเมื่อไรก็ได้

การอภัยโทษด้วยมาตรฐานพิเศษ (Pardons by Special Standard) เป็นการอภัยโทษที่มักมีขึ้นพร้อมกับการออกกฎหมายว่าด้วยการอภัยโทษตามคำสั่งคณะรัฐมนตรี ภายในระยะเวลาที่หลักเกณฑ์ของคณะรัฐมนตรีกำหนดเพื่อให้ผู้ไม่เข้าเงื่อนไขของ

¹⁶⁶ Ibid.

¹⁶⁷ Koshi George M., *The Japanese Legal Advisors: Crimes and Punishments* p.106.

¹⁶⁸ ตูมาตรา 4 และมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติอภัยโทษ ค.ศ. 1947 ของประเทศญี่ปุ่น อันเป็นกฎหมายเลขที่ 20 ปี 1947 แก้ไขโดยกฎหมายเลขที่ 143 ปี 1949 กฎหมายเลขที่ 268 ปี 1952 และกฎหมายเลขที่ 160 ปี 1999.

¹⁶⁹ Japan Ministry of Justice, *A White Paper on Crime* (2003). p.176.

กฎหมายดังกล่าว จะได้รับความกรุณาปราณีตามคำสั่งคณะรัฐมนตรีแทน แต่อย่างไรก็ตาม การอภัยโทษโดยมาตรฐานพิเศษอาจมีขึ้นแยกต่างหากจาก กฎหมายว่าด้วยการอภัยโทษตามคำสั่งคณะรัฐมนตรีก็ได้

กฎหมายว่าด้วยการอภัยโทษตามคำสั่งคณะรัฐมนตรีมีผลบังคับในวันที่คำสั่งคณะรัฐมนตรีมีผลบังคับ ทั้งนี้การอภัยโทษเฉพาะราย อาจยื่นขอแนะนำเพื่อขอการอภัยโทษไปยัง “คณะกรรมการเพื่อการฟื้นฟูผู้กระทำผิดแห่งชาติ” (National Offenders Rehabilitation Commission) ถ้าคณะกรรมการพิจารณาแล้วเห็นว่าข้อแนะนำดังกล่าว มีเหตุผลสมควรก็จะส่งเรื่องไปยังกระทรวงยุติธรรม จากนั้นกระทรวงยุติธรรมจะเรียกประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อตัดสินใจในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ ในขั้นสุดท้าย การอภัยโทษจะมีผลบังคับ หลังจากองค์พระจักรพรรดิทรงมีพระบรมราชานุมัติแล้ว

สำหรับผู้ถูกจำคุกตลอดชีวิตที่ได้รับการปล่อยตัวก่อนครบกำหนดโทษ (Life imprisonment Parole) ที่ได้รับการกลับคืนสิทธิแล้ว การพักการลงโทษจะทำให้การปล่อยตัวโดยมีทัศนคติบนเส้นสุดลง (Terminate Parole Supervision) ขณะที่การกลับคืนสิทธิเป็นการฟื้นฟูสถานภาพที่ถูกเพิกถอนหรือ สิ้นสุดลงตามกฎหมาย สำหรับผู้ที่ได้รับการกลับคืนสิทธิแล้ว แต่ยังคงดำเนินกิจกรรมทางสังคม (Pursuing Social Activities) ไม่ได้ เพราะว่ายังถูกจำกัดสถานภาพไว้ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าทั้ง 2 วิธีดังกล่าวเป็นนโยบายทางอาชญากรรม (Criminal Policy) ในการจะส่งเสริมการฟื้นฟูบุคคลกลุ่มนี้

ตัวอย่างของการอภัยโทษในโอกาสพิเศษ ได้แก่ การอภัยโทษเนื่องในโอกาสรำลึกถึงการที่ญี่ปุ่นเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ในวันที่ 19 ธันวาคม ค.ศ. 1956¹⁷⁰

มีข้อสังเกตว่า การอภัยโทษเป็นรายบุคคลในโอกาสพิเศษนั้น มีส่วนคล้ายคลึงกับการอภัยโทษ เป็นการทั่วไปอยู่เป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอภัยโทษในโอกาสรำลึกถึงการเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติดังกล่าวข้างต้น สำหรับกรณีประเทศไทยนั้น มิได้มีการจำแนกการพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคลเหมือนดังเช่นญี่ปุ่น หากจะมีการพระราชทานอภัยโทษในโอกาสพิเศษ ก็หมายถึงการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปนั่นเอง

¹⁷⁰ Ibid., p.51.

(3) การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา (Commutation of punishment)

การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา (Commutation of punishment) หรือ “เง็กไก” (genkei) เป็นการลดโทษตามคำพิพากษาที่มีต่อจำเลย หรือการบรรเทาคำพิพากษาหรือการลดระยะเวลารับโทษตามคำพิพากษายุติชั่วคราว และการลดโทษตามคำพิพากษา¹⁷¹ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงโทษประเภทหนึ่งไปสู่อีกประเภทหนึ่ง ซึ่งรุนแรงน้อยกว่าเดิม การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาจะต้องคำนึงถึงประเภทของความผิด หรือระดับของโทษที่ได้รับ โดยพิจารณาประกอบกับข้อมูลเฉพาะตัวของนักโทษ ในแต่ละราย¹⁷²

การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา (commutation of punishment) ต้องเป็นไปตามการกระทำหรือประเภทของการลงโทษ ซึ่งคำสั่งของคณะรัฐมนตรีกำหนดไว้สำหรับผู้ที่ต้องการคำพิพากษาหรือผู้ใดผู้หนึ่งที่ต้องคำพิพากษาแล้ว

การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา (Commutation of punishment) โดยคำสั่งของคณะรัฐมนตรีถือว่าเป็นการลดโทษตามคำพิพากษา (Reduce the Sentence) เว้นแต่ว่าคำสั่งดังกล่าวจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

การให้การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาตามคำพิพากษาแก่ผู้ใดผู้หนึ่งเป็นการเฉพาะถือว่าเป็นการลดโทษตามคำพิพากษา หรือการบังคับตามคำพิพากษา

ไม่ว่าในวรรคข้างต้นจะกำหนดไว้อย่างไรก็ตาม ให้ผู้ที่อยู่ระหว่างมีคำตัดสินให้ยุติการบังคับตามคำพิพากษา หรือระยะเวลาการยุติการบังคับตามคำพิพากษายังไม่สิ้นสุดลง บุคคลผู้นั้นจะได้รับเพียงการลดโทษตามคำพิพากษา และระยะเวลาของการยุติการบังคับตามคำพิพากษาดังกล่าวก็จะลดลง¹⁷³

ให้ผู้ที่อยู่ระหว่างมีคำตัดสินให้ยุติการบังคับตามคำพิพากษา หรือระยะเวลาการยุติการบังคับตามคำพิพากษายังไม่สิ้นสุดลง บุคคลผู้นั้น จะได้รับเพียงการลดโทษตามคำพิพากษา และระยะเวลาของการยุติการบังคับตามคำพิพากษาดังกล่าวก็จะลดลง

¹⁷¹ *Ibide.*, p.177.

¹⁷² Koshi George M., *The Japanese Legal Advisors: Crimes and Punishments* p.106.

¹⁷³ ฎมาตรา 6 และมาตรา 7 แห่งกฎหมายว่าด้วยเหตุระงับโทษ (Amnesty Law) ของประเทศญี่ปุ่น กฎหมายเลขที่ 20 ปี 1947 แก้ไขโดยกฎหมายเลขที่ 143 ปี 1949 กฎหมายเลขที่ 268 ปี 1952 และกฎหมายเลขที่ 160 ปี 1999.

(4) การพักการลงโทษ (Remission of Execution of Sentence)

การพักการลงโทษ (Remission of Execution of Sentence) หรือ “เคอิโนะ ชิโกะ เมนโจ” (keino shikko Menjo) คือ การปลดปล่อยนักโทษจากโทษที่ได้รับ การพักการลงโทษแตกต่างจากการรอการลงโทษ ในแง่ที่ว่าจะเป็นผลให้มีการงดเว้นบังคับโทษแก่นักโทษผู้นั้น ทั้งนี้จะต้องพิจารณาข้อมูลเฉพาะตัวของนักโทษในแต่ละรายด้วย¹⁷⁴ โดยมีรูปแบบเดียวกับการอภัยโทษเป็นรายบุคคล การพักการลงโทษเป็นการละเว้นโทษในการบังคับตามคำพิพากษาที่มีต่อจำเลยรายใดรายหนึ่งเป็นการเฉพาะ¹⁷⁵

การพักการลงโทษมีขึ้นสำหรับผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ที่อยู่ระหว่างมีคำตัดสินให้ยุติการบังคับตามคำพิพากษาหรือระยะการยุติการบังคับตามคำพิพากษายังไม่สิ้นสุดลง จะขอรับการพักการลงโทษไม่ได้¹⁷⁶

(5) การกลับคืนสิทธิ (Restoration of rights)

การกลับคืนสิทธิ (Restoration of rights) หรือ “ฟุคเคน” (fukken) เป็นการกลับคืนหรือฟื้นฟูสิทธิ สถานภาพซึ่งถูกเพิกถอนหรือสิ้นสุดลงตามกฎหมายหลังจากที่อ่านคำพิพากษาลงโทษ โดยปกติบุคคลซึ่งรับโทษในทางอาญามักจะต้องสูญเสียสิทธิ ซึ่งมีอยู่โดยพื้นฐาน เช่น สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง สิทธิในการประกอบอาชีพบางอย่าง ตลอดจนสิทธิในการเป็นผู้แทน เป็นต้น การขาดคุณสมบัติดังกล่าว อาจได้รับการเยียวยาด้วยมาตรการในการกลับคืนสิทธิ ทั้งนี้ จะต้องพิจารณาประเภทของความผิดอาญาประกอบกับข้อมูลเฉพาะตัวของนักโทษนั้นด้วย อย่างไรก็ตามการกลับคืนสิทธิจะกระทำได้อ่อนนักโทษนั้นได้รับโทษครบถ้วนแล้ว หรือได้รับการพักการลงโทษ¹⁷⁷

การกลับคืนสิทธิหรือสิทธิพิเศษจะให้กับผู้ซึ่งความสามารถต้องเสียไปหรือสิ้นสุดลงอันเนื่องมาจากการพิพากษาลงโทษ ทั้งนี้ เงื่อนไขที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ในคำสั่งของคณะรัฐมนตรี แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ที่การบังคับตามคำพิพากษายังไม่ถึงที่สุด หรือไม่เคยได้รับการพักการลงโทษมาก่อน จะไม่ได้รับการกลับคืนสิทธิและสิทธิพิเศษ

¹⁷⁴ Koshi George M., *The Japanese Legal Advisors: Crimes and Punishments* p.106-107.

¹⁷⁵ Japan Ministry of Justice, *A White Paper on Crime*. p.176.

¹⁷⁶ คุมตรา 8 และมาตรา 7 แห่งกฎหมายว่าด้วยเหตุระงับโทษ (Amnesty Law) ของประเทศญี่ปุ่น กฎหมายเลขที่ 20 ปี 1947 แก้ไขโดยกฎหมายเลขที่ 143 ปี 1949 กฎหมายเลขที่ 268 ปี 1952 และกฎหมายเลขที่ 160 ปี 1999.

¹⁷⁷ Constitution of Japan, Article9 ,10.

การฟื้นฟูสิทธิและสิทธิพิเศษมีผลในการฟื้นฟูความสามารถฟื้นฟูสิทธิและสิทธิพิเศษอาจเป็นการฟื้นฟูความสามารถประเภทหนึ่งประเภทใดเป็นการเฉพาะก็ได้

3.2.3.2.3 สถิติการพระราชทานอภัยโทษ

สำหรับสถิติการพระราชทานอภัยโทษในประเทศญี่ปุ่นสามารถรวบรวมได้เป็นบางปีและเป็นบางประเภทเท่านั้น แต่ก็พอจะเห็นภาพการพระราชทานอภัยโทษได้โดยสถิติการพระราชทานอภัยโทษสามารถจำแนกตามประเภทของการอภัยโทษได้ดังนี้

(1) สถิติการอภัยโทษเป็นการทั่วไป (General pardon)

การอภัยโทษเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 1952 เนื่องในโอกาสที่ญี่ปุ่นทำสนธิสัญญาสงบศึกกับฝ่ายสัมพันธมิตร ในรูปของคำสั่งอภัยโทษเป็นการทั่วไป (Order of general pardon) ซึ่งในครั้งนั้นมีผู้ได้รับการอภัยโทษนับพันคน

การอภัยโทษเป็นการทั่วไปใน ค.ศ. 1956 เนื่องในโอกาสรำลึกที่ญี่ปุ่นเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งในครั้งนั้นมีผู้ได้รับพระราชทานอภัยโทษนับพันคน เช่นเดียวกัน

การอภัยโทษเป็นการทั่วไปเนื่องในโอกาสพระราชพิธีอภิเษกสมรสของมกุฎราชกุมารอากิฮิโตะ เมื่อ ค.ศ. 1959 และการอภัยโทษเป็นการทั่วไปเนื่องในโอกาสครบวาระหนึ่งร้อยปีของจักรวรรดิเมจิ ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1968 ซึ่งในครั้งนั้นคณะรัฐมนตรีมีคำสั่งทั้งปล่อยตัวและคืนสิทธิแก่นักโทษเป็นจำนวนหลายพันคน¹⁷⁸

(2) สถิติการอภัยโทษเป็นรายบุคคล (Special pardon)

เนื่องจากการอภัยโทษเป็นรายบุคคลดังกล่าวนี้ ยังสามารถจำแนกได้อีก 2 ประเภท คือ การอภัยโทษในโอกาสปกติ (Pardon at usual time) กับ การอภัยโทษในโอกาสพิเศษ (Pardon at special time)

บุคคลที่ได้รับการอภัยโทษตามปกติ (Routine Pardon) ตามที่คณะรัฐมนตรี ตัดสินใจใน ปี 2002 มีผู้ได้รับการพักการลงโทษ จำนวน 21 ราย และได้รับการคืนสิทธิ 75 ราย¹⁷⁹

¹⁷⁸ Koshi George M., *The Japanese Legal Advisors: Crimes and Punishments* p.106.

¹⁷⁹ Japan Ministry of Justice, *A White Paper on Crime*. p.177.

สำหรับตัวอย่างของการอภัยโทษในโอกาสพิเศษ ได้แก่ การอภัยโทษ เนื่องในโอกาสรำลึกถึงการที่ญี่ปุ่นเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ในวันที่ 19 ธันวาคม ค.ศ. 1956¹⁸⁰

3.2.3.2.4 ผลทางกฎหมายของการอภัยโทษ

ผลทางกฎหมายของการอภัยโทษของประเทศญี่ปุ่น ขึ้นอยู่กับประเภทของการอภัยโทษ ดังนั้นในการศึกษาผลทางกฎหมายของการอภัยโทษ จึงแบ่งการศึกษาตามประเภทของการอภัยโทษ ดังนี้

(1) การอภัยโทษเป็นการทั่วไป

การอภัยโทษเป็นการทั่วไป (General amnesty) มีผลเป็นการลบล้างผลของคำพิพากษาซึ่งให้ลงโทษให้หมดสิ้นไป (nullifies the effect of the judgment of guilty) กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้ได้รับการอภัยโทษเป็นการทั่วไปจะมีฐานะเสมือน ผู้ไม่เคยกระทำความผิดมาก่อน¹⁸¹ และมีผลให้ผู้ได้รับการอภัยโทษได้รับการปล่อยตัวไปทันที ในกรณีที่ผู้ได้รับการอภัยโทษอยู่ในระหว่างการสอบสวนตำรวจจะต้องระงับการสอบสวนในความผิดนั้นด้วย¹⁸²

การอภัยโทษทั่วไป (General amnesty) หรือ ไทซา (taisha) มีผลต่อไปนี้ ยกเว้นกรณีที่คำสั่งของคณะรัฐมนตรีในวาระข้างต้น จะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

(ก) กรณีผู้ที่มีการพิพากษาลงโทษ (Judgment of conviction) ถึงที่สุดแล้ว คำพิพากษานั้นก็ถือว่าไม่มีผลบังคับ (Lose Effect)

(ข) กรณีที่ผู้ที่มีการพิพากษาลงโทษยังไม่ถึงที่สุด การดำเนินคดีจะยุติลง (Extinguished)¹⁸³

จะเห็นได้ว่ากฎหมายก็มีการกำหนดข้อยกเว้นไว้ให้คณะรัฐมนตรีมีอำนาจที่จะกำหนดให้มีผลเป็นอย่างอื่นได้

อย่างไรก็ตาม ผลของการอภัยโทษไม่ย้อนหลังไปถึงการกระทำก่อนหน้านั้น กล่าวคือไม่ทำให้การถูกลงโทษที่ได้รับไปแล้วกลับคืน หรือก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องอย่างใด¹⁸⁴

¹⁸⁰ Ibid., p. 51.

¹⁸¹ Ibid., p.107.

¹⁸² Ibid., p.52.

¹⁸³ มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติการอภัยโทษค.ศ.1947 (Pardon Act) ของประเทศญี่ปุ่น กฎหมายเลขที่ 20 ปี 1947 แก้ไขโดยกฎหมายเลขที่ 143 ปี 1949 กฎหมายเลขที่ 268 ปี 1952 และกฎหมายเลขที่ 160 ปี 1999

¹⁸⁴ The Amnesty Law, Article 3(2).

อนึ่ง หากเป็นการอภัยโทษเป็นการทั่วไปก่อนมีคำพิพากษาจะเป็นผลให้สิทธิฟ้องร้องผู้กระทำความผิดระงับไป (the right of prosecution shall be extinguished)¹⁸⁵

(2) การอภัยโทษเป็นรายบุคคล

การให้อภัยโทษเป็นรายบุคคลมีผลเป็นการลบล้างและเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาเช่นเดียวกับการอภัยโทษเป็นการทั่วไป¹⁸⁶ และมีผลได้รับการอภัยโทษนั้นมีฐานะเสมือนบุคคลซึ่งไม่เคยกระทำความผิดมาก่อน¹⁸⁷ การอภัยโทษเป็นรายบุคคลจะมีผลทำให้การลงโทษตามคำพิพากษาสิ้นสุดลง (Making Ineffective the Rendition of Judgment of Conviction)

(3) การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา

การเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา นั้น นอกจากจะมีผลเป็นการบรรเทาโทษ (alleviate the penalty) แล้ว ยังมีผลเป็นการตัดทอนระยะเวลาของการรอการลงโทษให้สั้นกว่าที่กำหนดไว้ในกฎหมาย¹⁸⁸

การเปลี่ยนโทษหนักให้เป็นเบา (commutation of punishment) หรือ เจ็กไก (genkei) โดยคำสั่งของคณะรัฐมนตรีถือว่าเป็นการลดโทษตามคำพิพากษา (Reduce the Sentence) เว้นแต่ว่าคำสั่งดังกล่าวจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

การให้การเปลี่ยนแปลงโทษหนักเป็นเบาตามคำพิพากษาแก่ผู้ใดผู้หนึ่งเป็นการเฉพาะถือว่าเป็นการลดโทษตามคำพิพากษาหรือการบังคับตามคำพิพากษา

(4) การพักการลงโทษ

ไม่ว่าในวรรคข้างต้นจะกำหนดไว้อย่างไรก็ตาม ให้ผู้ที่อยู่ระหว่างเวลาการยุติการบังคับตามคำพิพากษา (Judgment of Suspension of Execution of Sentence) หรือระยะเวลาการยุติการบังคับตามคำพิพากษายังไม่สิ้นสุดลง บุคคลนั้นจะได้รับเพียงการลดโทษตามคำพิพากษา และระยะเวลาของการยุติบังคับตามคำพิพากษาดังกล่าวก็จะลดลง¹⁸⁹

¹⁸⁵ The Amnesty Law, Article 11.

¹⁸⁶ The Amnesty Law, Article 5.

¹⁸⁷ Japan Ministry of Justice, *A White Paper on Crime*. p.52.

¹⁸⁸ Ibid., p.55.

¹⁸⁹ คุมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติอภัยโทษ ค.ศ. 1947 ของประเทศญี่ปุ่นอันเป็นกฎหมายเลขที่ 20 ปี 1947 แก้ไขโดย กฎหมายเลขที่ 143 ปี 1949 กฎหมายเลขที่ 268 ปี 1952 และกฎหมายเลขที่ 160 ปี 1999

(5) การกลับคืนสิทธิ

โดยปกติบุคคลซึ่งรับโทษในทางอาญามักจะต้องสูญเสียสิทธิซึ่งมีอยู่โดยพื้นฐาน เช่น สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง สิทธิในการประกอบอาชีพบางอย่าง ตลอดจนสิทธิในการเป็นผู้แทน เป็นต้น การขาดคุณสมบัติดังกล่าวอาจได้รับการเยียวยาด้วยมาตรการในการกลับคืนสิทธิ ทั้งนี้จะต้องพิจารณาประเภทของความผิดอาญาประกอบกับข้อมูลเฉพาะตัวของนักโทษนั้นด้วย¹⁹⁰ อย่างไรก็ตามการกลับคืนสิทธิจะกระทำได้ต่อเมื่อนักโทษนั้นได้รับโทษครบถ้วนแล้ว หรือได้รับการพักการลงโทษ¹⁹¹

การฟื้นฟูสิทธิและสิทธิพิเศษมีผลในการฟื้นฟูความสามารถ (Effect of Restoring Capacity) การฟื้นฟูสิทธิและสิทธิพิเศษอาจเป็นการฟื้นฟูความสามารถประเภทหนึ่งประเภทใดเป็นการเฉพาะก็ได้ (Specific Types of Capacities)

การกลับคืนสิทธิหรือสิทธิพิเศษจะให้กับผู้ซึ่งความสามารถต้องเสียไปหรือสิ้นสุดลง (Deprive of or Suspend Capacity) อันเนื่องมาจากการพิจารณาลงโทษ ทั้งนี้เงื่อนไขที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ในคำสั่งของคณะรัฐมนตรี แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ที่การบังคับตามคำพิพากษายังไม่ถึงที่สุด หรือไม่เคยได้รับการพักการลงโทษมาก่อน จะไม่ได้รับการกลับคืนสิทธิและสิทธิพิเศษ

สำหรับกรณีของประเทศไทยนั้นมิได้มีมาตรการเกี่ยวกับการกลับคืนสิทธิไว้ในกฎหมายเป็นการเฉพาะ เหมือนดังเช่นญี่ปุ่น การพระราชทานอภัยโทษไม่มีผลให้สิทธิซึ่งสูญเสียหรือถูกจำกัดโดยผลของคำพิพากษาซึ่งถึงที่สุดนั้นกลับคืนมา

¹⁹⁰ เรื่องเดียวกัน.

¹⁹¹ Constitution of Japan, Article 9,10.

บทที่ 4

วิวัฒนาการและการอภัยโทษในประเทศไทย

บทนี้เป็นการศึกษาถึงวิวัฒนาการการอภัยโทษ ตั้งแต่อดีตแรกเริ่มปรากฏชนชาติไทยที่มีการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์จนถึงปัจจุบันที่ได้มีการเปลี่ยนรูปแบบการปกครองไปเป็นระบอบประชาธิปไตย เพื่อพิจารณาถึงแนวความคิดที่ใช้ในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อันจะทำให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงในทางความคิด อีกทั้งรูปแบบที่เปลี่ยนไปตามกาลสมัยของบ้านเมือง เพื่อเป้าหมายหลักในการค้นหาความชอบธรรมเบื้องหลังสิ่งเหล่านี้ พร้อมทั้งวิเคราะห์เสนอแนะกระบวนการเกี่ยวกับการพระราชทานอภัยโทษ เพื่ออุดช่องว่างในประเด็นต่าง ๆ อันนำมาซึ่งความชอบธรรมที่เป็นอุดมคติ

4.1 วิวัฒนาการของอำนาจในการอภัยโทษ

การพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ไทยได้มีการสืบทอดเป็นไปตามแบบแผนและประเพณีการปกครองอันมีมาแต่โบราณกาล ซึ่งถือเป็นคติว่า พระมหากษัตริย์ในฐานะรัฐอธิปัตย์ทรงเป็นที่มาแห่งความยุติธรรม (The king is the Fountain of Justice) พระองค์จึงมีอำนาจในการอภัยโทษมาตั้งแต่ปรากฏหลักฐานชนชาติไทยในสมัยกรุงสุโขทัยจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งแต่ละยุคสมัยล้วนมีความแตกต่างกันไปตามแนวความคิดและสภาพสังคมของยุคนั้น ๆ ซึ่งจะได้พิจารณาในแต่ละยุคสมัยเป็นลำดับไป ดังนี้

4.1.1 สมัยกรุงสุโขทัย

สุโขทัยนับเป็นราชอาณาจักรอิสระแห่งแรกของไทย¹⁹² มีลักษณะเหมือนนครออบครัวใหญ่ภายใต้การปกครองของพระมหากษัตริย์ที่เปรียบเสมือนพ่อของราษฎร ทรงเป็นทั้งผู้ปกครองในยามสงบ เป็นผู้นำและให้ความคุ้มครองราษฎรในยามที่มีภาวะสงคราม พระมหากษัตริย์จึงมีพระราชอำนาจเด็ดขาดแต่พระองค์เดียวในกิจการแผ่นดินทั้งปวง ทรงเป็นทั้งที่มาแห่งความยุติธรรม และทรงเป็นผู้พิพากษาสูงสุดบริหารงานทางศาลในลักษณะของพ่อกับลูกในยุคต้นและยุคกลางของราชอาณาจักรสุโขทัย เมื่อราษฎรมีความทุกข์ร้อนขัดข้องใจสามารถร้องทุกข์และขอความเป็นธรรมต่อพระมหากษัตริย์ได้โดยตรง ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกมี ความว่า

¹⁹² ควอริช เวลส์ม แบลโดย กาญจน์ ละอองศรี และยุพา ชุมจันทร์, การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2519). หน้า 21.

“ในปากประตูมีกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้ หัน ไพร่ฟ้าหน้าปกกลางบ้านกลางเมืองมีถ้อยมีความเจ็บท้องข้องใจ มันจ๊กกล่าวถึงเจ้าถึงขุนป๋ไ้ไปลั่นกระดิ่งอันท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองไฉ่ยีนเรียก เมื่อถามสวนความมันด้วยชื่อ ไพร่ในเมืองสุโขทัยนี้จึงชม...”¹⁹³

ในสมัยพ่อขุนรามคำแหง มีการพระราชทานอภัยโทษเฉพาะรายให้แก่ มะกะโท ซึ่งได้กระทำความผิดลักพาพระสุพรรณเทวี พระราชธิดาหนีออกไปจากเมืองสุโขทัย และได้ตั้งตัวเป็นใหญ่ที่เมืองเมาะตะมะ แล้วต่อมาได้แต่งตั้งทูตเข้ามาถวายบังคมทูลฯ ขอพระราชทานอภัยโทษ ที่ได้ล่วงละเมิดพาพระราชธิดาหนี และขออ่อนน้อมยอมเป็นเมืองเอก พ่อขุนรามคำแหงได้แรกพระราชทานอภัยโทษให้¹⁹⁴

นอกจากการขอพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคลแล้วยังปรากฏในกฎหมายลักษณะโจรในศิลาจารึก ซึ่งได้บัญญัติให้โอกาสผู้กระทำความผิดพ้นโทษโดยการไถ่โทษด้วย อาจกล่าวได้ว่าสิทธิในการถวายฎีกาขอความเป็นธรรมในยุคนี้เป็นเสมือน “ห่วงทอง” คล้องความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับราษฎรของพระองค์ไว้มิให้เคลื่อนคลาย ทั้งยังเป็นที่มาของประเพณีถวายฎีการ้องทุกข์ และฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษในสมัยต่อมาด้วย¹⁹⁵

ทั้งนี้สันนิษฐานว่า การใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ในยุคนี้ น่าจะวางอยู่บนพื้นฐานของความกรุณาปราณี อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการปกครองของสุโขทัยที่พระมหากษัตริย์กับราษฎรมีความสัมพันธ์อันพ้องกับลูก ยังผลให้พระราชทานความกรุณาแก่ผู้ล่วงพระราชอาญาเหมือนพ่อที่ยกโทษทัณฑ์แก่ลูก

ในช่วงปลายสมัยสุโขทัยมีแนวความคิดแบบธรรมราชา ซึ่งใช้ธรรมและเมตตาธรรมเป็นพื้นฐานในการใช้พระราชอำนาจในการอภัยโทษแทนที่แนวความคิดแบบพ้องกับลูกในสมัยต้นสุโขทัย โดยผู้ปกครองแบบธรรมราชานี้มีที่มาจากแนวความคิดทางพระพุทธศาสนา ลัทธิมหายานตามหลักฐานที่ปรากฏในไตรภูมิพระร่วง ซึ่งพระมหากษัตริย์ราชาลิไทย ทรงเห็นว่าเหมาะสมที่สุดคือผู้นำที่มีใจ “กษัตริย์นักรบ” หากเป็น “ธรรมราชา” อันหมายถึงผู้นำที่ใช้ธรรมในการปกครองประชาชน พระจริยาวัตรที่เด่นเป็นที่ประจักษ์คือ “อนุเคราะห์ให้เขาขึ้นเนื้อขึ้นใจ ได้ความสุขเกษมเปรมปรีดิ์ยินดีมิให้เป็นอันตรายแก่เขาเลย” และ “สั่งสอนคนทั้งหลายให้รู้ในธรรม”¹⁹⁶

¹⁹³ ม.ร.ว.ศีกฤทธิ์ ปราโมช, สังคมไทยในลักษณะไทย เล่ม 1 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์, 2525). หน้า 4.

¹⁹⁴ พระบริหารเทพธานี 2518, หน้า 395-396. อ้างถึงใน สมบูรณ์ เตชะวงศ์, พระราชทานอภัยโทษ พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ราชประเพณีที่สืบทอดมายาวนาน (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อนิเมทกรุ๊ป, 2555). หน้า 15.

¹⁹⁵ เพ็ญจันทร์ โชติบาล, "พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533). หน้า 2.

¹⁹⁶ ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, "ความคิดทางการเมืองเรื่องธรรมราชาและทศพิธราชธรรม," วารสารกฎหมาย 11 สิงหาคม-พฤศจิกายน (2530). หน้า 20.

อย่างไรก็ตาม มีข้อที่น่าสังเกตว่า การนำแนวความคิดธรรมราชามาใช้ ยังผลให้พระมหากษัตริย์สุโขทัยสมัยหลัง ๆ มีแนวโน้มที่จะเสื่อมอำนาจลงเป็นลำดับ ด้วยเหตุที่แนวความคิดแบบธรรมราชาแม้จะทำให้สังคมสงบสุขแต่ขัดกับการรักษาอำนาจและการขยายอำนาจของรัฐในสมัยนั้นโดยตรง ประกอบกับในช่วงปลายของราชอาณาจักรสุโขทัย ราษฎรมีจำนวนเพิ่มขึ้น โครงสร้างทางการเมืองเริ่มซับซ้อน และมีการแผ่อิทธิพลขยายอาณาเขตของอาณาจักรโดยรอบ¹⁹⁷ ส่งผลให้กรุงสุโขทัยกลายเป็นส่วนหนึ่งของกรุงศรีอยุธยาและตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกรุงศรีอยุธยาโดยสิ้นเชิง ใน พ.ศ. 1921¹⁹⁸

4.1.2 สมัยกรุงศรีอยุธยา

กรุงศรีอยุธยาได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นราชธานีในปี พ.ศ.1893 โดยพบว่า ในด้านระบอบการปกครองและสังคมมีความแตกต่างกับสมัยสุโขทัยเป็นอย่างมาก ระบอบการปกครองของกรุงศรีอยุธยาเป็นระบอบที่พระมหากษัตริย์มีอำนาจล้นพ้น ความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับราษฎรเป็นไปในลักษณะ “เจ้าชีวิต” ฐานะของพระมหากษัตริย์ตั้งอยู่บนรากฐานของอำนาจ จึงจำเป็นต้องมีเครื่องมือรักษาอำนาจนั้นไว้ การใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษในสมัยอยุธยา จึงเป็นการใช้พระราชอำนาจในฐานะเจ้าชีวิตตามพระราชอัธยาศัย

การลงโทษจำคุกคุณนี้ ไม่ว่าจะมิโทษหนักหรือเบาอย่างไรล้วนแต่เป็นการจำคุกโดยไม่มีการกำหนดแล้วแต่พระราชอัธยาศัยของพระมหากษัตริย์ที่จะโปรดเกล้าฯ ให้พ้นโทษเมื่อใด การต้องโทษจำคุกจึงต้องจองจำไว้ตามยถากรรมจนกว่าจะทรงระลึกได้หรือมีผู้กราบบังคมทูลขอพระราชทานอภัยโทษ

ในขณะที่เดียวกันพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษแม้จะมีลักษณะเด็ดขาดและแข็งกร้าวกระด้างขาดความยืดหยุ่นตามพระราชประสงค์ แต่ก็ยังแฝงด้วยเมตตาธรรมเป็นการผสมผสานกันระหว่างแนวคิดเทวราช เจ้าชีวิต และธรรมราชา กล่าวคือ มีการลงโทษอย่างเด็ดขาดในความผิดที่ไม่อาจให้อภัย แต่ก็ไม่มีเรือที่จะพระราชทานอภัยโทษให้ถ้าอยู่ในวิสัยที่จะทรงพระกรุณา นอกนี้ยังพบว่า การพระราชทานอภัยโทษในสมัยกรุงศรีอยุธยานั้น ผู้ที่ทูลเกล้าฯ ขอพระราชทานอภัยโทษมักจะเป็นผู้อื่นที่มีไฉนักโทษ โดยส่วนใหญ่ผู้ที่กล้าขอพระราชทานอภัยโทษให้มักจะเป็นผู้ที่มีคุณงามความดี หรือเป็นผู้ที่พระมหากษัตริย์เคารพนับถือ

จากประวัติศาสตร์ในยุคนี้ วรรณคดีไทยที่ได้มีการกล่าวถึงการอภัยโทษ ได้แก่ เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ซึ่งกล่าวถึงพระพันวษาสั่งลงโทษจำคุกขุนแผนไว้จนลี้มอยู่นานถึง 15 ปี และไม่มี

¹⁹⁷ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม, การพระราชทานอภัยโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 261 ทวิ เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา ฉบับที่ 9 พ.ศ.2517 (นันทบุรี: กรมราชทัณฑ์, 2555). หน้า 5.

¹⁹⁸ พลตรีหญิง อุษณีย์ เกษมสันต์ ณ อยุธยา, ร้อยใจไทยกักตุนพระบรมจักรีวงศ์ 2551, หน้า 121. อ้างถึงใน สมบูรณ์ เตชะวงศ์, พระราชทานอภัยโทษ พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ราชประเพณีที่สืบทอดมายาวนาน. หน้า 23.

การขอไถ่โทษรายนี้เลย เมื่อพลายงามซึ่งเป็นลูกชายของขุนแผนรับอาสายกทัพไปตีเมืองเชียงใหม่ กราบบังคมทูลขอพระราชทานอภัยโทษให้ขุนแผน พระพันวสาจึงพระราชทานอภัยโทษให้ปล่อยตัว ขุนแผนไปราชการทัพในครั้งนั้น

กรุงศรีอยุธยาเสียให้แก่พม่าครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2112 ในรัชสมัยของ พระมหินทราธิราช และในอีก 15 ปีต่อมาสมเด็จพระนเรศวรมหาราชจึงทรงกอบกู้เอกราชกลับคืนมา โดยทรงประกาศอิสรภาพแก่กรุงศรีอยุธยา ณ เมืองแครง เมื่อ พ.ศ. 2127 ซึ่งในสมัยของ พระบาทสมเด็จพระนเรศวรมหาราชนั่นเอง เมื่อ พ.ศ. 2135 ได้มีการพระราชทานอภัยโทษให้แก่แม่ทัพนายกองที่ตามเสด็จเข้ายุทธหัตถีไม่ทันตามที่สมเด็จพระพนรัตน์ วัดป่าแก้ว ได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานอภัยโทษให้ ความว่า

“แม่สมเด็จพระนเรศวรเคยมีชัยชนะมาหลายครั้งแล้ว แต่ชนะครั้งอื่นไม่สำคัญเหมือนชนะยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชา เมื่อเสด็จกลับมาถึงพระนครยังทรงโทมนัสเพราะเหตุที่กองทัพท้าวพระยาไม่ตามเสด็จไปให้ทันรบพุ่งพร้อมกันตามรับสั่ง จึงให้ลูกขุนพิจารณาพิพากษาแม่ทัพนายกองตามบทพระอัยการศึก ลูกขุนปรึกษาว่าบทรพะยาศรีไสยณรงค์มีความผิดฐานฝ่าฝืนพระบรมราชโองการไปรบพุ่งเข้าศึกโดยพลการ และเจ้าพระยาจักรี พระยาคลัง และพระยาเทพอรชุน พระยาพิชัยสงคราม พระยารามคำแหง มีความผิดฐานละเลยไม่ตามเสด็จให้ทันตามรับสั่ง โทษถึงประหารชีวิตทั้ง 6 คน ดำรัสให้เอาตัวข้าราชการเหล่านั้นไปจำคุกไว้ พอพ้นวันพระแล้วให้เอาตัวไปประหารชีวิตเสียตามคำทูลพิพากษา

...แต่เมื่อวันแรม 14 ค่ำ เดือนยี่ก่อนวันพระ สมเด็จพระพนรัตน์ วัดป่าแก้ว มหาสังฆนายกกับพระราชคณะ รวม 25 รูป เข้าไปเฝ้าถามข่าวถึงการเสด็จสงครามตามตามประเพณี สมเด็จพระนเรศวรตรัสเล่าแถลงการณ์ทั้งปวงตั้งแต่ต้นจนได้ทำยุทธหัตถีมีชัยชนะพระมหาอุปราชาให้ พระราชคณะทั้งปวงฟัง

สมเด็จพระพนรัตน์ถวายพระพรถามว่า สมเด็จพระบรมพิตรพระราชสมภารเจ้ามีชัยแก่ข้าศึก เหตุไฉนข้าราชการทั้งปวงจึงต้องราชทัณฑ์เล่า

สมเด็จพระนเรศวรตรัสตอบว่า นายทัพนายกองเหล่านั้นมันกลัวข้าศึกมากกว่าโยม และให้โยมทั้งสองคนพี่น้องฝ่าเข้าไปในท่ามกลางข้าศึก จนได้ยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชา ต่อมีชัยชนะมาจึงเห็นหน้ามัน นี่หากว่าโยมยังไม่ถึงที่ตาย หากไม่แผ่นดินก็จะเป็นของชาวหงสาวดีเสียแล้ว เพราะเหตุนี้โยมจึงให้ลงโทษมันตามอาญาศึก

สมเด็จพระพนรัตน์เห็นว่า พระมหากษัตริย์ทรงคลายพระพิโรธแล้ว จึงถวายพระพรว่า “อาตมาภาพพระราชคณะทั้งปวง เห็นว่าข้าราชการซึ่งเป็นโทษเหล่านี้ก็ผิดหนักหนาอยู่แล้ว แต่ทว่าได้ทำราชการครั้งสมเด็จพระบรมอัยกาธิราชเจ้า และสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ทั้งข้าราชการใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทของพระราชสมภารเจ้าแต่เดิมมา ดุจพระพุทธรูปบริษัทของสมเด็จพระบรมครูก็

เหมือนกันอาตมาภาพทั้งปวง ขอพระราชทานโทษคนเหล่านี้ ไว้สักครั้งหนึ่งเถิดจะได้ทำราชการฉลองพระเดชพระคุณสืบไป

สมเด็จพระนเรศวรทรงตรัสว่า พระผู้เป็นเจ้าของข้าพเจ้าแล้ว โยมก็จะถวาย แต่ทว่าจะต้องให้ไปตีเอาเมืองตะนาวศรี เมืองทวาย แก่ตัวก่อน

สมเด็จพระพนรัตน์ถวายพระนามว่า การซึ่งจะใช้ไปตีบ้านเมืองนั้นสุดแต่พระราชสมภารเจ้าจะสงเคราะห์ มิใช่กิจการของอาตมาภาพทั้งปวงอันเป็นสมณะ ว่าแล้วสมเด็จพระพนรัตน์และพระราชาคณะทั้งปวงก็ถวายพระพรลาไป¹⁹⁹

การพระราชทานอภัยโทษครั้งนี้ถือว่าเป็นการอภัยโดยมีเงื่อนไข และยังสะท้อนให้เห็นลักษณะที่น่าสนใจคือ การพระราชทานอภัยโทษบางครั้งขึ้นอยู่กับสภาวะการณ์ของบ้านเมืองเป็นสำคัญ หากบ้านเมืองอยู่ในภาวะสงคราม การใช้พระราชอำนาจไม่สู้ผ่อนปรน หากจะผ่อนปรนก็เป็นไปโดยมีข้อจำกัดและเงื่อนไข หากไม่เป็นไปตามเงื่อนไขก็ต้องรับพระราชอาญาดุจเดิม

ในรัชสมัยของสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 หรือสมเด็จพระเจ้าเสือ ก็เคยได้พระราชทานอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดด้วยเหมือนกัน เช่น กรณีที่สมเด็จพระเจ้าเสือเสด็จประพาสคล้องช้างที่นครสวรรค์ เจ้าฟ้าเพชร เจ้าฟ้าพร พระราชโอรสทั้งสองของพระองค์ได้เสด็จตามไปด้วย ครั้งนั้นเกิดอุบัติเหตุช้างพระที่นั่งติดหล่ม เจ้าฟ้าเพชรและเจ้าฟ้าพรตามเสด็จเข้าไปใกล้หมายจะช่วยชีวิตพระราชธิดา แต่สมเด็จพระเจ้าเสือสำคัญผิดคิดว่าพระราชโอรสทั้งสองหวังปลงพระชนม์เพื่อชิงราชสมบัติ จึงรับสั่งให้โยยตีทั้งเข้าเย็นเป็นที่เวทนานัก คนทั้งกระบวนตามเสด็จไม่มีผู้ใดกล้าขอพระราชทานอภัยโทษให้ เพราะต่างก็เกรงกลัวจะได้รับโทษหนักถึงตายเจ็ดชั่วโคตร

เมื่อความทรงทราบถึงพระอัยกี กรมพระเทพามาตย์ ซึ่งเป็นเจ้านายชั้นผู้ใหญ่พระองค์เดียวที่สมเด็จพระเจ้าเสือเคารพและเกรงพระทัย จึงเสด็จมาขอพระราชทานอภัยโทษให้ ดังมีความว่า

“อันเจ้าฟ้าเพชร เจ้าฟ้าพร พระราชโอรสทั้งสองของลูกนี้ ก็ได้เป็นเพื่อนทุกข์เพื่อนยากของลูกมาก่อน และลูกเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ ก็ได้สองพระราชโอรสนี้รับราชการฉลองพระเดชพระคุณต่างพระเนตรพระกรรณ ช่วยแบ่งเบาพระราชภาระของลูกในกิจการบ้านเมืองต่าง ๆ นานา ซึ่งจะมาคิดการเป็นกบฏ ลูกคิดร้ายต่อพ่อเป็นไปมิได้ ขอทรงพระเมตตาปล่อยให้พ้นโทษเสียเถิด นึกว่าทำบุญแก่แม่สักครั้ง ตั้งแต่เกิดเป็นลูกเป็นแม่กันมา แม่ก็ดูเหมือนจะยังมีได้รับวอนขอพระราชทานอภัยโทษในการอันยิ่งใหญ่ต่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นแม่เป็นลูกกันมาเลย”

สมเด็จพระเจ้าเสือทรงตรัสว่า “เจ้าแม่ขอแล้วมิให้ก็คงขัดใจกัน เอาเถิดลูกยกให้ แต่ก็ขอยกตัวมันทั้งสองให้เจ้าแม่เอาตัวมันไปกรุงศรีอยุธยาเสียด้วย อย่าให้มันอยู่กับลูกที่นี้เลย ลูกไม่คิดเอามันไว้เป็นประโยชน์อันใดแล้ว”²⁰⁰

¹⁹⁹ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช, พระประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (พระนคร: สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2509). หน้า 139-148.

การพระราชทานอภัยโทษให้แก่บุคคลใดในอดีตไม่ได้จำกัดเฉพาะบุคคลที่ทรงเคารพ นับถือหรือโปรดปรานเท่านั้น หากแต่ยังมีปรากฏว่า แม้แต่สัตว์เองก็มีบทบาทสำคัญยิ่งในการขอ พระราชอภัยโทษให้แก่ผู้ต้องพระราชอาญาทั้งปวง เช่น ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงมี ช้างเผือกคู่บารมี มีนามว่า เจ้าพระยาบรมมคเษนทร์ฉัททันต์ ซึ่งเป็นที่โปรดปรานของพระองค์อย่างยิ่ง เพราะรู้ภาษาคนและฉลาด ผู้ต้องโทษมักจะเขียนฎีกามาขอให้เจ้าพระยาบรมมคเษนทร์ฉัททันต์ช่วย นำความขึ้นกราบบังคมทูลฯ ขอพระราชทานอภัยโทษให้ และส่วนใหญ่จะได้รับการพระราชทานอภัย โทษ ดังปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาว่า

“ข้าราชการทั้งหลาย ซึ่งต้องพระราชอาญาเป็นมหันตโทษจำไว้ หากผู้ใดจะทูลขอมิได้นั้นก็ให้เขียนหนังสือ...ไปให้เจ้าพระยาช้างเผือก เจ้าพระยาช้างเผือกจะรับเอาไว้ที่วงแล้วก็ชูเข้าไปถวายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อจะพระราชทานด้วยใจ ในขณะที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชดำเนินมายังโรงช้างนั้น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็จะยื่นพระหัตถ์รับเอาหนังสือนั้นมาทรงอ่านให้ทราบคดีทั้งปวงแล้วก็ทรงพระมหากรุณาแก่เจ้าพระยาเศวตกุญชรชาติ ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานอภัยโทษแก่พระยาบรมมคเษนทร์ฉัททันต์”

นอกจากนี้ยังพบว่ามี การพระราชทานอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดแม้ไม่มีผู้ใดทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ถือเป็น การพระราชทานอภัยโทษด้วยพระองค์เอง ดังคราวที่สมเด็จพระเจ้าเสือ ได้พระราชทานอภัยโทษให้แก่พันท้ายนรสิงห์ เมื่อ พ.ศ. 2247 ครั้งที่พระองค์เสด็จประพาสด้วยเรือพระที่นั่งเอกชัย เมื่อทรงเบ็ด ณ ปากน้ำสาครบุรี (สมุทรสาคร) เมื่อผ่านคลองโคกขามซึ่งคดเคี้ยวและกระแสน้ำเชี่ยวกราก พันท้ายนรสิงห์คัดท้ายเรือไม่ทัน ทำให้โขนเรือชนกิ่งไม้ใหญ่หักตกน้ำ ซึ่งตามพระราชกำหนดบทพระอัยการในสมัยนั้นมีว่า

“ถ้าและพันท้ายผู้ใดถือท้ายเรือพระที่นั่งให้ศิระเรือพระที่นั่งหัก ท่านว่าพันท้ายนั้นถึงมรณะโทษให้ตัดศิระเสีย”

แต่พระองค์ทรงให้อภัยโทษโดยตรัสว่า

“โทษเอ็งนั้นถึงตายก็ชอบอยู่ แต่บัดนี้กูจะยกโทษเสียไม่เอาโทษเอ็งแล้ว เอ็งจงคืนลง มาเรือไปด้วยกุญเกิด ซึ่งศิระเรือที่หักนั้นกูจะทำต่อเอาใหม่”²⁰¹

อย่างไรก็ตาม แม้สมเด็จพระเจ้าเสือจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปั้นรูปดินแล้วตัดศิระแทนตัวพันท้ายนรสิงห์แล้วก็ตาม แต่พันท้ายนรสิงห์ยืนกรานที่จะยอมตาย เพื่อรักษาโบราณราชกำหนดบทในพระอัยการ จึงมีรับสั่งให้ทำการประหารชีวิตตัดศิระพันท้ายนรสิงห์ พร้อมกับโขนเรือพระที่นั่งขึ้นพลีกรรมไว้ด้วย

²⁰⁰ ประยูร พิศนาคะ, สมเด็จพระเจ้าเสือ (ธนบุรี: ป.พิศนาคะการพิมพ์, 2514). หน้า 11.

²⁰¹ กรมศิลปากร, พระราชพงศาวดารกรุงสยาม จากต้นฉบับที่เป็นสมบัติของบริติชมิวเซียมกรุงลอนดอน (พระนคร: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2508). หน้า 562-565.

อนึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า การใช้พระราชอำนาจในยุคนี้นี้ยังถือว่าเป็นการใช้อำนาจในลักษณะที่เป็นพระเดชมากกว่าพระคุณ จึงไม่ทรงพระราชทานอภัยโทษให้ผู้ใดได้โดยง่าย ทั้งนี้เพื่อรักษาไว้ซึ่งความเด็ดขาดของพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ และผู้ที่กล้าจะขอพระราชทานอภัยโทษให้ส่วนมากจะเป็นผู้ที่มีความเคารพนับถือ มีความดีมาก่อน ผู้ที่ใกล้ชิดกับพระมหากษัตริย์ หรือผู้ที่ทรงโปรดปรานเป็นพิเศษเท่านั้น เพราะเป็นการเสี่ยงต่อความเป็นความตาย เนื่องจากผู้ที่ขอพระราชทานอภัยโทษนั้นเท่ากับว่าเป็นผู้ที่รับรองหรือรับประกันให้ หากไม่พอพระทัยอาจถูกลงโทษได้เช่นกัน ผู้อื่นจึงไม่ค่อยมีใครกล้าขอพระราชทานอภัยโทษให้ แม้แต่ผู้ถูกลงโทษเอง

นอกจากนี้ยังพบว่า การพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา นั้น ไม่ได้จำกัดเฉพาะพระราชทานอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลเท่านั้น หากแต่ยังพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปอีกด้วย โดยถือเป็นโบราณราชประเพณีสำหรับองค์พระมหากษัตริย์เมื่อเถลิงถวัลย์ราชสมบัติจะทรงพระกรุณาแก่ประชาราษฎร์ทั้งปวงให้ปล่อยนักโทษเสียจากเวรจำ ดังปรากฏตามพระราชพงศาวดารกรุงเก่าว่า

“พระมหากษัตริย์กรุงศรีอยุธยา เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์แล้วเสด็จโดยกระบวนแห่ พยุหยาตราเสียบพระนคร และมีการสมโภชพระนคร เมื่อเสร็จการราชพิธีแล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปล่อยนักโทษซึ่งติดอยู่ในเวรจำนั้นด้วย”²⁰²

การปล่อยนักโทษทั้งหมดดังในสมัยพระเจ้าเอกทัศเสด็จขึ้นครองราชย์ ซึ่งเป็นตอนปลายของสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ก็มีการพระราชทานอภัยโทษ ดังมีคำบันทึกไว้ว่า

“มีพระสิ่งหนาทราชโองการตรัสรับสั่งโปรดให้เลิกส่วย สมพักศรแลขนอนตลาด แลค่าน้ำเชิงเรือ และความเรีสร้างค้ำงเก่าอย่าให้ว่าขานกัน แล้วให้ปล่อยคนโทษทั้งสี่คุกอันอยู่ในเรือจำทั้งปวง มีรับสั่งในปล่อยสิ้น”²⁰³

การพระราชทานอภัยโทษดังกล่าวถือว่าเป็นการเริ่มต้นให้มีการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปปรับแต่ยุคนี้

การใช้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาจะมีลักษณะเป็นการผสมผสานกันของแนวคิด เทวราช เจ้าชีวิต และธรรมราชา มีทั้งเด็ดขาด รุนแรง และผ่อนปรนตามหลักเมตตาธรรม

²⁰² พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประดิษฐอักษรนิติ, (พระนคร: คลังวิทยา, 2507). หน้า 268.

²⁰³ ชัย เรื่องศิลป์, ประวัติสังคมไทยสมัยโบราณ 2517, หน้า 105. อ้างถึงใน สมบูรณ์ เตชะวงศ์, พระราชทานอภัยโทษ พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ราชประเพณีที่สืบทอดมายาวนาน. หน้า 30.

4.1.3 สมัยกรุงธนบุรี

สำหรับในสมัยกรุงธนบุรี ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาสั้น ๆ นั้น ระบอบการปกครองได้ย้อนกลับไป คล้ายคลึงกับสมัยสุโขทัยตอนต้นอีกครั้งหนึ่ง กล่าวคือ การที่พระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาแก่ผู้ต้องพระราชอาญาใด ๆ นั้น มีใช้ว่าเพราะเหตุที่ทรงมีพระบรมเดชานุภาพเป็นล้นพ้นเหนือชีวิตราษฎรในแผ่นดินที่จะทรงพระกรุณาปล่อยตัวผู้ใดตามพระราชอัธยาศัย หรือเพราะทรงเป็นธรรมราชาผู้เปี่ยมด้วยพระราชหฤทัยกรุณาแก่สัตว์ผู้ทุกข์ยากเดือดร้อนเท่านั้น หากเพราะทรงเป็นเสมือนบิดาที่รักและเมตตาต่อพสกนิกรซึ่งเปรียบเสมือนบุตรธิดาของพระองค์อีกด้วย และแนวความคิดนี้ได้ทวีความสำคัญต่อการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษมากขึ้นโดยลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ แม้เกือบตลอดรัชสมัยพระเจ้าตากสินมหาราชจะมีศึกสงคราม แต่ในยามว่างเว้นจากสงครามจะทรงดำรงความเป็นธรรมราชาที่เปี่ยมไปด้วยพระราชหฤทัยที่รักและเมตตาต่อราษฎร พระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงช้างเสด็จออกเยี่ยมเยียนราษฎรและเปิดโอกาสให้ราษฎรร้องทุกข์การพระราชทานอภัยโทษ ในรัชสมัยนี้จึงมีลักษณะของความกรุณาที่มีแก่ผู้ทุกข์ยากเดือดร้อนโดยแท้

ในสมัยกรุงธนบุรี มีการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปเนื่องในโอกาสสำคัญของบ้านเมืองในสมัยกรุงธนบุรี ได้แก่ คราวสมโภชการประสูติพระราชโอรส ดังความว่า “เจ้าหอกลางประสูติเจ้าเป็นพระกุมารแผ่นดินไหวฉลุต้นปีโปรดปล่อยคนโทษในคุกสิ้นหมายสมโภชเจ้าฟ้าน้อย”²⁰⁴

4.1.4 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

การพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันมานับแต่กรุงสุโขทัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรีโดยลำดับเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระปฐมกษัตริย์แห่งจักรีวงศ์ได้ทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นเมืองหลวงการพระราชทานอภัยโทษจะมีพื้นฐานมาจากความเมตตาปราณีในรูปการปกครองแบบธรรมราชาซึ่งนำแนวความคิดทางพุทธศาสนาในหลักทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการมาใช้ อันเป็นการแผ่พระมหากรุณาธิคุณแก่พสกนิกรภายใต้พระบรมโพธิสมภารอย่างเสมอหน้า²⁰⁵

²⁰⁴ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม, การพระราชทานอภัยโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 261 ตรี เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา ฉบับที่ 9 พ.ศ.2517. หน้า 5.

²⁰⁵ เรื่องเดียวกัน.

4.1.4.1 ยุคก่อนปฏิรูปกฎหมายและราชการยุคใหม่

(1) รัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

พระองค์ได้ทรงส่งคายนาพระไตรปิฎกอันเป็นหลักแห่งพระพุทธศาสนาทรงบำเพ็ญพระราชกุศลต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรงบำเพ็ญอุกภัยทานปลดปล่อยนักโทษในโอกาสสำคัญของบ้านเมือง

ครั้งที่ 1 ในปีเถาะสัปตศกจุลศักราช 1157 (พ.ศ. 2338) เมื่อเดือน 8 ขึ้น 14 ค่ำ เหตุเนื่องจากสมเด็จพระอนุชาธิราชกรมพระราชวังบวรสถานมงคลเสด็จลงมาถวายบังคมลาทรงผนวชและขอรับพระราชทานโทษเจ้านันทเสนเจ้านครล้านช้างกับสมัครพรรคพวกและบรรดานักโทษที่ต้องพันธนาการอยู่ในเรือนจำให้พ้นโทษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงโปรดพระราชทานโทษออกจากเวรจำตามที่สมเด็จพระอนุชาธิราชกราบทูลขอ เว้นแต่เจ้านันทเสนและพรรคพวกซึ่งเป็นกบฏและพวกพม่ารามัญเข้าศึกและพวกโจรสลัด กรมพระราชวังบวรสถานมงคลทรงพระราชศรัทธา บวชนักโทษที่พ้นโทษ ในครั้งนี้ 32 คน

ครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2340 เนื่องในโอกาสที่ได้มีพระบรมราชโองการให้ร้อยยกสังคายนา สวดมนต์ทว่า “พระโองการให้ปล่อยสัตว์ในครั้งนั้นเหมือนมนุษย์ได้เห็นสวรรค์ทรงปล่อยมนุษย์ชายหญิงคนโทษไทยในคุกตารางทมิฬโคลนทมิฬดำรวจพระโองการโปรดปล่อยสิ้น ” การพระราชทานอภัยโทษในรัชกาลนี้ปรากฏอยู่ในพระราชกำหนดบทพระอัยการและพระอัยการกระบาลศึก การพิจารณาพระราชทานอภัยโทษแก่นักโทษนอกจากจะพิจารณาความดีความชอบของนักโทษเป็นรายบุคคลแล้วยังต้องพิจารณาถึงชั้นโทษของผู้ต้องโทษแบ่งตามโทษที่ผู้กระทำความผิดได้รับเป็นอุกฤษฏ์ ครุ มณีโทษ และลหุโทษ โดยอาศัยการเลื่อนโทษล่วงโทษและหล่นโทษ²⁰⁶

(2) รัชกาลที่ 2 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ปรากฏหลักฐานว่ามีการโปรดเกล้าฯ พระราชทานอภัยโทษเพื่อทรงบำเพ็ญอุกภัยทานปลดปล่อยนักโทษในโอกาสสำคัญของบ้านเมืองดังนี้

1) เมื่อคราววกรมขุนกษัตราธิราชขึ้นครองราชย์ได้ทรงมีพระกรุณาลดหย่อนผ่อนโทษให้แก่ครอบครัวผู้ทำการกบฏ ซึ่งตามพระอัยการกระบาลศึกในเวลานั้นได้กำหนดโทษไว้สำหรับผู้กระทำการกบฏรุนแรงที่สุดถึงตายเจ็ดชั่วโคตร

2) เมื่อได้ทรงประกอบราชพิธีอุปราชาภิเษกเจ้าฟ้ากรมหลวงเสนานุรักษ์ขึ้นดำรงตำแหน่งกรมพระราชวังบวรสถานมงคลแล้วทรงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่ง

²⁰⁶ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม, การพระราชทานอภัยโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 261 ทวิ เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา ฉบับที่ 9 พ.ศ.2517. หน้า 7.

เสนาบดีให้ทำบาญชีคนนักโทษนอกจากพม่าข้าศึกที่ต้องเวรจำอยู่ในคุกเป็นคนสี่ร้อยสี่สิบสามคนทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พ้นโทษ

3) เมื่อทรงสร้างหอพระไตรปิฎกได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานอภัยโทษแก่นักโทษซึ่งต้องระวางโทษประหารชีวิตทั้งผู้ชายและผู้หญิงรวม 7 คน

4) ในปีพุทธศักราช 2363 ได้เกิดอหิวาตกโรคครั้งใหญ่ขึ้นในกรุงเทพมหานครทรงอัญเชิญพระแก้วมรกตและพระบรมธาตุทั้งพระราชาคณะออกแห่ไปรอบๆ ประพรมน้ำปริตรทั้งทางบกทางเรือ พระเจ้าอยู่หัวทรงศีลทั้งพระราชานุญาตข้าราชการให้ตั้งใจทำบุญสวดมนต์ให้ทานรวมทั้งการปล่อยคนโทษที่ต้องเวรจำทั้งหมดเว้นแต่พม่าข้าศึก

อนึ่ง การจะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาในรัชกาลนี้จะทำได้ต่อเมื่อเสด็จออกนอกพระราชวังเท่านั้น แต่หากราษฎรผู้ใดต้องการทูลเกล้าฯ ถวายก็จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ถวายเรื่องราวมายังพระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ (พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว) เพื่อทรงแจกให้เจ้ากรมและปลัดกรมตรวจชำระ²⁰⁷

(3) รัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

การพระราชทานอภัยโทษในรัชกาลนี้เริ่มแต่การเสด็จขึ้นครองราชสมบัติใน พ.ศ. 2367 ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปล่อยนักโทษและให้ชำระความของราษฎรที่ค้างชำระ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงเคยถวายงานเกี่ยวกับการถวายเรื่องราวทูลเกล้าฯ ให้พระราชบิดามาก่อนจึงทรงทราบถึงความยากลำบากและความทุกข์ร้อนของราษฎรเป็นอย่างดี ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างกลองวิญฉัยเกร็งขึ้นสำหรับให้ราษฎรที่เดือดร้อนตีกลองทูลเกล้าฯ ถวายฎีการ้องทุกข์ต่อพระองค์ได้เรียกกันว่า “ตีกลองร้องฎีกา” และได้มีการโปรดเกล้าฯ พระราชทานอภัยโทษสำหรับผู้ร้ายที่ถูกลงโทษในความผิดของตนด้วย²⁰⁸

(4) รัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

สืบเนื่องมาจากพระองค์ได้ทรงผนวชก่อนขึ้นครองราชสมบัติมาเป็นเวลานาน ทรงได้รับทราบถึงความทุกข์ยากเดือดร้อนของราษฎร ได้ทรงยกเลิกขนบธรรมเนียมประเพณีหลายประการที่เป็นการกดขี่ราษฎรและได้ทรงมีประกาศเกี่ยวกับการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาใน พ.ศ. 2395 - 2399 สรุปความได้ว่าผู้ใดที่มีถ้อยคำสิ่งใดจะฟ้องร้องถ้าในกรุงเทพฯ ให้ฟ้องร้องยังโรงศาลตามกระทรวง ถ้าในหัวเมืองให้ฟ้องต่อเจ้าเมืองกรมการ หากเจ้าเมืองกรมการไม่ชำระโดยเร็วให้ฟ้องอุทธรณ์เจ้าเมืองกรมการต่อเจ้ากระทรวงตามกรมที่หัวเมืองนั้นขึ้นอยู่ ถ้าตัดสินไม่ยุติหรือแก้งหน่วง

²⁰⁷ เรื่องเดียวกัน

²⁰⁸ เรื่องเดียวกัน.

เหนียวก็ให้ทำเรื่องราวถวายฎีกา โดยในฎีกาให้เขียนสั้นกะทัดรัดไม่ใช่คำหยาบและเขียนตรงตามข้อเท็จจริง ห้ามนำความเท็จมาเขียนถ้าเขียนไม่ได้ให้ขอเสมียนในกรมล้อมพระราชวังซึ่งเป็นศาลรับสั่งให้ช่วยเขียนหรือผู้อื่นก็ได้ ยกเว้นไม่ให้นักเลงฝันช่วยเขียนเพื่อจะได้โปรดให้มีตุลาการชำระให้แล้วโดยเร็วและเมื่อจะถวายจะให้ญาติหรือพวกซึ่งเป็นข้าราชการฝ่ายหน้าฝ่ายในช่วยถวายได้ แต่ผู้รับฎีกาถวายนั้นต้องเอาตัวเจ้าของฎีกาไว้ไม่ให้หลบหนีไปเพื่อจะส่งตัวให้ผู้ชำระโดยง่ายหากไม่มีญาติหรือพวกเป็นข้าราชการให้ถวายในวัน 7 คำ 14 คำเมื่อเสด็จพระราชดำเนินออก ณ พระที่นั่งสุทไธสวรรย์เมื่อโปรดให้ตีกลองวินิจฉัยเถรีแล้ว หากมิได้เสด็จฯ ออกให้ถวายต่อพระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส ณ ซาลาหน้าพระที่นั่ง ในรัชกาลนี้ไม่ปรากฏหลักฐานว่าได้มีการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปแต่ได้มีประกาศให้ผู้ที่กระทำความผิดมาขออุกแกโทษและจะโปรดพระราชทานยกโทษให้ผู้นั้น²⁰⁹

4.1.4.2 ยุคหลังปฏิรูปกฎหมายและราชการยุคใหม่

(1) รัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในรัชกาลนี้ได้มีการตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้น เริ่มมีการปฏิรูปกฎหมายและการพิพากษารรคดีของศาล มีการยกร่างพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยราชประเพณีกรุงสยามอันมีลักษณะใกล้เคียงกับรัฐธรรมนูญที่มีอยู่ในประเทศต่าง ๆ ในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยกำหนดให้พระเจ้าแผ่นดินมีราชศักดิ์านุภาพเป็นที่เกิดของความยุติธรรมที่จะระงับซึ่งความทุกข์ร้อนและทรงพระกรุณายกโทษคนผิดกฎหมายนับเป็นพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ที่ได้นำมาบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์

รูปแบบการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษแบ่งได้เป็น 3 ประเภทคือ

ประเภทที่ 1 การพระราชทานอภัยโทษในรูปของพระบรมราชวินิจฉัยในอรรถคดีต่าง ๆ ในฐานะทรงเป็นผู้พระราชทานความยุติธรรมทรงวินิจฉัยอรรถคดีกรณีพิพาทของราษฎรด้วยพระองค์เอง ต่อมาได้โปรดให้มีลูกขุนแบ่งเบาพระราชภาระแต่สำหรับความผิดทางอาญาจะต้องนำความขึ้นกราบบังคมทูลเพื่อขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยชี้ขาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความผิดที่มีโทษหนักถึงประหารชีวิตและจำคุกตลอดชีวิต จะมีพระบรมราชวินิจฉัยพระราชทานอภัยโทษในสองลักษณะคือ อภัยโทษปล่อยตัวไปและอภัยโทษลดโทษจากประหารชีวิตเป็นจำคุกตลอดชีวิต สำหรับคดีที่มีโทษจำคุกซึ่งมิได้มีการกำหนดเวลาไว้ การพระราชทานอภัยโทษจะมีลักษณะ

²⁰⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8-9.

ทั้งการปล่อยตัวและการกำหนดระยะเวลาจำคุก เพื่อให้ให้นักโทษมีเวลาอยู่ในคุกสั้นลงและมีโอกาสได้ออกจากคุกเท่ากับเป็นการลดโทษ

ประเภทที่ 2 การพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ที่ต้องโทษซึ่งทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา โดยการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกานี้มีทั้งก่อนบังคับโทษหรือระหว่างมีการบังคับโทษ การถวายฎีกาก่อนบังคับโทษจะถวายมาพร้อมกับคำพิพากษาในลักษณะกิ่งกล่าวโทษกิ่งร้องทุกข์ สำหรับการถวายฎีการะหว่างมีการบังคับโทษจะได้แก่ฎีกาของผู้ต้องโทษที่ถูกคุมขังอยู่ในคุกทั้งที่คดีมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วและคดีอยู่ระหว่างการพิจารณา

ประเภทที่ 3 การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป

การพระราชทานอภัยโทษในลักษณะนี้เป็นการพระราชทานอภัยโทษตามโบราณราชประเพณีที่จะได้ทรงบำเพ็ญอภัยทานปลดปล่อยนักโทษในวาระและโอกาสสำคัญของบ้านเมืองซึ่งในรัชกาลนี้มีการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป 2 ครั้ง

ครั้งที่ 1 ใน พ.ศ. 2441 (ร.ศ. 116) เนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จนิวัติกลับจากยุโรปด้วยความเรียบร้อย โดยมีพระราชหัตถเลขาเรื่องปล่อยและลดโทษนักโทษ

ครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2451 (ร.ศ. 127) เนื่องในโอกาสจัดพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกสมโภชสิริราชสมบัติถึง 42 ปี โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการประกาศปล่อยนักโทษที่มีโทษน้อย²¹⁰

(2) รัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มี “พระราชกฤษฎีกาวางระเบียบการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา พ.ศ.2457” เรียกว่าการพระราชทานพระมหากรุณาลดหย่อนผ่อนโทษ แต่ในรัชกาลที่ 6 นี้เองที่ทรงประกาศเลิกปลดปล่อยนักโทษในโอกาสพิธีบรมราชาภิเษก ปราบกฏในบันทึกหัวข้อ ตกลงเลิกประเพณีปล่อยนักโทษว่า “วันที่ 21 พฤศจิกายน เวลา 6 นาฬิกาหลังเที่ยง ได้มีการประชุมเสนาบดีเพื่อปรึกษาราชการต่าง ๆ ในที่ประชุมวันนี้ได้ตกลงเลิกประเพณีโบราณอันหนึ่ง คือการปล่อยนักโทษเนื่องด้วยงานบรมราชาภิเษก” เรื่องนี้กรมหลวงดำรงราชานุภาพเป็นผู้ทรงแสดงความเห็นขึ้น เหตุที่กรมหลวงดำรงได้ทรงยกขึ้นกล่าวนั้น สรุปได้ความดังต่อไปนี้ “เห็นว่าผลดีไม่ได้เสมอผลร้ายมีผู้ที่จะได้มีความยินดีก็แต่พวกนักโทษเท่านั้น เพราะฉะนั้นต้องนับว่าไม่ดี ในการที่พระเจ้าแผ่นดินสวรรคตกลับจะทำให้ให้นักโทษดีใจ เพราะฉะนั้นเป็นธรรมดาที่จะต้องนึกแข่งให้ผลดีแผ่นดิน ประเพณีปล่อยนักโทษนี้

²¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9-10.

น่าจะเกิดขึ้นเพราะเหตุที่ประการหนึ่ง แต่ก่อน ๆ นี้ผู้ที่ขึ้นคุกแล้วไม่เคยได้มีการกำหนดออก คุกเล่า
 เต็มแน่นกัน หนักเข้าก็ต้องถ่ายให้ออกกันเสียคราวหนึ่ง ก็เกิดขึ้นเพราะได้ราชสมบัติใหม่ต้องการหา
 คนเป็นสมุนช่วยปราบปรามพวกเจ้าแผ่นดินองค์เก่า อย่างเช่นเมื่อขุนหลวงบรมโกษฐ์ขึ้นเสวยราชย์
 ปล่อยนักโทษออกมาช่วยในการปราบปรามพรรคพวกของขุนหลวงท้ายสระ เป็นต้น อย่างไรก็ตามเป็นอัน
 ตกอยู่ในฐานว่า ประเพณีอันนั้นเกิดขึ้นโดยทางไม่ตีนัก ควรเลิกได้ พวกเสนาบดีมิได้มีใครคัดค้าน จึง
 เป็นอันตกลงให้เลิกประเพณีปล่อยนักโทษเนื่องในงานบรมราชาภิเษก ในเวลานั้นไม่มีใครเลยได้นึกได้
 ฝัน ว่าการบอกเลิกประเพณีปล่อยนักโทษนั้น อาจให้ผลร้ายแก่ฉันได้ มีดังจะได้เห็นต่อไปข้างหน้า
 เพื่อความยุติธรรมฉันต้องขอกล่าวว่า กรมดำรงผู้เป็นต้นคิดให้เลิกประเพณีปล่อยนักโทษนั้น ก็คงมิได้
 ทรงนึกเลยว่าการบอกเลิกอาจให้ผลร้าย เพราะท่านคงมิได้นึกว่าการปล่อยหรือไม่ปล่อยนั้น จะมีผล
 กระทั่งกระเทือนถึงผู้อื่น นอกจากนักโทษ มีผู้ได้กล่าวขึ้นว่า การที่กรมดำรงเห็นไม่ควรให้ปล่อย
 นักโทษนั้น เพราะท่านเกรงว่าคนจะนิยมรักใคร่ฉันมากเกินไป หรืออีกนัยหนึ่ง คือไม่ยอมให้ฉัน
 ใกล้เคียงพระพุทธเจ้าหลวงเข้าไปได้เลย ในทางมีคนนิยมรักใคร่ แต่ฉันเห็นว่า ข้อนี้บอกจะเป็นการหา
 ความกรมดำรงเกินไป”

การพระราชทานอภัยโทษในรัชกาลนี้มีลักษณะเดียวกันกับรัชกาล
 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกล่าวคือ

ประเภทที่ 1 การพระราชทานอภัยโทษในรูปของพระบรมราชวินิจฉัย
 ในอรรถคดีต่าง ๆ

ประเภทที่ 2 การพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษ ซึ่งทูลเกล้าฯ
 ถวายฎีกาโดยได้มีการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาวางระเบียบ การทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาพระ
 พุทธศักราช 2457 ขึ้นไว้สำหรับผู้ที่ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบ

การมีพระบรมราชวินิจฉัยในการพิจารณาฎีกาทูลเกล้าฯ ก่อนมีการ
 บังคับโทษจะทรงใช้พระราชวินิจฉัยอย่างถี่ถ้วนทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ส่วนฎีกา
 ทูลเกล้าฯ ของผู้อยู่ระหว่างการบังคับโทษจะทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยอภัยโทษลดหย่อนโทษให้แก่
 นักโทษที่ต้องจำมาแล้วก็กำหนดโทษโดยต้องมีความประพฤติดีทำความดีความชอบเป็นพิเศษหรือ
 เป็นผู้เจ็บป่วยหรือผู้พิการ

ในรัชกาลนี้ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมพระราชนิยมในการ
 พระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยฎีกาขึ้นไว้ เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการพิจารณาเรื่องฎีกาโดย
 เทียบเคียงตามพระราชนิยมในรูปของ “พระราชบัญญัติพระราชนิยมในการพระราชทานพระบรมราช
 วินิจฉัยฎีกา”

ประเภทที่ 3 การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปในรัชกาลนี้มี

ครั้งที่ 1 ใน พ.ศ. 2453 (ร.ศ. 129) เนื่องในโอกาสพระราชพิธีบรมราชาภิเษกในรูปของประกาศเลิกธรรมเนียมปล่อยนักโทษในการเปลี่ยนแผ่นดินใหม่

ครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2456 ประกาศยกโทษให้ทหารชั้นเก่าที่ขาดหนีราชการ เนื่องจากเมื่อมีพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหารขึ้นใช้บังคับเป็นผลให้บรรดาชายฉกรรจ์ที่มีหน้าที่รับราชการทหารประจำการแต่เพียง 2 ปี ได้ปลดประจำการ ส่วนทหารที่ขาดหนีราชการอยู่แต่ก่อนมีเวรผลัดกันเข้าประจำราชการตั้งแต่อายุ 18 ปีจนถึงอายุ 50 ปี จึงจะได้ปลดเห็นว่าทหารชั้นเก่าที่ขาดหนีราชการเหล่านั้นต้องประจำการอยู่นานปีแล้วจึงมีพระบรมราชโองการประกาศยกโทษให้เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2456

ครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ. 2459 พระราชกำหนดพระราชทานอภัยโทษพระพุทธศักราช 2459 เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหกรรมฉลองพระพุทธเพชรมณเฑาะว์ผลึกกับพระพุทธรูปลำดับพระชนมพรรษา 3 รอบบริบูรณ์

ครั้งที่ 4 ในปี พ.ศ. 2467 พระราชกำหนดพระราชทานอภัยโทษพระพุทธศักราช 2467 เนื่องในโอกาสพระราชพิธีเฉลิมฉัตรรัชพรรษาเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติค่านวมประมุขมนตรีได้บั้นธรรมสวัสดิ์ (15 ปี) เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2467²¹¹

4.1.4.3 ยุคประชาธิปไตย

(1) รัชกาลที่ 7 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในรัชสมัยนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองมีการตราพระราชบัญญัติธรรมนูญ การปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวเปลี่ยนแปลงพระราชฐานะและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญจนเมื่อได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามฉบับถาวรในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 ได้บัญญัติรับรองอำนาจในการอภัยโทษให้เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์โดยถือเป็นการใช้พระราชอำนาจในทางบริหารกล่าวคือ “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะพระราชทานอภัยโทษ” แต่การพระราชทานอภัยโทษไม่มีลักษณะเด็ดขาดและเป็นอิสระเหมือนดังเดิมการพระราชทานอภัยโทษ ในรูปแบบของการมีพระบรมราชวินิจฉัยอรรถคดีก่อนการบังคับโทษหมดไปคงมีแต่การขอพระราชทานอภัยโทษเมื่อคดีถึงที่สุดและอยู่ระหว่างการบังคับโทษเท่านั้น

เมื่อได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 การพระราชทานอภัยโทษให้แก่ผู้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ใน

²¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10-11.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาภาค 7 ว่าด้วยการอภัยโทษเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาและลดโทษ สำหรับการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปยังคงยึดถือตามโบราณราชประเพณีโดยกระทำผ่านกระบวนการนิติบัญญัติโดยคำแนะนำยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร

ครั้งที่ 1 พระราชกำหนดพระราชทานอภัยโทษ พระพุทธศักราช 2468 วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2468 ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 42

ครั้งที่ 2 พระราชกำหนดพระราชทานอภัยโทษพุทธศักราช 2475 วันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2475 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 49

ครั้งที่ 3 พระราชกำหนดอภัยโทษในโอกาสที่ประเทศสยามได้มีธรรมนูญการปกครองแผ่นดินวันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ. 2475 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 49 นอกจากการพระราชทานอภัยโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ในรัชกาลนี้ ยังปรากฏว่ามีการพระราชทานอภัยโทษในรูปแบบอื่นอีกอันได้แก่ การนิรโทษกรรมและการล้างมลทินอีกด้วย

นอกจากนี้ยังปรากฏว่าพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษแก่นักโทษที่ต้องคำพิพากษาของศาลยุติธรรมให้ลงโทษสถานต่าง ๆ เป็นพระราชอำนาจที่พระมหากษัตริย์ทรงมีมาแต่เดิมสืบมาแต่สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ครั้นมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองขึ้นแล้วดังนี้ ก็มีความจำเป็นต้องจัดวางระเบียบว่าด้วยเรื่องขอพระราชทานอภัยโทษเสียใหม่ จากเดิมซึ่งอาศัยพระบรมราชวินิจฉัย และพระมหากษัตริย์เป็นข้อสำคัญจัดวางหลักการเสียใหม่ให้เหมาะสมแก่สมัย โดยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชบัญญัติถึงรัฐบาลว่า “ขอให้จัดการออกพระราชบัญญัติวางระเบียบการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาในเรื่องขอพระราชทานอภัยโทษ”²¹² และรัฐบาลได้สนองพระราชบัญญัติว่า คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาลงมติแก้ไขร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา เกี่ยวกับการพระราชทานอภัยโทษแล้วดังนี้

“มาตรา 263 ผู้ต้องคำพิพากษาให้รับโทษอย่างใด ๆ หรือผู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับคดีถึงที่สุดแล้วมีอำนาจทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวต่อพระมหากษัตริย์ขออภัยโทษ”

เรื่องราวเช่นนี้ ให้ยื่นต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันคดีถึงที่สุด

ถ้าผู้ถวายเรื่องราวต้องขังหรือจำคุก จะยื่นเรื่องราวต่อพระตำมั่งรงเรือนจำได้ เมื่อรับแล้วให้รับส่งไปยังรัฐมนตรีนั้นโดยทันที อันเป็นหน้าที่รัฐมนตรีว่าการ

²¹² รัฐสภา และกรมศิลปากร, พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2524). หน้า 208.

กระทรวงมหาดไทย ถวายเรื่องราวต่อพระมหากษัตริย์พร้อมทั้งความเห็นว่าจะควรพระราชทานอภัยโทษหรือไม่

ในกรณีซึ่งไม่มีผู้ใดถวายเรื่องราว ถ้ารัฐมนตรีดูจกแล้วเห็นเป็นการสมควรตามความยุติธรรมจะถวายคำแนะนำพระมหากษัตริย์ให้พระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องคำพิพากษานั้นก็ได้

ถ้าไม่มีพระบรมราชวินิจฉัยตกมายังรัฐมนตรีภายในกำหนดสองเดือน นับแต่วันทรงรับเรื่องราวให้ถือว่าเรื่องราวนั้นตกไป”²¹³

ครั้งเมื่อได้ทอดพระเนตรร่างบทกฎหมายดังกล่าวแล้ว ทรงพระราชวิจารณ์ว่า การกำหนดขั้นตอนในการทูลเกล้า ถวายฎีกา และการพระราชอภัยโทษดังกล่าว เป็นการลิดรอนสิทธิของราษฎรซึ่งมีอยู่แต่ก่อนให้ลดลง โดยจำกัดเวลาตายตัวว่า จะต้องมิให้มีพระบรมราชวินิจฉัยฎีกาภายในกำหนดสองเดือน นับแต่วันที่ทรงรับเรื่องราว หากมิได้มีพระบรมราชวินิจฉัยเป็นประการใดถือว่าเรื่องราวนั้นตกไป ก็เหมือนได้ทรงปฏิเสธไม่พระราชทานอภัยโทษ ทรงมีพระราชกระแสย้ำว่า “ร่างมาตรานี้ ข้าพเจ้ายอมรับไม่ได้เลยทีเดียว”²¹⁴ แต่รัฐบาลได้กราบบังคมทูลสนองพระราชกระแสว่า ร่างมาตรการดังกล่าว “รัฐบาลไม่เห็นว่าจะเสียหลักยุติธรรมอย่างไร” ปัญหาอยู่ที่ว่า จะควรกำหนดเวลาหรือไม่กำหนดเท่านั้น รัฐบาลเห็นควรกำหนดเวลาถ้าเวลาในร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาไม่พอ จะขยายให้ยาวออกไปอีกก็ได้”²¹⁵

อย่างไรก็ดี ในเวลาต่อมาไม่นานนัก พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงตัดสินพระราชหฤทัยสละราชสมบัติ เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477 โดยพระราชดำริว่า “ความประสงค์ของข้าพเจ้าที่จะทำให้ราษฎรมีสิทธิออกเสียงในนโยบายของประเทศโดยแท้จริงไม่ประสบผลสำเร็จ และเมื่อข้าพเจ้ารู้สึกว่บัดนี้หมดหนทางที่จะช่วยเหลือให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนได้ต่อไปแล้ว ข้าพเจ้าจึงขอสละราชสมบัติ และออกจากตำแหน่งพระมหากษัตริย์แต่บัดนี้เป็น ต้นไป... ข้าพเจ้ามีความเสียใจเป็นอย่างยิ่ง ที่ไม่สามารถจะยังประโยชน์ให้แก่ประชาชนและประเทศชาติของข้าพเจ้าต่อไปได้ตามความตั้งใจและความหวังซึ่งรับสืบกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษยังได้แต่ตั้งสัตย์อธิษฐานขอให้ประเทศสยามจงประสบความเจริญและขอให้ประชาชนชาวสยามได้มีความสุขความสบาย”²¹⁶

โดยเหตุที่ทรงตัดสินพระราชหฤทัยสละราชสมบัติดังนี้ ความขัดแย้งในเรื่องพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ตามระบอบรัฐธรรมนูญ ทั้งสามประการ ระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกับรัฐบาล ก็เป็นอันสิ้นสุดลง บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่ง

²¹³ เรื่องเดียวกัน , หน้า 209.

²¹⁴ เรื่องเดียวกัน.

²¹⁵ เรื่องเดียวกัน.

²¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 211.

ราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 ในข้อที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์ ให้แก้ไขให้เป็นตามพระราชดำริ ก็เป็นอันระงับไม่ต้องมีการดำเนินการอย่างใดอีกต่อไป

(2) รัชกาลที่ 8 พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล

ในรัชกาลนี้ได้มีการตั้งคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ขึ้นเพื่อปฏิบัติพระราชกรณียกิจในหน้าที่พระมหากษัตริย์ ขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลขึ้นครองราชสมบัติทรงมีพระชนมายุเพียง 9 พรรษายังไม่ทรงบรรลุนิติภาวะและทรงมีพระสุขภาพไม่แข็งแรงต้องประทับอยู่ต่างประเทศเพื่อทรงศึกษาต่อ การใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษด้วยพระองค์เองจึงมีเพียงเฉพาะในช่วงระยะเวลา 6 เดือนสุดท้ายของรัชกาลเท่านั้น การพระราชทานอภัยโทษเป็นไปตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477 ซึ่งประกาศและมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 มีการยกเลิกกฎหมายลักษณะอาญาพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 เป็นผลให้เมื่อศาลได้พิพากษาตัดสินประหารชีวิตผู้ใดแล้วไม่ต้องนำความขึ้นกราบบังคมทูลเพื่อขอพระบรมราชานุญาตให้มีผลบังคับในรูปของพระบรมราชวินิจฉัยอีกต่อไป ให้สามารถบังคับโทษได้ รูปแบบของการพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาก่อนมีการบังคับโทษต้องสิ้นสุดลงโดยเด็ดขาด แต่ความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้ต้องโทษประหารชีวิต โทษจำคุกตลอดชีวิต โทษจำคุกมีกำหนดเวลา ที่จะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาได้ในภาค 7 ว่าด้วยอภัยโทษเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาและลดโทษตั้งแต่มาตรา 259 ถึงมาตรา 267 โดยได้มีการกำหนดรูปแบบหลักเกณฑ์และวิธีการในการพระราชทานอภัยโทษไว้เฉพาะการพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษซึ่งทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาเท่านั้น ไม่รวมถึงการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปซึ่งยังคงต้องยึดถือตามโบราณราชประเพณีที่มีมาแต่สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ดังนี้

(ก) การพระราชทานอภัยโทษให้แก่ผู้ต้องโทษที่ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา

ผู้มีสิทธิทูลเกล้าฯ ขอพระราชทานอภัยโทษ ได้แก่ ผู้ต้องคำพิพากษาที่คดีถึงที่สุดให้ลงโทษหรือผู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวข้องในทางปฏิบัติส่วนใหญ่พบว่ามักจะเป็นบิดามารดาบุตรภรรยาหรือญาติพี่น้อง เป็นต้น โดยโทษตามกฎหมาย ลักษณะอาญาจะมี 5 สถาน คือ ประหารชีวิต จำคุก อยู่ภายในเขตที่อันมีกำหนด ริบทรัพย์และเรียกประกันทานบน ผู้ยื่นฎีกาทูลเกล้าฯ ต้องยื่นผ่านกระทรวงมหาดไทย (กรมราชทัณฑ์) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีหน้าที่ถวายเรื่องราวต่อพระมหากษัตริย์พร้อมทั้งถวายความเห็นว่าจะควรพระราชทานอภัยโทษหรือไม่ (มีอยู่ช่วงระยะหนึ่งที่กรมราชทัณฑ์โอนไปสังกัดในกระทรวงยุติธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมมีหน้าที่ถวายเรื่องราวและความเห็นต่อพระมหากษัตริย์) โดยกระทรวงมหาดไทยจะส่งความเห็นของ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยไปที่กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีปรึกษาลงมติว่าสมควรพระราชทานอภัยโทษหรือไม่เพียงใด จากนั้นกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจะคัดย่อฎีกาและรายงานความเห็นของกระทรวงมหาดไทย และคณะรัฐมนตรีไปยังนายกรัฐมนตรีเพื่อนำเสนอคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ลงมติในพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ปรากฏข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติว่าคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์มักลงมติเห็นชอบด้วยกับความเห็นของกระทรวงมหาดไทยและคณะรัฐมนตรีเสมอ

(ข) การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป

กระบวนการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปได้กระทำผ่านอำนาจทางฝ่ายบริหารตราเป็นพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ โดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามมาตรา 55 และมาตรา 56 ที่ว่าพระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะพระราชทานอภัยโทษและตราเป็นพระราชกฤษฎีกาโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย รัชกาลนี้มีการตราพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปในโอกาสอันเป็นมิ่งมงคลต่าง ๆ ของบ้านเมืองรวม 7 ครั้งได้แก่

ครั้งที่ 1 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2478 วันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2478 เนื่องในโอกาสที่เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรสยาม

ครั้งที่ 2 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2485 วันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2485 เพื่อเป็นการเฉลิมขวัญสำหรับงานวันชาติและเพื่อเป็นการแสดงพระมหากรุณาธิคุณในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและความเมตตากรุณาของคณะรัฐบาล

ครั้งที่ 3 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2486 วันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2486 เพื่อเป็นการเฉลิมขวัญสำหรับงานวันชาติและเพื่อเป็นการแสดงพระมหากรุณาธิคุณในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและความเมตตากรุณาของคณะรัฐบาล

ครั้งที่ 4 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2487 ลงวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2487 ในโอกาสประเทศไทยตกอยู่ในภาวะสงครามเป็นเวลานานเป็นเหตุให้ผู้ห่อนความคิดหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ขาดหนีราชการทหารและตำรวจสมควรอภัยโทษให้แก่บุคคลที่ต้องรับโทษ เพราะขาดหนีราชการดังกล่าว

ครั้งที่ 5 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2487 วันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2487 ในโอกาสแห่งพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2487 เพื่อเป็นการเฉลิมวันประชากรของชาติและเพื่อเป็นการแสดงพระมหากรุณาธิคุณในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ครั้งที่ 6 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2488 ลงวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2488 เนื่องในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2488 และเป็น การแสดงพระมหากรุณาธิคุณ

ครั้งที่ 7 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2489 ลงวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2489 เนื่องในโอกาสพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 เพื่อเป็นการเฉลิมขวัญประชากรของชาติ พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2489 เป็นพระราชกฤษฎีกาเพียงฉบับเดียวที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลได้ทรง ใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษด้วยพระองค์เอง²¹⁷

(3) รัชกาลที่ 9 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชปณิธานแน่วแน่ที่จะสร้าง ความเป็นธรรมแก่บ้านเมืองตั้งแต่ครั้งทรงขึ้นครองราชย์สมบัติ ดังเห็นได้จากพระราชปณิธานของ พระองค์ที่ซึ่งทรงมีต่อพสกนิกรในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 ความว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”²¹⁸

นอกจากนี้ มีความต่อนหนึ่งจากพระราชดำรัสที่พระราชทานให้แก่ ข้าราชการตุลาการ เมื่อวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2495 ว่า “ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นหน้าที่ส่วนหนึ่งที่จะได้ ช่วยเหลือส่งเสริมให้การประสานความยุติธรรมเจริญรุ่งเรืองสมควรแก่กาลสมัย” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง พระราชปณิธานในอันที่จะมีส่วนร่วมในการอำนวยความยุติธรรมได้เป็นอย่างดี รวมถึงการ พระราชทานอภัยโทษแก่นักโทษด้วยอำนาจแห่งพระมหากรุณาธิคุณ ไม่ว่าจะในรูปของการ พระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคลหรือเป็นการทั่วไป²¹⁹

ช่วงต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนิน จากประเทศไทยไปยังประเทศสวีเดนและนอร์เวย์ เพื่อทรงศึกษาต่อ การใช้พระราชอำนาจในการ พระราชทานอภัยโทษนั้น ต้องกระทำผ่านทางคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระปรมาภิไธย กระทั่งใน พ.ศ. 2495 พระองค์เสด็จพระราชดำเนินกลับมาประเทศไทยเป็นการถาวร จึงทรงให้ใช้ พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษด้วยพระองค์เองโดยรายละเอียดจะนำเสนอในหัวข้อ ถัดไป

²¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 13-15.

²¹⁸ สมบูรณ์ เตชะวงศ์, พระราชทานอภัยโทษ พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ราชประเพณีที่สืบทอดมายาวนาน, หน้า 111.

²¹⁹ วิษณุ เครืองาม, "แนวพระราชดำริทางกฎหมายในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว," วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยปีที่5, ฉบับที่2 (2523), หน้า 56.

4.2 การอภัยโทษในประเทศไทยยุคปัจจุบัน

4.2.1 วัตถุประสงค์ของการอภัยโทษ

จากการศึกษาข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการอภัยโทษ ได้บัญญัติถึงวัตถุประสงค์ของการอภัยโทษไว้ 7 ประการ ซึ่งถือเป็นแนวทางปฏิบัติที่สำคัญในการปฏิบัติงานของกองอภัยโทษ สำนักทัณฑปฏิบัติ กระทรวงยุติธรรม อันจะต้องบรรลุวัตถุประสงค์ทั้ง 7 ประการ²²⁰ ดังต่อไปนี้

(1) เพื่อให้เกิดผลดีต่อความมั่นคงของประเทศชาติ เพราะการพระราชทานอภัยโทษก่อให้เกิดความรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ เกิดความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ในหมู่ผู้ต้องราชทัณฑ์ และครอบครัว

(2) การพระราชทานอภัยโทษจะสามารถแก้ไขความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม เปิดโอกาสให้มีการทบทวนโต้แย้งแสดงความบริสุทธิ์ได้

(3) เป็นเครื่องมือของฝ่ายบริหาร โดยเฉพาะกิจการราชทัณฑ์ที่จะนำการพระราชทานอภัยโทษมาเป็นสิ่งจูงใจให้นักโทษประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัย อยู่อย่างสงบเรียบร้อย เป็นผลดีต่อการปกครอง

(4) ช่วยลดจำนวนนักโทษ ผ่อนคลายความแออัดยัดเยียดในเรือนจำเป็นการประหยัดงบประมาณในการเลี้ยงดู และสร้างเรือนจำเพิ่มเติม

(5) ลดความเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคมในความรู้สึกของนักโทษก่อให้เกิดสำนึกในการทำ ความดีต่อไป เป็นการสนับสนุนนโยบาย การแก้ไขนักโทษให้กลับตนเป็นคนดี ซึ่งสอดคล้องกับหลักอาชญาวิทยา และหลักทัณฑวิทยา

(6) เพื่อประโยชน์ต่อสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ ในกรณีที่มีการขอร้องจากประมุขหรือผู้นำจากต่างประเทศ เช่น พระมหากษัตริย์ ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี ฯลฯ

(7) เพื่อผ่อนคลายความเคร่งครัดในการบังคับใช้กฎหมายตามลายลักษณ์อักษร โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อม และเหตุผลทางด้านมนุษยธรรม เช่น ความเจ็บป่วย มูลเหตุแรงจูงใจให้กระทำผิด ความเยาว์ หรือเหตุผลด้านอื่น ๆ ตามแต่กรณี

จากวัตถุประสงค์ข้างต้นข้างต้นในข้อ (3) และ (5) ที่เป็นสิ่งจูงใจให้นักโทษประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัย อันนำไปสู่การแก้ไขนักโทษให้กลับตนเป็นคนดีนั้น จะเห็นได้ว่า มีความสอดคล้องกับหลักทัณฑวิทยาหนึ่ง คือ หลักการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู ซึ่งถือเป็นหลักทัณฑวิทยาสมัยใหม่ที่ได้พัฒนาขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 อันมีวัตถุประสงค์ที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

²²⁰ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม, คู่มือการปฏิบัติงานด้านทัณฑปฏิบัติ ปี พ.ศ.2554 (นนทบุรี: กรมราชทัณฑ์, 2555). หน้า 390.

เพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำผิดกลับมากระทำความผิดซ้ำอีกในอนาคต²²¹ โดยมุ่งพิจารณาที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลไป (Individualization) ส่วนในข้อ (4) ที่มุ่งลดความแออัดยัดเยียดในเรือนจำ ช่วยในการประหยัดงบประมาณ ถือว่าสอดคล้องกับทฤษฎีอรรถประโยชน์อันเป็นทฤษฎีที่มุ่งเน้นความสุข

สำหรับข้อ (6) นั้น เป็นวัตถุประสงค์พิเศษเพื่อความสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ วัตถุประสงค์ข้อนี้ถือว่าเป็นวัตถุประสงค์พิเศษที่สำคัญอันอยู่เหนือกว่าหลักการอภัยโทษที่เป็นลายลักษณ์อักษรได้ หากเป็นไปเพื่อความสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศก็สามารถพระราชทานอภัยโทษ เช่น ในคดีหนึ่ง ชาวสวีตเซอร์แลนด์ได้กระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทพระมหากษัตริย์ ศาลชั้นต้นพิพากษาว่ามีความผิดจริง โดยที่คดีนี้ยังมีค่าพิพากษาถึงที่สุดตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็ได้มีพระราชกระแสให้พระราชทานอภัยโทษแก่ชาวสวีตเซอร์แลนด์คนดังกล่าว อันเป็นการพระราชทานอภัยโทษเพื่อความสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ²²²

ในส่วนข้อ (1) นั้น ถือว่า การพระราชทานอภัยโทษเป็นจารีตประเพณีของชนชาติไทยมายาวนานและได้ดำรงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน การพระราชทานอภัยโทษจึงถือเป็นพระราชกรณียกิจหนึ่งของพระมหากษัตริย์ ในฐานะที่พระองค์ทรงดำรงอยู่ในตำแหน่งกษัตริย์ของไทย มีพระราชหฤทัยปรารถนาที่จะระงับทุกข์ผดุงสุขแห่งประชาชนอยู่เป็นนิจ ในส่วนนี้จึงเห็นว่าความรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์จึงเป็นผลที่ตามมาจากความยุติธรรมที่ราษฎรที่รับจากทุมเทพระวิริยะอุสาหะในการพิจารณาพระราชทานอภัยโทษ อันเป็นผลทางอ้อมในแง่ความมั่นคงของประเทศชาติ

สำหรับวัตถุประสงค์ในข้อ (2) และ (7) นั้นเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณา โดยเฉพาะวัตถุประสงค์เพื่อเปิดโอกาสให้มีการทบทวนโต้แย้งแสดงความบริสุทธิ์ได้ จะถือเป็นการโต้แย้งคำพิพากษาของศาลหรือไม่ ในประเด็นนี้พบว่า ปรากฏเป็นพระราชประสงค์ชัดเจนในพระราชกฤษฎีกาวางระเบียบบทลงโทษ กวายนฎีกา พ.ศ.2457²²³ ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงพระราชประสงค์ชัดเจนว่า การทูลเกล้าฯ กวายนฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษไม่ใช่การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลฎีกา จึงเป็นการไม่ถูกต้องที่จะคัดค้านหรือโต้แย้งคำพิพากษาศาลฎีกาหรือศาลอื่น ๆ ที่มีคำพิพากษาถึงที่สุด ตัวอย่างที่ปรากฏพบในทางปฏิบัติจริงและสามารถทำได้ เช่น กระบวนการยุติธรรมในชั้นศาลล่าช้า ทำให้ไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด หากไม่ล่าช้าผู้ต้องโทษจะได้รับการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป ทำให้ได้รับการยกโทษหรือลดโทษไปแล้ว

²²¹ หยุค แสงอุทัย, กฎหมายอาญา ภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547). หน้า 244.

²²² เสนาะ หาวีตร. ผู้อำนวยการกองอภัยโทษ กรมราชทัณฑ์, สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557.

²²³ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 31 หน้า 486 วันที่ 10 มกราคม 2457. พระราชกฤษฎีกาวางระเบียบบทลงโทษ กวายนฎีกา [ออนไลน์], "แหล่งที่มา : <http://www.Ratchakitcha.Soc.Go.Th>," (2557, เมษายน 6).

เช่นนี้ผู้ต้องโทษจึงมีเหตุผลเพียงพอในการขอลูกเกล้าฯ ขอพระราชทานอภัยโทษเฉพาะราย นอกจากนี้การผ่อนคลายความเคร่งครัดในการบังคับใช้กฎหมายตามลายลักษณ์อักษร โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมและเหตุผลทางด้านมนุษยธรรมนั้น ทำให้การโต้แย้งคำพิพากษาของศาล หากแต่การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทำให้เกิดความยุติธรรมอย่างแท้จริงทั้งในทางข้อกฎหมายและในทางสังคม ซึ่งจำเป็นที่ต้องพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมอื่น ๆ และเหตุผลด้านมนุษยธรรมประกอบ อันอยู่นอกเหนือบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

4.2.2 บทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับการพระราชทานอภัยโทษ

(1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ถือเป็นกฎหมายที่มีลำดับศักดิ์สูงสุด กฎหมายใดจะมาขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญมิได้ จากการตรวจสอบพบว่ารัฐธรรมนูญฉบับถาวรทุกฉบับได้บัญญัติหลักในเรื่องการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษนั้น ซึ่งฉบับปัจจุบันคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 191 ดังนี้

มาตรา 191 “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ”

(2) กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 7 ว่าด้วยอภัยโทษ เปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา และลดโทษ ซึ่งตามกฎหมายเดิมกระทรวงที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการพระราชทานอภัยโทษ คือ กระทรวงมหาดไทย แต่ต่อมาเนื่องจากในรัฐบาลขณะนั้นมี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาโอนกิจการบริหารและอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 23) พ.ศ. 2548 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 122 ตอนที่ 14 ก หน้า 31 วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 โดยเปลี่ยนมาให้กระทรวงยุติธรรมเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการพระราชทานอภัยโทษจนถึงปัจจุบัน

ในส่วนรายละเอียด จะได้กล่าวต่อไปในหัวข้อการพระราชทานอภัยโทษ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(3) พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479

มาตรา 34 “ภายใต้บังคับบทบัญญัติในภาค 7 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยอภัยโทษ เปลี่ยนโทษหนักให้เป็นเบา และลดโทษ ผู้ต้องขังยังมีสิทธิในอันที่จะยื่นคำร้องทุกข์ หรือเรื่องราวใด ๆ ต่อเจ้าหน้าที่เรือนจำ อธิบดี รัฐมนตรี หรือตุลเกล้าฯ ถวายฎีกา ต่อพระมหากษัตริย์ ได้ตามที่รัฐมนตรีกำหนดไว้”

จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ดังกล่าวนี้เป็นการกำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้ที่มีอำนาจในกระบวนการอภัยโทษ

(4) กฎกระทรวงมหาดไทย

กฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 หมวด 6 ว่าด้วยการร้องทุกข์ยื่นเรื่องราวและถวายฎีกาของผู้ต้องขัง

ข้อ 120 “การร้องทุกข์นั้นอาจกระทำด้วยวาจาหรือการยื่นเป็นหนังสือ ถ้ากระทำด้วยวาจา ให้เจ้าพนักงานที่ได้รับคำร้องทุกข์บันทึกคำร้องทุกข์ไว้ บันทึกคำร้องทุกข์นั้นต้องลงลายมือชื่อผู้ร้องทุกข์และเจ้าพนักงานที่ได้รับคำร้องทุกข์ไว้ด้วย”

ข้อ 121 “การยื่นเรื่องราว การยื่นเรื่องราวการถวายฎีกานั้น หากผู้ต้องขังไม่สามารถจัดหาเครื่องเขียนส่วนตัวได้ให้จัดหาให้

การเขียนคำร้องทุกข์เรื่องราวหรือฎีกา ผู้ต้องขังต้องเขียนเอง เว้นแต่ไม่สามารถเขียนเองได้

การเขียนดังกล่าวในวรรคก่อน ต้องเขียนในที่ซึ่งทางเรือนจำจัดให้ กรณีผู้ต้องขังขอสงวนข้อความลับ ห้ามมิให้เจ้าพนักงานเรือนจำอยู่ใกล้ในระยะที่อาจอ่านเข้าใจข้อความที่เขียน หรือขออ่านหรือยอมให้ผู้อื่นมีโอกาสเช่นนั้น นอกจากบุคคลที่ผู้ต้องขังนั้นยินยอม”

ข้อ 122 “หนังสือร้องทุกข์ หรือเรื่องราว หรือ ฎีกานั้น ให้ผู้ต้องขังยื่นต่อ พักติ หรือจะใส่ลงในที่ซึ่งจัดไว้เพื่อการนั้นก็ไ้

ข้อ 123 “เจ้าพนักงานเรือนจำทุกคนต้องเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังร้องทุกข์ หรือนำคำร้องทุกข์เรื่องราวหรือฎีกาไปยื่นตามข้อก่อน”

ข้อ 124 “เมื่อพักติได้รับหนังสือดังกล่าวในข้อก่อน หากมิใช่เป็นกรณีดังกล่าวในข้อต่อไป ให้เปิดซองตรวจดูข้อความและปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) สอบข้อเท็จจริง

(2) แก้ไขหรือช่วยเหลือตามคำร้องขอตามสมควรแก่กรณี

(3) เสนอต่อไปยังผู้บัญชาการเรือนจำ พร้อมกับรายงานชี้แจงการปฏิบัติที่กล่าวนี้

ข้อ 125 “ข้อความในหนังสือร้องทุกข์ เรื่องราว และกฤษฎีกานั้น ผู้ต้องขังจะขอรักษาเป็นความลับก็ได้ ในกรณีนั้นให้สอดหนังสือไว้ในซองและผนึกเสีย หน้าซองให้เขียนว่า ลับ ถ้าผู้ต้องขังมิได้เขียนคำนี้ไว้ ให้เจ้าพนักงานเรือนจำเขียน เมื่อทราบความประสงค์

หนังสือเช่นนั้นห้ามมิให้เจ้าพนักงานเรือนจำอ่าน แต่มีหน้าที่จัดส่งไปยังผู้รับ หากเป็นหนังสือถึงรัฐมนตรี หรือทูตต่างๆ ถวายให้ส่งไปยังอธิบดีดำเนินการต่อไปตามสมควร”

ข้อ 126 “คำสั่ง หรือคำชี้แจงตอบคำร้องทุกข์ เรื่องราว หรือฎีกา ต้องแจ้งให้ผู้ยื่นทราบ และจัดให้ลงลายมือชื่อรับทราบไว้เป็นหลักฐาน”

จะเห็นกฎกระทรวงมหาไทยนี้ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดรายละเอียดต่าง ๆ ในการพระราชทานอภัยโทษโดยได้ออกโดยอาศัยพระราชอำนาจของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์

4.2.3 ประเภทของการอภัยโทษ

หากจะแบ่งประเภทของการอภัยโทษ สามารถแบ่งได้หลายรูปแบบสุดแล้วแต่เกณฑ์ที่จะแบ่งแยก แต่ในที่นี้ขอนำเสนอเกณฑ์ที่ปรากฏในบทบัญญัติลายลักษณ์อักษรนั้นคือในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และที่ไม่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมาย นั่นคือ การพระราชทานอภัยโทษตามจารีตประเพณี

4.2.3.1 การพระราชทานอภัยโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ปรากฏการพระราชทานอภัยโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 2 ประเภท ได้แก่

4.2.3.1.1 การพระราชทานอภัยโทษแบบเฉพาะราย

การพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคล หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นการเฉพาะรายนั้น หมายถึง การพระราชทานอภัยโทษให้เป็นกรณีพิเศษแก่ผู้ต้องคำพิพากษา หรือผู้ต้องโทษรายใดรายหนึ่ง หรือคณะบุคคลใดคณะบุคคลหนึ่งเมื่อมีการขออภัยโทษ

การพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคลนี้ ยังคงเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในภาค 7 ว่าด้วยอภัยโทษ เปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาและลดโทษ กฎหมายนี้ได้ตราขึ้นในสมัยของรัชกาลที่ 8 และมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับสถานการณ์

คำว่า โทษ ตามมาตรา 191 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งบัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ” นั้น หมายถึงโทษอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งมี 5 ประเภท คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับและริบทรัพย์สิน สำหรับโทษอื่น ๆ ทัวไปที่ไม่ใช่โทษทางอาญาด้วยก็สามารถหลุดเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษได้ โดยจะเป็นการพระราชทานอภัยโทษตามโบราณราชประเพณี

ดังนั้นโทษ ตามมาตรา 259 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ผู้ต้องคำพิพากษาให้รับ โทษ ใดๆ หรือผู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวข้อง เมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว ถ้าจะหลุดเกล้าฯ ถวายเรื่องราวต่อพระมหากษัตริย์ขอรับพระราชทานอภัยโทษจะยื่นต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้” หมายความว่าเฉพาะโทษทางอาญาเท่านั้น เพราะเป็นโทษตามคำพิพากษา แต่อย่างไรก็ดี แม้กฎหมายจะระบุเฉพาะโทษตามคำพิพากษา แต่ปัจจุบันในทางปฏิบัติยังได้อนุโลม ให้หมายความรวมถึงผู้ที่ต้องโทษตามคำสั่งอื่นที่ไม่ใช่คำพิพากษาแต่เป็นโทษตามคำสั่งที่ขอด้วยกฎหมายของผู้มีอำนาจด้วย เช่น คำสั่งของคณะปฏิวัติ หรือคำสั่งของนายกรัฐมนตรี

สำหรับผู้ที่จะได้ภัยโทษในกรณีนี้ จะต้องยื่นเรื่องราวหลุดเกล้าฯ ด้วยตนเองหรือให้ผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องยื่นให้ก็ได้ เพราะเป็นการขอพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคลหรือเฉพาะราย²²⁴

4.2.3.1.2 การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป

การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป หมายถึง การพระราชทานอภัยโทษให้แก่นักโทษเด็ดขาดเป็นการทั่วไป เนื่องในโอกาสอันเป็นมงคลและเหตุการณ์สำคัญของบ้านเมืองต่าง ๆ เช่น พระราชพิธีสำคัญของพระมหากษัตริย์หรือพระบรมราชวงศ์, วาระสำคัญทางศาสนา และโอกาสสำคัญของบ้านเมือง ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 261 ทวิ

“มาตรา 261 ทวิ ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีเห็นเป็นการสมควรจะถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์ขอให้พระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษก็ได้

การพระราชทานอภัยโทษตามวรรคหนึ่ง ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา”

²²⁴ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม, การพระราชทานอภัยโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 261ทวิ เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา ฉบับที่ 9 พ.ศ.2517. หน้า 2-13.

การพระราชทานอภัยโทษในแต่ละโอกาส อาจมีการกำหนดเงื่อนไขให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ในขณะนั้นซึ่งอาจไม่ให้อภัยในความผิดบางประเภทที่ร้ายแรงหรือเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติหรือจำกัดให้อภัยน้อยกว่าคดีทั่วไป หลักเกณฑ์ที่กำหนดจะมี

ลักษณะสำคัญ ๆ อยู่ 3 ประการ คือ

1. เกณฑ์ได้รับอภัยโทษปล่อยตัว
2. เกณฑ์ได้รับอภัยโทษลดโทษ
3. เกณฑ์ไม่ได้รับอภัยโทษ

การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปนี้จะดำเนินการโดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษตามการถวายคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี

4.2.3.2 การพระราชทานอภัยโทษตามจารีตประเพณี

การอภัยโทษตามจารีตประเพณีนั้น รัฐธรรมนูญได้บัญญัติหลักการไว้ให้พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในพระราชทานอภัยโทษ ซึ่งเป็นหลักการที่วางไว้อย่างกว้างขวาง ปราศจากเงื่อนไขจำกัดกรอบอำนาจ ทำให้เกิดความชัดเจนในทางปฏิบัติ อย่างไรก็ตามกรณีดังกล่าวสามารถแก้ปัญหาโดยใช้การพระราชทานอภัยโทษตามจารีตประเพณีนี้ นอกจากนี้ยังสามารถใช้การพระราชทานอภัยโทษตามจารีตประเพณี ในกรณีที่นอกเหนือบทบัญญัติในเรื่องการอภัยโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

4.2.4 โครงสร้างของการอภัยโทษในประเทศไทยปัจจุบัน

การอภัยโทษในประเทศไทยปัจจุบันนี้ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาโครงสร้างการอภัยโทษ จึงแบ่งเป็น 3 โครงสร้าง ได้แก่

4.2.4.1 การพระราชทานอภัยโทษแบบเฉพาะราย

พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษนี้ เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วจำเลยผู้ต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิด และต้องรับโทษหรือผู้มีส่วนได้เสีย มีสิทธิที่จะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษ โดยการยื่นเรื่องราวต่อกระทรวงมหาดไทย หรือทูลเกล้าฯ ถวายโดยตรงทางสำนักราชเลขาธิการก็ได้ แต่สำนักราชเลขาธิการมักส่งฎีกาให้กระทรวงยุติธรรมพิจารณา ทำความเห็นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงพิจารณาประกอบกันเสมอ ทั้งองคมนตรีเองก็ทำความเห็นประกอบกันไปด้วย (ซึ่งไม่จำเป็นว่าต้องเห็นเป็นเช่นเดียวกันทั้งคณะ) ท้ายสุดจึงทูลเกล้าฯ ทูลกระหม่อมถวายให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชวินิจฉัย

4.2.4.1.1 หลักเกณฑ์และขั้นตอนการพระราชทานอภัยโทษแบบเฉพาะราย

(1) สิทธิของผู้ยื่นเรื่องราว

(ก) ผู้มีสิทธิในการยื่นเรื่องราว

มาตรา 260 บัญญัติว่า ผู้ถวายเรื่องราวซึ่งต้องจำคุกอยู่ในเรือนจำจะยื่นเรื่องราวต่อพืคดีหรือผู้บัญชาการเรือนจำก็ได้ เมื่อได้รับเรื่องราวนั้นแล้ว ให้พืคดีหรือผู้บัญชาการเรือนจำออกใบรับให้แก่ ผู้ยื่นเรื่องราว แล้วให้รีบส่งเรื่องราวนั้นไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

ตามบทบัญญัตินี้ หมายความว่า ถ้าผู้ถวายเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษ ต้องโทษจำคุกอยู่ในเรือนจำ ผู้ยื่นจะยื่นเรื่องราวต่อพืคดีหรือผู้บัญชาการเรือนจำก็ได้ เมื่อได้รับเรื่องราวนั้นแล้ว พืคดีหรือผู้บัญชาการเรือนจำต้องออกใบรับให้แก่ผู้ยื่นเรื่องราว แล้วต้องรีบส่งเรื่องราวนั้นไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยทันที

ผู้มีสิทธิในการยื่นเรื่องราวนี้มีข้อสังเกตว่า ผู้ที่จะถูกลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวขอรับพระราชทานอภัยโทษ คือ ผู้ที่ต้องคำพิพากษาให้รับโทษหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง เช่น บิดามารดา หรือบุตร ภริยาของผู้ต้องโทษ เป็นต้น นอกจากนี้จะต้องให้คดีอาญานั้นถึงที่สุดเสียก่อน คือ มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้ว ถ้าคดียังไม่ถึงที่สุด เช่น คดียังอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลใดศาลหนึ่ง จะถือว่าคดีถึงที่สุดไม่ได้²²⁵

(ข) สิทธิในการทูลเกล้าฯขอพระราชทานชีวิต

มาตรา 262 บัญญัติว่า ภายใต้งบบังคับแห่งมาตรา 247 และ 248 เมื่อคดีถึงที่สุด ผู้ใดต้อง คำพิพากษาให้ประหารชีวิต ให้เจ้าหน้าที่นำตัวผู้นั้นไปประหารชีวิตเมื่อพ้นกำหนดหกสิบวันนับแต่วันฟังคำพิพากษา เว้นแต่ในกรณีที่มีการถวายเรื่องราวหรือคำแนะนำขอให้พระราชทานอภัยโทษตามมาตรา 261 ก็ให้ทูลเกล้าฯขอพระราชทานชีวิตไว้จนกว่าจะพ้นกำหนดหกสิบวัน นับแต่วันที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยถวายเรื่องราวหรือคำแนะนำขึ้นไปนั้น แต่ถ้าทรงยกเรื่องราวนั้นเสีย ก็ให้จัดการประหารชีวิตก่อนกำหนดนี้ได้

เรื่องราวหรือคำแนะนำขอพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิตให้ถวายได้แต่ครั้งเดียวเท่านั้น

²²⁵ คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี, การทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาพระมหากษัตริย์คุณในการพระราชทานความเป็นธรรมและการพระราชทานอภัยโทษ (กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2539). หน้า 134.

ตามบทบัญญัติมาตรานี้ ได้มีมาตรา 245 วรรคแรก บัญญัติวางหลักไว้แล้วว่าเมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว ให้บังคับคดีโดยไม่ชักช้า แต่คดีที่จำเลยต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิต มาตรา 247 บัญญัติห้ามมิให้บังคับตามคำพิพากษาจนกว่าจะได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยอภัยโทษแล้ว และหญิงใดจะต้องประหารชีวิต ถ้ามีครรภ์อยู่ มาตรา 247 วรรคสอง ก็บัญญัติให้รอไว้จนคลอดบุตรเสียก่อนแล้วจึงให้ประหารชีวิต และถ้าบุคคลใดต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิตเกิดวิกลจริตก่อนถูกประหารชีวิต มาตรา 248 ก็บัญญัติให้รอการประหารชีวิตไว้ก่อนจนกว่าผู้นั้นจะหาย บทบัญญัติมาตรา 262 ดังกล่าว จึงต้องบัญญัติให้อยู่ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 247 และมาตรา 248 คือ ให้มีการทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวขอรับพระราชทานอภัยโทษ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก็ได้ถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์ขอให้พระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิต มาตรา 262 นี้ จึงบัญญัติให้เจ้าหน้าที่นำตัวผู้นั้นไปประหารชีวิตเมื่อพ้นกำหนด 60 วัน นับแต่วันฟังคำพิพากษาถึงที่สุด แต่ในกรณีที่มีการถวายเรื่องราวหรือคำแนะนำขอให้พระราชทานอภัยโทษตามมาตรา 261 ก็ให้ทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวหรือคำแนะนำขอให้พ้นกำหนด 60 วัน นับแต่วันที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยถวายเรื่องราวหรือคำแนะนำขึ้นไปนั้น แต่ถ้าทรงยกเรื่องราวขึ้นเสีย ก็ให้จัดการประหารชีวิตก่อนกำหนด 60 วันดังกล่าวได้ ทั้งนี้ เพราะเรื่องราวหรือคำแนะนำขอพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิต กฎหมายมาตรา 262 วรรคสอง บัญญัติให้ถวายได้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น

อย่างไรก็ตามปรากฏว่าในกรณีอื่นที่มีใช้โทษประหารชีวิตนั้น การขอพระราชทานอภัยโทษอย่างอื่นไม่เป็นผลให้ทูลเกล้าฯ ถวายโทษ

มาตรา 263 เหตุที่มีเรื่องราวพระราชทานอภัยโทษในโทษอย่างอื่นนอกจากโทษประหารชีวิต ไม่เป็นผลให้ทูลเกล้าฯ ถวายโทษนั้น

ตามบทบัญญัติมาตรานี้ หมายความว่า ผู้ที่ต้องคำพิพากษาคดีอาญาถึงที่สุดให้ลงโทษอย่างอื่น ซึ่งมีให้โทษประหารชีวิตตามที่ได้กล่าวมาแล้ว เช่น โทษจำคุก โทษกักขัง โทษปรับ หรือโทษริบทรัพย์สินก็ตาม ผู้ที่ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษคดีอาญาถึงที่สุดอย่างอื่นนอกจากโทษประหารชีวิต ก็ย่อมมีสิทธิที่จะยื่นเรื่องราวขอรับพระราชทานอภัยโทษได้ตามมาตรา 259 และเมื่อกรณีไม่เข้าข้อยกเว้นที่ศาลจะมีอำนาจสั่งให้ทูลเกล้าฯ บังคับให้จำคุกไว้ก่อน จนกว่าเหตุอันควรทูลเกล้าฯ จะหมดไป ตามที่มาตรา 246 บัญญัติไว้ในกรณี (1) เมื่อจำเลยวิกลจริต (2) เมื่อเกรงว่าจำเลยจะอันตรายแก่ชีวิตถ้าต้องจำคุก (3) ถ้าจำเลยมีครรภ์แต่เจ็ดเดือนขึ้นไป หรือ (4) ถ้าจำเลยคลอดบุตรแล้วยังไม่ถึงเดือน เป็นต้น

เมื่อผู้ต้องโทษได้ยื่นเรื่องราวขอรับพระราชทานอภัยโทษไปแล้วก็ตาม มาตรา 263 ก็บัญญัติว่าไม่เป็นผลให้ทูลเกล้าฯ ถวายโทษนั้น เช่น ผู้ต้องคำพิพากษา

คดีอาญาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุก เป็นต้น ถึงแม้จะยื่นเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษไปแล้ว ก็ไม่มีการได้รับการทูลเกล้าฯการบังคับตามคำพิพากษา คงต้องรับโทษจำคุกต่อไปตามคำพิพากษานั้น จนกว่าจะได้รับพระมหากรุณาให้ได้รับการพระราชทานอภัยโทษ ซึ่งแตกต่างกับการยื่นเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษของผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ประหารชีวิตตั้งได้กล่าวมาแล้ว

(2) ขั้นตอนของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจรับเรื่องราว

อำนาจหน้าที่ในการรับเรื่องราวได้บัญญัติว่า

มาตรา 261 บัญญัติว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่ถวายเรื่องราวต่อพระมหากษัตริย์ พร้อมทั้งถวายความเห็น ว่า ควรพระราชทานอภัยโทษหรือไม่

ในกรณีที่ไม่มีผู้ใดถวายเรื่องราว ถ้ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเห็นเป็นการสมควรจะถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์ ขอให้พระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องคำพิพากษานั้นก็ได้

ตามบทบัญญัติมาตรานี้ ได้บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เมื่อได้รับเรื่องราวขอรับพระราชทานอภัยโทษจะต้องถวายเรื่องราวพร้อมด้วยความเห็น ว่า ควรจะได้รับพระราชทานอภัยโทษหรือไม่ต่อพระมหากษัตริย์

ส่วนในกรณีที่ไม่มีผู้ใดยื่นเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษ เมื่อเห็นเป็นการสมควรรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยยังมีสิทธิที่จะถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์ ขอให้พระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษนั้นได้อีก²²⁶

4.2.4.1.2 สถิติการพระราชทานอภัยโทษแบบเฉพาะราย

การใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ในราชการปัจจุบันยังคงยึดรูปแบบหลักเกณฑ์ในการประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 7 ว่าด้วยการอภัยโทษ เปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา และลดโทษ มาตรา 259 ถึงมาตรา 267 ประกอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2538 มาตรา 182 โดยในการใช้พระราชอำนาจดังกล่าวเป็นไปตามพระราชอัธยาศัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแต่เพียงพระองค์เดียว ในอันที่จะพระราชทานพระมหากรุณาลดหย่อนโทษเป็นประการใดก็ได้ ทั้งนี้ ได้ทรงใช้พระอัจฉริยภาพประกอบพระราชวิจารณ์ญาณ อันรอบคอบลึกซึ้ง วินิจฉัยฎีกาด้วยพระองค์เองอย่างละเอียดถี่ถ้วน นอกจากนี้ยังปรากฏว่าพระองค์ได้พระราชทานอภัยโทษแก่บุคคลที่กระทำความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ ซึ่งปกติแล้ว

²²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 135.

ไม่อยู่ในข่ายที่จะได้รับพระราชทานอภัยโทษอีกด้วย แสดงให้เห็นถึงพระมหากรุณาธิคุณและน้ำพระราชหฤทัยที่เปี่ยมไปด้วยพระเมตตาและทรงห่วงใยต่อทุกข์สุขพสกนิกรของพระองค์ที่ต้องทุกข์เข็ญทรมานด้วยผลแห่งทัณฑกรรม สถิติการพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคล ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2546 – 2556 ดังนี้

ปีงบประมาณ	ปล่อยตัว	ลดโทษ	ยกฎีกา	รวม
2546	3	17	4	24
2547	27	13	162	202
2548	42	24	56	122
2549	13	6	3	22
2550	31	26	9	66
2551	3	3	6	12
2552	20	12	6	38
2553	27	25	0	52
2554	26	54	22	102
2555	2	21	27	50
2556	11	16	16	43

ที่มา : ส่วนอภัยโทษ สำนักทัณฑปฏิบัติ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม
(สำรวจ ณ วันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2556)

4.2.4.1.3 บทวิเคราะห์เหตุผลในการมีพระบรมราชวินิจฉัยพระราชทานอภัยโทษแบบเฉพาะราย

(ก) ตัวอย่างพระบรมราชวินิจฉัยและเหตุผล

(1) กรณีนักโทษเด็ดขาดชาย ฮิวเบิร์ต คริสมันน์

(Hubert Krischman)

กรณีนักโทษเด็ดขาดชายฮิวเบิร์ต คริสมันน์ชาวออสเตรียผู้นี้ มีความเป็นมาดังนี้ คือ

1) วันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2525 ฯพณฯ เอกอัครราชทูตออสเตรียประจำประเทศไทย นายรูดอล์ฟ บอกเนอร์ (Rudolf Bogner) ได้มีหนังสือกราบทูลในนาม

สถานเอกอัครราชทูตออสเตรเลีย ขอพระราชทานอภัยโทษแก่นักโทษเด็ดขาดชาย ฮิวเบิร์ต คริสมันต์ ชาวออสเตรเลีย ซึ่งต้องโทษฐานผิดต่อพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ โดยมีเฮโรอีนไว้ในครอบครอง เพื่อเสพ ศาลพิพากษาจำคุก 15 ปี โดยกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระมหากรุณา มีความโดยสรุปว่านักโทษผู้นี้ เป็นบุตรชายคนเดียวของบิดา มารดา ขณะนี้มารดาซึ่งอยู่ออสเตรเลียกำลังป่วย ประกอบกับเป็นการกระทำความผิดครั้งแรก ผู้กระทำความผิดก็ได้สำนึกตัวในความผิดแล้ว อีกทั้งผู้กระทำความผิดมีอาการป่วย ซึ่งจำเป็นต้องรักษาตัวในออสเตรเลีย จึงขอพระราชทานพระมหากรุณาปล่อยตัวไป

2) สำนักราชเลขาธิการได้ส่งเรื่องนี้ ให้รัฐบาลกลับไป

พิจารณาทำความเข้าใจ

3) พลเอกประจวบ สุนทรางกูร รองนายกรัฐมนตรีปฏิบัติราชการแทนนายกรัฐมนตรี มีหนังสือกราบบังคมทูลที่ นร 0203/2288 ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2527 เรื่อง สถานเอกอัครราชทูตออสเตรเลียประจำประเทศไทย ขอพระราชทานอภัยโทษ ให้แก่นักโทษเด็ดขาดชาย ฮิวเบิร์ต คริสมันต์ชาวออสเตรเลีย โดยกราบบังคมทูลพระกรุณาถวายความเห็น ว่า “เห็นควรอภัยโทษปล่อยตัวไป” และทูลเกล้าฯ ถวายร่างพระราชหัตถเลขา มาเพื่อทรงพิจารณาด้วย

ร่างพระราชหัตถเลขานั้นมีความว่า

วันที่ 27 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2527

ตามที่สถานเอกอัครราชทูตออสเตรเลียประจำประเทศไทย ขอพระราชทานอภัยโทษ ให้แก่นักโทษเด็ดขาดชาย ฮิวเบิร์ต คริสมันต์ เลขประจำตัว 297/2524 เรือนจำกลางคลองเปรม ชาวออสเตรเลีย ต้องโทษฐานผิดต่อพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ กำหนดโทษให้จำคุก 15 ปี ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้สอบสวนพิจารณาแล้วเห็นว่านักโทษเด็ดขาดชาย ฮิวเบิร์ต คริสมันต์ มีเฮโรอีนไว้ในครอบครองเพื่อเสพเท่านั้นมิได้มีไว้เพื่อจำหน่ายแต่ประการใด เห็นควรอภัยโทษปล่อยตัวไปนั้น ให้อภัยโทษปล่อยตัวนักโทษเด็ดขาดชาย ฮิวเบิร์ต คริสมันต์ ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเสนอมานั้นไปเถิด

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอกประจวบ สุนทรางกูร

รองนายกรัฐมนตรี

4) ในกรณีเดียวกันนี้ ฯพณฯ ประธานาธิบดีแห่งออสเตรีย นาย Rudolf Kirschlager ได้มีหนังสือส่วนตัวลงวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2525 กราบบังคมทูลขอพระราชทานอภัยโทษ เพื่อ “เหตุผลทางด้านมนุษยธรรม” ด้วย

5) สำนักกราชเลขาธิการได้ประมวลเรื่องราวทั้งหมด เสนอที่ประชุมคณะองคมนตรีพิจารณาที่ประชุมเห็นควรอภัยโทษ แต่ถวายเป็นเห็นขอแก้ไขร่างพระราชหัตถเลขาบางประการ

6) สำนักกราชเลขาธิการนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพิจารณาแล้ว มีพระบรมราชวินิจฉัย เห็นควรให้ปล่อยตัวไป และทรงลงพระปรมาภิไธยในพระราชหัตถเลขาที่คณะองคมนตรีทูลเกล้าฯ ถวาย ความว่า

ที่ 22/76

พระที่นั่งบรมพิมาน

วันที่ 28 มิถุนายน พุทธศักราช 2527

ตามที่สถานเอกอัครราชทูตออสเตรียประจำประเทศไทย ในนามของรัฐบาลออสเตรียขออภัยโทษให้แก่นักโทษเด็ดขาดชาย ฮิวเบิร์ต คริสมันด์ เลขประจำตัว 297/2524 เรือนจำกลางคลองเปรม ชาวออสเตรียต้องโทษฐานผิดต่อพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษกำหนดโทษจำคุก 15 ปี ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้สอบสวนพิจารณาแล้วเห็นว่าควรอภัยโทษ ปล่อยตัวไปนั้น พิจารณาแล้วเห็นว่า เรื่องนี้รัฐบาลออสเตรียขออภัยโทษมาประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งเมื่อพิจารณาตามพฤติการณ์แห่งคดี และเหตุผลต่าง ๆ ประกอบแล้ว มีเหตุผลสมควรให้ปล่อยตัว จึงให้อภัยโทษ ปล่อยตัวนักโทษเด็ดขาดชาย ฮิวเบิร์ต คริสมันด์ ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เสนอมานั้น ไปเถิด

(พระปรมาภิไธย) ภูมิพลอดุลยเดช พร.

ผู้รับพระบรมราชโองการ

พลเอก ประจวบ สุนทรางกูร

รองนายกรัฐมนตรี

7) สำนักกราชเลขาธิการ มีหนังสือที่ รล.0005/7399 ลงวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2527 แจ้งให้รัฐบาลทราบ ว่า “ความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว มีพระราชกระแสว่า “เพื่อความเหมาะสมให้จัดทำร่างพระราชหัตถเลขา พระราชทานอภัยโทษ ปล่อยตัวขึ้นใหม่ ได้ทำแล้ว” ทรงลงพระปรมาภิไธย เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2527 ดังได้เชิญมาพร้อมนี้

(2) กรณีนักโทษเด็ดขาดหญิง ฮ้วงกี้ แซ่แต้

1) พลเอกประจวบ สุนทรากร รองนายกรัฐมนตรี ปฏิบัติราชการแทนนายกรัฐมนตรี มีหนังสือที่ นร. 0203/11723 ลงวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2527 เรื่อง นักโทษเด็ดขาดหญิง ฮ้วงกี้ แซ่แต้ ขอพระราชทานอภัยโทษ กราบบังคมทูลพระกรุณาว่า นักโทษรายนี้ ขณะกระทำความผิดอายุ 63 ปี กระทำความผิดตามกฎหมายยาเสพติดให้โทษ ศาลอาญาพิพากษาลงโทษจำคุกตลอดชีวิต ลดโทษกึ่งหนึ่งเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุก 50 ปี คงให้โทษจำคุก 25 ปี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยพิจารณาแล้ว เห็นควรอภัยโทษปล่อยตัวไป พร้อมทั้งทูลเกล้าฯ ถวายร่างพระราชหัตถเลขาปล่อยตัวมาเพื่อทรงพิจารณาด้วย

2) สำนักราชเลขาธิการ นำเรื่องนี้เสนอที่ประชุมองคมนตรีพิจารณา ที่ประชุมมีความเห็นเป็นหลายฝ่าย บ้างเห็นควรไม่พระราชทานอภัย บ้างเห็นควรพระราชทานอภัยโทษลงกึ่งหนึ่งของโทษที่เหลืออยู่ บ้างเห็นควรปล่อยตัวไปตามที่กระทรวงมหาดไทยเสนอ

3) สำนักราชเลขาธิการ นำความขึ้นกราบบังคมทูล มีพระราชกระแสว่า “ได้พิจารณาถึงพฤติการณ์และเหตุต่าง ๆ ประกอบแล้ว เห็นควรอภัย ลดโทษให้กึ่งหนึ่งของโทษจำคุก 25 ปี”

4) สำนักราชเลขาธิการ มีหนังสือที่ รล. 0005/9066 ลงวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2528 เชิญพระราชกระแสแจ้งให้รัฐบาลทราบ

(3) กรณีนักโทษเด็ดขาดชาย เชิด หรือ เซน โฉสูงเนิน

1) พลเอกประจวบ สุนทรากร รองนายกรัฐมนตรี ปฏิบัติราชการแทนนายกรัฐมนตรี มี หนังสือที่ นร.0203/17663 ลงวันที่ 25 ธันวาคม 2527 เรื่องนักโทษเด็ดขาดชาย เชิด หรือ เซน โฉสูงเนิน ขอพระราชทานอภัยโทษ กราบบังคมทูลพระกรุณาว่า นักโทษรายนี้ต้องคำพิพากษาฐานฆ่าคนตายโดยไตร่ตรองไว้ก่อนและทารุณโหดร้าย กำหนดโทษจำคุกตลอดชีวิต “ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้สอบสวนพิจารณาแล้ว เห็นว่า ยังไม่มีเหตุผลสมควรสนับสนุน ถวายความเห็นขอพระราชทานอภัยโทษให้ ควรยกฎการรายนี้เสีย” พร้อมทั้งมีบันทึกของรองนายกรัฐมนตรีกราบบังคมทูลแนบมาด้วยว่า “ข้าพระพุทธเจ้าจึงขอพระราชทานเรียนพระราชปฏิบัติ หากเป็นการชอบด้วยพระราชดำริแล้วข้าพระพุทธเจ้าจักได้รับพระราชทานสั่งยกฎการรายนี้ต่อไป”

2) ที่ประชุมคณะองคมนตรี มีความเห็นตามข้อเสนอของรัฐบาล

3) สำนักพระราชเลขานุการนำความขึ้นกราบบังคมทูล พระราชทานพระราชกระแสว่า “ให้ยกฎีกา”

4) สำนักพระราชเลขานุการ มีหนังสือที่ รล.0005/15871 ลง วันที่ 28 ธันวาคม 2528 พ.ศ. เชิญพระราชกระแสแจ้งให้รัฐบาลทราบ

จากข้อเท็จจริงปรากฏในตัวอย่างสามรายข้างต้นนี้มี ข้อสังเกตบางประการ คือ

ประการแรก กฎีกาที่ขอพระราชทานอภัยโทษทุกเรื่อง จะผ่านการกลั่นกรองจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ มาตามลำดับชั้น และรัฐบาลกับคณะองคมนตรีต้องนั่งมเกล้าฯ ถวายนวามเห็นประกอบพระบรมราชวินิจฉัย ซึ่งเมื่อทรงพิจารณาแล้ว ทรงมีพระราชอำนาจเต็มที่ ที่จะสั่งฎีกานั้นอย่างไรก็ได้ เช่น สั่งยกฎีกาตามความเห็นของทุกฝ่ายในกรณีนักโทษเด็ดขาดชายเชิด หรือ เชน โฉสูงเนิน สั่งให้อภัยปล่อยตัวไป แต่แก้ไขพระราชหัตถเลขาปล่อยตัวเสียใหม่ หรือ ตัวอย่างในกรณี นางฮ้วงกี แซ่แต้ นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยที่ไม่ตรงกับคำกล่าวบังคมทูลเสนอแนะในความเห็นใดเลย ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า พระราชอำนาจในข้อนี้เป็นดุลยพินิจที่จะทรงใช้พระบรมราชวินิจฉัยได้อย่างอิสระไม่ทรงผูกพันต้องปฏิบัติตามคำแนะนำกราบบังคมทูลของผู้ใดทั้งสิ้น

ประการที่สอง เมื่อสำนักพระราชเลขานุการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาและความเห็นฝ่ายต่าง ๆ ขึ้นไป บางครั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอาจมีพระราชกระแสให้สำนักพระราชเลขานุการสอบข้อเท็จจริงเพิ่มเติมก็ได้สุดแล้วแต่พระราชอัธยาศัย ซึ่งในบางครั้งปรากฏว่าด้วยพระปรีชาญาณพิเศษ ข้อมูลที่ต้องพระราชประสงค์เพิ่มเติม นั้น เป็นข้อความสำคัญที่จะทำให้พระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยได้โดยถูกต้อง²²⁷

(ข) ข้อพึงสังเกตของเหตุผลในการมีพระบรมราชวินิจฉัย

การพระราชทานอภัยโทษเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ที่จะทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยโดยเฉพาะ จึงไม่ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการขอพระราชทานอภัยโทษไว้โดยแจ้งชัด แต่เท่าที่มีการรวบรวมพระราชหัตถเลขาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยฎีกาทูลเกล้าฯ แล้วโปรดเกล้าฯ พระราชทานอภัยโทษไว้ อันเป็นแนวทางทำให้เห็นถึงหลักการและเหตุผลในเบื้องต้นได้ได้ทรงมีพระราชทานอภัยโทษ เหตุผลที่

²²⁷ สัมภาษณ์ ม.ล.ทวีสันต์ ลดาวัลย์, ราชเลขานุการ, 19 มีนาคม 2529 อ้างถึงใน ธงทอง จันทรางศุ, "พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในทางกฎหมายรัฐธรรมนูญ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529). หน้า 123.

พิจารณาว่านักโทษเด็ดขาดรายใดควรได้รับพระราชทานอภัยโทษ²²⁸ พอประมวลภาพกว้าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

(1) ประวัติและพฤติการณ์ก่อนต้องโทษ

โดยพิจารณาถึงประวัติส่วนตัว ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม ภาวะทางจิตใจ นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ อาทิเช่น หากปรากฏว่านักโทษเด็ดขาดรายใดก่อนต้องโทษ ประพฤติดีมาโดยตลอด กระทำความผิดเป็นครั้งแรก เคยทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ ประกอบอาชีพสุจริต ไม่มีพฤติการณ์ของการเป็นอาชญากรโดยสันดาน ก็ก็นำปัจจัยดังกล่าวมาเป็นเหตุผลประการหนึ่งที่จะการพิจารณาพระราชทานอภัยโทษ

(2) ลักษณะความผิดหรือประเภทของคดี

โดยจะแบ่งลักษณะความผิดของผู้ขอพระราชทานอภัยโทษเป็น ๖ ประเภท ได้แก่

(2.1) ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย หากเป็นคดีความผิดร้ายแรง เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรอง ฐานปล้นทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย เช่นนี้ไม่สมควรได้รับพระราชทานอภัยโทษ แต่หากเป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรง หรือความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือปรากฏข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาว่าเป็นกรณีที่ไม่ร้ายแรงหรือทำร้ายตนเองในครอบครัว ผู้ตายหรือผู้เสียหายมีส่วนก่อให้เกิดการกระทำความผิดนั้นด้วย เป็นเหตุผลหนึ่งในการพิจารณาพระราชทานอภัยโทษ

(2.2) ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน หากเป็นความผิดเพียงเล็กน้อย เช่น ลักทรัพย์ของคนในครอบครัว เจ้าของทรัพย์สินไม่ตั้งใจเอาความหรือได้รับทรัพย์สินคืนแล้ว เป็นเหตุผลหนึ่งในการพิจารณาพระราชทานอภัยโทษ

(2.3) ความผิดเกี่ยวกับเพศ หากเป็นกรณีที่ผู้ต้องโทษและผู้เสียหายรักใคร่ชอบพอกัน แต่เนื่องจากผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์นักโทษเด็ดขาดจึงต้องรับโทษจำคุกในความผิดฐานพรากผู้เยาว์เป็นเหตุผลหนึ่งในการพิจารณาพระราชทานอภัยโทษ

(2.4) ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ หากเป็นผู้ต้องโทษในความผิดฐานผลิตนำเข้า หรือส่งออก หรือผลิต นำเข้าหรือส่งออกเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่าย หรือมีไว้ครอบครองเพื่อจำหน่าย ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ กฎหมายว่าด้วยมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ถือว่าเป็นภัยสังคมที่ร้ายแรง การไม่พระราชทานอภัยโทษจึงเป็นการเหมาะสมกว่า เว้นแต่มี

²²⁸ เสนาะ หาว์ตร. ผู้อำนวยการส่วนอภัยโทษ สำนักทัณฑปฏิบัติ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม. สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557.

ปัจจัยอื่น ๆ ที่จะสามารถพระราชทานอภัยโทษให้ได้ เช่น ต้องโทษมาเกินกึ่งหนึ่งของกำหนดโทษ ทำความดีความชอบเป็นพิเศษขณะที่ต้องโทษ อยู่ในวัยชรามาก หรือเจ็บป่วยใกล้จะถึงแก่ความตาย เป็นต้น

(2.5) ความผิดเกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ราชการ ผู้ต้องโทษประเภทนี้นับว่าเคยมีความดี ความชอบในการรับใช้ประเทศมาก่อน เมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกทำให้ต้องถูกออกจากราชการ และมาต้องโทษอยู่ในเรื่องจำ/ทัณฑ์สถาน ครอบครัวยุติธรรมได้ถือว่าผู้ต้องโทษประเภทนี้ถูกลงโทษซ้ำสอง หากปรากฏว่าต้องโทษมาพอสมควรที่จะได้รับพระราชทานอภัยโทษ

(2.6) ความผิดอื่น ๆ อาทิเช่น ความผิดต่อพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คซึ่งต้องโทษเนื่องมาจากสถานะเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ ค่าเงินบาทอ่อนตัว ผู้ต้องโทษไม่สามารถชำระหนี้ให้แก่ผู้เสียหายได้เนื่องจากค่าเงินบาทที่ลดลงทำให้จำนวนหนี้เพิ่มขึ้น การต้องโทษจำคุกไม่เกิดประโยชน์อันใดแก่ผู้เสียหาย เป็นเหตุผลที่เห็นควรพระราชทานอภัยโทษเพื่อให้มีโอกาสออกไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและชดใช้หนี้สิน แทนที่จะให้ต้องโทษจำคุกต่อไป ซึ่งเป็นภาระในการเลี้ยงดูของทางราชการ เป็นต้น

(3) พฤติการณ์กระทำความผิด

หากปรากฏว่านักโทษเด็ดขาดเป็นตัวละครสำคัญในการกระทำความผิด เป็นผู้ลงมือ หรือผู้ว่าจ้าง จะไม่พิจารณาขอพระราชทานอภัยโทษให้ แต่หากปรากฏว่านักโทษเด็ดขาดดังกล่าว มิได้มีความสำคัญในการกระทำความผิด เช่น เพียงแต่อยู่ในกลุ่ม โดยไม่ได้เป็นตัวละครหรือผู้ลงมือ และเกิดความสำนึกให้การรับสารภาพ หรือผลของกฎหมายทำให้ต้องโทษร้ายแรงเกินกว่าพฤติการณ์ เช่น ความผิดฐานนำเข้าเมทแอมเฟตามีนเข้ามาในราชอาณาจักรแต่เป็นจำนวนเพียงไม่กี่เม็ด แม้ศาลจะลดโทษให้แล้วก็ต้องโทษจำคุกสูงถึง 25 ปี หรือกระทำความผิดโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ถือเป็นเหตุผลที่ควรได้รับพระราชทานอภัยโทษ

(4) ความประพฤตินขณะต้องโทษ

หากปรากฏว่านักโทษเด็ดขาดได้กระทำความผิดกฎระเบียบของเรือนจำหรือทัณฑสถาน หรือเพิ่งถูกลงโทษทางวินัยในเรื่องดังกล่าวมาได้ไม่นาน หรือเป็นนักโทษเด็ดขาดชั้นเลวหรือเลวมาก จะไม่พิจารณาขอพระราชทานอภัยโทษให้ แต่หากปรากฏในทางตรงกันข้ามว่าขณะต้องโทษมีความประพฤติดี ไม่เคยกระทำผิดวินัย ได้รับการเลื่อนชั้นโดยสม่ำเสมอ ได้รับความไว้วางใจจากเรือนจำหรือทัณฑสถาน แต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงาน หรือเจ้าพนักงานมอบหมายให้ทำหน้าที่สำคัญ หรือกระทำคุณงามความดีให้แก่ทางราชการแล้ว ถือเป็นเหตุผลที่ควรได้รับพระราชทานอภัยโทษ

(5) ระยะเวลาในการต้องโทษ

หากปรากฏว่านักโทษเด็ดขาดต้องโทษมาไม่นาน หรือได้รับพระราชทานอภัยโทษมาแล้วหลายครั้ง ก็ไม่สมควรได้รับพระราชทานอภัยโทษ แต่หากปรากฏว่านักโทษเด็ดขาดนั้นต้องโทษมาเกินกึ่งหนึ่งของกำหนดโทษตามคำพิพากษาแล้ว หรือต้องโทษมาเป็นระยะเวลานานมาก หรือเหลือโทษจำคุกต่อไปอีกเพียงเล็กน้อย ถือเป็นเหตุผลที่ควรได้รับพระราชทานอภัยโทษ

(6) อายุ

หากปรากฏว่านักโทษเด็ดขาดมีอายุมาก เข้าสู่วัยชรา จนน่าเชื่อว่าหากพ้นโทษออกไปแล้ว จะไม่กระทำความผิดซ้ำอีก หรือเป็นผู้มีอายุน้อยกระทำความผิดโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ด้วยความเยาว์วัย หรือกำลังอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน ถือเป็นเหตุผลที่ควรได้รับพระราชทานอภัยโทษ

(7) สุขภาพ พละอนามัย ความเจ็บป่วย

หากปรากฏว่านักโทษเด็ดขาดมีปัญหาด้านสุขภาพจนเชื่อได้ว่าไม่สามารถที่จะออกไป กระทำความผิดใด ๆ ได้อีก เช่น เป็นโรคมะเร็งหรือภูมิคุ้มกันบกพร่องระยะสุดท้าย และน่าเชื่อว่าจะมีชีวิตอยู่ได้อีกไม่นาน เป็นโรคระบาดร้ายแรงที่อาจถึงแก่ชีวิตในระยะเวลาอันสั้น หรือเป็นคนพิการ หรือคนทุพพลภาพช่วยเหลือตนเองไม่ได้เป็นภาระแก่ผู้ต้องขังคนอื่น ถือเป็นเหตุผลที่ควรได้รับพระราชทานอภัยโทษ

(8) เหตุแห่งการดำเนินกระบวนการพิจารณา

หากปรากฏว่ามีการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเป็นเหตุให้นักโทษเด็ดขาดต้องเสีย สิทธิ เช่น กรณีที่นักโทษเด็ดขาดถูกศาลพิพากษาลงโทษจำคุกตลอดชีวิต แต่ศาลชั้นต้นไม่ได้ส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 255 เป็นผลให้คำพิพากษาของศาลยังไม่ถึงที่สุด และระยะเวลาได้ล่วงเลยมานานมากกว่าที่ศาลชั้นต้นจะได้ส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์ตามกฎหมาย ทำให้นักโทษเด็ดขาดต้องเสียสิทธิในการได้รับพระราชทานอภัยโทษตาม พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษหลายครั้ง หรือในกรณีที่คำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว แต่ภายหลัง มีคำพิพากษาศาลฎีกาวางแนวทวงวินิจฉัยใหม่อันเป็นคุณแก่นักโทษเด็ดขาด เช่น การวินิจฉัยวางหลักว่า พฤติการณ์นำเมทแอมเฟตามีนบรรจุในหลอดพลาสติก ไม่ถือว่าเป็นการกระทำความผิดฐานผลิตเมทแอมเฟตามีนอีกต่อไป เป็นต้น เหตุผลเหล่านี้ถือว่าควรได้รับพระราชทานอภัยโทษ

(9) เหตุผลอื่น ๆ

ต้องเป็นเหตุพิเศษจริง ๆ ถึงจะนำมาประกอบการพิจารณาขอพระราชทาน อภัยโทษให้ โดยไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นเหตุใด เช่น เพื่อเป็นการเจริญสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ เมื่อรัฐบาลแห่งรัฐอื่นขอพระราชทานอภัยโทษให้แก่นักโทษเด็ดขาดในสัญชาติตน เป็นต้น เหตุผลเหล่านี้ถือเป็นเหตุผลที่ควรได้รับพระราชทานอภัยโทษ

4.2.4.2 การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป

4.2.4.2.1 หลักเกณฑ์และขั้นตอนการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป

หลักเกณฑ์และขั้นตอนการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปนั้น กรณีนี้ถือว่าเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในการจัดให้มีการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปได้ บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 261 ทวิ บัญญัติว่า “ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีเห็นเป็นการสมควรจะถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์ขอให้พระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษก็ได้

การพระราชทานอภัยโทษตามวรรคหนึ่ง ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา”

ตามมาตรา 261 ทวิ นี้ เป็นเรื่องที่ได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2517 มาตรา 3 บัญญัติให้เพิ่มความดังกล่าวเป็นมาตรา 261 ทวิ ทั้งนี้ เพราะได้มีผู้ต้องโทษโดยมิได้ผ่านการพิจารณาของศาล เช่น ได้รับโทษตามคำสั่งของนายกรัฐมนตรี้ โดยอาศัยอำนาจตามประกาศของคณะปฏิวัติหรือคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ซึ่งได้เกิดขึ้นหลังจากที่มีการประกาศให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว เพื่อให้ผู้ต้องโทษโดยไม่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 261 ทวิ ได้รับสิทธิในการขอรับพระราชทานอภัยโทษแก่พระมหากษัตริย์เช่นกัน

ตามบทบัญญัติมาตรา 216 ทวิ ที่ให้อำนาจแก่คณะรัฐมนตรีในกรณีที่เห็นเป็นการสมควรจะถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์ขอให้พระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษที่มิได้มีคำพิพากษาของศาลถึงที่สุดให้ลงโทษ แต่ตามกฎหมายมาตรานี้ วรรคสองที่บัญญัติว่า การขอพระราชทานอภัยโทษตามวรรคหนึ่งให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกานั้น ย่อมหมายความว่า เมื่อได้มีพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษนั้นแล้ว จะต้องมีการตราเป็นพระราชกฤษฎีกา ซึ่งแตกต่างจากการพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษคำพิพากษาให้รับโทษเป็นรายบุคคลที่ไม่จำเป็นต้องมีการตราเป็นพระราชกฤษฎีกาก็ได้

4.2.4.2.2 สถิติการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป

ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2489 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2557) รวม 32 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2489 เนื่องในโอกาสแรกนับแต่พระองค์ขึ้นทรงสืบราชสันตติวงศ์และในวาระแรกแห่งพระราชินีเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2489

ครั้งที่ 2 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2490 เนื่องในโอกาสแห่งพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2490

ครั้งที่ 3 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2491 เนื่องในโอกาสแห่งพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาและสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงผ่านพ้นอุปัทวเหตุมาเร็ว ๆ นี้ด้วย

ครั้งที่ 4 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2493 เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกอันเป็นอภิสิทธิ์สำคัญ

ครั้งที่ 5 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2495 เนื่องในโอกาสอันเป็นศุภมงคลดิถีที่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้ประสูติพระโอรสและสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอได้ทรงพระเจริญจนได้ประกอบพระราชพิธีสมโภชเดือนและขึ้นพระอู่แล้ว

ครั้งที่ 6 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2499 เนื่องในโอกาสที่จะเสด็จออกผนวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา

ครั้งที่ 7 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2500 โดยที่พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองและยั่งยืนมาครบ 25 ศตวรรษ

ครั้งที่ 8 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2504 โดยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ จะได้เสด็จนิวัตพระนครจากการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาและทวีปยุโรป เพื่อเจริญสัมพันธไมตรีเป็นเวลาอันนาน และเป็นผลสำรวจที่น่าชื่นชมโสมนัสแก่พสกนิกรเป็นอย่างยิ่ง

ครั้งที่ 9 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2506 เนื่องในโอกาสที่พระชนมายุจะครบ 2 รอบ ในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2506

ครั้งที่ 10 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2511 เนื่องในโอกาสที่ได้มีพระราชพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญในวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2511 ซึ่งถือว่าได้รัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นฉบับถาวรและมีความสำคัญยิ่ง

ครั้งที่ 11 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2514 เนื่องในโอกาสพระราชพิธีรัชดาภิเษกฉลองสิริราชสมบัติครบ 25 ปี ในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2514

ครั้งที่ 12 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2515 เนื่องในโอกาสที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสถาปนา เฉลิมพระนามาภิไธยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ์ ให้ดำรงพระราชอิสริยยศ “สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร” ในวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2515

ครั้งที่ 13 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2518 เนื่องในโอกาสที่ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2517

ครั้งที่ 14 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2518 เนื่องจากผู้ต้องโทษจำคุกตามคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติหรือคำสั่งของนายกรัฐมนตรีตามมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร เป็นผู้ได้รับโทษมิได้ผ่านการพิจารณาของศาล โดยผู้ต้องโทษเหล่านั้นได้รับโทษมาเป็นเวลานานพอสมควรแล้ว

ครั้งที่ 15 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2518 เนื่องในโอกาสที่ได้มีพระชนมายุครบ 4 รอบ วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2518

ครั้งที่ 16 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2519 เนื่องในโอกาสที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกอบพิธีอภิเษกสมรสสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ในวันที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2520

ครั้งที่ 17 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2520 เนื่องในโอกาสที่ได้พระชนมพรรษาเจริญวัฒนามาครบ 50 พรรษาบริบูรณ์ ในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2520

ครั้งที่ 18 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2522 เนื่องในโอกาสสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมารทรงผนวช ในวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2521 และในโอกาสที่ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2521

ครั้งที่ 19 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2523 โดยในปี พ.ศ. 2523 นี้ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถได้เจริญพระชนมพรรษาครบ 4 รอบ สมเด็จพระศรีนครินทร์ทราบรมราชชนนีเจริญพระชนมายุครบ 80 พรรษา และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร สยามบรมราชกุมารี พระชนมายุครบ 25 พรรษา

ครั้งที่ 20 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2525 เนื่องในโอกาสที่พระมหากษัตริย์แห่งบรมราชจักรีวงศ์ได้สถาปนากรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์ มหินทรอยุธยาหาดิลกฯ และท่านบำรุงประเทศชาติเจริญวัฒนาโดยสวัสดิ์ครบถ้วน 200 ปี ในพุทธศักราช 2525

ครั้งที่ 21 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2530 เนื่องในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2530

ครั้งที่ 22 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2531 เนื่อง
ในโอกาสพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกสมโภชสิริราชสมบัติ ในมหามงคลสมัยที่ทรงปกครองแผ่นดิน
ยาวนานกว่าพระมหากษัตริย์พระองค์ใดที่ปรากฏในประวัติ ในวันที่ 2 กรกฎาคม พุทธศักราช 2531

ครั้งที่ 23 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2533 เนื่อง
ในโอกาสฉลองพระชนมายุ 80 พรรษา ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี วันที่ 21 ตุลาคม
พ.ศ. 2533

ครั้งที่ 24 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2535 เนื่อง
ในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์
พระบรมราชินีนาถ วันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2535

ครั้งที่ 25 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2539 เนื่อง
ในโอกาสพระราชทานพิธีกาญจนาภิเษกสมโภชสิริราชสมบัติในมหามงคลสมัยที่ทรงปกครองแผ่นดิน
มาครบรอบ 50 ปี ในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2539

ครั้งที่ 26 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2542 เนื่อง
ในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2542

ครั้งที่ 27 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2547 เนื่อง
ในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์
พระบรมราชินีนาถ 12 สิงหาคม พุทธศักราช 2547

ครั้งที่ 28 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2549 เนื่อง
ในงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ในวันที่ 9 มิถุนายน พุทธศักราช 2549

ครั้งที่ 29 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2550 เนื่อง
ในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2550

ครั้งที่ 30 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2553 เนื่อง
ในโอกาสพระราชพิธีบรมราชาภิเษกปีที่ 60 ปี ในวันที่ 5 พฤษภาคม พุทธศักราช 2553

ครั้งที่ 31 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2554 เนื่อง
ในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2554

ครั้งที่ 32 พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2555 เนื่อง
ในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา 12 สิงหาคม 2555 ของสมเด็จพระ
นางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ 28 กรกฎาคม
2555 ของสมเด็จพระบรม โอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร

4.2.4.2.3 บทวิเคราะห์เหตุผลการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป

จากการศึกษาการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปนับตั้งแต่ทรงขึ้นครองราชย์ใน พ.ศ. 2489 เป็นต้นมา สามารถจำแนกเหตุการณ์ หรือโอกาสอันเป็นที่มาของการพระราชทานอภัยโทษทั่วไปได้ ดังนี้

(1) เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องแก่พระราชวงศ์ ปรากฏว่ามีการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปโดยพระราชกฤษฎีกาในเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องแก่พระราชวงศ์เป็นจำนวนมากถึง 27 ครั้ง ซึ่งถือว่าเป็นส่วนใหญ่ของการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป ตัวอย่างเช่น เนื่องในโอกาสแห่งพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา, เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกอันเป็นอภิลักขิตสมัยที่สำคัญ, เนื่องในงานพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2549 และเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา 5 ธันวาคม พ.ศ. 2550 เป็นต้น

(2) เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ปรากฏว่ามีการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปทั่วไปโดยพระราชกฤษฎีกาในเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา 1 ครั้ง คือ พระราชกฤษฎีกาพระราชทาน อภัยโทษ พ.ศ. 2500 เนื่องในโอกาสที่พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองและยั่งยืนมาครบ 25 ศตวรรษ

(3) เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์บ้านเมือง ปรากฏว่าได้มีการพระราชทานอภัยโทษทั่วไปโดยพระราชกฤษฎีกาในเหตุการณ์บ้านเมือง 4 ครั้ง คือ พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2511 เนื่องในโอกาสที่ได้มีพระราชพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญในวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2511, พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2518 เนื่องในโอกาสที่ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งอาณาจักรไทยในวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2517, พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2522 เนื่องในโอกาสที่ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2521, พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2525 เนื่องในโอกาสที่สถาปนากรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์มหินทรอยุธยาหาดิลกฯ ครบ 200 ปี ใน พ.ศ. 2525

(4) เหตุการณ์พิเศษ ปรากฏว่ามีการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปโดยพระราชกฤษฎีกาทั่วไปในเหตุการณ์พิเศษ 1 ครั้ง คือ พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2518 เนื่องจากผู้ต้องโทษจำคุกตามคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติหรือคำสั่งของนายกรัฐมนตรีตามมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร

เหตุผลในการมีพระบรมราชวินิจฉัยในกรณีที่จะขอพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปนั้น ไม่ว่าจะขอพระราชทานอภัยโทษปล่อยตัวหรือขอพระราชทานอภัยโทษลดโทษในสัดส่วนเท่าใดนั้น มิได้กำหนดไว้เป็นหลักเกณฑ์ตายตัว ในทางปฏิบัติเมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นสมควร

ถวายคำแนะนำพระมหากษัตริย์เพื่อออกพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป คณะรัฐมนตรีก็จะถือเอาหลักเกณฑ์ตามพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษฉบับหลังสุดมาเป็นเกณฑ์ในการกำหนดดุลพินิจในการขอพระราชทานอภัยโทษ เว้นแต่จะมีเหตุผลพิเศษ จึงจะขอพระราชทานอภัยโทษให้ในสัดส่วนที่มากกว่ากำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาฉบับก่อน เช่นนี้จึงตั้งข้อสังเกตว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวว่าไม่เหมาะสม จึงทำให้การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปดังกล่าวไม่มีความชอบธรรมเพียงพอ เช่นนี้ผู้เขียนจึงตั้งข้อสังเกตว่า การถือเอาหลักเกณฑ์ตามพระราชกฤษฎีกาฉบับก่อนๆ อาจไม่มีความชอบธรรมเพียงพอตามยุคสมัย เห็นสมควรให้พิจารณาใหม่ทุกครั้ง ที่มีการออกพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป รวมถึงผู้มีอำนาจในการพิจารณาร่างพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวจะต้องพิจารณาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่ และปัญหาเดิมที่เคยปรากฏจากพระราชกฤษฎีกาฉบับก่อนๆ เพื่อนำมาปรับปรุงในการร่างพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปฉบับใหม่

การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการพระราชทานอภัยโทษเฉพาะราย เพราะถือเป็นการใช้อำนาจบริหารให้เกิดประโยชน์ในทางการบริหาร อันทั้งมีผลดีในแง่ของนักโทษ ผู้เฝ้าการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป ทำให้พวกเขามีชีวิตอยู่อย่างมีความหวัง อันเป็นการสร้างกำลังใจในการประพฤติดี เสริมสร้างศักยภาพความเป็นมนุษย์ให้แก่ักโทษ อีกทั้งพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ปรากฏพบตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นประเพณีในการประกอบพระราชกุศลของพระมหากษัตริย์ที่ทรงแผ่พระมหากรุณาธิคุณแก่ราษฎรผู้ได้รับความเดือดร้อนจากการลงโทษ เช่นนี้พระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปจึงต้องดำรงอยู่ต่อไป แม้จะพบว่าในหลายอารยประเทศ ไม่ว่าจะเป็น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส จะไม่มีรูปแบบการอภัยโทษแบบนี้ก็ตาม

4.2.4.3 การพระราชทานอภัยโทษตามจารีตประเพณี

การพระราชทานอภัยโทษในประเทศไทยมีที่มาจากจารีตประเพณีที่มีมาอย่างยาวนาน เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญได้บัญญัติอำนาจในการอภัยโทษไว้เป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์ ในพร้องกันนั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติหลักในเรื่องการอภัยโทษไว้ในภาค 7 ซึ่งครอบคลุมเฉพาะการอภัยโทษในคดีอาญา ทั้งยังมีข้อจำกัดอยู่มาก ทั้งนี้รัฐธรรมนูญได้บัญญัติหลักการพระราชทานอภัยโทษไว้อย่างกว้างขวาง ปราศจากเงื่อนไขจำกัดกรอบอำนาจ เช่นนี้การพระราชทานอภัยโทษตามจารีตประเพณีจึงสามารถนำมาใช้ได้ โดยไม่ขัดกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ และยังเป็นการอุดช่องว่างของบทบัญญัติในเรื่องการอภัยโทษ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

4.2.4.3.1 ที่มาของการพระราชทานอภัยโทษตามจารีตประเพณี

ที่มาของการพระราชทานอภัยโทษตามจารีตประเพณี เกิดมาจาก ปัญหาที่พบเกี่ยวกับความไม่ชัดเจนว่ากรณีนั้น ๆ จะขอพระราชทานอภัยโทษได้หรือไม่ เช่น กรณีการขอพระราชทานอภัยโทษที่ไม่ใช่โทษทางอาญา ขอบเขตของโทษที่จะขอให้ครอบคลุมเฉพาะโทษในทางอาญาเท่านั้นหรือไม่ ปัญหาเรื่องโทษตามกฎหมายอื่นเช่น โทษทางวินัย โทษการยึดทรัพย์ตามกฎหมายหมายพอกเงิน หรือกรณีโทษจำคุกแต่มีการรอลงอาญาคือไม่ได้ถูกจำคุกจริง ๆ หรือแม้กระทั่ง ปัญหาของผู้ถูกตัดสินมิให้ตำแหน่งทางการเมือง ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้มักก่อให้เกิดความสับสนว่าจะขอพระราชทานอภัยโทษได้หรือไม่ และถ้าขอได้จะใช้ตัวบทกฎหมายใดรองรับเกี่ยวกับกรณีนั้น ๆ

การอภัยโทษตามจารีตประเพณีเป็นเรื่องพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ซึ่งสามารถครอบคลุมปัญหาได้กว้างขวาง มีความเด็ดขาด แก้ไขปัญหาได้ทุกกรณี ตัวอย่างเช่น การแก้ปัญหาคดีวิกฤตตุลาการ แต่เมื่อเป็นจารีตประเพณีก็มักจะปฏิบัติตามแนวที่เคยปฏิบัติผ่านมาแล้ว หากเป็นกรณีที่ยังไม่เคยมีเหตุเกิดขึ้น ก็มักจะเกิดความไม่มั่นใจของส่วนราชการที่ปฏิบัติว่ากรณีนั้น ๆ ขออภัยโทษได้หรือไม่ สมควรจะขอหรือไม่ หรือสมควรจะพิจารณาถวายความเห็นเป็นอย่างไร ก็เกิดความไม่คล่องตัวในการปฏิบัติงานเพราะมีความเห็นหลายฝักหลายฝ่าย ท้ายที่สุดจะเป็นการปิดปัญหาขึ้นสู่เบื้องบนว่าปัญหาอย่างนี้จะวินิจฉัยอย่างไร ทำให้การทำงานไม่มีระบบปฏิบัติที่ชัดเจน จุดสำคัญจึงเป็นเรื่องเอกลักษณ์ทางกฎหมายของชาติจำต้องสืบทอดอยู่อย่างบริบูรณ์และมั่นคง ถึงแม้จะเป็นพระราชภาระที่หนักยิ่ง แต่การจะตีความให้เป็นการลดพระราชอำนาจย่อมกระทำไม่ได้ จึงต้องมีวิธีการอย่างอื่นที่จะช่วยบรรเทาพระราชภาระที่สามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลเป็นประโยชน์ เป็นธรรมแก่นักโทษและสังคม โดยการแบ่งการอภัยโทษออกเป็นอีกส่วนหนึ่งตามกฎหมาย ซึ่งเป็นเรื่องในทางอาญา อันจะเป็นการแบ่งลักษณะงาน ซึ่งจะทำให้พระราชอำนาจยังคงบริบูรณ์มั่นคงเช่นเดิม แต่เป็นการเปลี่ยนวิธีคิด เปลี่ยนวิธีคิดในการทำงาน หากสังคมเข้าใจดังนี้แล้วจะทำให้การลดปริมาณงาน ลดความยุ่งยาก เป็นการแบ่งเบาพระราชภาระได้อย่างดี นักโทษจะได้รับการปฏิบัติที่รวดเร็วเป็นระบบ และเข้าใจในสิทธิพื้นฐานของตนยิ่งขึ้น

4.2.4.3.2 กรณีที่สามารถขอการพระราชทานอภัยโทษตามจารีตประเพณี

จากการศึกษาพอจะแยกแยะได้ว่าฝ่ายที่อ้างว่ากรณีต่าง ๆ เหล่านี้สามารถขอพระราชทานอภัยโทษได้นั้น มันจะอ้างรัฐธรรมนูญมาตรา 191 เป็นหลัก ส่วนฝ่ายที่เห็นว่าไม่สามารถจะขอพระราชทานอภัยโทษได้นั้น จะนำหลักเกณฑ์การอภัยโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 7 เป็นหลัก ตัวอย่างเช่น

(1) เรื่องโทษทางวินัยขอพระราชทานอภัยโทษได้หรือไม่ ฝ่ายที่เห็นว่าขอได้ก็จะอ้างว่าเมื่อรัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติข้อกำหนดขอบเขตไว้ว่าต้องเป็นเฉพาะโทษอาญาเท่านั้น

ย่อมหมายถึงโทษทุกชนิด แต่อีกฝ่ายอ้างว่าต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้นโทษที่จะขอได้จะต้องเป็นโทษตามมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญาเท่านั้น

คำว่า โทษ ตามมาตรา 191 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งบัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ” นั้น หมายถึงโทษอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมไปถึงโทษอื่นๆ ทั่วไป ที่ไม่ใช่โทษทางอาญาด້วย

โทษทางอาญามี 5 ประเภท คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับและริบทรัพย์สิน ส่วน โทษอื่นๆ ทั่วไป เช่น กรณีฎีกาของนิติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2506 ซึ่งมหาวิทยาลัยได้มีคำสั่งให้ลงโทษนิสิตต่างคณะกัน โดยการไล่ออกและพักการศึกษานิสิตจำนวน 9 คน ได้เข้าทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขณะที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปทรงดนตรีที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวันที่ 20 กันยายน 2506 พระองค์ได้มีพระมหากรุณาธิคุณรับฎีกา และต่อมามีพระราชดำรัสต่อที่ประชุมของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยว่าอยากจะให้อธิการบดีและคณาจารย์ให้อภัยเขาเสีย เป็นผลให้นิสิตเหล่านั้นได้รับการลดโทษ และคืนสภาพแห่งความเป็นนิสิตอีกครั้ง²²⁹ และโทษทางวินัยของข้าราชการบุคคลนั้น ก็สามารถยื่นคำร้องทูลเกล้าฯ ขอพระราชทานอภัยโทษตามจารีตประเพณีได้เช่นเดียวกันกับตัวอย่าง นอกจากนี้สำหรับโทษในความผิดทางการเมือง ซึ่งจะมียกโทษให้ผู้กระทำผิดพ้นจากความผิดและความรับผิดชอบ หรือได้รับสิทธิใดๆ ซึ่งเสียไปเพราะการกระทำผิดนั้นกลับคืนมา โดยออกพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมก็ได้ กรณีนี้เป็นเรื่องทางนิติบัญญัติ ไม่ใช่ทางบริหารอย่างการพระราชทานอภัยโทษ

ฎีกาส่วน โทษ ตามมาตรา 259 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ผู้ต้องคำพิพากษาให้รับโทษ ใดๆ หรือผู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวข้อง เมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว ถ้าจะทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวต่อพระมหากษัตริย์ขอรับพระราชทานอภัยโทษจะยื่นต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้” หมายความว่าเฉพาะโทษทางอาญาเท่านั้น เพราะเป็นโทษตาม คำพิพากษา ซึ่งเป็นการพระราชทานอภัยโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อย่างไรก็ตาม สำหรับการพระราชทานอภัยโทษตามจารีตประเพณีนี้ ผู้เขียนจึงเห็นว่า หมายความว่ารวมถึงผู้ที่ต้องโทษตามคำสั่งอื่นที่ไม่ใช่คำพิพากษาแต่เป็นโทษตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้มีอำนาจด้วย เช่น โทษวินัย คำสั่งของคณะปฏิวัติ หรือคำสั่งของนายกรัฐมนตรี

(2) กรณีปัญหาว่า ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกแต่โทษจำคุกให้รอการลงโทษไว้ จะขอพระราชทานอภัยโทษได้หรือไม่ นั้น มีนักกฎหมายให้ความเห็นไว้สองแนวดังนี้

²²⁹ สำนักนายกรัฐมนตรี., พระมหากรุณาธิคุณและพระราชกรณียกิจใน 25 ปี (กรุงเทพฯ2514).หน้า 51-52.

ความเห็นฝ่ายแรกเห็นว่า สมควรมีสิทธิที่จะขอพระราชทานอภัยโทษได้ เนื่องจากถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีความผิดและต้องโทษแล้ว ซึ่งในระหว่างที่รอการลงโทษหากได้มีการกระทำผิดอีกก็สามารถนำโทษที่รอไว้นั้นมาบวกกับโทษที่รอไว้ได้ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 191 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษนั้น เป็นบทบัญญัติที่อาจช่วยแก้ไขความไม่เป็นธรรมต่าง ๆ ที่ผู้ต้องโทษอาจไม่ได้รับความยุติธรรมในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมได้

ฝ่ายนี้เห็นว่าผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกแต่โทษจำคุกให้รอการลงโทษไว้นั้นถือได้ว่าเป็นการได้รับโทษตามกฎหมายแล้ว เพราะศาลได้มีคำสั่งพิพากษาว่ามีความผิดและโทษที่ศาลรอการลงโทษไว้นั้นแม้จะไม่ได้รับโทษจำคุกจริงแต่โทษก็ยังมิอยู่ และหากผู้ต้องโทษไปกระทำผิดคดีอื่นในระหว่างที่รอการลงโทษไว้ โทษที่ศาลพิพากษาให้รอไว้ก็จะนำมาบวกกับโทษในคดีใหม่ได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 58 วรรคหนึ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 259 ข้อความที่ว่า “ผู้ต้องคำพิพากษาให้ได้รับโทษอย่างใด ๆ” นั้น หมายถึงต้องคำพิพากษาให้มีโทษมีต้องคำนึงถึงว่าต้องกำลังได้รับโทษจริง ๆ ด้วยหรือไม่ เรื่องนี้อาจเปรียบเทียบกับบทบัญญัติของมาตรา 246 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา “ซึ่งบัญญัติว่า ศาลมีคำสั่งให้ทุเลาการบังคับให้จำคุกไว้ก่อนจนกว่าเหตุอันควรทุเลาจะหมดไป ในกรณีต่อไปนี้ (1) เมื่อจำเลยวิกลจริต (2) เมื่อเกรงว่าจำเลยจะถึงอันตรายแก่ชีวิตถ้าต้องจำคุก (3) ถ้าจำเลยมีครรภ์แต่เจ็ดเดือนขึ้นไป (4) ถ้าจำเลยคลอดบุตรแล้วยังไม่ถึงเดือน...” ในกรณีเหล่านี้ย่อมเห็นพ้องต้องกันว่าจำเลยในแต่กรณีมีสิทธิที่จะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษได้ เพราะจำเลยต้องคำพิพากษาให้จำคุกแล้ว แม้ยังไม่ได้รับโทษจำคุกจริง ๆ เช่นเดียวกับกรณีตามปัญหานี้ ซึ่งมีคำพิพากษาแล้วว่าจำเลยต้องคำพิพากษาให้จำคุก แม้ยังไม่ได้รับโทษจำคุกจริง ๆ (หากแต่เป็นเพียงศาลพิพากษาให้รอการลงโทษไว้ซึ่งหากจำเลยกระทำความผิดขึ้นใหม่ภายใน 2 ปี ก็จะต้องลงโทษตามคำพิพากษานับนี้ และตามคำพิพากษานับใหม่ด้วยพร้อมกันไป แต่ถ้าจำเลยไม่กระทำความผิดอีกภายใน 2 ปี จำเลยก็จะพ้นจากการถูกกำหนดโทษนั้น (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 และ 58) ยิ่งเป็นกรณีที่จำเลยต้องคำพิพากษาประหารชีวิต จะเห็นชัดเจนขึ้นอีกว่าจำเลยมีสิทธิขอพระราชทานอภัยโทษได้ โดยไม่ต้องรอให้ต้องรับโทษจริง ๆ เสียก่อน ซึ่งถ้าวินิจฉัยเป็นอย่างอื่นก็จะขัดต่อสามัญสำนึกโดยตรง

นอกจากนั้นฝ่ายนี้ยังให้ความเห็นอีกว่า การตีความในเรื่องสิทธิของจำเลยในการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษน่าจะจำต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์ของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา 191 ด้วยว่า พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษอย่างกว้างขวางและเด็ดขาด ทั้งนี้เพราะเป็นบทบัญญัติที่อาจช่วยแก้ไขความไม่เป็นธรรมต่าง ๆ ที่ผู้ต้องโทษอาจได้รับในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรมได้ เป็นต้นว่า จำเลย

มีหลักฐานที่แสดงว่าตนมิได้รับความเป็นธรรมในคดี การให้สิทธิจำเลยทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษได้ย่อมเป็นทางแก้ไขเยียวยาความไม่เป็นธรรมที่จำเลยได้รับ ได้เป็นอย่างดี

ความเห็นฝ่ายที่สองเห็นว่า ไม่สมควรมีสิทธิที่จะขอพระราชทานอภัยโทษได้ เนื่องจากถือว่าโทษที่ให้รอนั้นมิใช่โทษตามมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ผู้ต้องโทษยังไม่ได้รับโทษจำคุกจริง ๆ คือยังไม่มีการบังคับโทษจำคุกจริง ๆ โดยมองว่าการรอลงอาญาไม่ใช่โทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18 แต่เป็นวิธีการที่ศาลใช้ดุลยพินิจแก่ผู้กระทำความผิดเพื่อให้สังคมปลอดภัย เมื่อไม่ใช่โทษก็ไม่อาจขอพระราชทานอภัยโทษได้

ฝ่ายเห็นว่าผู้ที่จะมีสิทธิทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษต่อพระมหากษัตริย์ได้จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับโทษอยู่จริง ในคดีผู้ต้องโทษจำคุกได้รับการรอลงโทษจึงมิใช่ผู้ที่ต้องรับโทษจำคุกจริง ๆ ตามคำพิพากษา ดังนั้นจึงไม่มีสิทธิทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษเพราะยังไม่ได้รับโทษจำคุกอยู่จริง ๆ ตามคำพิพากษา และนอกจากถ้อยคำที่ว่า “ให้รับโทษอย่างไร ๆ” ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 259 แล้ว ยังมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 264 บัญญัติไว้ว่า “ในกรณีที่มีการอภัยโทษเด็ดขาดโดยไม่มีเงื่อนไข ห้ามมิให้บังคับโทษนั้น ถ้าบังคับโทษไปบ้างแล้วให้หยุดทันที...” ซึ่งแสดงอยู่ในตัวว่าโทษที่จะขอรับพระราชทานอภัยโทษได้นั้น จะต้องเป็นโทษที่ “บังคับ” ได้ โทษจำคุกที่ศาลพิพากษาให้รอลงโทษไว้จะ “บังคับ” ไม่ได้ และ ถ้าผู้ต้องคำพิพากษานั้นไม่ได้กระทำความผิดขึ้นใหม่ภายในระยะเวลาที่ศาลรอลงโทษไว้โทษจำคุกที่ศาลรอลงโทษไว้จะหายไป ผู้นั้นจะไม่ต้องถูกลงโทษอีก ตามความในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 58 วรรคสอง

นอกจากนั้นยังเห็นต่อไปว่า คดีที่จะมีการรอลงโทษได้ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 ต้องเป็นคดีที่ศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี ซึ่งเป็นคดีค่อนข้างเล็กและไม่ค่อยมีความสำคัญมากนักกฎหมายจึงเปิดโอกาสให้ศาลรอลงโทษได้ โดยจำเลยยังไม่ต้องเข้าไปถูกจำคุกจริง ๆ ในเรือนจำและไม่ต้องเสียเสรีภาพในการดำรงชีวิต หากยอมให้จำเลยเหล่านี้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษได้ทั้ง ๆ ที่ยังไม่ต้องจำคุกจริง ๆ จะทำให้พระราชภาระของพระมหากษัตริย์ในเรื่องนี้ต้องเพิ่มขึ้นอีกมาก จึงน่าจะไม่จำเป็นต้องให้ผู้ที่ยังไม่ถูกจำคุกเหล่านี้มีสิทธิที่จะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษในกรณีนี้ได้ด้วย

(3) กรณีผู้ฎีกาหลบหนียังไม่ได้โทษตามคำพิพากษาจะมีสิทธิตามกฎหมายที่จะขอพระราชทานอภัยโทษได้หรือไม่ ข้อเท็จจริงกรณีนี้สามารถเกิดขึ้นได้เมื่อจำเลยในคดีได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยมีการประกัน แล้วเดินทางไปต่างประเทศไม่มาศาลตามนัด ศาลอ่านคำพิพากษาลับหลังและออกหมายจับ โดยถือว่าให้จำเลยได้มาฟังคำพิพากษาแล้ว เมื่อคดีถึงที่สุดนักโทษจะมีสิทธิตามกฎหมายที่จะขอพระราชทานอภัยโทษหรือไม่ นั้น ได้มีความเห็นดังนี้ คือ

ความเห็นฝ่ายแรกเห็นว่า ผู้ขอพระราชทานอภัยโทษที่หลบหนี ซึ่งยังไม่ได้รับโทษตามคำพิพากษา ไม่ได้เป็นนักโทษเด็ดขาดตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 คือไม่ได้เป็นบุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามหมายจำคุกภายหลังคำพิพากษา และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 259 จึงยังไม่มีสิทธิขอพระราชทานอภัยโทษได้

ความเห็นฝ่ายที่สองเห็นว่า ผู้ขอพระราชทานอภัยโทษที่หลบหนี แม้ยังไม่ได้รับโทษตามคำพิพากษาก็มีสิทธิตามกฎหมายที่จะขอพระราชทานอภัยโทษ ทั้งนี้เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 259 ใช้ถ้อยคำว่า “ผู้ต้องคำพิพากษาให้รับโทษอย่างใด ๆ” กฎหมายมิได้ระบุว่า เป็น “ผู้ต้องโทษ” หรือ “ผู้ต้องขัง” ซึ่งจะต้องตัวคุมขังอยู่ในเรือนจำ ส่วนข้อความมาตรา 260 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น เป็นกรณีที่ถ้าผู้ถวายเรื่องราวต้องจำคุกอยู่ในเรือนจำ หากจะยื่นเรื่องราวก็ให้ยื่นต่อพืศดีหรือผู้บัญชาการเรือนจำก็ได้ ส่วนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมจะถวายความเห็นว่าจะพระราชทานอภัยโทษให้หรือไม่นั้นเป็นอีกกรณีหนึ่ง

การจะมีสิทธิขอพระราชทานอภัยโทษได้หรือไม่นั้น ไม่ขึ้นอยู่กับ การเป็นนักโทษเด็ดขาดตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 เพราะการที่จะขอพระราชทานอภัยโทษนั้น กฎหมายกำหนดเงื่อนไขไว้เฉพาะแต่เรื่องคดีถึงที่สุดแล้วเท่านั้น (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามมาตรา 259 ไม่มีที่ระบุว่าผู้ต้องคำพิพากษาต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดด้วย นอกจากนั้น โทษอาญาทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นโทษประเภทใด กฎหมายก็บัญญัติไว้ให้ขอพระราชทานอภัยโทษได้ อย่างเช่นโทษปรับก็ขอได้ โดยไม่จำเป็นต้องตกเป็นผู้ต้องขังในฐานะนักโทษเด็ดขาดเสียก่อน ดังนั้นถ้าจะว่ากันโดยเคร่งครัดตามกฎหมายแล้ว เห็นว่าแม้ผู้ต้องคำพิพากษาให้รับโทษทางอาญาจะหลบหนี แต่ก็มีสิทธิขอพระราชทานอภัยโทษได้

อย่างไรก็ดีถ้าจะพิจารณาต่อไปในแง่ผู้ที่หลบหนีโทษตามคำพิพากษาสมควรจะได้รับพระราชทานอภัยโทษหรือไม่นั้น ก็มีเรื่องสำคัญที่ต้องพิจารณาคือผู้หลบหนี อันเป็นการหลบเลี่ยงการรับโทษตามคำพิพากษาของศาลอยู่ แต่ในขณะเดียวกันก็แอบแฝงมาขอรับพระราชทานอภัยโทษในระหว่างที่มีหมายจับ ถือว่าเป็นกรณีที่ไม่มีความผิดอันใดที่จะสนับสนุนการขอพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมายในลักษณะเช่นนี้ นอกจากนั้น ต่อไปในภายหน้าก็จะมีผู้หลบหนีออกนอกประเทศเพื่อหลีกเลี่ยงการต้องโทษอาญา และแม้จะมีหมายจับก็จะแอบแฝงมาขอพระราชทานอภัยโทษ ซึ่งเป็นลักษณะที่ผู้เขียนเห็นว่าแม้จะมีสิทธิขอตามกฎหมายแต่ก็ไม่มีเหตุผลสนับสนุนในการให้อภัยโทษ

(4) กรณีปัญหาของผู้ถูกตัดสิทธิไม่ให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จะขอพระราชทานพระมหากรุณาขอพระราชทานอภัยโทษได้หรือไม่ ซึ่งก็มีความเห็นออกเป็นสองฝ่าย ดังนี้

ฝ่ายแรกเห็นว่า ผู้ถูกตัดสิทธิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่มีสิทธิจะขอพระราชทานพระมหากรุณาขอพระราชทานอภัยโทษได้ โดยให้เหตุผลว่า วัตถุประสงค์ของการอภัยโทษนั้น คือความเมตตาของกษัตริย์เพื่อลดความรุนแรงของโทษที่ผู้กระทำความผิดจะต้องถูกลงโทษตามคำพิพากษา อันได้แก่ โทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 การพระราชทานอภัยโทษต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ ตามมาตรา 259 ถึงมาตรา 267 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อมิให้ผู้ต้องคำพิพากษาได้รับโทษทั้งหมดหรือแต่บางส่วน การที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นเพียงการระงับการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองภายในเงื่อนไขเวลาที่กำหนด มิใช่กรณีรับโทษตาม มาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญา จึงไม่มีเหตุที่จะขอพระราชทานอภัยโทษได้ ทั้งถือว่าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 268 คำวินิจฉัยนั้นย่อมเด็ดขาด ผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่น ๆ ของรัฐ และให้เหตุผลว่า การตัดสิทธิทางการเมืองเป็นสภาพบังคับที่รัฐธรรมนูญบัญญัติโดยแน่นอน ไม่อาจ เพิ่ม ลด หรือเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นได้ ทั้งศาลรัฐธรรมนูญไม่มีอำนาจในดุลพินิจเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว รัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติข้อยกเว้นหรือผ่อนผันไว้แต่ประการใด

ฝ่ายที่สองเห็นว่า ถ้าผู้ถูกตัดสิทธิมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีสิทธิที่จะขอพระราชทานพระมหากรุณาขอพระราชทานอภัยโทษได้ โดยให้เหตุผลว่า

การขอพระราชทานอภัยโทษนั้นเป็นสิทธิพื้นฐานของราษฎร พระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ตามรัฐธรรมนูญนั้น ไม่ได้ระบุว่าเป็นโทษประเภทใด ดังนั้นพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษจึงมีความหมายกว้าง รวมทั้งโทษทางอาญา และโทษทางวินัย หรือทัณฑ์ตามกฎหมายอื่นด้วย ดังนั้น พระมหากษัตริย์อาจใช้พระราชอำนาจพระราชทานอภัยโทษ ลดโทษ เปลี่ยนโทษ แก่ผู้ถูกลงโทษทางวินัยหรือทัณฑ์อื่นได้

ผู้ถูกตัดสิทธิมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีสิทธิที่จะขอพระราชทานพระมหากรุณาขอพระราชทานอภัยโทษได้ เพราะเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา 191 มิได้กำหนดเงื่อนไขหรือกรอบการพระราชทานอภัยโทษว่าจะต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเท่านั้น การจะกำหนดกรอบจำกัดศึกษาถึงการพระราชทานอภัยโทษตามจารีต หรือการพระราชทานอภัยโทษกรณีอื่น ๆ ด้วย

เมื่อเข้าใจดังนี้แล้ว สำหรับคดีอาญาซึ่งเป็นโทษที่ผ่านกระบวนการยุติธรรมมาจนถึงที่สุดแล้ว ย่อมได้รับการพิจารณาอย่างรอบครอบมาระดับหนึ่งแล้ว ดังนั้นวิธีการให้อภัยโทษจึงสามารถที่จะกำหนดลักษณะขอบเขต จำกัดไว้ได้ตามกฎหมาย ซึ่งจะกระทำให้การปฏิบัติตามกฎหมายเป็นไปอย่างชัดเจน เป็นระบบ มีความคล่องตัวในการวินิจฉัยสิทธิของนักโทษแต่ละราย วิธีการที่ผู้ขอจะมีสิทธิจะมีระบบตรวจสอบข้อมูลอย่างครบถ้วนตามกฎหมายนั้น ๆ เป็นการกลั่นกรอง

ปัญหาในเรื่องโทษในทางอาญาที่มีอยู่อย่างมากมายให้เบาบางลงในระดับหนึ่งก่อนส่วนกรณีที่นอกเหนือจากเรื่องในทางอาญาก็จะต้องเป็นการขอพระราชทานอภัยโทษตามจารีตประเพณีซึ่งจะต้องเป็นเรื่องที่มีเหตุผลพิเศษที่สมควรจะได้รับพระราชทานอภัยโทษจริง ๆ จึงควรจะสมควรขอให้โดยวิธีการนั้นก็ควรต้องเป็นไปตามจารีตประเพณีเพราะจะเป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่สามารถแก้ไขปัญหานั้นและนำความเป็นธรรมมาสู่สังคมได้โดยพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ที่จะพิจารณาวินิจฉัย

อย่างไรก็ดีแม้จะเข้าใจว่า การอภัยโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของโทษนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขฟื้นฟู หรือเพื่อลดหย่อนโทษ อันเป็นความกรุณาของประมุข ไม่ใช่เรื่องของการลบล้างความผิด ไม่ใช่เรื่องของการที่หากได้รับการอภัยโทษแล้วจะเป็นการพ้นผิด หรือแม้จะได้รับการอภัยโทษแล้วก็ไม่ใช้ผู้บริสุทธิ์ในสายตาของกฎหมาย แต่ทำไมในทางปฏิบัติในสังคมไทย แม้จะไม่ได้ได้รับความเดือดร้อนในเรื่องการถูกลงโทษแต่ก็ยังมีการขอพระราชทานอภัยโทษกันอยู่บ่อยครั้ง เช่น กรณีศาลพิพากษาให้รอการลงโทษจำคุก

ตัวอย่างหนึ่งที่น่าวิเคราะห์ก็คือคดีที่นายโกเมน ภัทรภิรมย์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ถูกฟ้องเป็นจำเลย ว่าเมื่อครั้งดำรงตำแหน่งอัยการสูงสุดระหว่างปี พ.ศ. 2530 ถึงปี พ.ศ. 2536 ได้กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องโจทก์ ศาลฎีกามีคำพิพากษาที่ 7663/2543 ว่า จำเลยเสนอตารางประวัติการปฏิบัติราชการแก่ประธาน ก.อ. โดยจัดลำดับอัยการอื่นให้อยู่อันดับสูงกว่าโจทก์ เป็นการใช้อุบายโดยมิชอบ จึงเป็นการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ จำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 จำคุกกระหนงละ 2 ปี ปรับกระหนงละ 20,000 บาท รวม 3 กระหนง จำคุก 6 ปี ปรับ 60,000 บาท จำเลยเคยทำคุณประโยชน์แก่ทางราชการและประเทศชาติ และความเสียหายของโจทก์ได้รับการเยียวยาแก้ไขแล้ว จึงให้รอการลงโทษจำคุกไว้มีกำหนด 2 ปี ในคดีนี้มีการขอพระราชทานอภัยโทษ ทั้งโทษปรับและโทษจำคุกที่รอการลงโทษ สำหรับโทษปรับเป็นกรณีที่มีบัญญัติไว้โดยชัดเจนในกฎหมายแล้วในทางปฏิบัติจึงเป็นเรื่องไม่ยุ่งยากแก่การขอพระราชทานอภัยโทษ ซึ่งในคดีนี้ปรากฏต่อมาว่าได้รับพระราชทานอภัยโทษคืนเงินค่าปรับ ส่วนโทษจำคุกที่รอการลงโทษยังเป็นปัญหาอยู่ว่าผู้ต้องโทษจะขอพระราชทานอภัยโทษได้หรือไม่ ซึ่งความเห็นทางกฎหมายก็มีสองฝ่ายที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้ว ซึ่งหากจะมองว่าเป็นการอภัยโทษแบบการอภัยโทษตามจารีตประเพณีก็จะเห็นว่าผู้ต้องโทษจำคุกที่ศาลรอการลงโทษมีสิทธิที่จะขอพระราชทานอภัยโทษ แต่เนื่องจากคดีเป็นคดีอาญา การขอพระราชทานอภัยโทษจึงต้องเป็นไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาอาญาเสียก่อน เมื่อพ้นจากกรอบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ถึงจะพิจารณาในกรอบของการอภัยโทษตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญอันเป็นพระราชทานอภัยโทษตามจารีตได้

แม้ว่าการอภัยโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญา มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขฟื้นฟู หรือเพื่อลดหย่อนโทษ อันเป็นความกรุณาของประมุข ไม่ใช่เรื่องของ

การลบล้างความผิด ไม่ใช่เรื่องของการที่หากได้รับการอภัยโทษแล้วจะเป็นการพ้นผิด หรือแม้จะได้รับการอภัยโทษแล้วก็ไม่ใช่ว่าผู้บริสุทธิ์ในสายตาของกฎหมาย แต่กระนั้นก็ยังมิใช่ผู้ขอพระราชทานอภัยโทษ แม้ไม่ได้ถูกจำคุกจริง ซึ่งมีเหตุผลที่น่าคำนึงถึงอยู่อย่างยิ่งก็คือความรู้สึกที่ว่าหากได้รับการพระราชทานอภัยโทษแล้วก็จะเหมือนเป็นการกู้ศักดิ์ศรีคืนมา ถึงแม้ว่าในทางกฎหมาย “การอภัยโทษตามกฎหมาย” จะไม่มีผลเป็นการล้างประวัติอาชญากรรม หรือไม่ทำให้ผู้ถูกต้องโทษนั้น นับว่าเป็นการลบล้างความน่าอับอาย ความต่างพร้อยและทำให้ยืนหยัดอยู่ในสังคมมีศักดิ์ศรีได้ดังเดิม ซึ่งเห็นว่าผลที่หวังนั้นมีลักษณะที่ใกล้เคียงกับการล้างมลทิน หากจะตีความไปถึงขนาดนั้นมีความเป็นไปได้สำหรับประเทศไทย เพราะการขอพระราชทานอภัยโทษในทำนองนี้จึงควรที่จะเป็นการขอพระราชทานอภัยโทษตามจารีตประเพณี ซึ่งจะต้องมีลักษณะและวิธีการตามจารีตประเพณี ซึ่งการแยกประเภทและวิธีการเช่นนี้จะทำให้แยกแยะกรณีที่น่าเป็นจริง มีเหตุผลพิเศษสมควร และเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ มีผลกระทบกระเทือนต่อสังคมโดยรวม หรือเป็นบรรทัดฐานที่สำคัญจริง ๆ จึงจะคู่ควรที่จะได้รับการพิจารณาว่ามีสิทธิที่จะขอพระราชทานอภัยโทษ หากเป็นกรณีที่เป็นคดีอาญาทั่วไป โทษที่เพียงแต่รอลงโทษจำคุกเท่านั้น หากมีการขอพระราชทานอภัยโทษและมีสิทธิที่จะกู้ศักดิ์ศรีคืนทุกราย ย่อมจะเห็นได้ว่าเป็นการเพิ่มพระราชทานอย่างมาก โดยที่ไม่ใช่เพื่อเป็นการตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการอภัยโทษตามกฎหมายในทางอาญา แต่ไม่ได้หมายความว่ากรณีเช่นนี้จะขอพระราชทานอภัยโทษไม่ได้เลย แต่ผู้เขียนขอให้แยกการพระราชทานอภัยโทษในทางอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาวินิจฉัยอาญาเป็นกรณีต่างหากจากการขอพระราชทานอภัยโทษตามจารีตประเพณีซึ่งมีความโดดเด่นในด้านการรักษาวัฒนธรรมและความเป็นมาตั้งแต่โบราณกาลและสังคมไทยยังมีความเทิดทูนอย่างสูงยิ่งต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ดังนี้ เมื่อได้รับการพระราชทานอภัยโทษก็เปรียบเสมือนว่าได้รับศักดิ์ศรีทั้งหลายกลับคืนมาเช่นกัน ซึ่งควรที่ประเทศไทยจักต้องดำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามนี้ไว้อย่างยิ่ง ดังนี้ วิธีการที่เสนอความคิดให้แยกแยะการอภัยโทษตามกฎหมาย กับการอภัยโทษตามจารีตประเพณีจึงเป็นการแยกแยะงานให้มีความคล่องตัวในการปฏิบัติจริงให้เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ซึ่งจะขจัดปัญหาว่ากรณีนี้มีสิทธิที่จะขอพระราชทานอภัยโทษหรือไม่ ซึ่งเมื่อเห็นแล้วว่ามีสิทธิหากเป็นการพระราชทานอภัยโทษตามจารีตประเพณี แต่วิธีการหรือขั้นตอนนั้นจะเป็นไปในรูปแบบใดก็ต้องพิจารณาตามจารีตเดิมหรือตามที่สังคมจะสั่งสมสร้างสรรค์ต่อไป หากเป็นดังนี้แล้วกรณีสำคัญยิ่งยวดมีเหตุผลพิเศษสมควรจริง ๆ ก็จะถึงพระเนตรพระกรรณ และมีโอกาสพระราชทานพระมหากรุณาเยี่ยวยาแก้ไขให้กับผู้ต้องโทษทุกผู้ทุกคนและครอบคลุมกรณีทั่วกว้างขวาง และในขณะเดียวกันหากเป็นเรื่องการอภัยโทษตามกฎหมายอาญาโดยทั่วไปก็ต้องได้มีการดำเนินการตามกฎหมายที่มีอยู่แล้วตามขั้นตอน อันเป็นการคัดกรอง และมีการปฏิบัติที่เป็นไปตามกฎหมายตามปกติอยู่แล้ว ซึ่งกฎหมายก็จะสามารถกำหนดวิธีการคัดกรอง หรือวางนโยบายในทางอาญาสำหรับการอภัยโทษ ได้ตามความประสงค์ของสังคมอันจะทำให้เห็นการอภัยโทษของไทยได้เด่นชัดมากยิ่งขึ้น คือถ้าเป็นการอภัยโทษได้

ตามความประสงค์ของสังคมอันจะทำให้เห็นการอภัยโทษของไทยได้เด่นชัดมากยิ่งขึ้น คือถ้าเป็นการอภัยโทษตามกฎหมายก็จะทำให้สามารถสร้างกฎหมายขึ้นมาใหม่ได้เพื่อให้การปฏิบัติในเรื่องการอภัยโทษมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็จะเป็นการรักษาพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษตามรัฐธรรมนูญให้คงอยู่อย่างบริบูรณ์ มั่นคง และเป็นที่เข้าใจตรงกันของสังคม

ดังนั้น การขออภัยโทษตามกฎหมายจึงเป็นเรื่องของสิทธิของนักโทษตามกฎหมาย ซึ่งต้องพิจารณาว่าจะมีสิทธิหรือไม่ต้องเป็นไปตามกฎหมายกำหนดก่อน จะทำให้เป็นการกลั่นกรองนักโทษได้อย่างเป็นระบบและเป็นธรรม

ส่วนการขออภัยโทษตามจารีตประเพณีซึ่งเป็นบทบัญญัติที่มีไว้จำกัดเป้าความไม่ยุติธรรมทั้งหมด เป็นเรื่องพระราชอำนาจตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นเรื่องกว้างขวางกว่าการอภัยโทษตามกฎหมาย และต้องเป็นกรณีที่น่าอึ้งหรือออกมาจากการอภัยโทษตามกฎหมายอีกชั้นหนึ่ง

4.2.4.3.3 หลักเกณฑ์การพระราชทานอภัยโทษตามจารีตประเพณี

การทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษนั้น จะต้องไม่เป็นการคัดค้านคำพิพากษา ทั้งนี้ เพราะพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23 บัญญัติไว้ว่า คดีที่ศาลฎีกาได้พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งแล้วคู่ความไม่มีสิทธิที่จะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาคัดค้านคดีนั้นต่อไป²³⁰ เหตุผลของผู้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษกรณีเฉพาะรายมีเหตุผลที่แตกต่างกัน โดยสรุปได้ดังนี้ เช่น อ้างว่า ไม่เคยกระทำความผิดมาก่อน ชราภาพมากแล้ว เคยประกอบคุณงามความดีมาก่อน อายุยังน้อย เนื่องจากเจ้าหน้าที่ศาลขอหมายล่าช้าทำให้หมดโอกาสที่จะได้รับพระราชทานอภัยโทษ เคยรับราชการมาก่อน มีโรคประจำตัว เคยทำงานในถิ่นทุรกันดาร กระทำความผิดในระหว่างปฏิบัติการตามหน้าที่ หรือปฏิบัติตามคำสั่งผู้บังคับบัญชา เคยทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ ได้รับโทษมาพอสมควร ระหว่างต้องโทษประพฤติดี ขณะกระทำความผิดถูกบีบบังคับทางจิตใจ หรืออ้างว่าผู้เสียหายในคดีมีส่วนต้องรับผิดชอบด้วย เป็นต้น

กรณีอาจอุทกฎีกา เพราะไม่มีเหตุผลอันสมควรสนับสนุนขอพระราชทานอภัยโทษให้เช่น อ้างว่ามีความจำเป็นที่จะต้องออกไปอุปการะครอบครัว ทดแทนคุณบิดามารดา กระทำไปโดยบันดาลโทสะ ด้วยความโง่เขลา ถูกปรักปรำใส่ร้ายและไม่ได้รับความเป็นธรรมในการพิจารณาคดี อ้างว่าไม่ได้กระทำความผิด ไม่ได้รู้เห็นในการกระทำความผิด เพิ่งกระทำความผิดครั้งแรก อายุยังน้อยต้องโทษเพียงเพราะไม่สามารถหาพยานหลักฐานมาหักล้างพยานโจทก์ก็ได้ อ้างว่าคดีชั้นศาลทหารไม่มีโอกาสต่อสู้คดีในศาลสูงได้ ในชั้นสอบสวนถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจกลั่นแกล้งยึดเยียดข้อหา และถูกบังคับให้สารภาพ เป็นต้น ทั้งนี้โดยไม่มีเหตุผลพิเศษที่ควรสนับสนุนเพราะเป็นการกระทำออกอาจไม่

²³⁰ ดู พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23.

เกรงกลัวกฎหมาย คดีอุกฉกรรจ์ ความดีความชอบพิเศษไม่มีปรากฏ เคยได้รับพระราชทานอภัยโทษมาแล้ว ได้รับการลดหย่อนโทษมาแล้ว ทั้งในศาลและเรือนจำ เป็นพฤติการณ์ที่เยี่ยมโหดทารุณมาก เป็นภัยแก่สังคมเป็นอย่างยิ่ง เป็นเรื่องที่ถูกกล่าวอ้างขึ้นมาลอย ๆ ไม่มีพยานหลักฐานยืนยัน เป็นเจ้าพนักงานกระทำความผิดนับเป็นภัยร้ายแรงต่อประเทศชาติ โทษที่ได้รับแม้จะรุนแรงเพราะศาลเรียงกระทงลงโทษ แต่ก็ได้รับความปรานีลดหย่อนผ่อนโทษมาแล้ว เป็นต้น

กรณีนักโทษชาวต่างชาติ มีเหตุผลพิเศษใช้หลักถ้อยที่ถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน โดยอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น เมื่อได้รับโทษมาพอสมควรแล้ว หรือได้รับการร้องขอจากสถานทูต เช่นนี้ถือได้ว่าประมุขของมิตรประเทศเป็นผู้ขอ และเท่าที่ผ่านมาก็เคยมีการพระราชทานอภัยโทษปล่อยตัวไป

เหตุผลที่อ้างอิงประกอบเรื่องราวในการขอพระราชทานอภัยโทษเป็นคำถามใหญ่อย่างหนึ่งในเรื่องการอภัยโทษว่านักโทษได้รับอภัยโทษด้วยเหตุผลใด หากไม่วิเคราะห์อย่างละเอียดลึกซึ้งแล้วก็ยากที่จะเห็นความจำเป็นในการให้อภัยโทษแก่นักโทษ จึงต้องพิจารณาไปถึงยุคแรกตั้งแต่มีการสร้างกฎหมายขึ้นมา ว่ากันว่าการอภัยโทษเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการลงโทษและการลงโทษเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการมีกฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายอาญานั้นหากมีการกระทำผิดในทางอาญาใดตามที่กฎหมายกำหนดก็ย่อมต้องได้รับโทษ และในความเป็นจริงในสังคมมนุษย์ทุกยุคทุกสมัยก็ยอมรับกันอยู่ว่าหากจะอาศัยกฎหมายยอมไม่อาจก่อให้เกิดความยุติธรรมได้อย่างสมบูรณ์ หรือกระบวนการยุติธรรมที่มนุษย์สร้างและมนุษย์ใช้กฎที่ตนสร้างขึ้น ไม่อาจยังอยู่ในภาวะที่ให้ความยุติธรรมได้อย่างคงที่ ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัยตลอดเวลา เมื่อมีกฎและมีการลงโทษ ก็ย่อมมีความผิดพลาดคลาดเคลื่อน ดังนั้นจึงต้องแก้ไขความผิดพลาดคลาดเคลื่อนของกระบวนการยุติธรรมด้วยการอภัยโทษโดยเฉพาะในแง่ที่ว่าผู้ที่ได้รับอภัยโทษจะไม่ต้องรับโทษตามกฎหมาย ด้วยเหตุผลในการอภัยโทษซึ่งมิใช่เหตุผลในทางกฎหมายหรือไม่ใช่เหตุผลว่าผู้นั้นกระทำความผิดกฎหมายหรือไม่

เหตุที่สำคัญในการอภัยโทษก็คือว่า ลำพังแค่เหตุผลในทางกฎหมายนั้นไม่อาจครอบคลุมเหตุผลทุกประการที่จะนำมาซึ่งความยุติธรรมได้หมด จึงต้องใช้เหตุผลในด้านอภัยโทษเข้ามาช่วย อย่างเช่นในสมัยก่อนกฎหมายยังไม่มีหลักเรื่องการป้องกันตัว เรื่องการกระทำผิดโดยจำเป็น หรือไม่มีการยกเว้นโทษ การลดโทษให้แก่ผู้เยาว์ หลักเรื่องการอภัยโทษจะเข้ามาช่วยแก้ไขได้เป็นอย่างดี เพราะในแต่ละกรณีแต่ละคดีแต่ละคนย่อมมีที่มาที่ไปของคดีที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง การจะกำหนดกฎใดกฎหนึ่งขึ้นมาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกกรณีย่อมเป็นไปได้ยาก ดังนั้นในอนาคตย่อมต้องมีเหตุผลอื่นอีกมากมายที่สมควรให้อภัยโทษเช่นกันโดยที่เหตุผลทางกฎหมายไม่อาจเข้าไปแก้ไขได้ถึง ดังนั้นแม้นักโทษจะถือว่าเป็นผู้กระทำความผิดกฎหมายแต่โทษที่ได้รับสมควรจะได้รับมากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมต้องควรพิจารณาในรายละเอียดของพฤติการณ์เป็นรายๆ ให้มากขึ้นไปอีก

4.2.5 ข้อพึงสังเกตการอภัยโทษในประเทศไทยปัจจุบัน

4.2.5.1 ข้อจำกัดในสิทธิของการได้รับพระราชทานอภัยโทษ

ปรากฏพบว่าการพระราชทานอภัยโทษในประเทศไทยมีข้อจำกัดสิทธิอยู่บางประการ ได้แก่

การลิดรอนสิทธิของผู้ต้องโทษทัณฑ์จนเกินไป เนื่องจากการอภัยโทษ ซึ่งเป็นสิทธิของผู้ต้องโทษทัณฑ์ในการยื่นคำร้องขอพระราชทานอภัยโทษ ดังนั้นในกระบวนการการขอพระราชทานอภัยโทษอภัยโทษไม่ควรจะลิดรอนสิทธิของผู้ต้องโทษทัณฑ์จนเกินไป ตัวอย่างเช่น

ประเด็นเรื่อง ผู้มีสิทธิในการยื่นคำร้องขอพระราชทานอภัยโทษ ตามมาตรา 259 แห่งประมวลวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายไม่ควรจะบัญญัติจำกัดสิทธิเกินไป เช่น กำหนดให้เป็นสิทธิของผู้ต้องคำพิพากษาในการรับโทษอย่างใด ๆ และผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง กรณีผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องนี้ไม่ควรจะตีความให้แคบจนเกินไป เพราะในบางกรณีเป็นไปได้ว่าไม่ใช่ผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับผู้ต้องคำพิพากษาเลยเช่น พยานที่พบเห็นความบริสุทธิ์ของผู้ต้องคำพิพากษา เพื่อนบ้านผู้สนิทกับผู้ต้องคำพิพากษา เช่นนี้แล้วในการพิจารณาผู้ใดเป็นผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องที่ เป็นผู้ มีสิทธิทูลเกล้าฯ ขอพระราชทานอภัยโทษ จึงต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไป เช่น หากผู้ต้องคำพิพากษา เป็นบุคคลไร้ญาติ ก็สมควรที่ให้เพื่อนบ้าน เพื่อนสนิท คู่หมั้น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรืออาจหมายรวมถึง ทนายความก็ได้ เป็นผู้ มีสิทธิยื่นคำร้องขอพระราชทานอภัยโทษ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงเป็นรายกรณีไป แต่ไม่เห็นสมควรที่ตีความในเรื่องผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอพระราชทานอภัยโทษในทางที่แคบจนเกินไป

ในเรื่องระยะเวลาทูลเกล้าฯ การบังคับตามคำพิพากษา ตามมาตรา 262 แห่งประมวลวิธีพิจารณาความอาญา เป็นกรณีทูลเกล้าฯ การบังคับโทษประหารชีวิต เมื่อพ้นกำหนด 60 นับแต่วันที่รัฐมนตรียื่นเรื่องราวหรือถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์นั้น ให้จัดการประหารชีวิต ตรงนี้เมื่อตรวจสอบในทางปฏิบัติพบว่า เรื่องราวที่ทูลเกล้าฯ ขอพระราชทานอภัยโทษมีเป็นจำนวนมาก อีกทั้งในการพิจารณาพระราชทานอภัยโทษ ปรากฏพบว่าเป็นประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชวินิจฉัยอย่างละเอียดถี่ถ้วน ทั้งที่ทรงมีพระราชภาระต่าง ๆ มากมาย ดังนั้นกำหนดระยะเวลา 60 วันอาจจะน้อยเกินไป อันถือเป็นการลิดรอนสิทธิของประชาชนจนเกินไป²³¹ ดังนั้น จึงสมควรมิให้ลงโทษจนกว่าจะมีพระบรมราชวินิจฉัย โดยไม่พักต้องคำนึงถึงระยะเวลา 60 วันนับแต่วันที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้ถวายเรื่องราวหรือคำแนะนำขึ้นไปนั้นได้พ้นแล้ว

ในเรื่องการทูลเกล้าฯ ขอพระราชทานอภัยโทษจะต้องเป็นผู้ที่ต้องคำพิพากษา และศาลได้ตัดสินโทษแล้วนั้น จุดนี้เห็นว่า อาจเป็นระยะเวลาที่เนิ่นนานเกินไปกว่าจะมีสิทธิของพระราชทานอภัยโทษได้ ซึ่งความล่าช้า ก็คือเป็นความอยุติธรรม ดังนั้นจึงควรขยายสิทธิให้แก่ผู้ที่

²³¹ เสนาะ หาว์ตร. ผู้อำนวยการกองอภัยโทษ กรมราชทัณฑ์. สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557.

คำพิพากษายังไม่ถึงที่สุด อย่างไรก็ตามในประเทศสหรัฐอเมริกา อันทำให้ผู้บริสุทธิ์ หรือผู้ที่สมควรได้รับการอภัยโทษ มีสิทธิได้รับการอภัยโทษ และกลับคืนสู่สังคมได้อย่างรวดเร็ว

4.2.5.2 ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

จากการศึกษาปรากฏพบว่ามีกรณีพระราชทานโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งจะมีข้อจำกัดหลายประการได้แก่ ต้องเป็นคดีอาญา ต้องเป็นคดีที่มีคำพิพากษาถึงที่สุด อีกทั้งมีรูปแบบกระบวนการที่ชัดเจนบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อีกทั้งต้องมีบทบัญญัติที่กำหนดรายละเอียดในเรื่องดังกล่าวรองรับอย่างชัดเจน อันได้แก่ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ และกฎกระทรวงมหาดไทย

อย่างไรก็ตามปรากฏว่าการพระราชทานอภัยโทษตามประมวลกฎหมายอาญาที่ไม่ครอบคลุมและมีข้อจำกัดหลายประการนั้น หากได้ปรากฏไว้ในรัฐธรรมนูญไม่ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติไว้แต่เพียงกว่า คือ

“มาตรา 191 พระมหากษัตริย์ ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ”

ดังนั้น เมื่อเกิดกรณีปัญหาที่ไม่สามารถใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญารองรับได้ ก็สามารถใช้รัฐธรรมนูญได้ อันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ อีกทั้งยังกรณีดังกล่าวถือได้ว่าเป็นรูปแบบการพระราชทานอภัยโทษตามจารีตประเพณี ซึ่งครอบคลุมในทุกกรณี เนื่องจากมีที่มาจากการทูลเกล้าฯ ฎีกาทูลขอของราษฎร ซึ่งเป็นจารีตประเพณีมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย เหล่านี้เปรียบเสมือนอันเปรียบเสมือน “ห่วงทอง” ที่คล้องสานความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับพลสกนิกรของพระองค์ให้กระชับแน่นแฟ้น²³²

นอกจากนี้ยังพบว่า การที่พระมหากษัตริย์มีอำนาจในการอภัยโทษ ถือเป็นผลดีแก่ประชาชนโดยแท้ เพราะกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาลนั้นสามารถพิจารณาได้เพียงความยุติธรรมในทางกฎหมาย แต่พระมหากษัตริย์สามารถพิจารณาได้ลึกไปถึงความยุติธรรมในทางสังคมที่ไม่สามารถบัญญัติกฎหมายได้ลงไปถึง อันนำไปสู่ความยุติธรรมที่แท้จริงทั้งในทางกฎหมายและทางสังคม เช่นนี้พระมหากษัตริย์จึงมีความชอบธรรมในการใช้อำนาจอภัยโทษอย่างไร้ข้อกังขา

²³² ธงทอง จันทรางศุ, "พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในทางกฎหมายรัฐธรรมนูญ." หน้า 50.

บทที่ 5

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

หลังจากผู้เขียนได้นำเสนอความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษ โดยศึกษาถึงความชอบธรรมบนพื้นฐานของทฤษฎี หลักการ และแนวความคิดทางกฎหมายมหาชน และอาชญาวิทยา และหลักธรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู คริสต์ศาสนา และศาสนาอิสลาม อีกทั้งความชอบธรรมในทางปฏิบัติทั้งในไทยและอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น อีกทั้งได้วิเคราะห์ความชอบธรรมบนพื้นฐานเหล่านั้น ได้จุดประเด็นแนวทางที่อาจเกิดได้ ในบทนี้จะเป็นการสรุปเนื้อหาสาระที่ได้นำเสนอและผลการวิเคราะห์ความชอบธรรม อีกทั้งได้นำเสนอแนวทางอันเห็นสมควร ที่สามารถนำมาใช้ในประเทศไทยได้ โดยคำนึงถึงสภาพความเป็นจริง ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ และจารีตประเพณีของไทย ซึ่งจะเป็นการเสริมความชอบธรรมที่มีอยู่แล้วให้บรรลุความชอบธรรมอย่างอุดมคติ

5.1 บทสรุป

อำนาจในการอภัยโทษ เป็นอำนาจเด็ดขาดของประมุขแห่งรัฐมาตั้งแต่อดีต ในครั้งโบราณกาลที่มนุษย์รวมกลุ่มก่อตั้งเป็นสังคม ก็ย่อมต้องมีการปกครองตามมา และมีผู้นำขึ้น โดยผู้นำของทุกสังคมในอดีตกาลนั้นมีสถานภาพเป็นกษัตริย์ (Kingship) ซึ่งมาพร้อมกับการปกครองระบอบราชาธิปไตยที่เป็นแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ อำนาจทั้งปวงก็เป็นอำนาจเด็ดขาดของพระมหากษัตริย์ รวมไปถึงอำนาจในการอภัยโทษ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจในกระบวนการยุติธรรม ครั้นต่อมาเมื่อสังคมโลกยอมรับการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาใช้ปกครอง ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ กันไป เช่นเดียวกับประเทศไทยที่พระมหากษัตริย์ไทยในอดีตทรงเป็นผู้มีอำนาจเป็นล้นพ้นทั้งในทางนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ อีกทั้งพระบรมราชโองการก็มีผลเป็นกฎหมาย จึงถือว่าทรงเป็นผู้สร้างกฎหมาย (The Law Giver) อย่างไรก็ตามการใช้อำนาจนี้ก็ถูกจำกัดเพื่อประสาทความยุติธรรม ภายใต้แนวคิดพระมหากษัตริย์คือต้นธารแห่งความยุติธรรม(The king is the fountain of justice) ต่อมาเมื่อเกิดเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยในพุทธศักราช 2575 พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชสถานะและพระราชอำนาจภายใต้รัฐธรรมนูญ บางพระราชอำนาจที่เคยมีก็ถูกบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญจำกัดลงให้เหลือแต่เพียงในทางพิธีการเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามพระราชอำนาจบางประการที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรมซึ่งรัฐธรรมนูญยังคงรับรองอยู่ หนึ่งในนั้นคือพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ

อำนาจในการอภัยโทษคือ การยกโทษหรือลดโทษแก่ผู้กระทำความผิด ซึ่งมีผลทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ต้องรับโทษตามกฎหมายสำหรับความผิดนั้น ๆ ในรัฐสมัยใหม่ที่ได้ออมรับหลักการตามระบอบประชาธิปไตยมาใช้ ซึ่งได้ยึดถือหลักการปกครองโดยกฎหมาย หรือที่เรียกว่าหลักนิติรัฐ (Legal State) เกิดหลักการแบ่งแยกอำนาจ ผู้กระทำความผิดได้รับการพิพากษาและกำหนดโทษโดยอำนาจตุลาการ แต่การอภัยโทษซึ่งเป็นอำนาจของฝ่ายบริหารกลับทำให้ไม่เกิดการบังคับโทษ เช่นนี้จึงทำให้เกิดประเด็นข้อสงสัยอันนำมาสู่การค้นหาคำอธิบายความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษ ที่ดูเหมือนจะขัดกับหลักการปกครองของรัฐในระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังต้องคำนึงด้วยว่า การใช้อำนาจในการอภัยโทษเพื่อให้เกิดความชอบธรรมอย่างแท้จริงนั้น จะต้องกระทำโดยมีเหตุผลรองรับตามทฤษฎีและหลักการทางกฎหมาย อันประกอบไปด้วย ทฤษฎีทางกฎหมายมหาชน อันได้แก่ ทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจ และหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ รวมไปถึงทฤษฎีทางอาชญาวิทยา เนื่องจากเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการลงโทษผู้กระทำความผิด อันทำให้เกิดการมองในมุมกลับถึงการอภัยโทษได้อย่างถูกต้อง ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวได้แก่ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน และทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม เช่นนี้แล้ว หากอำนาจในการอภัยโทษได้กระทำตามทฤษฎีและหลักการดังกล่าว ก็จะทำให้เกิดความชอบธรรมขึ้นอย่างสมบูรณ์แบบ นอกจากนี้การได้เปิดโลกทัศน์โดยการศึกษาการอภัยโทษในต่างประเทศ ก็จะช่วยทำให้เห็นมุมมองในทางปฏิบัติที่มากขึ้น แต่ทั้งนี้ในการนำมาใช้จะต้องคำนึงถึงความแตกต่างในจารีตประเพณี วัฒนธรรม และภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของแต่ละประเทศด้วย

เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษ จึงแบ่งหัวข้อการนำเสนอ ดังนี้

5.1.1 วิวัฒนาการและการอภัยโทษในประเทศไทย

เมื่อพิจารณาถึงวิวัฒนาการการอภัยโทษจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ปรากฏพบว่าการอภัยโทษมาตั้งแต่แรกเริ่มปรากฏชนชาติไทย แนวคิดการใช้อำนาจในการพระราชทานอภัยโทษสอดคล้องกับรูปแบบการปกครอง และสถานะของพระมหากษัตริย์ในยุคสมัยนั้น ๆ

ในสมัยสุโขทัย ปรากฏการใช้แนวคิดแบบ “พ่อปกครองลูก” อันเป็นรูปแบบการปกครองในยุคสุโขทัยตอนต้น ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงมีพระมหากษัตริย์คุณต่อพสกนิกรของพระองค์ ประดุจบิดาที่มีความเมตตาปรานีต่อบุตรอีกด้วย แนวความคิดดังกล่าวได้รับการแทนที่ด้วยแนวคิด “ธรรมราชา” ในยุคสุโขทัยตอนปลาย ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงดำรงพระองค์มั่นในทศพิธราชธรรมและปรับเปลี่ยนเข้าแนวคิด “เทวราชา” และ “เจ้าชีวิต” ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งพระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงพระราชอำนาจเด็ดขาดเหนือชีวิตใน แวันแคว้นได้อย่างสนิทสนมกลมกลืน จนกระทั่งในสมัยกรุงธนบุรี แนวคิดแบบ “ธรรมราชา” และ “พ่อปกครองลูก” ก็ได้กลับมีบทบาทต่อการใช้พระราช

อำนาจในการพระราชทานอภัยโทษอีกครั้งหนึ่ง และยังคงผลมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น จะเห็นได้ว่า การใช้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์วางอยู่บนพื้นฐานของความกรุณาปรานี ประกอบกับความเป็นธรรมราชา ซึ่งตั้งมั่นอยู่ในหลักธรรม เป็นเครื่องโน้มน้าวพระราชหฤทัยให้เปี่ยมไปด้วยเมตตาธรรม มีผลต่อการพระราชทานอภัยโทษของประเทศไทยในช่วงสมัยนั้นเป็นอย่างยิ่ง

ในยุคก่อนปฏิรูปกฎหมายและราชการยุคใหม่ เป็นยุคที่แนวคิดแบบ “พ่อปกครองลูก” และ “ธรรมราชา” มีบทบาทต่อการใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษเป็นอย่างยิ่ง ดังเห็นได้จากในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏการใช้พระราชอำนาจในการอภัยโทษในรูปแบบของพระบรมราชวินิจฉัยในอรรถคดีต่าง ๆ ทั้งการปล่อยตัวและการลดโทษ ทั้งในโทษประหารชีวิต โทษจำคุกตลอดชีวิต และโทษจำคุกมีกำหนดเวลา อีกทั้งยังปรากฏเพิ่มเติมว่า จากการจะมีพระบรมราชวินิจฉัยลดโทษส่วนประธานแล้ว ยังทรงพระกรุณาลดโทษส่วนอุปรณ์ด้วย เช่น โทษปรับราชบาทว์ ปรับไหม เชี่ยน หรือตัดอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย เป็นต้น และสิ่งที่ถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรม คือ การพระราชทานอภัยโทษโดยมีพระบรมราชวินิจฉัยลดโทษจำคุก และยังได้ทรงพระกรุณากำหนดเวลาที่ต้องจำคุกของนักโทษให้สั้นลงอีกด้วย แทนที่จะจำคุกแบบไม่มีกำหนดเวลาตามแบบเดิม อันเป็นการทำให้นักโทษได้รับทราบถึงระยะเวลาการจำกัดสิทธิของเขาอย่างชัดเจน เป็นการส่งเสริมให้นักโทษมีความประพฤติที่ดี เพื่อมีความหวังออกสู่โลกภายนอก

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบการอภัยโทษในสาระสำคัญหลายด้าน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงการพระราชอภัยโทษในรูปแบบของพระบรมราชวินิจฉัยในอรรถคดีต่าง ๆ โดยทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยอภัยโทษลดลงอย่างมาก ส่วนใหญ่จะทรงเห็นด้วยกับคำพิพากษาของศาล เว้นเสียแต่กรณีพิเศษที่ทรงเห็นว่า ไม่เป็นความยุติธรรมเพียงพอแก่นักโทษการพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษ ซึ่งทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา โดยมีกระบวนการและขั้นตอนที่ซับซ้อนขึ้นกว่าเดิม อันเป็นผลมาจากการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาวางระเบียบการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา พ.ศ. 2457 นอกจากนี้ การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปได้ยกเลิกธรรมเนียมการปล่อยนักโทษในการเปลี่ยนแปลงแผ่นดินใหม่ อย่างไรก็ตามในรัชกาลต่อมาได้กลับมายึดถือโบราณราชนิติประเพณีในการพระราชทานอภัยโทษในการเปลี่ยนแปลงแผ่นดินใหม่เสมอ

ในยุคประชาธิปไตย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย ใน พ.ศ. 2475 มีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับแรก คือ ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 ทำให้พระราชสถานะ และพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ถูกลดทอนลงจากเดิมจากการใช้พระราชอำนาจที่เด็ดขาดและเป็นอิสระมาสู่การใช้พระราชอำนาจตามขอบเขตในรัฐธรรมนูญ ยังผลให้แนวคิดและรูปแบบการใช้พระราชอำนาจอภัยโทษต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย จากการที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้

อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นอำนาจของฝ่ายตุลาการโดยศาล ทำให้รูปแบบของการพระราชทานอภัยโทษที่ปรากฏในรูปของพระบรมราชวินิจฉัยในอรรถคดีต่าง ๆ ต้องสิ้นสุดลงพร้อมกับความพยายามในการกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการในการทูลเกล้าฯ ขอพระราชทานอภัยโทษเสียใหม่ เพื่อให้เหมาะสมแก่กาลสมัย โดยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชกระแสถึงรัฐบาลในขณะนั้นว่า ร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนของที่เกี่ยวกับขั้นตอนและกระบวนการพระราชทานอภัยโทษ เป็นการลิดรอนสิทธิของราษฎร ซึ่งมีอยู่ก่อนแล้ว โดยจำกัดเวลาตายตัวว่า จะต้องมีการวินิจฉัยฎีกาภายในกำหนดเวลา ซึ่งตามพระราชประสงค์นั้น เมื่อทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาแล้วจะปฏิบัติตามคำพิพากษาไม่ได้เลย ในขณะที่รัฐบาลในขณะนั้นเห็นว่า ควรกำหนดเวลาไว้ ผลของความไม่เห็นพ้องในหลักการเกี่ยวกับการพระราชทานอภัยโทษนี้เองเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ทรงตัดสินพระราชหฤทัยสละราชสมบัติในเวลาต่อมา

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เป็นช่วงเวลามีคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นผู้ปฏิบัติพระราชกรณียกิจทั้งปวง การใช้อำนาจอภัยโทษ คณะผู้สำเร็จราชการมักลงมติให้อภัยโทษหรือระงับฎีกาตามความเห็นที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ถวาย

จวบจนถึงปัจจุบัน รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ยึดถือรูปแบบและหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอภัยโทษความอาญา ภาค 7 ว่าด้วยอภัยโทษ เปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาและลดโทษ ประกอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ซึ่งการใช้พระราชอำนาจทั้งปวงเป็นไปตามพระราชอัธยาศัย และถือเป็นอำนาจเด็ดขาด และเป็นพระราชอำนาจเฉพาะพระองค์โดยแท้จะเห็นว่าแม้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้ว แต่อำนาจในการอภัยโทษยังคงสงวนไว้ให้เป็นพระราชอำนาจเด็ดขาดดั้งเดิม พร้อมยังได้ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแต่เพียงกว้าง ๆ โดยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช .2550 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 191 ความว่า “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ” จะเห็นได้ว่าการแสดงถึงเจตนารมณ์ของผู้ร่างรัฐธรรมนูญ ประสงค์จะให้พระราชอำนาจในการอภัยโทษมีมากกว่าพระราชอำนาจตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาภาค 7 นั่นคือ พระราชอำนาจในการอภัยโทษตามจารีตประเพณี ซึ่งมีที่มาจากกรการทูลเกล้าฯ ฎีการ้องทุกข์ของราษฎร ดังนั้นผู้ต้องโทษทัณฑ์สามารถขอพระราชทานอภัยโทษได้ทุกประเภทของโทษ ไม่จำกัดเฉพาะโทษอาญา และไม่จำเป็นต้องมีเงื่อนไขว่าจะต้องคำพิพากษาถึงที่สุด

สำหรับพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 7 ก็มีความสำคัญมาก เนื่องจากปริมาณคดีอาญานั้นมีปริมาณมากกว่าคดีที่เป็นโทษประเภทอื่น ๆ พระราชอำนาจนี้มี 2 ประเภทคือ พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษเฉพาะราย และพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป สำหรับพระราชอำนาจใน

การพระราชทานอภัยโทษแบบเฉพาะราย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยตามดุลพินิจของพระองค์เองด้วยความใส่พระราชหฤทัยเป็นการแสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยจากการพิจารณาตัวผู้ต้องโทษเป็นราย ๆ ไป หรือตามหลัก Individualization อย่างจริงจัง นำมาซึ่งความชอบธรรมในทางปฏิบัติ แต่สำหรับ การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปนั้น พระองค์ทรงพระราชทานอภัยโทษตามการถวายคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตว่า กรณีที่การพระราชทานโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ ต้องเป็นคดีอาญา หรือคดีที่มีคำพิพากษาถึงที่สุด ดังนั้นโทษจำพวกอื่นที่มีโทษอาญา หรือเมื่อเกิดกรณีปัญหาที่ไม่สามารถใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่มีความจำเป็นต้องขอพระราชทานอภัยโทษ ก็สามารถใช้รูปแบบการพระราชทานอภัยโทษตามจารีตประเพณี ซึ่งครอบคลุมในทุกกรณี โดยสามารถทูลเกล้าฯ ขอพระราชทานอภัยโทษในกรณีที่ยังไม่มีคำพิพากษาอย่างไม่ถึงที่สุดได้หากมีเหตุจำเป็น เช่น กรณีเพื่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทั้งยังทำให้เกิดผลดีแก่ผู้บริสุทธิ์หรือผู้ที่สมควรได้รับการอภัยโทษ มีสิทธิได้รับการอภัยโทษ และกลับคืนสู่สังคมได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ในกรณีที่เป็นโทษอื่นที่มีโทษอาญา ก็สามารถขอพระราชทานอภัยโทษตามจารีตประเพณีได้ อีกทั้งยังปรากฏว่าบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฉบับถาวรทุกฉบับ รวมถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เปิดช่องให้สามารถอภัยโทษได้อย่างกว้างขวาง ด้วยบทบัญญัติอย่างกว้างๆ ความว่า “มาตรา 191 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ”

5.1.2 วิวัฒนาการและการอภัยโทษในต่างประเทศ

การศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาความชอบธรรมในทางปฏิบัติของรัฐอื่น ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งพบว่า ในอดีตกาลมีทัศนะเกี่ยวกับการอภัยโทษที่ว่า การอภัยโทษมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการลงโทษ โดยปรากฏการอภัยโทษเริ่มแรกอยู่ในประมวลกฎหมายที่เก่าแก่ที่สุดของโลก นั่นคือ ประมวลกฎหมายฮัมมูราบี ที่เรียบเรียงโดยชาวบาบิโลนเมื่อ 1,800 ปี ก่อนคริสตกาล ในส่วนของยุคโบราณ ปรากฏการอภัยโทษในยุคกรีก ซึ่งผู้ได้รับการอภัยโทษมักเป็นบุคคลสำคัญที่มีชื่อเสียง และส่วนในจักรวรรดิโรมันมีการอภัยโทษที่แปลกประหลาดคือ “การเลือกฆ่าทุกคนที่นับสิบ” (Decimation) กล่าวคือ ผู้บังคับบัญชาจะสั่งให้ทหารผู้กระทำความผิดนั้นเข้าแถว แล้วนับหนึ่งถึงสิบ จากนั้น จึงเลือกฆ่าเฉพาะทุกคนที่นับสิบ ด้วยไม่ประสงค์จะฆ่าทหารผู้กระทำความผิดทั้งกองร้อยหรือกองพัน ซึ่งจะทำให้สูญเสียจำนวนทหารไปมากเกินไปจนควร ส่วนผู้โชคดีทุกคนที่นับหนึ่งถึงเก้าก็จะได้รับอภัยโทษ นอกจากนี้พบว่าในกลุ่มชาวยิว เมื่อใดที่ผู้ใช้อำนาจในการอภัยโทษอย่างปราศจากเหตุผลจะ

นำไปสู่การจลาจลวุ่นวาย จะเห็นได้ว่า เมื่อใดที่สังคมมีการอภัยโทษที่ไร้เหตุผล หรือแปลกประหลาด จะทำให้สังคมไม่สงบสุข

ในยุคปัจจุบันการอภัยโทษยังคงดำรงอยู่แทบทุกประเทศ ดังนั้นในการศึกษาคั้งนี้ ผู้เขียนจึงได้ศึกษามุมมองของความชอบธรรมทางปฏิบัติที่ปรากฏ ในต่างประเทศ จำนวน 3 ประเทศ ได้แก่ อังกฤษ สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ทั้งนี้เพื่อเปิดมุมมองการอภัยโทษ ในประเทศที่มีความเป็นอารยะเหล่านี้

การพระราชทานอภัยโทษในประเทศอังกฤษ พระมหากษัตริย์อังกฤษทรงพระราชทานอภัยโทษตามคำแนะนำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มิได้ทรงใช้พระราชอำนาจพระราชทานอภัยโทษอย่างเด็ดขาดอย่างในอดีต แต่ก็ปรากฏว่า กระบวนการและขั้นตอนในการพิจารณาเรื่องขอพระราชทานอภัยโทษเป็นไปอย่างรอบคอบและรัดกุมยิ่ง โดยก่อนนำความขึ้นกราบบังคมทูลจะต้องได้รับการกลั่นกรองเป็นอย่างดี เช่นนี้จึงเห็นได้ว่าการใช้อำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์อังกฤษจึงเป็นเพียงลักษณะที่เป็นแบบพิธี โดยทรงพระบรมราชวินิจฉัยตามความเห็นของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย นอกจากนี้พบว่าในประเทศอังกฤษ ไม่ปรากฏการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปอย่างในประเทศไทย

ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกาเดิมทีที่เป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ เป็นอำนาจของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งมีอำนาจเด็ดขาดตามแบบฉบับอังกฤษดั้งเดิม ต่อมาเมื่อประกาศอิสรภาพ รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาได้ให้ประธานาธิบดีมีอำนาจในการอภัยโทษในความผิดต่อรัฐบาลกลาง และผู้ว่าการรัฐมีอำนาจในการอภัยโทษในความผิดมลรัฐ ซึ่งเป็นการแบ่งการใช้อำนาจบริหารตามรูปแบบรัฐที่เป็นสหรัฐ นอกจากนี้ยังพบว่า การอภัยโทษในประเทศสหรัฐอเมริกา มีข้อแตกต่างจากการอภัยโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย คือ ในประเทศสหรัฐอเมริกา แม้ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุดก็สามารถยื่นคำร้องขออภัยโทษได้ และสิ่งที่น่าสนใจคือ อำนาจในการอภัยโทษในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นไปอย่างจำกัด การอภัยโทษแต่ละปีมีจำนวนไม่มาก เนื่องจากการอภัยโทษถูกใช้ในฐานะที่เป็นทางออกฉุกเฉินเมื่อกฎหมายถึงทางตัน จึงถือได้ว่าการอภัยโทษเป็นสิ่งที่มิเหตุผลสูงสุดที่ทำให้เกิดความยุติธรรม เช่นนี้การอภัยโทษจึงเป็นมาตรการที่ถูกต้องชอบธรรม

สำหรับประเทศญี่ปุ่นนั้น เดิมทีที่พระจักรพรรดิมีพระราชอำนาจในการอภัยโทษอย่างเด็ดขาด ต่อมารัฐธรรมนูญที่เปลี่ยนแปลงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้จำกัดพระราชอำนาจในการอภัยโทษให้เป็นไปตามคำยินยอมของคณะรัฐมนตรี ซึ่งถือได้ว่าเป็นการใช้อำนาจในนามประชาชน มีข้อสังเกตว่าในประเทศญี่ปุ่นมีการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปอย่างในประเทศไทย

5.1.3 ความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษในทางทฤษฎี

ในส่วนของความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษในแง่ทฤษฎีนั้น จำเป็นต้องกระทำบนพื้นฐานของทั้งทฤษฎีและหลักการทางกฎหมายมหาชน และทฤษฎีทางอาญาวิทยา

5.1.3.1 ความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษในทางทฤษฎีและหลักการทางกฎหมายมหาชน

โดยทฤษฎีและหลักการทางกฎหมายมหาชนนั้น ประเด็นสำคัญของการใช้อำนาจในการอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยคือ หลักการสำคัญในเรื่อง “การแบ่งแยกอำนาจ” ตามหลักการปกครองโดยกฎหมายหรือ “นิติรัฐ” ของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งแต่ละอำนาจอธิปไตยจะต้องเด็ดขาดไม่ล่วงล้ำกัน อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่าทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจนี้ไม่ใช่เป็นการเอาอำนาจรัฐมาหันแบ่งเป็นส่วน ๆ แต่หากเป็นการแบ่งหน้าที่ในการใช้อำนาจรัฐที่ต่างฝ่ายต่างใช้อำนาจโดยไม่ก้าวล่วงแต่ก็ต้องมีการตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกัน (Checks & Balances) โดยในการใช้อำนาจอภัยโทษนี้จะเห็นได้ว่า การกำหนดโทษโดยอำนาจในกระบวนการยุติธรรมที่เป็นของอำนาจตุลาการ เมื่อศาลพิพากษาถึงที่สุดแล้วก็ต้องเข้าสู่กระบวนการลงทัณฑ์ แต่การอภัยโทษซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจบริหาร กลับทำให้ไม่เกิดการลงทัณฑ์หรือหยุดการลงทัณฑ์เสีย จากการศึกษาพบว่าความข้อนี้หาใช่เป็นการก้าวล่วงอำนาจ หากแต่เป็นการตรวจสอบและรักษาตุลาการใช้อำนาจตุลาการให้เกิดความยุติธรรมอย่างแท้จริงอันถือเป็นการช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักของอำนาจตุลาการ เพราะลำพังเพียงอำนาจตุลาการโดยศาลนั้นทำได้แค่วินิจฉัยบรรดคดีตามข้อกฎหมาย แต่อำนาจในการอภัยโทษโดยประมุขแห่งรัฐนั้นสามารถพิจารณาถึงความยุติธรรมทางสังคมที่กฎหมายเข้าไปไม่ถึงได้ อันนำมาซึ่งความยุติธรรมที่แท้จริงในทั้งทางกฎหมายและทางสังคม สร้างความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษให้ดำรงอยู่ในสังคมโลกมาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ในทางกฎหมายมหาชน รัฐในระบอบประชาธิปไตยจำเป็นจะต้องมีหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อันเป็นสิ่งสำคัญที่รัฐในปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยรัฐจะต้องรับรองสิทธิและเสรีภาพไว้อย่างมากที่สุดเท่าที่จะไม่เป็นการกระทบต่อหน้าที่ต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือภารกิจของรัฐในการสร้างความสงบสุขให้เกิดแก่สังคม ดังนั้น หากการอภัยโทษได้กระทำถูกต้องพื้นฐานของหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ อันเป็นการช่วยเสริมสร้างการใช้อำนาจในการอภัยโทษมีความชอบธรรมภายใต้หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งเป็นหลักการที่จำเป็นของรัฐที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันได้แก่ ไม่ควรกำหนดผู้มีสิทธิยื่นคำขออภัยโทษที่จำกัดแคบจนเกินไป หรือในกรณีที่ไม่ได้รับการวินิจฉัยเรื่องราวทูลเกล้าฯ โดยเลยระยะเวลา 60 วันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 262 ก็ไม่ควรจะตีความ

ในทางจำกัดสิทธิว่าผู้ยื่นคำร้องทูลเกล้าฯ ขอพระราชทานอภัยโทษนั้นคือผู้ที่มีพระราชวินิจฉัยยกยอกฎีกาทั้ง ๆ ที่ยังมีได้มีพระบรมราชวินิจฉัยเลย เช่นนี้จึงไม่สมควรนำบุคคลดังกล่าวไปประหารชีวิต

5.1.3.2 ความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษในทางทฤษฎีอาชญาวิทยา

ในทางทฤษฎีอาชญาวิทยา การอภัยโทษอย่างชอบธรรมนั้น พึงกระทำบนพื้นฐานของทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน และทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม

สำหรับทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนั้น ตั้งอยู่บนลัทธิเจตจำนงเสรี (free will) ซึ่งมีทัศนะว่า เมื่อบุคคลมีสิทธิเลือกที่จะกระทำการใด ๆ และจะต้องยอมรับในผลแห่งการกระทำนั้นด้วย เช่นนี้ตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนจึงมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อทดแทนต่อความยุติธรรมที่เขาสูญเสียไป ซึ่งทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนี้ได้อธิบายการใช้ทฤษฎีดังกล่าวเพื่อให้เกิดความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษออกเป็น 2 ทาง คือ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนทางกฎหมาย และทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนทางศีลธรรม โดยทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนทางกฎหมาย จะมุ่งพิจารณาที่การกระทำและการละเมิดกฎหมาย โดยไม่คำนึงถึงลักษณะของผู้กระทำผิดหรือเหตุผลทางศีลธรรม ส่วนทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนทางศีลธรรม มุ่งไปที่เหตุผลทางศีลธรรมโดยพิจารณาลักษณะของผู้กระทำผิดมากกว่า การได้กระทำผิดตามกฎหมาย โดยในการนำทฤษฎีทั้งสองมาใช้ในการพิจารณาความชอบธรรมในการอภัยโทษ ต้องใช้ทั้ง 2 ทฤษฎีดังกล่าวตามลำดับ นั่นคือ ลำดับแรกพิจารณาว่า การกระทำดังกล่าวผิดตามบทบัญญัติในกฎหมายหรือไม่ หากไม่ผิดก็ไม่ควรถูกลงโทษ โทษที่ได้รับจะต้องได้รับการอภัยโทษกรณีนี้มักเกิดจากการกระบวนพิจารณาในชั้นศาลเกิดการผิดพลาด ลำดับต่อไป หากพิจารณาแล้วเห็นว่า กระทำผิดตามกฎหมายจริงก็ต้องพิจารณาลักษณะผู้กระทำผิด ประวัติ พฤติการณ์ เบื้องหลัง หากสาเหตุที่กระทำผิดเพราะเหตุผลด้านศีลธรรม ก็ไม่สมควรได้รับการลงโทษ หากได้รับโทษก็ควรที่จะให้อภัยโทษ นอกจากนี้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนทางศีลธรรมยังให้คำอธิบายเพิ่มเติมถึงเงื่อนไขที่บุคคลจะต้องถูกลงโทษ นั่นคือ การกระทำผิดนั้นต้องกระทำผิดจริงอันเป็นเหตุผลตามธรรมชาติ ไม่ใช่ผิดเพราะเทคนิคทางกฎหมายบัญญัติให้ผิด เนื่องจากระบบความรับผิด (Liability) ที่กฎหมายได้สร้างขึ้นนั้นไม่ได้หมายความว่าผู้กระทำผิดสมควรได้รับการลงโทษ เช่น การที่นายจ้างต้องรับผิดชอบลูกจ้างที่กระทำละเมิดนั้นเป็นความผิดเพราะเทคนิคทางกฎหมายบัญญัติให้ผิด นอกจากนี้ในการพิจารณาว่าผู้ใดสมควรถูกลงโทษจะต้องพิจารณาเหตุผลที่ผู้ผู้นั้นได้กระทำตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ไม่ควรคาดการณ์ว่าในอนาคตเขาอาจกระทำผิดอีกจึงได้ลงโทษเขา เช่นนี้เป็นกรณีไม่ถูกต้อง ในส่วนของเหตุผลในคำพิพากษานั้น เป็นการเพียงสาเหตุที่ทำให้ได้รับโทษ ไม่ใช่สิ่งที่บ่งบอกถึงการสมควรได้รับโทษ เช่นนี้การอภัยโทษจึงมีอาจตรวจสอบเพียงเหตุผลในคำพิพากษา

ดังนั้น กรณีที่จะถือได้ว่า มีความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษบนพื้นฐานของทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนั้น มี 4 กรณี คือ

กรณีที่ 1 เมื่อเป็นความโชคร้ายของผู้กระทำผิด ที่กระบวนการพิจารณาหรือวินิจฉัยในชั้นศาลผิดพลาด ผู้นั้นสมควรได้รับการอภัยโทษ

กรณีที่ 2 หากผู้กระทำผิดนั้นเป็น คนสติไม่สมประกอบ มีจิตวิปริตพันเพื่อน คนที่ไม่รู้สำนึกผลแห่งการกระทำ ผู้นั้นสมควรได้รับการอภัยโทษ

กรณีที่ 3 คนที่กระทำความผิดแต่ไม่ได้ประโยชน์ หรือได้ประโยชน์น้อยมาก เมื่อเทียบกับความผิดที่เขาได้ก่อ ผู้นั้นสมควรได้รับการอภัยโทษ

กรณีที่ 4 การกระทำความผิดที่ได้กระทำไปเพราะเห็นแก่ศีลธรรม ผู้นั้นสมควรได้รับการอภัยโทษ

นอกจากนี้การให้อภัยโทษ ยังควรคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรุนแรงของอาชญากรรมกับความทุกข์ทรมานของผู้กระทำผิด หากผู้กระทำผิดได้รับความทุกข์ทรมานจากการกระทำความผิดเพียงพอแล้ว หรือในกรณีที่การลงโทษรุนแรงเกินไป ก็สมควรที่จะให้อภัยโทษแก่บุคคลเหล่านั้น

สำหรับทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม มุ่งเน้นว่าการกระทำนั้นก่อให้เกิดความสุขต่อคนจำนวนมากที่สุดหรือไม่ ถ้าใช่การกระทำนั้นก็เป็นที่ชอบ ฉะนั้นหากการกระทำใดที่ลงโทษแล้วเป็นผลให้สามารถป้องกันคนในสังคมไม่ให้กระทำความผิดขึ้นได้ การลงโทษนั้นก็เป็นที่ควรกระทำ ฉะนั้นใครก็ตามที่หากลงโทษแล้วไม่เกิดผลดีแก่สังคม ก็ไม่ควรลงโทษ แต่ควรอภัยโทษเสีย ในประเด็นนี้ Jeremy Bentham นักทฤษฎีอรรถประโยชน์ชื่อดัง ได้เสนอว่า กรณีที่ไม่ควรลงโทษซึ่งหมายความว่าสามารถอภัยโทษได้ ได้แก่

กรณีที่ 1 การลงโทษไม่เกิดประสิทธิภาพในการทำให้คนในสังคมเกรงกลัวต่อการเกิดอาชญากรรม

กรณีที่ 2 การลงโทษนั้นไม่มีเหตุผลรองรับ เช่น การกระทำไปเพราะศีลธรรม หรือทำเพราะเหยื่อยินยอม

กรณีที่ 3 การลงโทษนั้นไม่มีความจำเป็น เนื่องจากสามารถใช้วิธีการอื่นแก้ปัญหาได้ เช่นการให้การศึกษาอบรม การจัดโครงสร้างทางสังคมใหม่

กรณีที่ 4 กรณีที่การลงโทษนั้นจะเกิดผลเสียหายมากกว่าอภัยโทษ เช่นการลงโทษผู้หลบหนีการเกณฑ์ทหารในสงคราม อาจทำให้รัฐต้องสูญเสียกำลังพลไปจำนวนมากอันนำความเสียหายแก่ประเทศมากกว่า

อย่างไรก็ตามทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยมมีข้อด้อยตรงที่ทฤษฎีนี้คำนึงเพียงความสุขของสังคมส่วนใหญ่ โดยมองข้ามความทุกข์ทรมานของอาชญากรแต่ละคนเกินไป เช่นนี้จึงควรที่จะต้องนำทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนมาใช้เสริมด้วย

5.1.3.3 ความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษในทางหลักธรรมต่าง ๆ

การใช้อำนาจในการอภัยโทษเดิมมาจากแนวคิดการให้ความกรุณาของรัฐชาติปิตัย ถึงถือว่าเป็นคุณธรรมหนึ่งของผู้ปกครอง และยังเป็นหลักธรรมที่ทุกศาสนายอมรับ ดังนั้นความชอบธรรมในการอภัยโทษ จึงถือว่ามีเหตุผลรองรับทางศาสนา อย่างไรก็ตามในทางพระพุทธศาสนาถือว่าการลงโทษเป็นสิ่งจำเป็นเพราะเป็นผลของกรรมที่ได้ทำไว้ การให้อภัยจะช่วยให้ผู้ให้อภัยมีจิตใจที่เป็นสุข แต่ผู้กระทำผิดก็ยังคงต้องรับผลแห่งกรรมนั้น และเป็นที่สังเกตว่าทุกศาสนาฝ่ายเทวนิยมต่างมีพิธีกรรมในการขอขมาโทษเพื่อล้างบาปต่อพระเจ้า โดยพระเจ้าจะให้อภัยได้ต่อเมื่อมีเงื่อนไขสำคัญว่าผู้กระทำผิดต้องสำนึกผิดกับความผิดที่ได้ทำมาแล้ว นอกจากนี้หลักธรรมของพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะทศพิธราชธรรม ก็ส่งเสริมให้พระมหากษัตริย์ทรงพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องพระราชอาญา ทั้งนี้จักต้องทำโดยถูกต้องเหมาะสมและเป็นธรรม ให้อภัยโทษแก่ผู้สมควรได้รับตามทฤษฎีการลงโทษแบบแก้แค้นทดแทน และต้องคำนึงถึงทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยมที่จะต้องนำความสุขให้แก่สังคมโดยรวม สิ่งเหล่านี้จะเป็นเครื่องเฉลิมพระบารมีของพระมหากษัตริย์ให้เปี่ยมไปด้วยพระเดชและพระคุณอย่างได้ดุษฎีภาพ

5.1.4 ความชอบธรรมในการใช้อำนาจในการอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ไทย

สำหรับในประเด็นความชอบธรรมของอำนาจในการอภัยโทษที่ยังคงสืบทอดอำนาจเป็นของพระมหากษัตริย์นั้น พบว่าในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ การกระทำผิดหรืออาชญากรรมทั้งหมดถือเป็นอาชญากรรมต่อพระมหากษัตริย์ ดังนั้นพระมหากษัตริย์จึงมีสิทธิลงโทษ เมื่อเปรียบเทียบอาชญากรรมในระบอบประชาธิปไตย แม้จะอยู่ภายใต้ระบบกษัตริย์หรือประธานาธิบดีก็ตาม อาชญากรรมที่เกิดขึ้นในรัฐนั้นถือเป็นอาชญากรรมต่อประชาชน โดยผลประโยชน์ของประชาชนเหล่านี้มีผู้ปกครองหรือประมุขของรัฐเป็นคนปกป้อง เช่นนี้หากประมุขของรัฐคือประธานาธิบดี ประธานาธิบดีจึงเป็นผู้มีอำนาจในการอภัยโทษ หากประมุขของรัฐคือพระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์จึงเป็นผู้มีอำนาจในการอภัยโทษ นอกจากนี้พบว่าในประเทศไทยอำนาจในการอภัยโทษของประเทศไทยเป็นจารีตประเพณีมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการทูลเกล้าฯ ถวายฎีการ้องทุกข์ของราษฎร อันเปรียบเสมือน “ห่วงทอง” ที่คล้องสานความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับพสกนิกรของพระองค์ให้กระชับแน่นแฟ้น นอกจากนี้ยังพบว่า การที่พระมหากษัตริย์มีอำนาจในการอภัยโทษ ถือเป็นผลดีแก่ประชาชนโดยแท้ เพราะกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาลนั้นสามารถพิจารณาได้เพียงความยุติธรรมในทางกฎหมาย แต่พระมหากษัตริย์

สามารถพิจารณาได้ลึกไปถึงความยุติธรรมในทางสังคมที่ไม่สามารถบัญญัติกฎหมายได้ลงไปถึง อันนำไปสู่ความยุติธรรมที่แท้จริงทั้งในทางกฎหมายและทางสังคม เช่นนี้พระมหากษัตริย์จึงมีความชอบธรรมในการใช้อำนาจอภัยโทษอย่างไร้ข้อกังขา

5.2 ข้อเสนอแนะ

อำนาจในการอภัยโทษเป็นอำนาจที่ชอบธรรมของพระมหากษัตริย์ไทยที่ยังคงดำรงอยู่ แม้ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยไปแล้วก็ตาม โดยอำนาจในการอภัยโทษนี้เป็นอำนาจหนึ่งในอำนาจบริหาร ซึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจตุลาการตามทฤษฎีการแบ่งแยกอำนาจในหลักนิติรัฐของระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้ในส่วนการใช้อำนาจจะต้องคำนึงถึงหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน และทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม นอกจากนี้ข้อดีของการอภัยโทษในต่างประเทศ ก็สามารถนำมาปรับใช้กับประเทศไทยได้ โดยเฉพาะแนวคิดที่ว่า การอภัยโทษเป็นทางออกฉุกเฉิน ที่ไม่สามารถใช้ได้อย่างพร่ำเพรื่อ หากแต่ต้องคำนึงถึงความชอบธรรมเป็นหลัก ส่วนอื่นๆหากนำมาใช้พึงต้องคำนึงถึงจารีตประเพณี ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภูมิหลังของชนชาติไทยด้วย นอกจากนี้ในการวิจัยได้มีข้อเสนอแนะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(1) ระยะเวลาทุเลาการบังคับตามคำพิพากษา ตามมาตรา 262 แห่งประมวลวิธีพิจารณาความอาญา เป็นกรณีทุเลาการบังคับโทษประหารชีวิต เมื่อพ้นกำหนด 60 วัน นับแต่วันที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมยื่นเรื่องราวหรือถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์นั้น ให้จัดการประหารชีวิต กรณีนี้เมื่อตรวจสอบในทางปฏิบัติพบว่า เรื่องราวที่ทูลเกล้าฯ ขอพระราชทานอภัยโทษมีเป็นจำนวนมาก อีกทั้งในการพิจารณาพระราชทานอภัยโทษ ปรากฏพบว่าในประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชวินิจฉัยอย่างละเอียดถี่ถ้วน ทั้งที่ทรงมีพระราชภาระต่าง ๆ มากมาย ดังนั้นกำหนดระยะเวลา 60 วันอาจจะน้อยเกินไป อีกทั้งยังถือเป็นการเร่งรัดการมีพระบรมราชวินิจฉัย และเป็นการตัดสิทธิการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์หากนำไปประหารชีวิตทันทีที่ล่วงเลยระยะเวลาที่พระมหากษัตริย์ต้องมีพระบรมราชวินิจฉัย อันถือเป็นการลิดรอนสิทธิของประชาชนจนเกินไป ดังนั้นจึงสมควรมิให้ลงโทษจนกว่าจะมีพระบรมราชวินิจฉัยโดยไม่พักต้องคำนึงถึงระยะเวลา 60 วันนับแต่วันที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้ถวายเรื่องราวหรือคำแนะนำขึ้นไปนั้นได้พ้นแล้ว

(2) การพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปในประเทศไทย พระมหากษัตริย์ทรงพระราชทานอภัยโทษตามการถวายคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา ซึ่งถือว่ามีสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการพระราชทานอภัยโทษเฉพาะราย เพราะถือเป็นการใช้อำนาจ

บริหารให้เกิดประโยชน์ในทางการบริหาร อันมีผลดีในแง่ของนักโทษ ผู้เฝ้าระวังการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไป ทำให้พวกเขามีชีวิตอยู่อย่างมีความหวัง อันเป็นการสร้างกำลังใจในการประพฤติดี เสริมสร้างศักยภาพความเป็นมนุษย์ให้แก่ักโทษ อีกทั้งการพระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปมี ประวัติศาสตร์อันยาวนานปรากฏพบตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นประเพณีในการประกอบพระราชกุศลของพระมหากษัตริย์ที่ทรงแผ่พระมหากรุณาธิคุณแก่ราษฎรผู้ได้รับความเดือดร้อนจากการลงโทษ เช่นนี้พระราชทานอภัยโทษเป็นการทั่วไปจึงต้องดำรงอยู่ต่อไป แม้จะพบว่าในหลายอารยประเทศ ไม่ว่าจะเป็น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส จะไม่มีรูปแบบการอภัยโทษแบบนี้ก็ตาม

(3) การพิจารณาอภัยโทษพึงต้องคำนึงถึงทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนด้วย กล่าวคือ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนได้เรียกร้องให้อภัยโทษได้ต่อเมื่อไม่ได้กระทำความผิด ทั้งกฎหมายและศีลธรรม หากผิดทั้งกฎหมายและศีลธรรมเป็นกรณีที่ไม่สมควรได้รับการอภัยโทษเป็นอย่างยิ่ง หากผิดกฎหมายแต่ไม่ผิดศีลธรรม จะต้องชั่งเหตุผลในพิจารณาในการอภัยโทษ ซึ่งนักทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนได้เสนอแนะว่า หากเป็นความโชคร้ายของผู้กระทำผิดที่กระบวนการพิจารณาหรือวินิจฉัยในชั้นศาลผิดพลาด หรือผู้กระทำผิดนั้นเป็น คนสติไม่สมประกอบ มีจิตวิปริตพันเพื่อน คนที่ไม่รู้สำนึกผลแห่งการกระทำ หรือคนที่กระทำความผิดแต่ไม่ได้ประโยชน์ หรือได้ประโยชน์น้อยมากเมื่อเทียบกับความผิด หรือที่สำคัญการกระทำความผิดที่ได้กระทำไปเพราะเห็นแก่ศีลธรรมบุคคลเหล่านี้สมควรได้รับการอภัยโทษ นอกจากนี้ยังควรคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรุนแรงของอาชญากรรมกับความทุกข์ทรมานของผู้กระทำผิด หากผู้กระทำผิดได้รับความทุกข์ทรมานจากการกระทำความผิดเพียงพอแล้ว หรือในกรณีที่การลงโทษรุนแรงเกินไป ก็สมควรที่จะให้อภัยโทษแก่บุคคลเหล่านั้น

(4) การพิจารณาอภัยโทษพึงต้องคำนึงถึงทฤษฎีทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยมด้วย โดยคำนึงว่าหากลงโทษแล้วไม่เกิดผลดีแก่สังคมก็ไม่ควรลงโทษแต่ควรอภัยโทษเสีย เช่นนี้กรณีที่สามารถอภัยโทษได้อย่างชอบธรรมจะต้องเป็นกรณีที่การลงโทษไม่เกิดประสิทธิภาพในการทำให้คนในสังคมเกรงกลัวต่อการเกิดอาชญากรรม หรือการลงโทษนั้นไม่มีเหตุผลรองรับ หรือการลงโทษนั้นไม่มีความจำเป็น เนื่องจากสามารถใช้วิธีการอื่นแก้ปัญหาได้ หรือกรณีที่การลงโทษนั้นจะเกิดผลเสียหายมากกว่าการอภัยโทษ

(5) ในทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมนั้น ปัจจัยที่นำมาพิจารณาว่าผู้ต้องคำพิพากษารายใดควรได้รับการอภัยโทษหรือไม่นั้น ต้องคำนึงถึง

- *ประวัติและพฤติการณ์ก่อนต้องโทษ* เช่น สติปัญญา ภาวะจิตใจ การศึกษาอบรม รวมไปถึงหากมีความประพฤติดี กระทำความผิดเป็นครั้งแรก เคยทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติมาก่อนก็เป็นเหตุผลประการหนึ่งสมควรได้รับการอภัยโทษ

- *ลักษณะความผิดหรือประเภทของคดี* หากเป็นความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายที่ไม่ร้ายแรง กรณีที่ฆ่าหรือทำร้ายตนเองในครอบครัว ผู้ตายหรือผู้เสียหายมีส่วนก่อให้เกิดการกระทำความผิดนั้นด้วย หากเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินเพียงเล็กน้อย ความผิดเกี่ยวกับเพศ หากเป็นกรณีที่ผู้ต้องโทษและผู้เสียหายรักใคร่ชอบพอกัน เหล่านี้ถือว่าสมควรได้รับการอภัยโทษ ส่วนความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษมักจะไม่สามารถได้รับการอภัยโทษเพราะถือว่าเป็นภัยต่อสังคม เว้นเสียแต่มีต้องโทษมาเกินกึ่งหนึ่งของกำหนดโทษ ทำความดีความชอบเป็นพิเศษขณะที่ต้องโทษ อยู่ในวัยชรา มาก หรือเจ็บป่วยใกล้จะถึงแก่ความตาย ในกรณีความผิดเกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ราชการ ผู้ต้องโทษประเภทนี้นับว่าเคยมีความดี ความชอบในการรับใช้ประเทศมาก่อน อันเป็นปัจจัยในการให้อภัยโทษ นอกจากนี้ในความผิดอื่น ๆ อาทิเช่น ความผิดต่อพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค หากการต้องโทษจำคุกไม่เกิดประโยชน์อันใดแก่ผู้เสียหาย ก็ควรให้อภัยโทษเพื่อให้มีโอกาสออกไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและชดใช้หนี้สิน แทนที่จะให้ต้องโทษจำคุกต่อไป ซึ่งเป็นภาระในการเลี้ยงดูของทางราชการ

- *พฤติการณ์กระทำความผิด* หากปรากฏว่าผู้ต้องคำพิพากษาเป็นตัวการสำคัญในการกระทำความผิด เป็นผู้ลงมือ หรือผู้ว่าจ้าง เป็นผู้ไม่สมควรได้รับการอภัยโทษ แต่หากปรากฏว่านักโทษเด็ดขาดดังกล่าว มิได้มีความสำคัญในการกระทำความผิด เช่น เพียงแต่อยู่ในกลุ่ม โดยไม่ได้เป็นตัวการหรือผู้ลงมือเกิดความสำนึกให้การรับสารภาพ หรือผลของกฎหมายทำให้ต้องโทษร้ายแรงเกินกว่าพฤติการณ์ เช่นนี้สมควรได้รับการอภัยโทษ

- *ความประพฤติขณะต้องโทษ* หากปรากฏว่านักโทษเด็ดขาดได้กระทำความผิดกฎระเบียบของเรือนจำหรือทัณฑสถาน หรือเพิ่งถูกลงโทษทางวินัยในเรื่องดังกล่าวมาได้ไม่นาน หรือเป็นนักโทษเด็ดขาดชั้นเลวหรือเลวมาก เป็นผู้ไม่สมควรได้รับการอภัยโทษ แต่หากปรากฏในทางตรงกันข้ามว่าขณะต้องโทษมีความประพฤติดี ไม่เคยกระทำความผิดวินัย ได้รับการเลื่อนชั้นโดยสม่ำเสมอ ได้รับความไว้วางใจจากเรือนจำหรือทัณฑสถาน แต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงาน หรือเจ้าพนักงานมอบหมายให้ทำหน้าที่สำคัญ หรือกระทำคุณงามความดีให้แก่ทางราชการแล้ว เช่นนี้ถือเป็นผู้สมควรได้รับการอภัยโทษ

- *ระยะเวลาในการต้องโทษ* หากปรากฏว่านักโทษเด็ดขาดต้องโทษมาไม่นาน หรือได้รับพระราชทานอภัยโทษมาแล้วหลายครั้ง เป็นผู้ไม่สมควรได้รับการอภัยโทษ แต่หากปรากฏว่านักโทษ

เด็ดขาดนั้นต้องโทษมาเกินกึ่งหนึ่งของกำหนดโทษตามคำพิพากษาแล้ว หรือต้องโทษมาเป็นระยะเวลา นานมาก หรือเหลือโทษจำคุกต่อไปอีกเพียงเล็กน้อย เช่นนี้ถือเป็นผู้สมควรได้รับการอภัยโทษ

- *อายุ* หากปรากฏว่านักโทษเด็ดขาดมีอายุมาก เข้าสู่วัยชรา จนน่าเชื่อว่าหากพ้นโทษออกไปแล้ว จะไม่กระทำความผิดซ้ำอีก หรือเป็นผู้มีอายุน้อยกระทำความผิดโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ด้วยความเยาว์วัย หรือกำลังอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน ถือว่าเป็นผู้สมควรได้รับการอภัยโทษ

- *สุขภาพ พละนามัย ความเจ็บป่วย* หากปรากฏว่านักโทษมีปัญหาทางด้านสุขภาพจนเชื่อได้ว่าไม่สามารถที่จะออกไปกระทำความผิดใด ๆ ได้อีก เช่น เป็นโรคมะเร็งหรือภูมิคุ้มกันบกพร่องระยะสุดท้าย และน่าเชื่อว่าจะมีชีวิตอยู่ได้อีกไม่นาน เป็นโรคระบาดร้ายแรงที่อาจถึงแก่ชีวิตในระยะเวลาอันสั้น หรือเป็นคนพิการ คนทุพพลภาพที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้เป็นภาระแก่ผู้ต้องขังคนอื่น ถือว่าเป็นผู้สมควรได้รับการอภัยโทษ

- *เหตุแห่งการดำเนินกระบวนการพิจารณา* หากปรากฏว่ามีการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี เป็นเหตุให้นักโทษเด็ดขาดต้องเสียสิทธิ เช่น กรณีที่นักโทษเด็ดขาดถูกศาลพิพากษาลงโทษจำคุกตลอดชีวิต แต่ศาลชั้นต้นไม่ได้ส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 255 เป็นผลให้ คำพิพากษาของศาลยังไม่ถึงที่สุด และระยะเวลาได้ล่วงเลยมานานมากกว่าที่ศาลชั้นต้นจะได้ส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์ตามกฎหมาย ทำให้นักโทษเด็ดขาดต้องเสียสิทธิในการได้รับพระราชทานอภัยโทษตามพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษหลายครั้ง หรือในกรณีที่คำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว แต่ภายหลังมีคำพิพากษาศาลฎีกาวางแนวทางวินิจฉัยใหม่อันเป็นคุณแก่นักโทษเด็ดขาด เช่นนี้ถือเป็นผู้สมควรได้รับการอภัยโทษ

- *เหตุผลอื่น ๆ* นั้น จะต้องเป็นเหตุพิเศษจริง ๆ เช่น เพื่อเป็นการเจริญสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ เมื่อรัฐบาลแห่งรัฐอื่นขอพระราชทานอภัยโทษให้แก่ักโทษเด็ดขาดในสัญชาติตน เป็นต้น กรณีเหล่านี้ถือว่ามีเหตุผลเพียงพอที่สมควรได้รับการอภัยโทษ

(6) ในทางศาสนา มีหลักธรรมที่แนะนำแนวทางการให้อภัยโทษ โดยสามารถให้แก่เฉพาะผู้ที่ได้สำนึกผิดและพร้อมกลับตัวเป็นคนดี โดยจะไม่กระทำชั่วหรือกระทำความผิดอีก เช่นนี้จะถือได้ว่ามีความชอบธรรมโดยมีเหตุผลรองรับในทางศาสนา ส่วนทศพิธราชธรรมถือเป็นธรรมะที่ส่งเสริมให้พระมหากษัตริย์ทรงพระมหากรุณาพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องพระราชอาญา ทั้งนี้จักต้องทำโดยถูกต้องเหมาะสมและเป็นธรรม จึงจะเกิดความชอบธรรมในการอภัยโทษทางหลักธรรมต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้จะเป็นเครื่องเฉลิมพระบารมีของพระมหากษัตริย์ให้เปี่ยมไปด้วยพระเดชและพระคุณอย่างได้ดุลยภาพ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

2008, ชมรมลานความคิด. ราชสังคหวัดถุ 4 [ออนไลน์]. "แหล่งที่มา :

<http://www.oknation.net/blog/duplex/2008/06/17/entry-2>" 2557, พฤษภาคม 1.

2556, การให้อภัยในอิสลาม. [ออนไลน์]. "แหล่งที่มา

<http://www.oknation.net/blog/nanasala/2013/06/14/entry-1>." 2556, ตุลาคม 27.

[ออนไลน์], ประเทศญี่ปุ่น. "แหล่งที่มา: <http://th4.ilovetranslation.com/p4o04z6cu11=D/> ",

2557, มีนาคม 11.

[ออนไลน์], ประเทศสหรัฐอเมริกา. "แหล่งที่มา

http://lms.thaicyperu.go.th/officialtcu/main/advcourse/presentstu/course/ww521/suprawee/suprawee_web2/contents/usa.htm [2557, เมษายน 10]." (2557, เมษายน 10).

[ออนไลน์], พีธีศิวาราตรี. "แหล่งที่มา

http://www.baanjomyut.com/library_2/mhitrapura_territory/04.html ", 20 กุมภาพันธ์ 2557.

กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม. การพระราชทานอภัยโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 261 ทีวี เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา ฉบับที่ 9 พ.ศ.2517. นนทบุรี: กรมราชทัณฑ์, 2555.

———. คู่มือการปฏิบัติงานด้านทัณฑปฏิบัติ ปี พ.ศ.2554. นนทบุรี: กรมราชทัณฑ์, 2555.

กรมราชทัณฑ์, เสนาะ หาวัตร. ผู้อำนวยการกองอภัยโทษ. (สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557).

กรมศิลปากร. พระราชพงศาวดารกรุงสยาม จากต้นฉบับที่เป็นสมบัติของบริติชมิวเซียมกรุงลอนดอน.

พระนคร: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2508.

กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, วีระ หัดหมัด. (สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2556).

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2555.

โกสินทร์ วงศ์สรุวัฒน์. ความเป็นมาของระบบการปกครองในระบบรัฐสภาและรัฐสภาในประเทศไทย.

กรุงเทพฯ: เจริญวิทยาการพิมพ์, 2518.

คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี. การทูลเกล้า ถวายฎีกาพระมหา

กรุณาธิคุณในการพระราชทานความเป็นธรรมและการพระราชทานอภัยโทษ. กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2539.

ควอริช เวลส์ม แพลโดย กาญจน์ ละอองศรี และยุพา ชุมจันทร์. การปกครองและการบริหารของไทย

สมัยโบราณ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2519.

เจษฎา พรไชยา. พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ของประเทศไทยกับประเทศอังกฤษ.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

ชัยพล ไชยพร. "แนวคิดเรื่องการอภัยโทษในสังคมตะวันตกยุคก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 18." วารสารกฎหมาย, ปีที่ 25, ฉบับพิเศษ.

ชัยนาม, ไพโรจน์. คำอธิบายกฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ เล่มที่ 2. พระนคร: โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2495.

ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์. "ความเป็นจริงกับหลักการแบ่งแยกอำนาจ" ใน หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ศ.ดร.สมภพ โทตระกิตย์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2540.

ชัยอนันต์ สมุทรวณิช. "ความคิดทางการเมืองเรื่องธรรมราชาและทศพิธราชธรรม." วารสารกฎหมาย 11 สิงหาคม-พฤศจิกายน (2530): หน้า 20.

เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์, หลักรัฐศาสตร์, หน้า 316. หลักรัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ 2508.

ทวี มุขระโกษา. พระมหากษัตริย์เจ้า. พระนคร: แพร่พิทยา, 2506.

ธงทอง จันทรางศุ. พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในทางกฎหมายรัฐธรรมนูญ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

บรรเจิด สิงคะเนติ. หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. กฎหมายมหาชน เล่ม 1 วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชน ยุคต่างๆ กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.

———. ทศพิธราชธรรมกับพระมหากษัตริย์ไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2549.

ประธานพระครูพรหมณ, พระมหाराชครูพิธีศรีวิสุทิตคุณ. (สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2557).

ประยูร พิศนาคะ. สมเด็จพระเจ้าเสือ. ธนบุรี: ป.พิศนาคะการพิมพ์, 2514.

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. เอกสารประกอบการบรรยายวิวัฒนาการเบื้องต้น คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2550.

พระมหาทรรษา ธมฺมหาโส , อภัยทานกับความจริง การอภัยโทษ และการนิรโทษกรรม. สารนิพนธ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2552 [ออนไลน์]. "แหล่งที่มา :

[Http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=1424&articlegroup_id=276](http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=1424&articlegroup_id=276)." 2556, พฤศจิกายน 20.

พระราชพงศาวดารฉบับหลวงประดิษฐ์อักษรนิติ. พระนคร: คลังวิทยา, 2507.

เพ็ญจันทร์ โชติบาล. "พระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษของพระมหากษัตริย์ไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

- ม.ร.ว.ศีกฤทธิ ปราโมช. สังคมไทยในลักษณะไทย เล่ม 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์, 2525.
- มณฑลเสกิโอ. เจตนารมณ์แห่งกฎหมาย. Translated by วิภาวรรณ ตูยานนท์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- รัฐสภา และกรมศิลปากร. พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2524.
- ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 31 หน้า 486 วันที่ 10 มกราคม 2457. พระราชกฤษฎีกาวางระเบียบบทลเกล้าฯ ถวายฎีกา [ออนไลน์]. "แหล่งที่มา : <http://www.Ratchakittha.Soc.Go.Th>." 2557, เมษายน 6.
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ และจตุรนต์ ธีระวัฒน์. "อำนาจอธิปไตยกับกฎหมายระหว่างประเทศ โดย Luzius Wildhaber." ใน วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่ 16, no. ฉบับที่ 4 (2529): หน้า 117.
- วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม, พระมหาไมตรี ปุณฺณามรินโท. (สัมภาษณ์, 11 พฤศจิกายน 2556).
- วิชฌู เครื่องาม. กฎหมายรัฐธรรมนูญ. edited by 3 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2530.
- . "แนวพระราชดำริทางกฎหมายในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว." วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยปีที่ 5, ฉบับที่ 2 (2523).
- ศิริ ปะทะซิ่ง. "การอภัยโทษ : ศึกษาปัญหาทางกฎหมายในการอภัยโทษ." วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2550.
- สมเด็จพระยามหาราชดำรงราชานุภาพ. พระประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระนคร: สำนักพิมพ์ บรรณาการ, 2509.
- สมบุรณ์ เตชะวงศ์. พระราชทานอภัยโทษ พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ราชประเพณีที่สืบทอดมา ยาวนาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อนิเมทกรุ๊ป, 2555.
- สมยศ เชื้อไทย. คำอธิบายหลักรัฐธรรมนูญทั่วไป. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, 2535.
- สหธน รัตน์ไพจิตร. "ความประสงค์ของการลงโทษอาญา: ศึกษาเฉพาะประเทศสมัยใช้กฎหมายลักษณะ อาญาและประมวลกฎหมาย อาญา." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.
- สายหยุด แสงอุทัย. วิชาการเมือง. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2482.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. พระมหากษัตริย์และพระราชกรณียกิจใน 25 ปี. กรุงเทพฯ 2514.
- สุรพล คงลาภ. "นิรโทษกรรม : ศึกษาเกี่ยวกับเงื่อนไขและผลทางกฎหมาย." วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.
- เสนาะ หาวัตร, ผู้อำนวยการกองอภัยโทษ กรมราชทัณฑ์. (สัมภาษณ์, 3 เมษายน 2557.).
- หยุด แสงอุทัย. กฎหมายอาญา ภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.

- อธิการทบบ้านเซเวียร์, บาทหลวงมหาโซโน โปรโย. (สัมภาษณ์, 23 พฤศจิกายน 2556).
- อุมาพร สิทธิบุรณานญา. "การอภัยโทษในประเทศไทย : ศึกษาในกรณีการอภัยโทษเป็นการทั่วไป." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.
- ภาษาอังกฤษ
- [Online], Preventing Future Abuse of the Pardon Power by the Governor. "แหล่งที่มา: [Http://Dcbabrief.May2003](http://Dcbabrief.May2003) Preventingfutureabuseofthepardonpowerbythegovernor." 2014, January 12.
- [ออนไลน์], Butler J. Biographical sketches of memorable Christians of the past. "แหล่งที่มา [Http://Justus.Anglican.Org/Resources/Bio/187.Html](http://Justus.Anglican.Org/Resources/Bio/187.Html)." 2556, ธันวาคม 6.
- [ออนไลน์], United states of America สหรัฐอเมริกา. "แหล่งที่มา [Http://Www.Americanthai.Net/Pages/Usa.Aspx](http://Www.Americanthai.Net/Pages/Usa.Aspx)." 2557, เมษายน 10.
- Aquinas T. Summa Theologica. edited by XXVII New york.
- B. Wootton. Crime and the Criminal Law. 1963.
- Barry B. Political Argument. 1965.
- Benn S. I. & Peter R. S. The Principles of Political Thought 1959.
- Bentham J. The Principle of Morals and Legislation. 1948.
- Blackstone W. Commentaries on the Laws of England. 1843.
- Butler J. Analogy of Religion, Natural and Revealed, to the Constitution and Course of Nature. New York, 1871.
- Cesare Beccaria. On Crime and Punishment, Theories of Punishment, . Bloomington: Indiana University Press.
- Coddington F. "Justice and Punishment." Proceedings of the Aristotelian Society 46 (1946): p.155-78.
- D. Raphael. Moral Judgment. 1955.
- Earl J. The Dictionary of English Law. London: Sweet & Maxwell, 1959.
- Feinberg J. Doing and Deserving 1970.
- Fielding H. " Enquiry into the Causes of the Increase of Robbers." in the Complete Works of Henry Fielding Esp. ed. (1902): p.119-21.
- Gillin J.L. Criminology and Pedogy. U.S.A: D.appleton Century Company, 1945.
- Gillin Lewis J. Criminology and Pedogy. U.S.A.: D.Appeton-century company.

- Hamilton A. "The Commamad of the Military and Naval Forces, and the Pardoning Power of the Executive." in *the Fedalist* (1937): p.482.
- Health J. *Eighteenth Century Penal Theory*. New york: Oxford University Press, 1963.
- Heath J. *Eighteenth Century Penal Theory*. 1963.
- Hentig H.von. *Punishment: Its Origin, Purpose, and Psychology*. 1937.
- Hideo Tanaka. *The Japanese Legal System* 1984.
- J.E.Hall Williams. *Criminology and Criminal Justic*. London: Butterworths, 1982.
- Japan Ministry of Justice. *A Rehabilitation of Offenders and Amnesty in Japan*. 1960.
- . *A White Paper on Crime*. 2003.
- Japanese Law Translation [Online]. "แหล่งที่มา:
<http://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail/?ky=delegation&re=02&page=61&la=01>." 2013, August 26.
- Jaucourt A. F. De. "'Crime, Faute, Péché, Déilt, Forfait'." in *L'Encyclopédie*: p.98-100.
- Kalt B.C. "Pardon Me? : The Constitutional Case against Presidential Self-Pardon." in *the Yale Law Journal* Vol 106 (1996): p.780.
- Kant I. *Metaphysical Elements of Justic*. 1965.
- . *Metaphysical Elements of Justice*. 1965.
- Koshi George M. *The Japanese Legal Advisors: Crimes and Punishments* Tokyo: Rutland, 1970.
- Leibniz G.W. *Monadology & Discourse on Metaphysics*. Open Court Publishing Company, 1968.
- Lord Hailsham. *Halsbury's Law of England*. edited by 4. Vol. 8, London: Butterworth, 1974.
- McCloskey H. J. "Utilitarian and Retributive Punishment." *Journal of Philosophy* 16 (1967): p.109.
- Mcllwain C.H. "The Political Works of James I." in *The true Law of free Monarchies* (Cambridge: Harward University Press, 1918): p.54-55.
- Moberly W. H. "'Some Ambiguities in the Retributivist Theory of Punishment'." in *Proceeding of the Aristotelean Society* Vol.25 (1924): p.289, 94.
- Moore Kathleen D. *Pardons*. New York: Oxford University Press, 1997.

- Mullins Jerome P. 12 Steps to a Federal Pardon. [Online]. "แหล่งที่มา: <http://www.Silicon-Valley.Com/Pardonme/Index.Shtml> ", 2014, February 4.
- Murphy J. "Does Kant Have a Theory of Punishment?". 87 Colum.L. Rev.509 (1987): p.522.
- . "Kant's Theory of Criminal Punishment." *Proceedings Of the Third International Kant Congress* (1972): p.435.
- Newman C. *Sourcebook on Probation, Parole, and Pardons*. 1958.
- Pardon1. "แหล่งที่มา: <http://Juris.Law.Ptii.Edu/Pardons1.Htm> ".
- Pardon and Reprieves [Online]. "แหล่งที่มา: <http://Pardonsandreprieves-Legalresearch.Thm>." 2014, February 2.
- Pardons3. "แหล่งที่มา: <http://Juris.Law.Pitt.Edu/Pardons3.Htm>."
- Presidential Pardon Vs. Pardon By Governors [Online]. "แหล่งที่มา: http://Oror.Essortment.Com/Pardonclmency_Rnfw.Htm." 2014, January 7.
- Redzinowicz L. *A History of English Criminal Law*. New York: The Macmilan Company, 1948.
- Sebba L. "Amnesty and Pardon, *Encyclopeadia of Crime and Justice* ", p.58-59., 1983.
- . "Clemency in Perspective." in *Essays in Honor of Israel Drapkin* (1977): p.228.
- Smart A. "Mercy." in *Philosophy* Vol. 43 (1968): p.345.
- Smithers W. W. "The Use of the Pardoning Power." in *Annals of the American Academy of Science* (1914): p.63-64.
- State of Nebraska Board of Pardons [Online]. "แหล่งที่มา: <http://www.Stateofnebraskaboardofpadonsapplication.Htm>." 2014, January 22.
- Strong E. "Justification of Juridical Punishment." *Ethics* 79 (1969): p.187.
- Texas Board of Pardons and Paroles [Online]. "แหล่งที่มา: <http://www.Texasboardfpardonsandparoleshomepage.Htm>." 2014, January 20.
- U.S. Attorney General. *Survey of Release Procedures*. 1939.
- U.S. Constitution. "แหล่งที่มา: http://www.Usconstitution.Net/Constlop_Pard.Html ".
- White L.W.M.A. *Government in Great Britain, the Empire and the Commonwealth*. Cambridge: At the university Press, 1961.
- Yosiyuke Noda. *Introduction to Japanese Law*. 1970.
- Zwig A. *Kant: Philosophical Correspondence*. 1967.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวชฎารัตน์ ทองรุต เกิดเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ.2531 ที่อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง การศึกษา นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ.2552 ประกาศนียบัตรของสำนักฝึกอบรมวิชาว่าความแห่งสหภาพนายความ รุ่นที่ 33 พ.ศ.2553 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายมหาชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2554



จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY